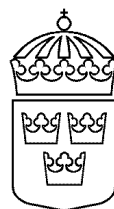

Riksdagens protokoll

2002/03:98

Onsdagen den 7 maj

Protokoll
2002/03:98

Kl. 09.00 – 18.00
19.00 – 22.59

1 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motioner
2002/03:Fi14–Fi27 till finansutskottet

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Näringsutskottets betänkanden 2002/03:NU8 och NU9
Konstitutionsutskottets betänkande 2002/03:KU23

3 § Hälsa- och sjukvårdsfrågor m.m.

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2002/03:SoU3
Hälsa- och sjukvårdsfrågor m.m.

*Hälsa- och
sjukvårdsfrågor m.m.*

Anf. 1 ANNE MARIE BRODÉN (m):

Herr talman! I det här betänkandet om sjukvård behandlas 170 motionsyrkanden. Många är mycket intressanta och viktiga – alla med ambitionen att människor i Sverige ska få en bättre vård och omsorg och att hälso- och sjukvården ska ges förutsättningar att utvecklas till en ännu starkare tillväxt- och framtidsbransch.

Utskottets majoritet avstyrker samtliga motionsyrkanden, främst med hänsyn till tidigare ställningstaganden och mot bakgrund av pågående arbete. Innebär detta att man anser att det inte behövs förändringar i svensk hälso- och sjukvård? Innebär detta att man är nöjd med hur det fungerar runtom i Sverige? Jag tror inte att så är fallet.

I stället för att bejaka nytänkande och förändra nuvarande situation beskriver man hur man vill att det ska vara. Hälso- och sjukvården bör präglas av närhet, tillgänglighet, helhetssyn och kontinuitet. Samtidigt vet vi att situationen på många håll i landet är något helt annat.

Vidare kan vi läsa att alternativa driftsformer kan prövas för att öka mångfald, valfrihet, tillgänglighet och rättvisa. Men hur är det i verkligheten? Hur många socialdemokrater ute i landet bejakar detta? I lands-

tinget i Halland, där jag har varit landstingsråd i nio år, vet jag med säkerhet att i nio fall av tio säger man nej till alternativ. På många håll i landet försöker man vrida klockan tillbaka genom att återta verksamhet till offentlig drift eller avveckla fungerande bolag.

Jag hoppas och tror att det finns en allt större insikt hos alltfler om att det krävs förändringar, både kortsiktiga och långsiktiga, för att vi ska klara att ge alla människor vård och vård i tid.

Herr talman! Vi moderater har lagt flera olika förslag för att förbättra vården och omsorgen, och jag kommer att beröra några av dem. Först vill jag ändå slå fast att det är inte vi politiker här i kammaren eller i utskott som kan förändra sjukvården. Vi kan naturligtvis skapa bättre förutsättningar för eller förhindra och försvåra utvecklingen och nytänkandet, men det stora förändringsarbetet sker i sjukvården varje dag.

Landstingets hälso- och sjukvård sysselsätter närmare en kvarts miljon människor, vilket utgör 6 % av den svenska arbetsmarknaden. Till det kommer den hälso- och sjukvård som kommunerna driver, vilken vanligen är integrerad med äldreomsorgen. Ca 60 % av personalen har en högskoleutbildning, vilket vida överträffar de flesta andra branscher. Detta visar att sjukvården är en stor kunskapsverksamhet, med all den dynamik och kraft som ligger i detta.

Det är ett vägande skäl till att vi moderater är övertygade om att förändringar inom svensk sjukvård sker bäst när personalen och ledningen själva kan påverka mer och även tillåtas att erbjuda mer sjukvård med nya metoder och just tillåtas vara den tillväxtbransch som man har alla förutsättningar för.

Problemen uppstår när vi betraktar sjukvården utifrån ett utbuds- och finansieringsperspektiv. En växande efterfrågan blir därmed lätt ett resursproblem snarare än en tillväxtmöjlighet och en möjlighet för människor att få vård i tid. Detta i sin tur leder fram till ett ransoneringstänkande, med köer som följd. Samtidigt råder det en bred enighet om att alla människor ska garanteras en god vård på lika villkor oavsett inkomst och förutsättningar i övrigt.

Även om svensk sjukvård är ledande inom många områden och det finns oerhört mycket som är bra, ser resultatet av den förda politiken ut just så att genom långa köer tvingas patienterna teckna försäkringar för att få vård i tid. Människor som har betalat skatt under lång tid upptäcker att sjukvården inte alltid finns där de behöver den, trots att man har åtagit sig just att leverera densamma. Tilltron till sjukvården urholkas om det inte finns en tydlig vårdgaranti med tydliga rättigheter för patienterna.

Därför är det absolut nödvändigt att patienterna får en starkare ställning i sjukvården. I dag är det inte självklart att man har rätt till vård. Detta vill vi ändra på, dels genom en tydlig vårdgaranti med rätt att få vård både i Sverige och utomlands, dels genom att alla medborgare ska omfattas av en obligatorisk hälsoförsäkring. Med en sådan följer pengarna patienten, som alltså styr resurserna genom ett eget val av vårdgivare. Patienten kan på så sätt aktivt välja god vård och också välja bort dålig vård. Den obligatoriska hälsoförsäkring som vi föreslår ska omfatta alla oavsett betalningsförmåga eller hälsotillstånd, och den ska naturligtvis finansieras gemensamt.

Herr talman! Vi anser att patienter i Sverige, som på ett sedvanligt sätt har fått behovet av en operation eller behandling fastställt här

hemma, ska kunna söka nödvändig vård utomlands. För verkligt högspecialiserad vård är Sverige fortfarande ett litet land, och det kan inte minst därför vara både bättre och billigare att använda utländsk kompetens i vissa fall. Ett bättre resursutnyttjande stimuleras även genom att ledig kapacitet används på ett bra sätt. Patienten kan självfallet själv välja.

Vi anser att en återinförd etableringsfrihet för privata allmänläkare ökar valfriheten. Vi vill dessutom att etableringsfriheten förutom allmänläkare ska omfatta geriatriker, barnläkare, gynekologer och barnmorskor.

Vad särskilt gäller sjukgymnaster vill vi framhålla att i en situation av ekonomisk knapphet i landstingen upplever många att rehabilitering och sjukgymnastik kommer i stryckklass. Sjukgymnasterna står många gånger för rehabilitering och en behandling som är ett viktigt alternativ till medicinering. För att säkerställa resurser för rehabilitering och för att få en bättre täckning av dessa resurser, i en tid där centralisering är ledstjärnan i många landsting, föreslår vi att fri etablering införs även för sjukgymnaster.

Även Miljöpartiet har skrivit en motion i denna fråga, och jag hoppas verkligen att man ändrar sig och stöder sin egen motion. Då kan vi få majoritet i kammaren, och detta skulle gynna många människor som väntar på rehabilitering.

Herr talman! Sverige kommer om ingenting görs att få en skriande brist på vårdpersonal. Redan i dag duggar larmrapporterna om personalbrist tätt. Samtidigt blir den personal som arbetar i vården mer och mer belastad. Utbrändheten ökar, och det är slående att ökningen av långtids-sjukskrivna varit stor inom just hälso- och sjukvården. Vårdsektorn behöver bli mer attraktiv för att fler ska söka sig dit. För att attraktionskraften ska bli stark måste lönerna vara så konkurrenskraftiga och arbetsvillkoren sådana att vården kan locka till sig och behålla tillräckligt med personal.

Fler vårdutbildade borde också få förverkliga sina visioner. Under årtionden har vårdanställda fått allt mindre att säga till om. De allra flesta vårdanställda har därtill länge förmenats möjligheten att gå över till andra arbetsgivare eller rentav testa om vingarna bär på egen hand. I praktiken har vården bedrivits i monopolförhållanden.

Därför tycker vi att de vårdanställda måste få mycket större inflytande över sin arbetssituation. Vi tror att det är en oerhört viktig central fråga för den fortsatta utvecklingen av hälso- och sjukvården.

Vi vet också att privata vårdgivare bidrar till att öka medvetenheten om vad saker och ting inom vården kostar. Vi vet att den privata vården har många nöjda patienter, och många gånger mer nöjd personal, samtidigt som man utnyttjar resurserna bättre. Detta borde tala för en mer positiv politik mot privata vårdgivare, en politik som uppmuntrar mångfald i vården och inte en politik som minskar antalet privata vårdgivare.

Herr talman! Jag vågar påstå att om människor hade tillfrågats hade vården i Sverige sett betydligt annorlunda ut än i dagens landstingsstyrda organisation. Vi hade sett fler enskilda läkare, fler enskilda vårdgivare, fler personaldrivna vårdgivare och fler privatägda vårdgivare. Detta borde tala för en mer positiv politik mot privata vårdgivare, en politik som uppmuntrar mångfald i vården, inte en politik som minskar antalet privata vårdgivare och försvårar för de få kvarvarande.

Vidare hade vi sett mer av komplementärmedicin. Vi anser därför att det behöver satsas mer på forskning och utveckling rörande alternativ och komplementärmedicin. För att öka antalet forskare och forskarkompetensen krävs det att särskilda resurser avsätts för att bygga upp ett kompetenscentrum och för att möjliggöra egna forskningsprojekt.

Herr talman! Jag anser att tiden är mogen för mer nytänkande och mindre av försvarande och bevarande när det gäller hälso- och sjukvården och dess framtid.

Slutligen, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 1 under moment 1. För övrigt står jag naturligtvis bakom alla övriga moderata reservationer.

Anf. 2 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Hälsa- och sjukvårdsfrågor väcker alltid ett stort intresse i riksdagen. Som Anne Marie Brodén sade tar vi i dag ställning till 170 motionsyrkanden från allmänna motionstiden. Och det finns 59 reservationer. Folkpartiet står bakom 14 av de reservationerna, men jag yrkar bifall bara till reservation nr 2 under punkt 1.

Jag kommer inte att hinna med att behandla alla de andra reservationerna, utan jag tänker koncentrera mig på ett par frågor.

Herr talman! För oss liberaler har kampen för en bättre vård och omsorg ständigt varit en av de viktigaste politiska frågorna. Vi har också lyckats påverka viktiga delar av vården och omsorgen, även om motståndet mot våra förslag ofta har varit starkt och långvarigt. Då tänker jag främst på primärvårdens utveckling där många i dag har fått en fast läkarkontakt, det som vi i alla år har kallat husläkare. Ett annat framsteg som vi gläds åt gäller vår kamp för att man skulle slippa dela rum i äldreomsorgen, att man skulle ha rätt till ett eget rum under långtidsvården. Vi har inte nått ända fram i de här frågorna, men vi har varit med och arbetat fram förbättringar. Vi kommer att fortsätta att jobba med husläkarfrågan, och vi har ett yrkande om införande av husläkarlagen i det här betänkandet. Vi vill också se till att ingen människa inom långtidsvården mot sin vilja ska behöva dela rum med någon.

Det finns många utmaningar inom vård och omsorg. Till stora delar är den bra i dag, men alltför ofta möter vi människor, eller läser i tidningar och hör på radio och TV om dem, som får illa.

Inom sjukvårdspolitiken har socialdemokratiska regeringar förvärrat den situation som patienter och anhöriga möter ute i landet. De har under flera år stoppat och bromsat sådant som kunde ha betytt mycket för snabbare behandling och kortare sjuktider. När problemen tilltar i delar av vården och omsorgen förvärrar det i sin tur en annan kris – i sjukförsäkringens finanser.

Vi begär inte av regeringen att den ska föra en politik som hanterar alla orsaker till sjukdomar och sjukskrivningar. Det finns mycket som ligger utanför vad en regering kan påverka. Annat – som en övergång till en arbetsorganisation som ger mer utrymme för individen och inte sliter så hårt på människor – går bra att förändra på sikt. Då är det till exempel landstingen som måste förändra gamla arbetssätt. Däremot kan man begära av regeringen att den ska vara aktiv i de frågor som den kan påverka när förvärrad ohälsa leder till kostnadsökningar på tiotals miljarder. Detta har regeringarna efter 1994 inte klarat. De har tvärtom flera

gångar satt krokben för dem som ska sköta sjukvården. Jag tänker på sådant som slopandet av etableringsrätten för läkare och sjukgymnaster, avskaffandet av husläkarlagen, avskaffandet av vårdgarantin och stoppandet av de framgångsrika försöken med försäkringspengar till regional samverkan. Allt detta har lett till sämre tillgänglighet för patienterna och längre väntetider.

Herr talman! Sjukvården ska ges efter behov och vara gemensamt finansierad, det vill säga genom skatter. Patientens viktiga val gäller valet av vårdgivare och behandlingar, inte finansieringsformen. En behovsbaserad sjukvård är den enda modell som lever upp till en jämlik behandling av patienterna. Det finns plats i svensk sjukvård för åtskilligt mer av etableringsfrihet, privata och kooperativa alternativ, avknoppningar och andra fristående vårdgivare. Men det finns inte plats i svensk sjukvård för vårdgivare som arbetar med hjälp av skattemedel men som tror att de kan ta vård som betalas privat eller genom försäkringsbolag med förtur. Avtal mellan landsting och vårdgivare ska säkra att sådant inte kan förekomma.

Folkhälso- och sjukvårdsarbetet måste också bygga på att varje människa är unik och värdefull oavsett kön, ålder, ursprung, sexuell läggning eller funktionshinder, för att ta några exempel. Den som drabbas av sjukdom tappar inte heller i värde och har samma rätt att bli behandlad med respekt som den friske.

Folkhälso- och sjukvårdsarbete är mer framgångsrikt – och långt billigare – om sjukdom kan förebyggas i stället för behandlas. Det förebyggande arbetet har stor betydelse för hållfastheten i både socialförsäkringar och sjukvårdssystem. Inte minst gäller det den stressrelaterade och den alkoholbetingade ohälsan. I den förebyggande hälsovården har primärvården en stor uppgift. Inte minst för att förstärka den står vi envist fast vid att ett husläkarsystem ska införas.

Herr talman! Människor blir inte friska av enbart piller och olika apparater – det är hjälpmedel. Det är personalen som är den viktigaste delen i sjukvården, allt från läkaren, som ställer diagnos, till vårdbiträdet, som sköter en stor del av den viktiga omvårdnaden. Sverige kommer, om ingenting görs, att få en skriande brist på vårdpersonal. Sedan länge har det kommit larmrapporter om personalbrist. Redan för flera år sedan, då bland annat stora neddragningar av vårdpersonal skedde, var det många som varnade. De yngre med kort anställningstid var de som fick gå, medan de som var omkring 50 år blev kvar. Dessa går snart i pension, och de som tidigare blev avskedade har gått över till andra yrken, yrken där det är bättre arbetstider och kanske till och med bättre betalt. De har varit svåra att locka tillbaka.

När personalen minskade ökade självklart belastningen på dem som blev kvar, och vi har ju sett svart på vitt hur sjukskrivningarna har ökat inom vården. Många som arbetar inom vården vill förändra sin situation. De vill egentligen vara kvar inom vården men inte som den fungerar nu. De måste få mer makt över sin arbetstid. Lagstiftningen måste ge dem det. Många inom vården arbetar deltid men vill arbeta mer, inte minst för att få ekonomin att gå ihop. Andra vill ha mer varierad tid, så att de jobbar intensivare vissa perioder och mindre andra perioder. Men även karriäryrkena och karriärvägarna inom vården måste utvecklas. Personer med utländsk bakgrund som har sin yrkesutbildning inom vården måste

också ges reella möjligheter att arbeta inom sitt yrke. Vidareutbildning av all personal måste också ske. Det måste också löna sig att vidareutbilda sig. I dag har till exempel en undersköterska helt enkelt inte råd att vidareutbilda sig till sjuksköterska. Kostnaden för utbildningen är stor, och när man väl är färdig och ska börja arbeta finner man att löneskillnaden inte är så väldigt stor. Då har man ändå studieskulder att betala av, så man nöjer sig med att arbeta kvar, eller kanske byter man yrke i stället.

Vi anser att landstingen delvis måste ta kostnaden för utbildningen. Man måste se till att göra det möjligt för personalen att vidareutbilda sig.

Herr talman! Som jag sade i början av mitt anförande finns det mycket som behöver och kan göras. Men jag har, som jag sade, valt att bara ta upp de frågor som jag nu tycker är de absolut viktigaste för att vi ska kunna säkra tryggheten inom vården, få ned väntetiderna och öka kontinuiteten. Tryggheten, som jag talar om, handlar mycket om personalen. En väl utbildad personal är en viktig del av vården, men en bra personal får man bara om den trivs och kan påverka sin arbetsplats.

Anf. 3 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Värderade talman! Kära vänner! I dag har vi på nytt möjlighet att debattera, diskutera och samtala om den fråga som är viktigast för oss människor, nämligen en god vård och omsorg efter behov och i rätt tid.

Det här betänkandet är ett renodlat motionsbetänkande, som mina övriga vänner här har nämnt. Det är många motioner och många yrkanden som har lagts fram, först och främst från oppositionen. För mig är det lite svårbegripligt att majoriteten inte har funnit anledning att ta till sig något av dessa motionsyrkanden. Motion är ju bra på både ena och andra sättet och bör stärka musklerna, men här känns det som om man vill avfärda muskelförstärkning i den svenska sjukvården. Antingen på grund av att majoriteten är maktfullkomlig eller möjligtvis av prestigeskäl ska detta sopas under mattan. Det är bekymmersamt. Vården och omsorgen borde vara en fråga där vi tillsammans försökte göra det bättre.

Jag vet att Socialdemokraternas företrädare i många debatter brukar stå här och säga att nästan allt fungerar. Det är bara undantag när det inte fungerar. Jag delar inte den åsikten. I så fall är det alldeles för många undantag.

Herr talman! Varje gång vi kan studera hur många som ansöker om privata sjukförsäkringar får jag en tankeställare. Trots att man via sin skattsedel solidariskt betalar till en fungerande sjukförsäkring – tror man – känner man inte trygghet i systemet som det fungerar nu. I stället söker man upp försäkringsbolag för att kunna få denna trygghet tillgodosedd. Vi vet också att många människor inte får en sjukförsäkring därför att de inte är tillräckligt friska. Ändå är det 150 000–200 000 svenskar i dag som har befunnits så friska att de fått teckna en sjukförsäkring.

Jag tror, herr talman, att detta är ett bevis på otrygghet för den enskilde svensken i dag och ingenting annat. Varför skulle man annars teckna en tilläggsförsäkring?

Herr talman! Resurser är något vi diskuterar väldigt ofta här. Det är en mycket viktig fråga. För den mandatperiod vi nu har bakom oss – 1999, 2000, 2001 och 2002 – visar all statistik att det inte har kommit en enda frisk krona från Rosenbad. Netto har svensk hälso- och sjukvård, med de behov som finns på vårdcentraler, inom hemsjukvården och på

sjukhusen, kammat hem noll kronor – eller fått betala lite extra. Jag vill påstå att den uppgivenhet och den desperation som vårdpersonalen i dag känner är ett uttryck för en frustration och en osäkerhet.

Det kanske är förmätet att säga några ord om den stora konflikt som har drabbat hela den svenska hälso- och sjukvården och som också är på väg att utvidgas. Jag tror att vi ska ha klart för oss att efterräkningen efter konflikten kommer att drabba väldigt många patienter i form av ökade väntetider och ökade vårdköer. Jag har naturligtvis förståelse, inte minst när statsministern går ut i valrörelsen och mer eller mindre tar parti för undersköterskorna som grupp, för att man har förväntningar. Samtidigt känner jag ett behov av att som riksdagsledamot säga att det är viktigt att vi vågar säga att, vilket jag är glad för, undersköterskornas berättigade lönekrav också har en stor acceptans i samhället.

Samtidigt dristar jag mig att uttrycka förvåning över att man inte, om de uppgifter jag har fått stämmer, accepterade det bud på 5 % som undersköterskorna faktiskt fick i avtalsrörelsen. Då argumenterade man att om de skulle ha så skulle hela kollektivet på 400 000 personer ha ett lönepåslag på 5 % vare sig man tjänade 10 000 eller 20 000 kr i månaden.

Totalt sett kommer det att krävas en resursförstärkning. Då tycker jag att det är ärligt att tala om ifall man ger extra resurser eller inte gör det. Regeringen går gång på gång ut och säger att man ger extra resurser som man egentligen inte ger. I stället tar man faktiskt bort lika mycket.

Den här debatten kommer ju när vi ska diskutera budgeten, så jag behöver inte säga mer om det. Jag tror dock att det är viktigt att Socialdemokraternas företrädare här verkligen ger dessa svar och talar om att nettotinkomsterna för kommuner och landsting inte kommer att öka en krona.

Jag har också haft möjlighet att titta på Landstingsförbundets ekonomirapport för april månad. Där skriver man att landsting och kommuner är i en rävsax, och det är ett ganska bra uttryck. Det krävs alltså ökade resurser.

Herr talman! När jag studerar den budgetproposition som de tre majoritetspartierna lagt fram ser jag dock att det fortfarande inte finns några tillväxtfrämjande åtgärder i budgeten. Det kommer inte att hålla om vi inte får fart på vår svenska ekonomi. Detta är 19:e gången, har mina medarbetare på kansliet räknat ut, som man lägger fram ett förslag där man faktiskt inte har några tillväxtåtgärder. Det duger inte!

Jag tror att om vi ska kunna fördela välfärden på ett rättvist och riktigt sätt måste vi ha något att fördela. Eller enkelt uttryckt: Vi måste baka kakan först innan vi fördelar den.

Herr talman! Jag brukar uppehålla mig vid mål och medel, och jag vill göra det min sista stund här också. Ibland fixerar vi oss vid ett medel att nå ett mål så att det plötsligt blir upphöjt till mål. Målet för sjukvården är att alla ska få en god sjukvård och omsorg på lika villkor över hela landet. För att nå det målet måste man föreslå olika sätt att göra det. Vi har föreslagit en mångfald av vårdgivare som ett nyckelinstrument för att nå det målet.

Jag vill avslutningsvis fråga Conny Öhman, som är majoritetens företrädare: Delar Conny Öhman Pär Axel Sahlbergs bedömningar i utredningen *Vårda vården*, det vill säga att vi behöver en större mångfald av

vårdgivare och att grundbulten för rättvis vård även fortsättningsvis inte är driftsformen utan en gemensam solidarisk finansiering?

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till reservation 4. Jag står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men av tidsskäl nöjer jag mig med den.

Anf. 4 ELINA LINNA (v):

Herr talman! Allas rätt att vid behov ha tillgång till en god hälso- och sjukvård är en av grundstenarna i svensk hälso- och sjukvård. Vänsterpartiet vill bevara och utveckla den demokratiska och jämlika vården. Vi vill även värna solidariteten mellan människor. Solidariteten betyder här en omfördelning från den som arbetar och är frisk till den som är sjuk och i behov av vård. Internationellt sett är hälso- och sjukvården i Sverige av mycket hög klass och kostnadseffektiv. Men visst finns det problem.

Utvecklingen under 90-talet, som kan sägas vara marknadens decennium inom välfärdstjänsternas område, har inneburit början till ett systemskifte där lönsamheten, inte solidariteten, utgör vårdens och omsorgens grund. Vårdbehövande betraktas inte som patienter med behov utan som kunder med krav. Vänsterpartiet håller med om att det finns allvarliga strukturella problem inom vården och omsorgen. Men enligt vårt sätt att se hänger en stor del av dessa problem samman med de stora nedskärningarna på 90-talet, nedskärningar som framför allt har visat sig i neddragningar av antalet personal, inte minst bland den personal som består av vårdbiträden och undersköterskor.

Det fanns politiker i slutet av 80-talet och början av 90-talet som på fullaste allvar trodde på devisen att undersköterskor inte skulle behövas inom hälso- och sjukvården framgent. Jag hoppas att den typen av politiker har ändrat sina åsikter eller inte mera verkar inom sjukvårdsområdet. Vänsterpartiet var redan då och är fortfarande av den bestämda åsikten att omvårdnadspersonalen är en viktig arbetsgrupp inom vården som behöver mer uppskattning när det gäller både arbetsinsatser och lön.

Herr talman! De borgerliga partierna talar gärna om mångfald och valfrihet. Vänsterpartiet anser också att det är viktigt med mångfald och valfrihet, men då ska den vara verklig och inte bygga på ekonomiska förutsättningar. Den enskilde vill i de allra flesta fall att valfriheten ska handla om när en insats ska ske, på vilket sätt den ska ske och av vem den ska utföras, att möjlighet ges att få leva sitt liv på sina egna villkor samt att vård och omsorg ges efter behov. Inte tror jag att människor har behov av att få shoppa vård hos olika aktörer efter önskemål.

Om vi ställer frågan på sin spets kan vi säga att vården inte har något pris utan är något som vi har bestämt oss för att ha. Det betyder inte att det finns aldrig sinande resurser, men utifrån gemensamma värderingar, solidaritet och gemensamma resurser kan vi tillsammans diskutera hur dessa kan användas för allas hälsa. Och i takt med att vi lever allt längre, får fler och bättre läkemedel och andra behandlingsmetoder, kan mer och därmed kan bota fler ökar kraven på prioriteringar. Vänsterpartiet vill hävda att den av riksdagen antagna prioriteringsordningen har blivit alltmer betydelsefull. Det blir också än mer angeläget att styra de resurser som finns utifrån dessa prioriteringar.

Herr talman! Det finns ett växande behov av utbildad personal inom vården. Samtidigt finns det i landet en stor outnyttjad reserv av utbildad vårdpersonal, personer som inte anses ha en utbildning som motsvarar de svenska kraven eller personer som inte anses klara sig tillräckligt bra med svenska språket för att kunna arbeta inom vården.

Jag kom själv till Sverige som nyexaminerad sjuksköterska. Jag får betrakta mig som lyckligt lottad som hade en finsk utbildning i bagaget. För att få en svensk legitimation räckte det för mig att gå en två veckors utbildning i författningskunskap och göra ett prov i svenska i Uppsala. Att jag hade läst svenska åtta år i skolan i ett tvåspråkigt land och att jag genom den öppna nordiska arbetsmarknaden hade en fast tjänst som sjuksköterska hade ingen betydelse. Provet tog en hel dag och var exakt detsamma för mig som för den som kom från ett land utanför Norden och som aldrig hade läst svenska i sitt hemland.

Redan då träffade jag några från olika yrkeskategorier som vittnade om svårigheter att bli godkända. Jag kommer till exempel ihåg en sjuksköterska som gjorde sitt femte språkprov. Hon kom från Chile. Vi hade inga svårigheter att förstå varandra när vi talade svenska med varandra.

Vänsterpartiet anser absolut inte att vi ska sänka kraven för att få en svensk legitimation, och vi vill absolut inte negligera olikheter i andra länders utbildningar. Just därför tycker vi att det är orimligt att kraven ställs utifrån om länderna tillhör EU-EES eller inte. Självklart är det viktigt att vårdpersonalen kan kommunicera med patienterna och med arbetskamraterna. Det kan bli allvarliga fel vid missförstånd, och det ska vi inte riskera. Men vi påstår att det inte är vårdens krav eller språkkunskaperna som är avgörande utan om personens ursprungsland tillhör EU-EES eller inte. Ett tydligt exempel är fortfarande spansktalande personer från Sydamerika. Det ställs helt andra språkrav på dem än på spansktalande personer som kommer från Spanien. Det behövs inte mer utredningar, som det hänvisas till i betänkandet, det är dags att ändra språkproven.

Herr talman! I betänkandet finns det en intressant flerpartimotion som tyvärr avstyrks av Socialdemokraterna och Kristdemokraterna. Det är motionen om utländska kvinnors rätt till abort i Sverige. Det märkliga i Sverige är att vi gör skillnad på abort och annan vård för utländska medborgare; Sverige, som ofta förespråkar kvinnans rätt att få bestämma över sin egen kropp också när det handlar om abort. Visserligen handlar det inte om så många fall, men frågan är principiellt viktig. Anser vi att den svenska kvinnan har en annan rätt än till exempel kvinnan från Portugal att bestämma över sin kropp? Det börjar bli bråttom att ändra den svenska lagstiftningen. I flera av ansökarländerna är det svårt eller omöjligt för kvinnorna att få abort. Det märkliga är att EU:s förhandlare inte heller på något sätt har försökt påverka till exempel Polens och Maltas oerhört strikta abortlagstiftning. Det verkar som om man i EU inte anser att kvinnors rättigheter också är mänskliga rättigheter.

Herr talman! Jag har i mitt anförande berört några av Vänsterpartiets förslag i betänkandet, och jag står självklart bakom Vänsterpartiets samtliga reservationer. Men jag nöjer mig här med att yrka bifall till reservation nr 42 under punkt 29 och till reservationen från flera partier, nr 55 under punkt 41, om utländska kvinnors rätt till abort.

Anf. 5 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Elina Linna tar upp frågan om valfrihet. Ibland blir vi inte riktigt kloka på Vänsterpartiets tolkningar av valfrihet. Om jag förstod Elina Linna rätt accepterar Vänsterpartiet numera annorlunda driftsformer om patienten betalar lika mycket oberoende av aktör. Det är en helt ny uppgift som jag tycker är bra. Jag vill informera Elina Linna om att i den mångfald som finns i den svenska sjukvården i dag, som jag vill vara med och företräda, betalar patienten lika mycket oavsett om man går till en läkare som arbetar i en alternativ driftsform eller om man går till landstingets läkare. Det är en oerhört viktig fråga för mig att plånboken inte avgör.

Faran i dag med det system som finns är att plånboken blir avgörande om man ska köpa sig privat vård. Det är det som blir de så kallade gräddfilerna. Då måste jag få ett förtydligande: Är det okej med alternativa driftsformer om patienten betalar lika mycket?

Min andra fråga gäller språkkunskapen. Jag förstod inte riktigt Elina Linnas kritik mot att personer från andra länder ska visa att de kan prata svenska innan de börjar arbeta i sjukvården. Anses en dag i Uppsala för mycket, eller ska de inte få möjlighet att visa sina språkkunskaper? I alla utredningar och uppföljningar som jag har läst är patientens behov av att förstå vårdpersonalen en central fråga i sjukvården för att det inte ska bli vare sig missförstånd eller felaktiga uppgifter.

Anser Elina Linna att en del inte ska behöva göra språktesten för att få arbeta i vårt land?

Anf. 6 ELINA LINNA (v) replik:

Herr talman! Chatrine Pålsson förstod inte vad jag menade, och jag påstår att Chatrine Pålsson missförstod mig totalt.

Jag börjar först med tolkning av valfrihet. Jag talade om valfrihet i verklig bemärkelse, och jag uttryckte tydligt att valfrihet inte ska bygga på ekonomiska förutsättningar. Jag talade inte om driftsformerna, och jag talade inte om privat eller offentligt driven vård. Jag talade om valfrihet för patienten när det gäller till exempel närheten till vården och öppet-hållningstiderna. De sakerna är viktiga för patienten.

Tyvär missförstod Chatrine Pålsson mig totalt om språkkunskaperna. Jag försökte uttrycka mig tydligt; kanske blev det en språkförbistring. Vi anser att språkkunskaperna är viktiga. De är viktiga för patienten. Det är viktigt att personalen kan kommunicera med patienten och med arbetskamraterna. Det som är skrämmande och besvärligt i dagens regler är att personer som kommer från EU-länder bedöms på annat sätt än personer som kommer från länder utanför EU.

Anf. 7 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! För att patienten ska ha valfrihet krävs mångfald. Det är en viktig distinktion att för att patienten ska känna att man får möjlighet att själv avgöra om man vill gå dit eller dit måste det finnas någonting att välja. Jag menar att det är viktigt att vi ser möjligheterna till detta i en mångfald av vårdformer.

Ja, detta är viktigt för patienterna. Det är oerhört viktigt för många patienter, men samtidigt kan inte alla patienter välja. Det är därför vi kristdemokrater talar om att ha en god vård där det är behovet som i

grunden styr. Det är bra om det går att efterfråga för dem som kan, men det måste ändå finnas en garanti för demenssjuka och andra som inte kan föra sin egen talan att de får sina behov tillgodosedda. Det ena utesluter inte det andra. De kompletterar varandra.

Prot. 2002/03:98

7 maj

*Hälso- och
sjukvårdsfrågor m.m.*

Anf. 8 ELINA LINNA (v) replik:

Herr talman! Vi är överens om att det är behovet som måste styra.

Chatrine Pålsson tar själv upp problemet att alla inte kan välja. Vi vill ha lika vård så att alla garanteras god vård och omsorg på lika villkor.

Chatrine Pålsson tog själv upp att 150 000–200 000 har tecknat sjukförsäkringar. Chatrine Pålsson tolkade detta som bevis för otrygghet. Jag tolkar det som att det finns en marknad för sjukförsäkringar. Det finns bolag som vill att personer tecknar sjukförsäkringar. Det finns bolag som till och med i anställningskontrakten ser till att de anställda – speciellt på ledande poster, de som skulle kunna välja – får dessa sjukförsäkringar.

Anf. 9 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Det blir lite grann samma tema som Chatrine Pålsson tog upp. Jag reagerade när Elina Linna talade om att ”shoppa vård”. Jag förstår inte riktigt ”shoppa vård”. Vad handlar det om egentligen? Jag har tittat på många undersökningar under åren. Nu senast har jag sett i en undersökning att den överväldigande majoriteten av svenskarna vill ha en fast läkarkontakt. Det är allra viktigast för dem att ha en läkare som de har kontakt med. Det gäller säkert också distriktssköterskorna. Man vill vara igenkänd, och man vill veta vem man går till.

För Folkpartiet är det viktigt att ha rätten att välja läkare. Just den personliga kontakten och förtroendet är viktigt. Där har Vänsterpartiet sagt nej till ett husläkarsystem.

Vad innebär det att shoppa vård? Vem är det som efterfrågar detta? Varför är det så förfärligt att en enskild person kan få välja till vilken läkare eller distriktssköterska man vill gå till?

Anf. 10 ELINA LINNA (v) replik:

Herr talman! Först gäller det att shoppa vård. Det är kanske lite raljerande, men i vissa motioner står det till och med om kundval och kundvalsmöjligheter. Det är inte så konstigt att man får associationer till affärlivet, att shoppa vård.

Jag hoppas att det inte finns så många som shopper vård. När man tittar på läkartätheten på vissa håll i Stockholm kan man inte annat än konstatera att det finns möjlighet att välja mellan olika läkare.

Folkpartiet talar om husläkare. Det är bra att ha en läkarkontakt som det går att lita på, speciellt för äldre personer som ofta har kroniska sjukdomar. De kan gå till sin läkare. De personerna vill inte heller byta läkare. De är i de flesta fallen nöjda med sin läkarkontakt. Den kontakten kan fungera på vilken vårdcentral som helst.

Däremot anser vi att det har varit besvärligt med så gott som tvånget att lista sig hos läkare.

Anf. 11 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:
Herr talman! Jag vet inte om jag blev så mycket klokare på det svaret. Jag vet inte var det förekommer att shoppa vård. Det måste vara mycket marginellt.

Jag förstår inte riktigt att det ska vara så fel att personen själv väljer läkare i stället för, som det har varit i alla tider, att det är landstinget som säger: "Du tillhör denna doktor." Sedan får man nöja sig med den tilldelade doktorn, oavsett om man tycker om den eller inte. Fungerar inte kontakten mellan läkare och patient blir inte vården bra. I ett sjukvårdssystem där patienten står i centrum måste också patienten kunna välja vilken läkarkontakt och kontakt med övrig vårdpersonal man vill ha. Är man nöjd stannar man kvar – som även Elina Linna sade. Men man måste också kunna säga att kontakten med doktorn inte fungerar, att man måste få byta läkare. Här ska inte landstinget bestämma vem man går till. Här ska den enskilda personen säga vem man vill gå till.

Anf. 12 ELINA LINNA (v) replik:

Herr talman! Vi har olika perspektiv i frågan. Vänsterpartiet anser att speciellt primärvården är fråga om teamarbete. Vi vill inte fokusera vården på läkare som husläkarlagen gjorde. Vi tycker att det var olyckligt att man på så sätt lyfte fram läkarnas roll i vården.

Jag återkommer till frågan om äldre kroniskt sjuka personer som ofta kommer till vården. För dem är det inte läkaren som är viktigast, utan ofta är det annan omvårdnadspersonal, distriktssköterskorna, som är det. Läkaren ska vid rehabiliteringen också samarbeta med övriga på vårdcentralen. Det viktiga är ju att vårdcentralen är trygg och att den och teamet där finns i patientens närhet.

Anf. 13 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Herr talman! Också jag har en fråga till Elina Linna om detta med att shoppa vård. Nu får vi reda på att det egentligen handlar om att det står "kundval" och att kundval skulle innebära att man shoppade vård. Då funderar jag på hur det hela hänger ihop vad gäller den kopplingen. Samtidigt finns det ju med i texterna att man ska utreda just frågan om kundval och fundera på hur man ska stärka patientens ställning.

Inte någonstans hör jag Elina Linna nämna vårdgarantin. Därför blir min första fråga: Står Vänstern inte bakom någon typ av vårdgaranti eller detta med att stärka patientens ställning? I stället har man ju en lite raljant ton och talar om att shoppa vård.

Min andra fråga kommer sig av att Elina Linna berör personalens situation i sjukvården på ett sätt som i och för sig kan vara riktigt och rätt. Som det är i dag är det inte bra. Det fungerar inte riktigt. Vi kan också läsa om detta i flera motioner från Vänsterpartiet. Men samtidigt drar man inte slutsatser utifrån detta och funderar på hur det egentligen är med de arbetsgivare runtom i landet som har de flesta anställda i sjukvården. Många gånger finns ju Elina Linnas parti med i majoriteten.

Vi vet ju att den gode arbetsgivaren, tyvärr, många gånger lyser med sin frånvaro och att ohälsotalen är höga i den offentliga sektorn. Vilka slutsatser drar Elina Linna av det?

Anf. 14 ELINA LINNA (v) replik:

Herr talman! Jag försöker titta i mina papper men kan inte se att jag någonstans nämner vårdgarantin. Jag är rätt så säker på att jag inte nämner den men jag hinner inte läsa vartenda ord i mitt manuskript. I det här sammanhanget är jag främmande för det uttrycket.

Moderaternas lösning på problemen med personalens situation är fler privata vårdgivare. Vi är övertygade om att personalen inom den offentliga sektorn också kan få bättre arbetsförhållanden. Det finns ju mycket att göra inom den offentliga sektorn. Jag tog exempel från 80- och 90-talen. Anne Marie Brodén var kanske aktiv redan då och känner säkert igen talet till och med från politiker. Inte jag men andra har från talarstolen talat om till exempel undersköterskor som en utdöende yrkesgrupp inom landstingsvärlden. Vad sänder det för signaler?

Det finns förvisso problem också inom den offentliga vården men lösningen är inte privata arbetsgivare. Senast i morse hörde jag på radion intervjuer med undersköterskor som arbetar på S:t Göran. Inte har deras arbetsituation blivit bättre än arbetsituationen inom den offentliga sektorn. I varje fall säger de själva inte det. I stället talar de om motsatsen.

Anf. 15 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Herr talman! Elina Linna säger att hon inte har nämnt vårdgarantin. Det är just det som jag påpekat saknades. Därför frågar jag igen om Elina Linna inte tycker att det här är väsentligt utifrån detta med att få vård i tid.

Att shoppa vård låter, som jag tidigare sagt, väldigt raljant. Då Elina Linna säger att vårdgarantin inte finns med i Vänsterns resonemang om sjukvården och det ändå är en så viktig och central fråga när det gäller att få vård i tid undrar jag hur det här ska gå ihop och om vi någonsin, med den majoritet som i dag finns i landet, kommer att få en vårdgaranti.

Min andra fråga handlade om personalen. Det finns faktiskt många belägg för att det inte handlar om antingen–eller. Jag hävdar inte att privat vård är den enda lösningen. Däremot hävdar jag att mångfalden och valen, att det finns många arbetsgivare, faktiskt också påverkar hur den offentliga sektorn förhåller sig till detta med att vara en bra arbetsgivare.

I Halland finns det en stor andel privata vårdgivare. Där är det också oerhört låga ohälsotal. Man satsar mycket på kompetensutveckling, på undersköterskors vidareutbildning och så vidare. Jag tror att vi i Hallands läns landsting har en bra personalpolitik. Dock är jag inte säker på att det i så många andra landsting görs samma satsningar. Därför frågar jag Elina Linna hur man när det gäller de landsting där Vänstern finns med i majoriteten ser på personalsituationen. Varför jobbar man inte mer med mångfalden om denna kanske är en del i det här med att bli en bättre arbetsgivare?

Anf. 16 ELINA LINNA (v) replik:

Herr talman! Jag försökte vara tydlig och säga att Vänsterpartiet inte ser privatisering som lösningen på hälso- och sjukvårdens problem inom den offentliga sektorn. Vi vill bevara hälso- och sjukvården inom den offentliga sektorn.

Det finns en stor marknad för privata sjukförsäkringar, som ju nämnts här tidigare. Men det blir en egoism i samhället, och Vänsterpartiet vill

inte gå i den riktningen. I stället vill vi, som jag inledningsvis sade, ha solidaritet också inom vården.

När det gäller privata vårdgivare vill jag säga att jag vet att det är låga ohälsotal i Halland men så var det redan innan man fick den större mångfald som i dag finns. Det finns också exempel från andra landsting. Tyvärr har man ju också kunnat läsa om skrämmande exempel på privata företag som misskött sig och som misskött personalen. Privata vårdgivare är alltså inte lösningen på vårdens problem.

Anf. 17 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Inledningsvis yrkar jag bifall till reservation nr 5 men självfallet står jag bakom övriga reservationer där Centerpartiet förekommer.

Herr talman! Vi i Centerpartiet har som vision ett hälsosamt Sverige. Vi vill medverka till en hälso- och sjukvård som bygger på ett helhetsperspektiv på hälsan, med en bättre balans mellan hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande. För framtiden eftersträvar Centerpartiet en ny syntes mellan skolmedicinen, hälsofrämjande perspektiv och komplementär behandling.

Hälso- och sjukvården ska ha så bred kompetens att den kan lösa de allmänmedicinska och högspecialiserade uppgifterna. Hälso- och sjukvården ska vara tillgänglig och nära för att möta individen och familjens vård- och omsorgsbehov. Väntetiderna till vården ska vara korta – för alla, inte bara för dem med mest pengar. Centerpartiet föreslår att en nationell vårdgaranti och en BB-garanti införs.

Tillgängligheten till primärvården behöver förbättras, och på sina håll behövs där en ny framtidstro. Psykiatrin har fortsatt stora behov som måste tillgodoses – liksom äldresjukvården. Telemedicinen kan och bör byggas ut ytterligare. Vi i Centerpartiet har markerat denna uppfattning i reservationer i betänkandet.

Genom att använda finansiell samordning för att överföra passiva utbetalningar av sjukpenning till aktiva insatser i form av sjukvård och rehabilitering kan vi korta köerna och därmed människors sjuksskrivningsperioder – en fråga som jag utgår från att vi senare under förmiddagen återkommer till i debatten här.

Vården och omsorgen ska vara gemensamt och solidariskt finansierade. Ett fungerande skatteutjämningsystem inom landstings- och kommunsektorn är nödvändigt för att säkerställa likvärdiga villkor. Centerpartiet har medverkat till att det tillförs resurser till vården och omsorgen, och vår skattepolitik innebär en breddad kommunal skattebas.

Situationen är allvarlig med ca 100 kommuner och 15 landsting som förra året redovisade underskott med 7 miljarder kronor. Årets stora skattehöjningar äts upp av lägre skatteintäkter. En ökad sysselsättning ger tillväxt. Att minska ohälsan, att ta bort statliga pekpinnar och ofinansierade reformer, att släppa fram nytänkande är exempel på den inriktning på politiken som Centerpartiet vill se och medverka till. Den socialdemokratiska standardlösningen – att höja skatten – räcker inte längre.

Det är en stor utmaning att klara de långsiktiga behoven av att rekrytera personal. Vård och omsorgsyrkerna måste uppvärderas, bland annat genom större delaktighet och förbättrad arbetsmiljö och genom en ökad tillväxt få en starkare löneutveckling.

Herr talman! Centerpartiet anser att patientens valfrihet inte ska vara bunden till det egna sjukhusets möjligheter att ge vård i tid. Valfriheten ska omfatta alla vårdgivare i hela landet. Vi har en preciserad valfrihetsmodell där det bland annat ingår en utvidgad rätt till ny medicinsk bedömning, vilket vi också redovisar i en reservation i betänkandet.

Centerpartiet vill öka valfriheten för patienter och personal genom en mångfald av vårdgivare. Jämfört med den rigida stopplagen är Sahlbergs utredning *Vårda vården* ett klart steg i rätt riktning. Vi har från Centerpartiet kritiska åsikter om utredningen. Men den ger ökade möjligheter för landsting att lägga ut verksamhet på entreprenad, även i slutenvården, om man så önskar, och det tycker jag är bra.

I medierna läser jag att Conny Öhman anser att Sahlberg på ideologiska grunder gått för långt. Socialministern, som införde stopplagen den ena stunden, säger i nästa stund att det nu är upp till varje landsting att bestämma om vården ska ges på lika villkor. Nu i sista stund tar han tillbaka det och är tyst. Jag tycker, precis som Chatrine Pålsson var inne på, att det vore mycket intressant att få både en diskussion med och ett besked av regeringen och regeringspartiets talesman om vad som gäller i de här frågorna.

Låt mig göra tydligt att för Centerpartiets del värnar vi den kommunala självstyrelsen, och vi har förtroende för att landstingspolitikerna, med deras ansvar inför väljarna, har omdöme att fatta beslut även i den här typen av frågor. En ökad mångfald av utförare, ökad valfrihet och ett bibehållet offentligt finansieringsansvar är Centerpartiets linje. Fler vårdgivare gagnar även jämställdheten. Tillsammans med Folkpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna har vi för övrigt en reservation om att regeringen bör lägga fram en handlingsplan för en jämställd hälso- och sjukvård.

Socialstyrelsens lägesrapport bekräftar skillnader mellan könen i vården, men kanske ännu mer mellan åldrar. I dag köar många äldre med åldersbetingade funktionshinder, till exempel starr, förslitningssjukdomar och nedsatt hörsel. Utöver mänskligt lidande uppkommer kostnader för hemtjänst, sjukbesök, läkemedel med mera. En samhällsekonomisk analys av vad köerna för åldersbetingade sjukdomar innebär vore värdefull. Vi vet också att åldersdiskriminering förekommer, vilket är oacceptabelt och strider mot hälso- och sjukvårdslagen.

Jag vill avsluta mitt anförande med en fråga till Conny Öhman, i brist på minister: Varför gör inte regeringen mer åt åldersdiskrimineringen inom hälso- och sjukvården?

Anf. 18 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman, ärade kamrater och åhörare! Vi har en lite annorlunda situation än den vi hade i höstas när vi pratade om hälso- och sjukvård. Nu har vi inte råd med några stora reformer, för här måste sparas. Men i betänkandet finns det en massa bra förslag som kan bidra till bra vård utan att det kostar så mycket.

Vi har till exempel reservation 3 om närhet till basvården. Om basvården fungerar blir det mycket billigare i den andra änden. Om det fungerar från början behöver det inte bli dyrt och specialiserat.

Vi har reservation 21 om patientombudsman och reservation 27 om sponsorer, och det är viktigt. Eftersom vi har dåligt med pengar kan man

tro att vi i stället kan jaga sponsorer som kan finansiera vården. Men precis som det står i reservationen har vi inte kunnat iaktta några sponsorsobjekt inom områden som psykiatri eller äldreomsorg. Det finns alltså områden som inte är så glamorösa och som man inte vill sponsra.

Jag ber stilla om att det inte ska bli som det var på en ungdomsmottagning i London. Det är visserligen många år sedan jag var där. På en liten ungdomsmottagning var man tvungen att anställa en person för att enbart jaga sponsorer. Det var liksom vad det byggde på, och så vill vi inte ha det.

Vi har många motioner om komplementär medicin, om utredning om nationella riktlinjer, om ökat samarbete med traditionell medicin, om belysning av legitimation och om förskrivningsrätt för alternativmedicinska utövare.

Jag vill också nämna den motion som handlar om utländska kvinnors rätt till abort i Sverige. Annan vård har man alltså rätt att ge dem men inte abort. Det är väldigt ålderdomligt och konstigt. Jag har hört argumentet att om vi skulle godkänna det skulle man inte få syssla med något annat än aborter på utländska kvinnor. Jag förstår bara inte den synpunkten, för så kommer det ju inte att bli. Men det här måste vi ändra på.

Jag står bakom samtliga reservationer där Miljöpartiet förekommer men yrkar bifall endast till reservation 51, som handlar om komplementär medicin.

Jag ska uppehålla mig lite vid detta med att spara. Vi håller på att spara, och det pratas och skrivs det om i radio, TV och tidningar varenda dag. Jag är inte nöjd med det sätt som sparandet i staten sker på. Det handlar om att spara på sjuka och arbetslösa, och jag gillar det inte.

Det är inte bara staten som ska spara utan också kommuner och landsting. Jag träffade mitt landsting hemma i Dalarna i helgen, och där har de stor vanda inför detta med att få budgeten i balans.

Men det räcker inte med att bara spara, utan vi måste sätta av pengar för att arbeta med att minska sjukskrivningarna. Det är ju sjukskrivningskostnaderna som är det stora problemet, och det är där som man kan spara in pengar. Detta är ett arbete som tack och lov pågår i hela landet.

Jag ska berätta lite om Älvdalen – en del kanske har hört det, men säkert inte alla. I Älvdalens kommun hade man dålig ekonomi, och man fick hjälp av Kommunakuten. Man var tvungen att spara jättemycket. Man drog ned på tjänster och till och med rev byggnader. Men samtidigt som man sparade satte man av en liten pott för att kunna anställa en personalutvecklare och en hälsoplanerare. Med hjälp av dessa två personer fick man sedan en gynnsam personalsituation. Man tog itu med semestrar, sjukskrivningar och övertid. På ett år sjönk antalet sjukskrivningar avsevärt.

Tack och lov finns det sådana här exempel ute i hela landet. Det gäller att satsa och ta lärdom av dem.

Vi hade en ohälsodag i utskottet med flera föreläsningar i förra veckan. Då var det en kvinna som sade så här: Jag tror inte på goda exempel. Jag frågade henne hur hon kunde säga så, och då svarade hon: Goda exempel ger fastlåsningar. Det kan jag inte heller förstå. För mig är goda exempel någonting som ger uppmuntran och tips om hur man kan gå till väga.

Av det som vi nu sparar genom alla dessa konstiga neddragningar måste vi ha pengar till bättre rehabilitering och till försäkringskassorna, om det inte är för sent. De har blivit så illa behandlade att de kanske inte längre kan rehabilitera. Det har funnits en väldigt duktig rehabiliteringskader på försäkringskassorna, men jag vet inte hur det går nu med tanke på allt som man har dragit in på.

Men då får vi rusta upp på annat sätt och satsa till exempel på företagshälsovården. Låt inte besparingarna bara bli en besparing i sig, utan ta en del av dessa och använd dem på ett klokt sätt för att få ned ohälsotalen! Det måste bli bättre arbetsmiljö så att den äldre arbetskraften orkar arbeta och så att unga människor törs börja i vårdyrken. Får vi ned ohälsotalen kan vi börja investera i det förebyggande arbetet när det gäller till exempel barn.

Många säger att det inte går att satsa på förebyggande arbete, eftersom man inte vet om det lönar sig ekonomiskt. Det går inte att bevisa, men konstigt nog kan man bevisa tvärtom. Det gjordes stora neddragningar av skolhälsovården under 90-talet, och vi vet att brottsligheten bland ungdomar har ökat. Man kan alltså bevisa motsatsen, men ändå påstås det att det inte går att bevisa att förebyggande vård lönar sig.

Får vi ned ohälsotalen får vi in pengar så att vi kan avsätta resurser för uppbyggande av komplementärmedicin. Det behövs kanske flera sådana centrum, precis som många här i kammaren redan har föreslagit, men som vi tyvärr inte har pengar till nu.

Om vi får ned antalet sjukskrivningar får vi kanske också pengar till – ett krav som jag driver – att ännu fler yrkeskategorier får fri etablering. På det viset kan vi fortsätta det goda arbetet.

Anf. 19 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till Kerstin-Maria Stalin som handlar om den fria etableringen. Jag instämmer i tankarna om att förebygga för att få ned ohälsotalen. Det finns oerhört mycket att göra på rehabiliteringsområdet.

Jag instämmer också i att man i hela landet mycket mer måste räkna på vinsterna av det förebyggande arbetet. Men en sådan möjlighet finns ju, till exempel genom att man bejakar Miljöpartiets och Kerstin-Maria Stalins motion som handlar om fri etablering för sjukgymnaster. Det är ju en trång sektor och ett problem i dag att det inte finns tillräckligt med sjukgymnaster.

Vi från alla borgerliga partier stöder Miljöpartiets motion. Jag vill än en gång fråga Kerstin-Maria Stalin om det inte finns en öppning i dag för att bejaka det som jag vet att Kerstin-Maria Stalin tycker.

Anf. 20 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Det var därför jag skrev den motionen. Men ni vet ju alla i utskottet att jag var tvungen att dra tillbaka den, eftersom landstingen protesterade och sade att de inte hade råd med detta just nu. Jag tänker fortsätta att driva den frågan, därför att det är en bra grej.

Anf. 21 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Herr talman! Ja, det är en bra grej, och jag tror att det ibland finns skäl att gå lite före landstingen.

Kerstin-Maria Stalin pekar också på en annan sak som är ålderdomlig, och det gäller abortfrågan. Det finns risk för att man på landstingen ibland är lite ålderdomlig och inte vågar sig på att bejaka det nytänkande som krävs. Fri etablering är ett sådant typiskt exempel, tycker jag.

Vi moderater kommer att bevaka abortfrågan mycket noga. Jag hoppas och tror att det svar som vi fick från departementet i går om att man kommer att lägga fram ett sådant förslag innebär att majoritetens skrivning gäller. Kommer det inget sådant förslag tänker vi självfallet driva frågan vidare tillsammans med alla andra.

Men än en gång hoppas jag och tror att Kerstin-Maria Stalin förstår att man ibland måste gå före landstingen. Detta med fri etablering är ett typiskt exempel på en fråga där man är lite ålderdomlig.

Anf. 22 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik:

Herr talman! Jag förstår det mycket väl, men jag har förklarat varför det blev som det blev. Jag är tacksam om vi tillsammans kan driva frågan om abort för utländska kvinnor.

Anf. 23 CONNY ÖHMAN (s):

Herr talman! I år omfattar detta betänkande om hälso- och sjukvårdsfrågor drygt 170 motioner. Till stor del är det samma motioner som vi behandlar varje år. Flera av oss skulle kanske kunna hänvisa till tidigare års debatter. Över tiden märker man att ståndpunkterna inte förändras så värst mycket.

Liksom tidigare år omfattar spännvidden hos dessa motioner alltifrån grundläggande frågor om hälso- och sjukvårdens organisation och finansiering till enskilda sjukdomar.

Men det kanske allra viktigaste för sjukvården just nu är sjukvårdens ekonomiska resurser, och där finns det en stark positiv utvecklingskraft. Landstingens ekonomi är som vi alla vet starkt beroende av skatteunderlagets utveckling. Även för sjukvården är det därför oerhört viktigt hur den ekonomiska politiken sköts och hur konjunkturen utvecklas. Den allra största delen av sjukvårdshuvudmännens intäkter är ju beroende av det egna skatteunderlaget.

Några landsting har ett dåligt ekonomiskt utgångsläge. Här i Stockholm lämnade den förra borgerliga majoriteten efter sig ett underskott på ca 10 miljarder kronor. Det var så pass mycket pengar att den gamla majoriteten ej beviljades ansvarsfrihet. Självfallet har den typen av sjukvårdshuvudmän stora svårigheter att hantera de många utmaningar som hälso- och sjukvården står inför.

En av de största utmaningar är kanske, som flera talare redan har sagt, personalrekrytering, möjligheten att bemanna tjänster och att få tillräckligt många ungdomar att välja vårdutbildningar. Bilden är positiv när det gäller många av vårdutbildningarna. Läkarutbildningen, psykologutbildningen, sjukgymnastutbildningen med flera har ett bra söktryck, men det finns anledning av vara orolig när det gäller andra vårdutbildningar.

Utvecklingen av ohälsotalen är oroande. Kontinuitet bland personalen, inte minst bland läkarna, är någonting som är oerhört viktigt för att komma till rätta med de höga ohälsotalen. Vi vet att kontinuitet bland vårdpersonalen är bra både för patienterna och för vårdens effektivitet. Själv har jag kunnat bevittna som ordförande i en försäkringskassa hur

ohälsotalen på de orter där man tvingats ta till stafettläkare direkt har skjutit i höjden. Det är självfallet inte tillfredsställande. Kontinuitet bland vårdpersonalen är oerhört viktigt.

Flera talare har varit inne på att ta vara på den kompetens som invandrare med vårdutbildning för med sig till det här landet. Vi har, tycker jag, ändå fått en förbättring när det gäller att slussa in de här mänskorna till tjänster i vården, men det går att göra mer för att utveckla detta ytterligare. För patienterna är det självfallet så att det är kvaliteten i vården och väntetiderna som är avgörande för intrycket av vården.

När det gäller kvaliteten i vården fungerar ju det allra mesta utomordentligt bra i Sverige. Det sker dock beklagliga misstag. De är, som jag sade, självfallet beklagliga, men vi har ändå en organisation för att ta hand om de här misstagen. De utreds, och ibland utdöms påföljder för dem som har varit ansvariga för dem. Vid en internationell jämförelse talar allt för att vi har en hög kvalitet på svensk vård. Det som framför allt utmärker svensk vård är att det är en jämn kvalitet rakt igenom. Vi har inte A-sjukhus och B-sjukhus i det här landet.

När det gäller väntetider ska ingen sticka under stol med att det finns en del kvarvarande problem. Vi har i dag ett system på plats som kan mäta väntetiderna. Patienterna blir bättre informerade om väntetiderna. Landstingen har fortlöpande uppföljningar av sina väntetider. Vårdpersonalens insatser ökar också hela tiden. Antalet behandlingar och operationer ökar hela tiden inom den svenska sjukvården. Ibland kan man i massmedierna få en bild av att det skulle vara en minskande produktion inom svensk sjukvård. Så är självklart inte fallet. Om man ser på antalet starroperationer, höftledsoperationer, kranskärlsoperationer – ta vad ni vill – så ökar prestationerna. Men vi har också utveckling till följd av demografin där behoven ökar hela tiden. Det handlar om att balansera den här utvecklingen.

Det är viktigt att fortsätta jobba med den här frågan, att följa utvecklingen av väntetiderna hela tiden. Vi har en utveckling i primärvården som följs systematiskt som en följd av riksdagens beslut om den nationella handlingsplanen. Där tycker jag också att man kan se att vi har en positiv utveckling när det gäller prestationerna i primärvården och när det gäller inom vilka tidsramar man faktiskt tar hand om patienterna. Landstingsförbundet redovisade en sådan positiv rapport för en kort tid sedan.

En av sjukvårdens kanske viktigaste uppgifter är att ta en större och aktivare del i arbetet mot ohälsa. Man kan på många håll, säger jag utifrån en stol i försäkringskassevärlden då, vara kritisk mot kvaliteten på många sjukintyg som sjukvården presterar. Alltför många av de sjukintyg man presterar är ofullständigt ifyllda. Man bedömer bland annat inte huruvida patienten har nedsatt arbetsförmåga eller ej. Det gör att det är svårt för socialförsäkringssystemet att ta ställning till rätten till sjukpenning. Kompetensen i fråga om försäkringsmedicin måste höjas i den svenska läkarkåren. I annat sammanhang får riksdagen så småningom möjlighet att ta ställning till den frågan, och det gläder mig.

Forskningen om och utvecklingen av olika rehabiliteringsmetoder behöver också utvecklas ytterligare inom svensk sjukvård. Samordningen mellan medicinsk rehabilitering, social rehabilitering och arbetslivsinriktad rehabilitering måste också utvecklas ytterligare.

Som flera talare har varit inne på finns det ett stort antal reservationer. En del är sådana där vi hänvisar till tidigare ställningstaganden. Jag som socialdemokrat kan självfallet inte komma överens med Moderaterna om synen på sjukvården. Moderaterna envisas med att se på sjukvården som en marknad, som vilken marknad som helst. Det är självklart att det resulterar i skilda ståndpunkter.

På en del andra områden är det så att i de frågor som väcks i en hel del av motionerna pågår det arbete av olika slag. Jag kan inte kommentera alla de här reservationerna, men ett par vill jag ändå försöka hinna med.

En handlar om rätten till *second opinion*. De borgerliga vill nu gå ett steg vidare och ge rätt till alla patienter i alla sammanhang att få en *second opinion*. I dag är det ju så att den här rätten omfattar livshotande, allvarliga, varaktigt livslånga sjukdomar. Jag noterar att när det gäller den reservationen finns Carl-Axel Johansson inte med bland reservanterna. Kanske är det så att man, när man som Carl-Axel Johansson har personlig erfarenhet av att träffa patienter, ser vilka konsekvenser ett sådant här system skulle få både för själva vården och för sjukvårdens ekonomi. Jag förstår att Carl-Axel Johansson inte har velat skriva på den här reservationen.

När det sedan gäller den fria etableringsrätten noterar jag att man här räknar upp några specialiteter som man vill införa fri etableringsrätt på. Men har man frångått sitt tidigare krav, att införa fri etablering rakt av och rätt över? Är det så att det nu är de här fem sex specialiteterna som kravet omfattar? Tidigare har ju fri etablering rakt av varit den borgerliga linjen.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till förslaget i detta betänkande och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 24 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag har tre frågor. För det första handlar det om vilken strategi regeringen och Conny Öhman har för att landsting och kommuner ska klara befintliga och kommande behov. Conny Öhman säger att det är viktigt hur den ekonomiska politiken sköts och att det ska vara kontinuitet bland vårdpersonalen. Jag håller med om båda delarna, men det är ännu viktigare på vilket sätt vi får fram en ekonomisk politik som ger tillväxt, som ger resurser. Vad är strategin?

För det andra handlar det just om Sahlbergs utredning *Vårda vården*, där jag påstår att det finns väldigt många olika budskap. Det kanske blir så i en tid då det förs debatt. Det har jag respekt för. Men när sätter socialdemokratin och regeringen ned foten? Just nu råder det ett spekulativt tillstånd. Det är inte bra, åtminstone inte för oss som tror på klara och långsiktiga spelregler.

För det tredje skulle jag vilja upprepa frågan om åldersdiskriminering. Det kommer fortfarande rapporter om att hälso- och sjukvårdslagens krav om vård på lika villkor efter behov inte följs. Det finns trista exempel på det. Socialministern har tidigare som svar sagt att det här ska vi ta upp i överläggningar med Landstingsförbundet etcetera. Är det inte ganska enkelt att ändå markera att det måste vara lagen som gäller?

Anf. 25 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Som svar på den sista frågan vill jag säga att det är självklart att lagen gäller. Jag tror inte att någon ansvarig landstingspolitiker skulle säga något annat heller, något annat än att inom deras ansvarsområde får ingen åldersdiskriminering förekomma. Det är självklart. Varje gång vi har anledning att säga detta så ska det sägas. Jag håller med Kenneth Johansson om det.

När det gäller de framtida, kommande behoven avgörs ju väldigt mycket av att vi kan föra en ekonomisk politik som ger en bra tillväxt i det här landet. Chatrine Pålsson försökte förut låta påskina att en sänkt resurstilldelning till landstingen skulle ha varit resultatet av de senaste årens politik. I så fall kan man fråga sig hur landstingen har kunnat anställa många fler sjuksköterskor och läkare. Sanningen är självfallet att vi har haft en bättre ekonomisk tillväxt än Europa i övrigt. Med detta följer en tillväxt av skatteunderlaget till de svenska sjukvårdshuvudmännen, som därmed kan anställa nya befattningshavare. För framtiden är en ekonomisk politik som ger ekonomisk tillväxt oerhört viktig för kvaliteten i den svenska sjukvården.

Anf. 26 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Det som är problemet är just att vi inte har en politik som ger tillväxt i dag. Vi har i det närmaste en tillväxtfientlig politik. Ökad sysselsättning ger ökad tillväxt. Det är viktigt att minska ohälsan. Finansieringsprincipen måste gälla. Vi måste ge möjligheter till frihet under ansvar för att effektivisera verksamheten. Bort med statliga pek-pinnar. Ge möjligheter till lokalt förankrad politik. Det är vad Centerpartiet vill medverka till. Och vi vill också medverka till ett företagsamt samhälle som ger resurser.

När det gäller åldersdiskrimineringen är då förhoppningen att protokollet från den här debatten läses, så att det någon gång tas ett ordentligt tag så att vi får bort denna diskriminering.

Sedan fick jag ingen kommentar beträffande Sahlbergs utredning. Jag menar, och Centerpartiet menar, att det inte behövs några ytterligare regleringar. Vi har en hälso- och sjukvårdslag. Vi har en kommunallag. Det räcker fullt ut. Från vårt partis sida har vi fullt förtroende för att man lokalt ute i landsting och regioner, med ansvar inför folket, kan fatta besluten. Vi värnar den kommunala självstyrelsen.

Jag är mycket tydlig om att vi måste få klara, långsiktiga spelregler för både beslutsfattare och verksamhetsansvariga, för fackliga organisationer och för entreprenörer. Därför tycker jag att arbetet bör skyndas på, så att vi får möjlighet att ta ställning till det.

Anf. 27 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Frågan om vilken ekonomisk politik som förs i landet är kanske inte huvudämnet för dagens debatt. Talmannen nickar instämmande. Vi får säkert anledning att återkomma till den debatten. Men det behöver inte råda någon tvekan om att vi har en tillväxt i den svenska ekonomin för att långsiktigt klara sjukvården.

Det är lättare att ställa tre frågor än att ge tre svar på två minuter.

Jag ska säga några korta ord om Sahlbergs utredning. Den är ute på remiss nu. Remisstiden är ännu inte utgången. Alla landsting kommer

säkert att komma in med sina synpunkter på den. Så småningom måste det självfallet ske en sammanvägning av allt detta. Jag har i en tidningsintervju gett uttryck för en personlig uppfattning i frågan. Längre än jag uttalade i den artikeln anser jag inte att man kan gå i den här frågan.

Jag har också personligen en del annan kritik mot Sahlbergs utredning, inte minst mot den begreppsapparat som han använder. ”Samordnad vård” är till exempel ett begrepp som jag tror att alla människor tolkar på ett helt annat sätt än det statsvetenskapliga sätt som Sahlberg använder ordet på i utredningen. Jag tycker också att han missar några frågeställningar. Exempelvis missar han frågan om utländska patienter som har en arbetsgivarförsäkring med sig. Det handlar om möjligheten att ta emot dessa patienter i svensk sjukvård och om skillnaden mellan den typen av finansiering och en rent privat försäkring. Där saknar jag kanske ett halvt kapitel i Sahlbergs utredning.

Nu har jag redovisat några av mina tankegångar om detta.

Anf. 28 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Mycket av det vi diskuterar här är det landstingens ansvar att reda upp. Men ibland är det bra att vi i riksdagen – och kanske också regeringen – säger ifrån när vi tycker att det inte fungerar.

Jag vill anknyta till detta med åldersdiskriminering, som Kenneth Johansson tog upp och som Conny Öhman också är överens om. Jag skulle också vilja be Conny Öhman att han talar med sina partikolleger i regeringen och säger att det kanske är dags att ta landstingen och Landstingsförbundet lite grann i örat.

En annan sak är hur vi ska få personal i vården. Det ligger också i hög grad på landstingen att ha en bra personalpolitik. Jag tycker att det många gånger saknas. Men det handlar också om att personalen ska få det vi brukar kalla livspusslet att gå ihop. Det handlar om arbetstider, om möjligheten till flexibla arbetstider. Här har vi i en av våra motioner krävt att vi ska ändra lagstiftningen för att göra det möjligt för människor att variera sin arbetstid. Jag skulle vilja fråga Conny Öhman hur han ser på att göra detta möjligt, så att fler människor ska kunna stanna kvar i vården.

Anf. 29 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Som jag har sagt tidigare har jag ingen annan uppfattning när det gäller åldersdiskriminering. Riksdagen har stiftat lag, och lagen gäller självfallet.

Personalfrågorna är i första hand arbetsgivarfrågor. Vi kommer aldrig ifrån att man i vården måste jobba på obekvämt arbetstid. Vården måste fungera kvällar, nätter och helger, när det är röda dagar i almanackan och under semestertider. Vi måste ha personal i vården som jobbar under dessa tider. Vården ska fungera 24 timmar om dygnet året runt. Grundproblematiken är kanske att ha bra scheman i vården och att kunna rekrytera personal som faktiskt vill jobba på den här typen av tider, hur tungt det än är att vara exempelvis nattpersonal i hälso- och sjukvården.

Jag tror att man löser detta bäst genom att varje klinik, varje vårdcentral och varje arbetsplats i vården funderar över hur de själva vill ha det och över hur de organiserar sina uppgifter för att kunna bemanna på de tider verksamheten måste vara öppen.

Anf. 30 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Det finns ju en del kliniker som har gjort på det viset. Men det finns fortfarande laghinder mot att man ska kunna ha den här typen av flexibla arbetstider, och det vill vi komma åt. Självklart finns det människor som vill jobba bara natt. Det finns sådana som vill jobba bara dag.

Sjukvården ska fungera varje dag, dygnet runt. Många gånger tycker jag att man lever kvar i gamla scheman, och man åberopar hinder mot att förändra dem. Jag tycker att vi har en uppgift att se till att ta bort de hinder som finns. Naturligtvis ska man på varje klinik titta på hur man kan organisera sitt arbete. Där måste man också försöka vara lyhörd för personalens önskemål. Jag tror att man i många fall kan tillgodose dem med lite bättre vilja.

Anf. 31 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Både Kerstin Heinemann och jag har ett förflutet som landstingspolitiker. Vi hade väl på den tiden delvis ansvar för hur det såg ut i våra hemlandsting och hur man gjorde där. I mitt landsting bedrevs mycket sådan här försöksverksamhet, och jag vet att det fortfarande bedrivs. Jag skulle vilja säga att jag nästan ser en utveckling av det antal försöksverksamheter som faktiskt bedrivs och som handlar om schemaläggning, hur man organiserar arbetet och liknande saker.

Jag vill gärna säga till alla landstingsledningar: Ta till vara de idéuppslag och propåer som kommer från personalen i det här avseendet. Om vi långsiktigt ska kunna rekrytera personal till vården måste vården ha arbetstider som upplevs som rimliga. Sedan ska vi inte blunda för att arbete i vården innebär att ibland jobba natt och att ibland jobba på julafton.

Anf. 32 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag är medveten om att det ska vara budgetdebatt längre fram, men jag tycker ändå att resursfrågan är en av de grundläggande frågorna i den här debatten. Därför vill jag skicka med Conny Öhman att om vi hade haft samma tillväxtutveckling som Finland så hade vi i dag haft 200 miljarder mer i statskassan. Det hade varit välkommet.

När det gäller landstingens och kommunernas nettointäkter vill jag gärna hänvisa till Landstingsförbundets ekonomer och till dess ordförande Lasse Isaksson, som därtill är partikamrat med Conny Öhman. Jag står inte här och hittar på någonting. De har gjort den ena utvärderingen efter den andra av hur mycket regeringen har gett och tagit tillbaka. De har funnit att det inte finns några nya kronor att bedriva sjukvård för.

Jag håller med om vad Conny Öhman säger om att det är bäst att ha en egen, fast anställd doktor. Men det är väl tur att vi har haft stafettläkarna när det har varit kris, oavsett vad det beror på? Det är ju enskilda människor som har behövt läkarbesök och har fått det.

Jag kan förstå att det är svårt att ha synpunkter på den utredning som Pär Axel Sahlberg är pappa till när det hela fortfarande är i utredningskedet. Men den 25 mars skrev Ola Johansson och Pär Axel Sahlberg en artikel i Dagens Medicin. Jag har här tre formuleringar ur artikeln som jag vill fråga om Conny Öhman ställer upp på tillsammans med de två författarna:

1. Grundbulten för rättvis vård är inte driftformen utan en gemensam, solidarisk finansiering.
2. Utredningens förslag flyttar stoppskylten från akutsjukhusen till att endast omfatta den samordnade vården, som ges vid bland annat universitets- och regionsjukhus.
3. För övrig specialistvård vid sjukhus, kliniker och i öppen specialistvård öppnar utredningens förslag större rum för landsting som så vill att lämna verksamhet på entreprenad.

Jag ställer upp på detta. Gör Conny Öhman det?

Anf. 33 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! När det gäller resurserna till vården tycker jag att Chatrine Pålsson blandar ihop tidsperspektiven. Det är väl ingen tvekan om, Chatrine Pålsson, att om man tittar på de närmaste åren bakåt i tiden har svensk sjukvård förbrukat ökande resurser. Det är faktiskt så att 2001 och 2002 använde sjukvården mer resurser än man gjorde 1995 och 1996. Man har självfallet fått del av den skatteunderlagstillväxt som har blivit ett resultat av en framgångsrik ekonomisk politik i det här landet som inte minst regering och riksdag svarar för. Det är så det hänger ihop.

Sedan hänvisar Chatrine Pålsson till Landstingsförbundets bedömningar framåt. Och där säger Landstingsförbundet självfallet – där har Chatrine Pålsson rätt – att när det gäller de bedömningar som man gör om de resursbehov som man ser sig behöva åren framöver är det ett glapp i fråga om hur den ekonomiska utvecklingen kommer att bli, såvitt man ser i dag. Men man får skilja mellan att titta bakåt och att titta framåt.

Chatrine Pålsson har myntat det bevingade uttrycket: Hellre en vårdkris än en pengakris. Med tanke på vad man har sett där Kristdemokraterna har varit med och styrt, inte minst här i Stockholm, förstår jag att det här med underskott i ekonomin inte är något som Chatrine Pålsson ser speciellt allvarligt på. Men jag kan försäkra att de som nu får vara med och städa upp i Stockholms läns landsting efter Chatrine Pålssons partivänner ser utomordentligt allvarligt på den situation som bland annat Kristdemokraterna lämnade efter sig i Stockholms läns landsting.

Anf. 34 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Kristdemokraterna sitter och städar upp i Kalmar läns landsting efter Socialdemokraternas budgetunderskott, och det tar vi på största allvar.

När det gäller underskottet i Stockholm har jag enligt säkra källor fått veta att det ökar med den nya majoriteten. Är det rätt?

Det är helt riktigt att jag har sagt att vårdunderskott är minst lika allvarligt som budgetunderskott. Det säger jag utifrån mitt hela liv i sjukvården där jag har sett enskilda människor som drabbas och inte har någon högre önskan än att bli hjälpta. Då är det inte någon hjälp att säga att staten har så stora skulder att vi inte kan ge den vård och omsorg som behövs. Där är faktiskt människovärdet högre än penningvärdet för mig.

När det gäller den totala inkomsten för kommuner och landsting har vi i den här kammaren beslutat om en hel del uppgifter som kommuner

och landsting är skyldiga att utföra. Det har vi gjort enligt finansieringsprincipen. Trots det vet vi att den inte uppräknas år efter år, utan man får plocka av det totala utrymmet för att uppfylla våra lagar. Och det hoppas jag att också Conny Öhman kan acceptera.

Herr talman! Den övriga ekonomiska diskussionen ska vi ta när det är dags. Jag är beredd att ta en riktigt lång och intensiv debatt om detta med den kunskap som jag har om landstings och kommuners verksamhet. Jag delar också uppfattningen att de sitter i en rävsax precis som Landstingsförbundet har skrivit i sin nyligen framlagda rapport.

Anf. 35 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Chatrine Pålsson, långsiktigt är det enligt min uppfattning så att man aldrig kan ge mer vård än man faktiskt skapar ekonomi för. Om man skulle försöka sig på det tricket kommer det att sluta i en ände med förskräkelse. Det är jag fullständigt övertygad om. Det är just det som är verkligheten i dag för dem som har tagit över i Stockholms läns landsting.

Sedan talar Chatrine Pålsson om att man ska finansiera de förslag som man har. Har Chatrine Pålsson läst igenom sina egna reservationer i det här betänkandet? Chatrine Pålsson står bakom en lång rad reservationer om saker och ting som bör komma till i sjukvården, som bör utvecklas i sjukvården och som inte fungerar i sjukvården, och Chatrine Pålsson gör det utan att anvisa en enda krona till finansiering för att faktiskt kunna förverkliga en hel del av dessa saker. Jag skulle kunna läsa upp valda delar av Chatrine Pålssons reservationer och fråga hur dessa ska finansieras. Det är väldigt lätt att skriva mångordiga och välmenande reservationer om man inte behöver finansiera med en enda krona. Och det är precis det tricket som Chatrine Pålsson gör när hon skriver sina reservationer.

Anf. 36 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Herr talman! Det är intressant att lyssna på replikskiftet och fundera lite över vad det egentligen är som Conny Öhman säger när det handlar om landstingens ekonomi. Jag sitter i Ekonomiberedningen i Landstingsförbundet och har varit med och jobbat fram den rapport som Chatrine Pålsson hänvisade till. Det handlar inte om bakåt och framåt, utan det handlar faktiskt om en verklighet där staten tar och staten ger, och där landstingssektorn i stort faktiskt inte har fått det tillskott som vi många gånger har fått se på löpsedlar och på annat sätt.

Conny Öhman säger här att man har anställt mer personal. Men det har man gjort till priset av ett underskott i de olika landstingen. Jag kan ta Östergötland som exempel i den här ekonomirapporten, och jag ska gärna sända över den till Conny Öhman sedan. Rapporten visar att man måste ta bort ungefär 300 miljoner i Östergötland därför att man har en skenande kostnadsutveckling. Man anställer mer personal än man har så att säga resurser till, och tillväxten och skatteintäkterna följer inte med i samma utsträckning. Därför är detta också en fråga om tillväxt och en tillväxtbransch som vi talar om. Då är det väldigt förenklat att säga att Moderaterna vill göra detta till en marknad, och sedan är den så att säga borta ur diskussionen. Sjukvården är faktiskt, precis som jag försökte beskriva i mitt inledningsanförande, just en tillväxtbransch som är bero-

ende av tillväxtmotorer runtomkring men som också själv måste få lov att växa och inte ransoneras. Att som i Östergötland ta bort 300 miljoner får konsekvenser för patienterna.

Min ena fråga är alltså om Conny Öhman verkligen har läst den här rapporten och funderat över vad som står när det gäller de stora underskott som faktiskt finns runtom i landstingen och inte enbart i Stockholm som Conny Öhman pekade på.

Den andra frågan som jag har och som jag tycker är väsentlig att få klarhet i här i dag gäller 0-7-90-regeln. När jag har lyssnat på socialministern beskriver han att det nu är viktigt att tillgängligheten faktiskt får högsta prioritet och att vi får en vårdgaranti, vilket också har varit ett löfte från regeringen och majoriteten länge. Samtidigt står man från Vänstern här i talarstolen i dag och säger att man inte är speciellt intresserad av en vårdgaranti. Då undrar jag: Kommer det verkligen att bli någon vårdgaranti, och varför nämner inte Conny Öhman det i sitt anförande? Det är en väldigt viktig sak för att man ska leva upp till att tillgängligheten blir prioriterad.

Anf. 37 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! När man talar om sjukvårdens ekonomi kan man göra som Anne Marie Brodén gör, nämligen stirra sig blind bara på den delen av sjukvårdens ekonomi som faktiskt handlar om direkta statsbidrag till sjukvården. Men jag vill ändå se sjukvårdens ekonomi som statsbidragen till sjukvårdshuvudmännen plus de medel – och det är de stora medlen – som sjukvården disponerar som en konsekvens av det skatteunderlag och den skattesats som man har i respektive landsting. Det är ju det som är hela sjukvårdens ekonomi. Ska man vara sanningsenlig ska man också lägga till de intäkter som sjukvården har till följd av patientavgifter och så vidare. Det är ju det som är den riktigt intressanta frågan, vilken total ekonomi, oavsett var pengarna kommer ifrån, som sjukvårdshuvudmännen har att disponera. Och där är det på det sättet att man har haft ökande ekonomiska resurser att disponera under de år då vi faktiskt har haft en riktigt bra tillväxt i det svenska samhället. Det vore väl utomordentligt konstigt om sjukvården skulle ha fått ett minskat skatteunderlag om vi hade haft en bra tillväxt och en bra bruttonationalprodukttillväxt. Det går ju bara inte ihop att resonera på det sättet.

Anne Marie Brodén säger att sjukvården inte får vara ett system där det ransoneras. Det är kanske så enkelt som man såg på det i Stockholms läns landsting där man bara körde på och inte insåg att man faktiskt alltid som landstingspolitiker har ett ansvar för kostnadskontrollen i vården. Det är det som är vår stora kritik mot det system som Moderaterna vill ha – med en hälsoförsäkring tappar man kontrollen över kostnadsutvecklingen i vården. Och hur behjärtansvärt det än är och hur viktigt jag än tycker att det är att vi har bra resurser till vården blir en vård utan kostnadskontroll i längden någonting som blir utomordentligt svårt att upprätthålla, Anne Marie Brodén. Det är nog på det sättet som vi måste se på sjukvården och dess ekonomi.

Anf. 38 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik:

Herr talman! Jag är mycket medveten om vilka intäkter som ett landsting har. Men diskussionen handlade väldigt mycket om statsbidragen.

Då är det rätt att staten har tagit och staten har givit och att summan faktiskt har blivit minus i stället för plus. Jag tror ändå att det är viktigt att man erkänner det.

Jag fick inget svar på frågan om vårdgaranti och 0-7-90-regeln, och jag undrar fortfarande hur detta ska bli verklighet för alla människor runt om i landet och om man verkligen menar allvar med att tillgängligheten är prioriterad, eller om det i första hand handlar om att begränsa och ransonera. Det är ändå det som man håller på att göra bland annat i Östergötland genom att ta bort 300 miljoner från vården.

Anf. 39 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Jag var sjukvårdspolitiker i Östergötlands landsting i 18 år, men när jag kommer till riksdagen blir jag undervisad om Landstinget i Östergötlands ekonomi. Vi kan ta det vid sidan av, siffran stämde inte riktigt.

När det gäller vårdgarantin finns i nästa betänkande som vi ska behandla i dag uppgifter om den frågan. Jag hade tänkt spara den frågan till dess, om Anne Marie Brodén kan lugna sig tills vi kommer till det betänkandet. Det står en del om detta i det betänkandet.

Anf. 40 ANNIKA QARLSSON (c):

Herr talman! Det finns i Sverige ett stort intresse för alternativmedicinsk verksamhet. Det är angeläget att vi ser på det området med den uppmärksamhet som det förtjänar. Världshälsoorganisationen presenterade för ett år sedan en global plan för samverkan mellan den österländska och den västerländska medicinen och uppmanade alla medlemsländer att integrera de olika kulturerna i varje lands hälsosystem. Jämfört med den etablerade medicinen har dock utvärderingsinsatserna beträffande den här formen varit väldigt blygsamma. Därför måste staten se till att särskilda resurser ställs till förfogande för kvalitetsarbete och utvärderingsinsatser.

SBU har kunskap och bör få ett särskilt uppdrag att utforma ett förslag till hur de här alternativmedicinska metoderna ska utvärderas. På så sätt skulle vi kunna tillgodose att också godkända alternativmedicinska metoder uppfyller gällande kvalitetskrav.

Det finns en rad hinder förknippade med forskning och utveckling rörande alternativmedicin. För att öka antalet forskare och forskarkompetens krävs att särskilda resurser avsätts både för att bygga upp kompetenscentrum och för att möjliggöra egna forskningsprojekt.

Sedan Alternativmedicinkommittén arbetat under senare hälften av 1980-talet är det mycket som har hänt. Och att det har hänt så mycket motiverar att en ny utredning tillsätts där man bland annat behöver analysera ekonomiska och sociala konsekvenser av alternativa metoder och även se över lagstiftningen på området. I det här sammanhanget behöver också en översyn göras beträffande regelverket kring den här typen av behandling av just barn.

Frågor kring behovet av utbildning samt behörighetsfrågor behöver också belysas. Att samarbeta med SBU vore väldigt värdefullt. På det här området har vi ett flertal reservationer som jag inte ska yrka bifall till. Däremot tänker jag yrka bifall till reservation 55, och jag står givetvis bakom våra övriga reservationer.

Sverige gör till skillnad från andra länder med liberala abortlagar skillnad på abort och annan vård för utländska medborgare. I all annan sjukvård i Sverige finns möjlighet att ta emot människor från andra länder under förutsättning att de betalar för sin vård. I dag kan man få tillstånd av Socialstyrelsen av särskilda skäl, till exempel om fostret avlats i svensk säng, att kvinnan har anknytning till riket eller att hon är asylsökande. Mitt i det bedrövliga skulle man kunna göra sig lite lustig och säga att som följd av Ikeas framfart över världen skulle vi inte behöva diskutera den här frågan över huvud taget.

Det här handlar om en principiellt viktig fråga, som Elina Linna pratade om förut. Ibland måste man gå före även regeringen. Därför vill jag att vi ska bifalla reservation 55 i solidaritet med dessa kvinnor.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

4 § Överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet om vissa ersättningar till hälso- och sjukvården för år 2003

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2002/03:SoU11
Överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet om vissa ersättningar till hälso- och sjukvården för år 2003 (skr. 2002/03:51).

Anf. 41 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! Detta betänkande, SoU11, gäller en överenskommelse som träffats mellan företrädare för Landstingsförbundet och staten om vissa ersättningar till hälso- och sjukvården för år 2003. Summan uppgår till totalt 195 miljoner kronor.

Vi moderater ställer oss självklart bakom de reservationer som finns i detta betänkande, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 1.

Herr talman! Av regeringens skrivelse framgår att denna överenskommelse ska redovisas den 28 februari 2004. Hur medlen disponerats tidigare och vilka effekter som har uppnåtts framgår inte av skrivelsen. Regeringen upprepar visserligen att patientens ställning ska stärkas, men vi kan konstatera att tidigare medelstildelning tydligen inte fått önskad effekt, eftersom köerna till vården bara ökar och ökar. När Conny Öhman nämnde i samband med förra betänkandet att det finns kvarvarande problem när det gäller vård i tid var det att underskatta problemet.

Vi anser det därför bekymmersamt att ta ställning till regeringens överenskommelse med Landstingsförbundet utan att någon utvärdering av tidigare medel har gjorts. Vi anser att riksdagen borde få ta del av vad som varit effekten. Att endast i svepande ordalag i samband med någon budgetproposition nämna vad man kommit fram till tycker vi inte är tillräckligt. Att skattemedel ska användas på ett bra och riktigt sätt och att insatser som gjorts ska utvärderas anser vi är rimligt och hör till god ordning, i synnerhet som man rör sig med andras pengar.

Flera med mig har säkert i färskt minne den starka kritik som framfördes av Riksdagens revisorer och SBU när det gällde insatta medel till

äldreomsorgen. Regeringen och huvudmännen vet inte vad pengarna använts till. Man har ingen insyn i vad man har fått för pengarna. Jag är rädd för att det är likadant här.

Herr talman! Vi anser att en verklig nationell vårdgaranti bör införas. Moderaterna i Landstingsförbundet har också markerat detta i överenskommelsen med staten. Man har påpekat att Socialdemokraterna nu gång på gång talar om en vårdgaranti men, skriver Moderaterna i en protokollsanteckning, man ser inga pengar till denna reform. Vi kan inte annat än instämman i denna historiebeteckning av Socialdemokraternas löfteskarusell. Förra året i den här kammaren röstade Socialdemokraterna, om jag inte missminner mig, nej till en vårdgaranti ett antal gånger men också nej till mer pengar för detta. Om det inte var 13 gånger var det kanske 12. Det vore därför trevligt, herr talman, att få höra företrädaren för regeringen klarlägga: När kommer vårdgarantin? När kommer man i lag att garantera att folk får vård i tid? När kommer pengarna? Jag vill inte tro att detta är ännu ett av Socialdemokraternas brutna vallöften.

Snabb vård och snabb rehabilitering gagnar inte bara den enskilde utan också den alltmör sinande statskassan.

Herr talman! Vi anser också att patienter som vill utnyttja sin valfrihet måste ha rätt att ta del av vårdens resultat och kvalitet. Kravet på valfrihet är ett led i arbetet att stärka patientens ställning, vilket framgår av majoritetens skrivning i betänkandet. Patienter som önskar mer makt och inflytande över den egna vården vill också ställa krav på sjukvården. De vill titta på kvalitetsregistren, de uppföljningar och resultat som har gjorts i landet för att de ska kunna avgöra var vården är bra och var vården är mindre bra. Det är en kvalitetsaspekt så god som någon. Därför bör vi införa kvalitetsregister. Sådana bör upprättas med tydligt syfte att vara patienten till hjälp vid val av vårdgivare.

Herr talman! Regeringen konstaterar i skrivelsen att den snabba kunskapsutvecklingen inom hälso- och sjukvården, tillsammans med ett ökat vårdbehov och knappa ekonomiska resurser, ställer ytterligare krav på vetenskapliga metoder i vården. För att möta detta har Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU, en nyckelroll. Vi instämmer i regeringens syn på betydelsen av SBU, och därför har vi moderater i vårt budgetförslag avsatt 10 miljoner kronor utöver regeringens anslag för att ytterligare stärka SBU och dess viktiga verksamhet.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag säga att små patientgrupper med speciella funktionshinder riskerar att få en allt sämre vård då det finns få specialister i landet. De är oftast dessutom utspridda. Staten borde därför ta ett större ansvar och säkerställa att också dessa personer får den vård och den omsorg som krävs.

Anf. 42 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Dagens betänkande handlar om överenskommelsen mellan staten och Landstingsförbundet om ersättningar för hälso- och sjukvården för år 2003.

Folkpartiet och Centerpartiet har en gemensam motion som i mycket grundar sig på de förslag som vi var överens med den socialdemokratiska regeringen om för ett par år sedan. Regeringen har dock gjort oss ganska besvikna när det gäller att fullfölja överenskommelsen. De har inte levt upp till den, och det är en av anledningarna till att vi har skrivit den ge-

*Överenskommelse
mellan staten och
Landstingsförbundet
om vissa ersättningar
till hälso- och sjuk-
vården för år 2003*

mensamma motionen. Sedan finns i motionen också sådant som överensstämmer med de övriga borgerliga partiernas ställningstaganden. Det gäller till exempel vårdgarantin där vi lägger fram samma förslag som de andra partierna. Detta har vi gjort under en längre tid.

Herr talman! En av de viktigaste frågor som vi tar upp gäller den om finansiell samordning. Överenskommelsen med Landstingsförbundet har gjorts utan stöd av finansiell samordning för att fortare kunna ge behandling, förkorta sjukskrivningstider och underlätta för människor att komma tillbaka till arbetslivet. Socialutskottet lade år 2000 fram ett förslag till riksdagen och begärde förslag från regeringen om finansiell samordning.

Det har dock inte hänt speciellt mycket. De förslag som regeringen, tydligen efter stora våndor, lagt fram är helt otillräckliga. Att en finansiell samordning fortfarande, med få lokala undantag, är otillåten har i hög grad försämrat arbetsförutsättningarna för landstingens hälso- och sjukvård. Det har även haft en negativ inverkan på Landstingsförbundets möjligheter att konstruktivt bidra till den nu föreliggande uppgörelsen.

Den stora ohälsan med många och långa sjukskrivningar får, som vi väl alla vet, stora och svåra återverkningar både på sjukvården och andra delar av välfärden. Det är för oss oförklarligt att regeringen inte kan lägga fram förslag till finansiell samordning i olika former när man på många håll i landet både från sjukvård, försäkringskassor, arbetsförmedlingar och sociala förvaltningar, och inte minst från många socialdemokratiska landsting och kommunpolitiker, länge bett om att få genomföra detta.

Det är alltså inte bara Folkpartiet och Centern som efterfråga detta. Vi har ett stort stöd runtom i landet, och det är också därför vi med gott samvete kan fortsätta att arbeta med frågan. Det finns egentligen inget bra argument för att säga nej. Jag har inte hört något sådant, och jag tror inte att jag heller i dag får höra det från majoritetens företrädare. Jag vill ändå ställa frågan till Conny Öhman: Varför vill ni inte genomföra en rejäl finansiell samordning?

Herr talman! Tillgängligheten i främst primärvården är ännu en återkommande fråga i socialutskottets debatter. Socialutskottet uttalade i ett betänkande redan år 2000 att med tanke på det resurstillskott som har tillförts landstingen så bör det ställas skärpta krav på tillgängligheten. Regeringen har dock valt att i förhandlingar med Landstingsförbundet agera annorlunda än vad riksdagen har beslutat. Det skadar arbetsförhållandena såväl inom riksdagen som mellan stat och landsting när regeringen går emot riksdagens beslut, bland annat i fråga om tillgängligheten inom primärvården och när det gäller finansiell samordning. Vi anser att det borde ha getts regeringen till känna att vi inte tycker om att bli behandlade på detta sätt i riksdagen.

Herr talman! I överenskommelsen saknar vi också initiativ från regeringen när det gäller vissa små grupper med speciella sjukdomar och funktionshinder. Det är bra att Rett Center har fått pengar i den senaste budgetpropositionen, men det behövs centrum även för andra sjukdomar som enskilda landsting inte har kompetens att behandla. Det betyder att dessa människor blir utan vård. Vi anser därför att staten måste ta ett ansvar som säkerställer att de centrum som behövs också får erforderliga resurser.

Herr talman! Jag står bakom samtliga våra reservationer men yrkar här bifall enbart till reservation nr 11 under punkt 11. Jag vill också säga att Folkpartiet och Centern i denna fråga, och just i denna reservation, har fått stöd av Kristdemokraterna, vilket vi naturligtvis välkomnar.

Anf. 43 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Jag är ofta förvånad över att inte vare sig landstings- eller kommunpolitiker, eller enskilda människor, i det här landet kan anses vara myndiga och kunna ta ansvar och också få förtroende för detta ansvar. Socialdemokraterna poängterar ofta att staten och riksdagen, för att inte tala om regeringen, vet vad som är bäst för enskilda människor. Det gäller allt från familjepolitik till beslut om finansiell samordning inom sjukvården.

Jag är helt förundrad över detta. I vårt landsting i Kalmar län är det total samstämmighet mellan alla partier om att utöka den finansiella samordningen. Man tycker att det är självklart. Det har fungerat väl. Alla utvärderingar från tidigare samordningar har varit positiva. Jag undrar också: Vad i all sin dar är man så rädd för?

Vi har val på fyra nivåer. Vi har val till EU-parlament, riksdag, landsting och kommuner, och det är medborgarna själva som väljer personer till dessa. Om de valda fattar dåliga beslut blir de avsatta – och ska också bli det. Men om de företräder medborgarna, och gör det på ett klokt och bra sätt, då måste man låta dem ta det ansvar som de har. Därför är det bra att det till betänkandet finns en reservation som jag med kraft yrkar bifall till.

Jag vill också ta upp frågan om vårdgarantin. Jag är lite glad och stolt över att de borgerliga partiernas förslag till vårdgaranti blev som att blåsa eld i Socialdemokraterna. För många av Socialdemokraterna, för att inte tala om Vänsterpartiet, har ju fördömt detta. Nästan det farligaste som skulle kunna hända ett land vore att enskilda människor fick en garanti om vård när de behöver det.

Det är en märklig inställning eftersom jag tycker att det självklaraste som finns när kroppen går sönder är att få den lagad. När vi har ont någonstans så ska vi få lindring. Det är självklart. Det är ju hela hälso- och sjukvårdslagens intention och handlar om människovärde. Det handlar om djupt mänskliga värden.

Nu pratar man åtminstone i texter även från socialdemokratiskt håll om att införa en vårdgaranti, vilket jag är mycket glad över. Men så länge man inte anvisar pengar och i detalj talar om vad den ska innehålla är det inte tillräckligt. Därför, herr talman, vill jag redan nu yrka bifall till reservation 2.

I reservation 3 föreslår vi en ändring i hälso- och sjukvårdslagen. Det är inte varje dag vi föreslår det i den här kammaren. Jag känner mig också lite generad att behöva föreslå det. När hälso- och sjukvårdslagen skrevs så skrevs den för att man skulle få vård i tid, men man skrev inte ut det. Man ansåg att det var självklart. Nu föreslår vi ett tillägg om att vården ska ges i tid. Det måste kännas lite genant för majoriteten att inte ställa sig bakom det kravet, eftersom de allra flesta människor har förhoppningar om att det ska vara så.

Jag har många gånger här tagit upp exempel som visat att det nästan är ingenting i vårt samhälle som vi måste vänta så länge på som när våra

*Överenskommelse
mellan staten och
Landstingsförbundet
om vissa ersättningar
till hälso- och sjuk-
vården för år 2003*

kroppar ska få vård eller bli reparerade. Det är en märklig föreställning om vad som är viktigast. Jag vågar påstå att när vi enskilda människor själva eller någon av våra närstående drabbas får frågan en helt annan dimension. Min och Kristdemokraternas ambition är att vården ska fungera. Om vården fungerar behöver man inte någon vårdgaranti. Man behöver inte få den rättigheten, eftersom man får den naturligt. Men nu när vi ser hur köerna ökar alltmer är det nödvändigt.

Till sist till reservation 6 som gäller donationsverksamheten. Också detta är en oerhört viktig fråga. Jag var själv med 1994–1995 när vi antog den nya donationslagen. Jag vet under vilken vånda vi presenterade ett i princip enigt förslag. Jag beklagar att vi inte trots de goda ambitionerna har nått så långt som vi trodde, nämligen att många skulle ge sin egen åsikt till känna.

Nu vet vi att enskilda människor dör i väntan på att få ett organ. Samtidigt visar undersökningar att de allra flesta svenskar är positivt inställda. Vi tror i reservationen att vi behöver se över rutinerna och organisationen. Vi tror att det är en flaskhals för att vi ska kunna nå ett mål, nämligen att det ska finnas fler människor som vill ge. Det ska inte vara så att någon tar, utan det ska finnas människor som vill ge. Därför behöver vi både det donationsprojekt som nu Landstingsförbundet har initierat under tre år och en översyn av organisationen.

Anf. 44 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Hösten 2000 beslutade riksdagen om en nationell handlingsplan för hälso- och sjukvården. Det mest substantiella i planen byggde på Centerpartiets och regeringens uppgörelse om att tillföra nya miljarder till vården och omsorgen. Det handlar om att satsa på primärvård, psykiatri, äldresjukvård och att stimulera mångfald. Riksdagsmajoriteten, där även Folkpartiet och Miljöpartiet ingick, enades om en sådan satsning, och det var bra.

Vid socialutskottets behandling kom vi majoritetspartier överens om att regeringen i kommande förhandlingar med Landstingsförbundet ska påtagligt skärpa kraven på tillgänglighet i primärvården. Det skedde med hänvisning till två motioner, en från Centerpartiet och en från Folkpartiet. Riksdagen ställde sig bakom detta. Sedan struntade Socialdepartementet i utskottets och riksdagens ställningstaganden.

Hösten 2000 gjorde vi, samma partier och vid samma tillfälle, en ännu viktigare överenskommelse som resulterade i ett tillkännagivande, utifrån en centermotion, om en finansiell samordning utifrån lokala önskemål och behov. Det uttalades att ikraftträdandet skulle ske den 1 januari 2002. Därefter hoppade Miljöpartiet av vår uppgörelse. Jag tycker att historieberivningen är mycket viktig för att göra klart var ansvaret ligger för att enskilda människor inte fullt ut får den vård och den rehabilitering de så väl behöver.

Nu säger ryktet att det är en proposition på gång. Det vi hittills har tagit del av är en departementspromemoria som än en gång bryter vår uppgörelse. Som insats i arbetet mot de höga sjukskrivningstalen ”bidde” det inte ens en tumme. Om departementsförslaget skulle vinna gehör slår man samtidigt undan benen för framgångsrika projekt som bedrivs i bland annat Finspång och Laholm.

Centerpartiet och Folkpartiet ordnade när det senaste förslaget kom ett gemensamt seminarium och gick igenom det. Vi konstaterade att förslaget är förödande. Det aktuella förslaget kräver bland annat att alla fyra av kommun, landsting, länsarbetsnämnd och försäkringskassa måste delta. Det ger för det första en vetorätt för varje myndighet mot lokala Finsam- eller Socsamprojekt. För det andra inskränks målgruppen hårt av förslaget. För det tredje begränsas de belopp som får samordnas kraftigt.

Från Finspång redovisade man att samordningen begränsas från cirka 208 miljoner kronor till 8 miljoner kronor. Från Laholm redovisade man att samordningen begränsas från i dag 452 miljoner kronor till 10 miljoner kronor. Det är inte mina påståenden. Det är uppgifter från Finspång och Laholm.

För en månad sedan besökte jag Laholm och Fyrverkeriet, som deras verksamhet benämns. Man har uppnått mycket bra resultat mot ohälsa och sociala problem. Jag tycker att det är upprörande om en sådan verksamhet ska tvingas upphöra. Vi behöver fler Laholm och fler Finspång och inte färre om vi ska klara att sänka ohälsan.

Genom finansiell samordning kan man göra passiva bidragspengar till aktiva åtgärder som rehabilitering och vård. Det är viktigt i genomförandet av den nationella vårdgarantin och rehabiliteringsgarantin som Centerpartiet föreslår. Jag yrkar bifall till Centerpartiets, Folkpartiets och med glädje numera också Kristdemokraternas ställningstagande, det vill säga bifall till reservation nr 11.

Jag skulle också redan nu vilja ställa en fråga till företrädarna för s, v och mp. Är det förslag som departementet har presenterat, och där remisstiden i det här fallet har gått ut, verkligen det förslag som ni är på väg att presentera? Det vore förödande.

Herr talman! Av reservation nr 2 framgår att Centerpartiet tillsammans med fp, kd och m föreslår införandet av en nationell vårdgaranti. Det är ett konkret förslag för att förbättra tillgängligheten till hälso- och sjukvården. Vi från Centerpartiet ska följa de pågående och de aviserade överläggningarna mellan regeringen och Landstingsförbundet noga och med intresse. Det vore ett steg i rätt riktning om det nu kommer ett förslag till nationell vårdgaranti. Det får vi väl snart besked om.

Vi har från Centerpartiet även lyft fram betydelsen av öppna kvalitetsregister för att vara patienterna till hjälp vid deras val av vårdgivare. Kvalitetsregistren och betydelsen av deras tillgänglighet har även påtalats i en s-motion av Berit Högman. Arbetet pågår. Min och Centerpartiets uppfattning är, vilket framgår av reservation nr 8, att dessa utvecklingsinsatser bör intensifieras.

Anf. 45 CONNY ÖHMAN (s):

Herr talman! Som redan sagts omfattar den så kallade Dagmaruppgårelsen 195 miljoner kronor. Det kan tyckas vara små pengar, i varje fall om man ställer det i relation till hälso- och sjukvårdens samlade kostnader under ett år. Men det är ändå betydelsefulla pengar. Men hjälp av de pengarna kan många viktiga utvecklingsprojekt bedrivas, som redovisas i betänkandet.

Pengarna används till att stärka patientens ställning, till nationella kvalitetsregister, till IT-utvecklingen inom vården, till producentobunden läkemedelsinformation, till nationell sjukvårdsupplysning, till projekt

kring prioriteringar inom vården och till projekt kring väntetiderna inom vården. Detta är viktiga pengar för många angelägna utvecklingsprojekt inom hälso- och sjukvården. Utskottsmajoriteten är självfallet positiv till den här överenskommelsen och innehållet i den.

I det här betänkandet behandlas också ett antal motionsyrkanden. En del av dem handlar om organdonationer och den situation som finns med brist på organ, vilket drabbar en del människor som väntar i kön på en transplantation. Det här är självfallet en viktig fråga. Jag kan instämma i Chatrine Pålssons inlägg när det gäller de diskussioner vi hade 94–95 när lagen infördes. Då trodde vi kanske att fler transplantationer skulle utföras här i landet. Det är ändå viktigt att konstatera att Socialstyrelsen har ganska många aktiviteter på gång inom det här området. Det finns en samordnare som jobbar med de här frågorna. Nu satsas 27 miljoner under en treårsperiod i det som kallas donationsprojektet för att vi ska få ett system i Sverige där vi kan ta till vara de möjligheter som finns till transplantationer.

Låt mig också helt kort konstatera att vi nu har drygt ett femtiotal kvalitetsregister i svensk sjukvård. De innebär ett oerhört positivt bidrag till utvecklingen av den svenska vården, och inte minst till att vi har en jämn standard på de allra flesta vårdområden i det här landet.

En hel del av de här pengarna satsas också på att bygga upp de system med vars hjälp vi ska mäta väntetiderna i vården. Det handlar om nationella system för uppföljning och analys av väntetiderna. Alla landsting medverkar nu i uppbyggnaden av de här systemen, och det är självfallet positivt. Resultatet blir att man så småningom kan följa väntetiderna inom den svenska vården på ett helt annat och adekvat sätt än vad man har kunnat göra tidigare. Det är viktigt att ha de här systemen på plats, inte minst för den information som man kan ge till patienter om hur kösituationen och väntetiderna ser ut på olika håll i landet inom olika vårdområden.

I den tidigare debatten togs frågan om vårdgaranti upp. Mitt korta svar är: Läs referatet av skrivelsen på s. 9 i det här betänkandet! Där får man alla de svar man rimligtvis kan begära.

Låt mig bara citera två meningar. Den första meningen lyder: ”Den utökade vårdgarantin innebär ett åtagande från landstingen att erbjuda behandling inom 90 dagar från det att beslut om behandling fattats.” Det här innebär en utökning som vi tycker är angelägen för att man reellt ska kunna diskutera vilka väntetider vi faktiskt har i vården.

I nästa mening står det: ”Under år 2003 sker förberedelser med sikte på att den utökade vårdgarantin skall träda i kraft tidigast den 1 januari år 2004.” Det är viktigt att ha de här systemen på plats för att man som patient ska kunna veta hur situationen ser ut hos olika vårdgivare och inom olika vårdområden.

En annan viktig fråga är självfallet detta med rehabilitering med finansiell samordning. Kenneth Johansson ger en riktig beskrivning av ursprunget här i riksdagen i den frågan. I morgon beräknas regeringen fatta beslut om en lagrådsremiss som handlar om finansiell samordning inom rehabiliteringsområdet. En proposition är tänkt att läggas om en månad. Den innebär att vi får ett regelverk för hela landet där det öppnas möjligheter för varje försäkringskassa, varje landsting, varje länsarbets-

nämnd och varje kommun att bedriva sådan verksamhet som hitintills har bedrivits på ett antal försöksorter.

Kenneth Johansson drar siffror från Finspång, och Finspång ligger i mitt eget län. Jag är dessutom ordförande i en försäkringskassa som är inblandad i det här försöket. Det är inte äpplen och päron Kenneth Johansson använder sig av när han redogör för de här siffrorna, utan det är äpplen och morötter, frukt och grönsaker. Han jämför de 8 miljoner kronor som är samordningspengar med de 200 miljoner kronor som inkluderar de pengar som ska gå till de sjukskrivna, den ersättning som de sjukskrivna ska ha. Jag vet att centerpartister i Finspång använder de här siffrorna, men de behöver ju inte refereras av Kenneth Johansson bara för att de kommer från centerpartister i Finspång. Jag ska gärna lämna över en hel årsredovisning från vårt Socsamförsök i Finspång så att även Kenneth Johansson kan konstatera att den jämförelsen inte går att göra. Man kan inte säga att de pengar som de sjukskrivna ska ha rätt att få som sjukpenning är pengar som går att använda som samordningspengar. Skulle man säga det skulle man säga att de sjukskrivna i Finspång inte har rätt till någon sjukpenning, och det tror jag inte ens Kenneth Johansson vill.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 46 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Jag bläddrade snabbt fram till s. 9 i det här betänkandet, och jag blir inte mycket klokare av det. Jag frågar fortfarande: När kommer vårdgarantin? Jag kan läsa här att det står: "Under år 2003 sker förberedelser med sikte på att den utökade vårdgarantin skall träda i kraft tidigast den 1 januari år 2004." Lite längre ned på den sida som Conny Öhman hänvisade till i sitt inlägg står det: "Parterna skall därför i en kontrollstation senast februari år 2004 stämma av hittillsvarande effekter av det förberedelse- och utvecklingsarbete som bedrivits."

Jag kan inte se det som möjligt att ni ska hinna fram med en vårdgaranti till 2004. Är det fortfarande Conny Öhmans uppfattning att vi här i kammaren kan förvänta oss en vårdgaranti 2004, eller kommer ni att fortsätta att säga nej och förhala denna så viktiga garanti? I ett replikskifte i den förra debatten fick vi höra att ni tydligen inte har Vänsterpartiet med er när det gäller införandet av en vårdgaranti.

Anf. 47 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Jag är övertygad om att vi har Vänsterpartiet med oss när det gäller att åstadkomma så bra tillgänglighet som möjlighet i vården. Jag tror också att vi är överens med Vänsterpartiet om att vi måste ha ett system för att på ett relevant sätt kunna mäta de väntetider som finns i vården innan vi går ut och lovar vitt och brett att hålla vissa tider.

Det är självklart så, Cristina Husmark Pehrsson, att så korta väntetider som möjligt i vården är en oerhört angelägen uppgift för en socialdemokratisk sjukvårdspolitiker. Jag tycker att det är helt ogrundat att ifrågasätta det från Moderaternas sida.

Det är självfallet oerhört viktigt med korta väntetider för patienterna, men det är också oerhört viktigt att det finns ett system tillgängligt där patienterna på ett relevant sätt kan mäta och läsa av hur väntetiderna ser

Prot. 2002/03:98
7 maj

*Överenskommelse
mellan staten och
Landstingsförbundet
om vissa ersättningar
till hälso- och sjuk-
vården för år 2003*

ut på sjukhus A och vårdcentral B och hur det ser ut för olika åkommor. Det systemet måste vara på plats, annars blir ordet "vårdgaranti" bara ett uttalande rakt ut i luften.

Anf. 48 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara påminna Conny Öhman om att de landsting som införde en vårdgaranti förra mandatperioden – sedan kan vi diskutera budget, skatteutjämningsystem och annat en annan gång – var de landsting i Sverige som hade de kortaste väntetiderna. Införandet av vårdgarantin hastar verkligen.

Conny Öhman berörde också kvalitetsregister och sade att 20 miljoner kronor tillfördes den här överenskommelsen för att skapa nationella kvalitetsregister. Därmed ansåg majoriteten och Conny Öhman att man delvis hade tillgodosett en s-motion. Vi tycker dock att den här s-motionen är väldigt viktig. Det är viktigt att man tittar på hur vården ser ut, var man får en bra vård och var det finns korta väntetider. Det är att stärka patientens ställning. Är det detta som Conny Öhman och majoriteten menar med nationella kvalitetsregister? Ska patienten om något år med hjälp av de här 20 miljoner kronorna kunna slå i en katalog och titta efter hur vården och kvaliteten ser ut och vilka goda effekter man uppnår i behandlingen av vissa diagnoser?

Anf. 49 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Cristina Husmark Pehrsson har sett några av de kvalitetsregister som finns i dag. De är i första hand ett hjälpmedel för de yrkesverksamma inom hälso- och sjukvården. De är uppbyggda på ett sådant sätt att de är ett hjälpmedel för vårdgivare att utveckla kvaliteten i den egna vården och jämföra den egna vården med andras. Kvalitetsregistren är nog inte tillgängliga på ett sådant sätt att gemene man kan förstå deras innehåll utan de är i första hand ett hjälpmedel för de yrkesverksamma att utveckla och följa upp kvaliteten i den egna verksamheten.

Här återkommer vidare frågan om att det under de borgerliga landstingen skulle vara så mycket kortare vårdtider än i de andra landstingen. Jag har inte sett någon vederhäftig statistik där detta faktiskt påvisas. Om man bedriver en verksamhet med de kraftigaste underskott som vi någonsin har sett i svensk sjukvård är det klart att man får hyggliga väntetider. Vi ska kanske i stället titta på landsting som har både skäligen väntetider och kontroll på ekonomin. Det är i första hand de som för mig är rättesnören.

Anf. 50 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Vi fick nu höra av Conny Öhman att det ska läggas fram en lagrådsremiss och om en månad en proposition om finansiell samordning. Vi har ännu inte sett propositionen, men jag hoppas verkligen att den kommer att ändras. Den kommer att begränsa verksamheten i väldigt hög grad. Den kommer inte att kunna få de här effekterna. Därför är min fråga fortfarande densamma som i mitt anförande: Varför kan man inte, Conny Öhman, underlätta för de ansvariga vårdgivarna att verkligen ta tag i de här problemen? Vi har höga ohälsotal och långa väntetider för

rehabilitering. Varför kan man inte lägga manken till och se till att få en rejäl möjlighet till finansiell samordning?

Prot. 2002/03:98
7 maj

Anf. 51 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Kerstin Heinemann säger å ena sidan att hon inte har sett förslaget, å andra sidan att det inte är något rejält förslag. Jag förstår inte hur man kan recensera något som man inte har sett, men det är precis det som Kerstin Heinemann gör. Regeringen planerar att i morgon lägga fram en lagrådsremiss. Det är kanske bättre att vi för en debatt om dess utformning efter det att alla parter har sett den.

För mig är det viktigt att man nu sprider den här möjligheten till hela landet. Man ger med lagrådsremissen och så småningom med propositionen möjligheter att ta till vara de positiva erfarenheter som har gjorts bland annat från verksamheten i Finspång. Den verksamheten kan spridas. Det handlar om att samverka kring de människor som faktiskt är ett gemensamt problem för de olika aktörerna. Det är om detta som samarbetet ska sättas in och kan ge resultat. Det gäller framför allt människor som har sammansatta behov av rehabilitering, och för dem kommer det att skapas möjligheter med lagrådsremissen och propositionen.

Anf. 52 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik:

Herr talman! Det är klart att det ska bli spännande att se det här, men så mycket vet jag ändå att regeringen inte är beredd att släppa till den summa pengar som verkligen skulle behövas. Vi kan i budgetpropositionen se att det blir väldigt lite pengar. Man är inte beredd att satsa rejält på det här. Det är ganska väl känt att man tänker begränsa möjligheterna och att man kommer att sätta upp väldigt hårda regler kring detta. Jag tror faktiskt att jag kan påstå detta med ledning av de uppgifter som jag har fått. Det gör mig väldigt bedrövad att man inte vågar ta steget fullt ut.

Anf. 53 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Kerstin Heinemann skulle vilja se ett förslag utan några begränsningar alls. Det är väl ändå rimligt att man sätter upp vissa staket omkring möjligheterna att använda statens medel i samverkan med kommuner och landsting.

Man kan alltid diskutera hur denna begränsning ska se ut, men alternativet är ingen begränsning alls, och jag vet inte om det vore att föredra.

Anf. 54 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Conny Öhman instämmer i min historieberivning, och det vore konstigt annars, för den är riktig. Det måste vara synnerligen genant att i dag få konstatera att det inte från och med den 1 januari 2002 blivit en rikstäckande möjlighet till en bred finansiell samordning i storleksordningen 10 % enligt Finsammodell, helt byggd på lokala lösningar och med borttagande av hindren. Det var detta som låg i vårt handslag. Också jag befarar att detta med största säkerhet inte kommer att vara innehålllet i lagrådsremissen.

Jag kan respektera att Conny Öhman inte ska behöva avslöja hela innehålllet, men han kunde däremot ge någon vink om vad han tycker om det departementsförslag som vi faktiskt har sett och som är så kraftigt

*Överenskommelse
mellan staten och
Landstingsförbundet
om vissa ersättningar
till hälso- och sjuk-
vården för år 2003*

begränsat vad gäller målgrupp och möjligheter till finansiering. Han kunde också ge en vink om ifall de framgångsrika projekt som finns i Laholm, i Finspång och på andra ställen enligt de förslag som nu är på väg att läggas fram har en framtid i den form som de i dag bedrivs.

Anf. 55 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Jag kan säga till Kenneth Johansson och kammarens ledamöter i övrigt att det blir en del inskränkningar i förhållande till hur verksamheten har bedrivits i Finspång. Man har där på några områden samverkat utöver vad som motsvarar de fyra ingående parternas gemensamma ansvar. Andemeningen är självfallet den att man ska samverka kring de individer som de fyra ingående samarbetsparterna gemensamt ansvarar för. Man ska sätta fokus på de vinster som man kan göra vad gäller den enskilde individ som behöver samverkan från de fyra parterna och utveckla en sådan samverkan.

Man ska i första hand jobba med de frågor där man kan få ett stort resultat av en samverkan. Det är helt klart att detta enligt lagrådsremissen ska stå i fokus. Det handlar om sådant som att ha gemensamma bedömargrupper för samfälliga ställningstaganden om vad individen faktiskt behöver av medicinska, sociala och arbetslivsinriktade rehabiliteringsinsatser och om utarbetande av ett gemensamt program som löper på ett naturligt sätt för individen och som man kan se resultat av. Det är detta som ska stå i fokus för denna samverkan, och det står också i fokus i lagrådsremissen.

Anf. 56 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att allt pekar på att det är departementsförslaget som ligger i botten. Det ska vara fyra parter, och det blir inskränkningar i framgångsrika verksamheter.

Låt mig bara ge ett exempel. I Kommun-Aktuellt har man ett stort uppslag där det heter: Lagförslag stoppar förebyggande arbete.

Det finns en rad olika remissvar med samma innehåll. Det finns politisk enighet bland berörda landsting och kommuner över alla partigränser om att totalt säga de här begränsningarna. Är det på detta sätt som man vill skapa möjligheter till lokala lösningar ligger vi hästlängder ifrån varandra.

Centerpartiet menar att man måste föra en politik som ger möjligheter till lokala lösningar. Man bör utgå från de lokala behoven och inte begränsa verksamheten till enbart den i och för sig viktiga gruppen med stora behov av rehabilitering. Man bör ge större möjligheter för de ursprungliga idéer som en gång i tiden kom från Bohuslän. Det är för mig ofattbart att man inte kan medge ett genomslag för en ordentlig finansiell samordning, inte ens när man har uppgörelser på området.

Anf. 57 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Självfallet är det de lokala behoven som ska styra denna samverkan, Kenneth Johansson, inte några andra behov. Det viktiga är att de fyra parterna är överens om vilka arbetsredskap som ska användas för att man ska kunna tillgodose de här behoven.

Där ger den här lagrådsremissen ett regelverk som självfallet innebär begränsningar i vissa avseenden. Men helt klart är att man talar om att det är den här gruppen som ska vara i fokus för samverkan.

Den här debatten underlättas kanske inte av att du, Kenneth Johansson, använder så felaktiga siffror när det gäller vad som faktiskt är verkligheten, som du gjorde när det gäller Finspång. Man kan inte använda siffror på det sätt som du gör i ditt inlägg här. Jag tycker att den här frågan är så viktigt att den fordrar en mer seriös analys från din sida innan du använder den här typen av totalt felaktiga siffror för att göra jämförelser mellan det förslag som kommer och den verklighet vi har jobbat med i Socsamförsöket i Finspång.

Anf. 58 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag ska börja med att säga att jag ibland tycker att det blir lite osjyst när Conny Öhman i sin avslutande replik tar upp fakta som man inte kan bemöta. Den avslutande repliken till Kenneth Johansson hörde vi nu, och den avslutande repliken till mig i vårt förra ärende gällde hur mycket pengar alla Chatrine Pålssons reservationer kostar. Det är inte riktigt sjyst, för det finns en hel del förslag som inte kostar några pengar. När det gäller en och annan utredning kan jag väl tycka att så mycket som Regeringskansliet har svällt så kanske man kan företa någon utredning utan extra pengar, om jag ska vara rak och ärlig.

Jag vill ställa en fråga till Conny Öhman som gäller reservation 3 om ett tillägg i hälso- och sjukvårdslagen om att få vård i tid. Varför kan inte Conny Öhman och Socialdemokraterna ställa sig bakom det självklara tillägget i hälso- och sjukvårdslagen som, enligt mig, inte ska behöva kosta några extra pengar?

När det gäller reservation 6 om donationsverksamhet och en översyn av organisationen vill jag i all ödmjukhet fråga Conny Öhman: Är det Conny Öhmans åsikt att vi lite längre fram skulle behöva ta ett sådant här grepp, eller anser Conny Öhman som regeringens representant att inte detta behövs? Man skriver i utskottets majoritetstext att det sker så mycket annat, men så långt jag vet är det ingen översyn av organisationen det gäller, utan det är en donationskampanj som initieras av Landstingsförbundet, och Conny Öhman vet att jag ställer mig hundra procentigt bakom den. Men om det är fel i organisationen och det målet ändå inte kommer fram: Tänker då Conny Öhman initiera ett sådant här förslag senare i processen?

Anf. 59 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Projektet jobbar kanske inte med organisationen. Däremot vet jag att Socialstyrelsen hela tiden jobbar med de kontakter man har och de kliniker som kommer i fråga i det här sammanhanget med organisationsfrågor, så det pågår ju ett arbete även när det gäller organisation.

Jag tycker att det treåriga projektet med 27 miljoner kronor i plånbocken ska få jobba den avsedda tiden. Efter denna treårsperiod får vi läsa av hur läget ser ut då. Jag bedömer ändå att man gör ett seriöst jobb nu på många håll och kanter för att försöka ytterligare utveckla transplantationsverksamheten och donationsverksamheten i svensk sjukvård.

När det gäller reservation nr 3 så kostar det kanske ingenting att ändra hälso- och sjukvårdslagen mer än lite trycksvärta i riksdagen, men det är ju inte på den grunden som jag yrkar avslag på reservation 3, utan det är självfallet på den grunden att vi måste inse att bedömningen av vad som är "i tid" skiftar mellan vilken typ av åkommor det handlar om. Om man bara rakt av skulle skriva in den text Chatrine Pålsson talar om i hälso- och sjukvårdslagen så skulle det i princip vara en så kallad gummiskrivning, som man kan tolka så att man oavsett åkomma och orsak till att man söker sjukvård skulle ha lika snabb tillgång till sjukvården. Vi har ju faktiskt ett prioriteringsbeslut, som vi är ense om och som jag måste påminna Chatrine Pålsson om, som ligger i botten för vilka bedömningar man gör av vad som är rimlig väntetid i olika sammanhang.

Anf. 60 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Jag måste ändå säga att Conny Öhman nu försöker argumentera på ett väldigt egendomligt sätt för att man inte skulle kunna skriva in det här. Det säger jag på grund av att allvaret bakom Socialdemokraternas vårdgaranti inte kan vara särskilt stort om man inte vågar lägga till de här två orden. Det andra är att också vård på lika villkor i hela landet kräver en professionell bedömning. Att säga "lika villkor" innebär ju annars lika mycket gummiband. Allt ska ju ske utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. Därför tycker jag att det är konstgjorda argument att säga att det inte skulle gå för att det kräver så olika beslut.

Självklart är vi överens om att prioriteringsbeslutet från 1997, då vi hade total politisk enighet, ska ligga fast. Där har vi ingen avvikande uppfattning.

Det jag vill säga när det gäller översyn av donationsverksamheten är att på tre år hinner det dö ganska många människor. Att vänta under en så lång tid innan man kan göra en översyn av organisationen, vilken vad jag förstår inte behöver vara särskilt omfattande, tycker jag inte är ansvarig och klok politik för alla de människor som inte har någon annan möjlighet till behandling än att få ett organ, att få möjlighet att få bli föremål för en transplantation.

Anf. 61 CONNY ÖHMAN (s) replik:

Herr talman! Nu är det ju inte så att vi är i början av den där treårsperioden, utan vi kanske är mitt i den, så det dröjer ju inga tre år innan vi känner till den fulla effekten av det här projektet.

Jag delar helt Chatrine Pålssons uppfattning: Det är självklart oerhört viktigt att vi kan ta till vara så många som möjligt av de möjliga organ som finns att ta till vara för att hjälpa de människor som har behov av detta – självfallet. Men jag tycker att den beskrivning av att det inte pågår någonting i den här frågan som Chatrine Pålsson gör är lite felaktig. När man diskuterar med de kliniker som i första hand kommer i kontakt med de patienter som kan komma i fråga för att donera organ så vidimerar de ändå att de håller på att jobba på ganska bred front med de här frågorna.

Sedan är man inte tillfredsställd med hur situationen ser ut. Den kan helt klart bli bättre. Man jobbar med frågan, men det är ingen lätt fråga att lösa. Man jobbar självfallet lite i motvind i den här frågan också eftersom vi ändå har så pass få fall i svensk sjukvård där det över huvud

taget är möjligt att ta till vara organ, som en följd av vår svenska trafik-säkerhet och mycket annat. Man jobbar med frågan, Chatrine Pålsson – det är jag fullständigt övertygad om.

Anf. 62 INGRID BURMAN (v):

Herr talman! Conny Öhman har för utskottsmajoritetens räkning redovisat betänkandet och vad vi tycker om det och de framlagda motionerna. Därför tänkte jag begränsa mitt inlägg till två frågor. Den ena gäller Rett Center och den andra gäller vårdgarantin.

Rett Center och finansieringen av denna mycket viktiga verksamhet har varit en hjärtefråga för Vänsterpartiet, och vi är väldigt glada att det nu finns en finansiering. Samtidigt pågår det en översyn när det gäller den högspecialiserade vården, och där finns Rett Center med som bedriver just högspecialiserad vård. Vi vill inte skilja ut Rett Center, utan vi vill att man i det sammanhanget ska titta på Rett Center också. Vi tror att man kommer att komma fram till den slutsatsen att det kommer att krävas en fortsatt statlig finansiering, därför att det här är en vård som kanske inte kan bäras av de enskilda landstingen. Samtidigt är det angeläget för oss att landstingen inte ser dessa multihandikappade flickor som enbart statliga medborgare, utan att vi har en dialog om vilket ansvar de enskilda landstingen ska ta. Vi tror också att långsiktigt kommer Rett Center att vara ett kompetenscentrum för hela Norden, därför att det dessbättre inte finns så väldigt många flickor med det här syndromet.

Vi tror alltså att det är mycket viktigt att vidhålla den inställning som majoritetspartierna s, v och mp har, att vi avvaktar och ser vad översynen kommer fram till med vetskapen att majoritetspartierna anser att det är en viktig verksamhet och att det med stor sannolikhet kommer att krävas en fortsatt statlig finansiering. Hur hög den ska vara får vi återkomma till.

Den andra frågan som har varit under livlig debatt i kammaren i dag är vårdgaranti. Vänsterpartiet står bakom skrivningarna i Dagmaröverenskommelsen. Vi står också bakom skrivningar i tidigare budgetöverenskommelse. Det innebär att det pågår samtal med Landstingsförbundet om hur vi ska öka tillgängligheten i vården. Men det står också i betänkandet och Dagmaröverenskommelsen att man ska diskutera resursbehoven.

För Vänsterpartiet finns det tre p som är viktiga när vi går vidare och ska öka tillgängligheten. Om man sedan kallar det vårdgaranti är ganska ointressant. De tre p:na heter pengar, personal och prioriteringsordning.

Det vi gör nu är alldeles rätt, det vill säga man för en dialog med de enskilda landstingen om hur det kan finansieras, hur det ser ut med personaltillgång och köstatistik. Sedan är ambitionen att det kan verkställas tidigast 2004. Men då krävs det att vi kan säkra personaltillgång, prioriteringsordning och att det finns resurser. Annars blir det ungefär som Conny Öhman sade, att vi kostar på lite trycksvärta här i riksdagen och sedan kanske inte verkligheten blir det som står tryckt. Den hanteringsordningen har vi i Vänsterpartiet stor respekt för och står bakom.

Anf. 63 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman! Kamrater och åhörare! Jag blev glad efter Ingrid Burmans anförande, för det förde debatten till vad den skulle handla om. Det är första gången jag debatterar om Dagmaröverenskommelsen. Jag hade

Prot. 2002/03:98
7 maj

*Överenskommelse
mellan staten och
Landstingsförbundet
om vissa ersättningar
till hälso- och sjuk-
vården för år 2003*

lite svårt att förbereda mig. Jag förstod inte riktigt vad som var så svårt. Jag borde kanske ha anat. Vad var det som hände? Jo, man debatterar hälso- och sjukvård i stort, vårdgaranti, finansiell samordning och rehabilitering. Det kändes på något sätt som om det hörde till det förra ärendet.

Det här ärendet handlar om en överenskommelse mellan landsting och stat som gäller 195 miljoner kronor som ska delas ut på olika sätt. Vad ska jag då göra av det? tänkte jag. Jo, jag ska ägna mig åt Rett Center, bara åt den frågan, för den ryms inom Dagmaröverenskommelsen.

Ingrid Burman har antytt vad det handlar om. Ni kanske alla vet vad Rett Center är, ett centrum där man diagnostiserar och behandlar en mycket svår neurologisk sjukdom som drabbar framför allt flickor. Det är en väldigt svår prognos för sjukdomen. Centrumet ligger i Östersund, och Ingrid säger att vi är bäst i Norden. Jag vill utöka det: Vi är nästan världsunika, för i Östersund finns en oerhörd, samlad kunskap. Där lever man med andan i halsen. Man vet inte om centrumet ska överleva från ett år till ett annat.

Jag kunde inte reservera mig i den här frågan, för mitt parti har varit med och förhandlat om att få till 7 miljoner kronor till år 2003. Det kunde jag bara tacksamt ta emot, eftersom det rör sig om just Dagmaröverenskommelsen. Men det är alldeles riktigt som Ingrid säger, vi måste hitta en annan lösning för Rett Center. Jag är glad att vi kan jobba ihop med frågan och verkligen försöka få de andra att också göra det. Den här verksamheten ska höra till högspecialiserad vård. Det måste höra till staten. Vi måste få en långsiktig lösning.

Sedan får vi se hur jag kan förbereda mig en annan gång inför en debatt om Dagmaruppbyggnaden. Det kanske är flera frågor som egentligen inte hör dit, utan vi får försöka slå ihop dem med hela hälso- och sjukvårdsdebatten.

Anf. 64 ANNIKA QARLSSON (c):

Herr talman! Jag är här i talarstolen i egenskap av motionär i frågan om informationsinsatser om organdonation. Jag har inga yrkanden på området men står självklart bakom Centerpartiets reservationer i utskottsbetänkandet.

I utskottets förslag sägs att man avslår motionen om informationsinsatser om organdonation med hänvisning till pågående arbete. Hade man velat vara snäll hade man kunna bifalla med samma argumentering, men det gör man inte. Men det är en helt annan fråga.

Till frågan om organdonation: I Sverige råder det stor brist på organ. En av fem vuxna och vartannat barn som väntar på nya organ – hjärta, lunga eller lever – avlider innan det finns ett organ att transplantera. Antalet donatorer har minskat de senaste åren samtidigt som läkarna skulle kunna rädda alltfler. Det finns också en brist i att vårdpersonalen skulle behöva bättre kunskap om hur man tar till vara och med rätt kontakter tar hand om de eventuella donatorer som finns.

Det här är en svår fråga. Jag försökte ta upp diskussionen hemma med mina barn. De blev alldeles förtvivlade och sade: Men herregud, ska du dö, mamma? Jag fick ställa frågan på ett annat sätt i stället.

Om någon av oss skulle vara så sjuk att det enda sättet att överleva vore att ta emot ett organ för transplantation, vad skulle ni säga då? Då var det självklart. Det var inga svårigheter att säga att man skulle göra det. Har man svarat på den frågan är det lättare att gå tillbaka till vad som händer när jag dör.

Informationsinsatser pågår. Landstingsförbundet har en kampanj på gång. Det kommer att hända mycket saker, och det är jättebra. Det jag kan göra här och nu, som min lilla del, är att tala om hur man ska gå till väga om man vill ta ställning för ett ja eller ett nej till organdonation; båda delarna är viktiga.

- Informera dina anhöriga.
- Registrera i Socialstyrelsens donationsregister eller gå in på apoteket och hämta en broschyr och fyll i.

Apoteket ligger inte så långt bort. De flesta har tillgång till nätet. De anhöriga har vi förhoppningsvis nära omkring oss. Det viktigaste är att vi har tagit ställning – ett ja eller ett nej.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

5 § Samverkan mellan kommuner och landsting inom vård- och omsorgsområdet

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2002/03:SoU12
Samverkan mellan kommuner och landsting inom vård- och omsorgsområdet (prop. 2002/03:20).

Anf. 65 ANNE MARIE BRODÉN (m):

Herr talman! Först vill jag rikta ett tack till Kenneth Johansson för det beröm som Laholm fick. Jag har där varit initiativtagare till ett Socsamförsök där vi verkligen har jobbat med samverkan. Det här betänkandet handlar också om det, men på ett lite annorlunda sätt och med finansiell samordning. När det gäller Laholms siffror kan jag också uttala mig och säga att det inte alls är fel. Det handlar faktiskt om en ordentlig neddragning som försvårar att den verksamheten fortsätter. Det bekymrar också oss moderater. Därför funderar vi vidare på hur vi ska hantera det när det förhoppningsvis kommer något förslag. Vi har väntat länge på det.

Jag går nu tillbaka till betänkandet, som handlar om samverkan mellan kommun och landsting på vård- och omsorgsområdet, och som på många sätt är viktigt eftersom man där tar upp behovet av att förändra medicinskt färdigbehandlade till utskrivningsklara patienter. Det är ett bra förslag. Vidare gör förslaget det möjligt för kommuner och landsting att bilda gemensamma nämnder för att förbättra samverkan och mer tydligt hitta lokala lösningar med ett tydligare individperspektiv. Det behövs verkligen.

*Överenskommelse
mellan staten och
Landstingsförbundet
om vissa ersättningar
till hälso- och sjuk-
vården för år 2003*

*Samverkan mellan
kommuner och lands-
ting inom vård- och
omsorgsområdet*

Jag har själv varit aktiv under två års tid med att arbeta med att titta på hur samverkan fungerar runtom i landet. Kommun- och landstingsförbundet har haft en gemensam beredning, och vi har jobbat fram rapporter som handlar om samsynt och framsynt. Där har vi kunnat konstatera att det finns mycket brister runtom i landet när det gäller samverkan inte minst emellan kommuner och landsting.

Vi moderater avvisar därför inte regeringens förslag, men anser att den reform som nu föreslås visar att just den kritik som vi tidigare har framfört alltså är välgrundad. Inom ramen för det kommunala självstyret anser vi det riktigt att huvudmännen ges möjlighet att fatta beslut om gemensamma nämnder. Det viktigaste är att individ- och brukarperspektivet stärks, vilket kräver ökad finansiell samordning och ökad verksamhetsamordning men också tydliga rättigheter för den enskilde.

Vi är också oroad över att gemensamma nämnder kan innebära en ökad överbyggnad med fler politiker, vilket i sig inte kommer att lösa de stora brister som finns inom vården och omsorgen. Det finns exempel på det, när man har skapat nya nämnder men inte tagit bort tidigare. Det är därför vi påpekar detta. Vi menar att det inte är mer politisk styrning som behövs i svensk sjukvård och omsorg, utan i stället just möjligheter och rättigheter, som vi har talat om här tidigare. Det saknas många gånger möjligheter för personalen att utveckla vården och det saknas rättigheter för patienten – medborgarna – att ställa krav.

Svensk sjukvård *har* problem – det har vi diskuterat här under förmiddagen. Även om sjukvården fortfarande är väldigt god på många sätt, inte minst tekniskt, så finns det problem. Kötider har nämnts. Det gäller också tillgänglighet, arbetsmiljö, administration och kanske också bemötande.

Vi noterar också att det erfarenhetsmässigt har visat sig att politiker har svårt att styra sjukvården både vad gäller ekonomi och tillgänglighet. Vi anser att man i stället för att lappa och laga i ett redan dåligt fungerande system också på sikt bör överväga hur den organisatoriska utformning som finns i dag för medborgarnas välfärdsbehov ska överges för mer patientnära lösningar.

Den proposition som nu föreligger kommer inte ensam att lösa dagens missförhållanden. Barn, äldre och sjuka riskerar fortsatt att hamna mellan stolarna om inte regeringen inser att något mycket mer övergripande måste göras för att garantera god och trygg vård.

För att stärka patienternas ställning måste man göra flera olika saker. Pengarna bör följa patienten – medborgarna. Det vi ser av kundval på olika ställen har visat goda resultat. Det gäller kanske också finansiell samordning, som vi har diskuterat här tidigare. Det är viktigt att titta vidare på det.

Vi ställer oss bakom förslaget om att försöksverksamhet med kommunal primärvård ska förlängas och gälla till utgången av 2004. Vi anser vidare att möjligheten till gemensamma nämnder för kommuner och landsting bör vara lokala överenskommelser beträffande huvudmannaskapet för primärvården. När man får möjligheten med gemensamma nämnder ska man alltså också kunna träffa lokala överenskommelser om att primärvården kan vara kommunal.

Primärvården är i stor utsträckning vårdens ansikte utåt mot medborgarna. Därför är det nödvändigt att primärvården fungerar bra. I dag finns det problem med tillgängligheten, med att rekrytera personal och med att patienter många gånger överförs mellan sjukhus, specialistmottagningar och primärvård på ett sätt som inte alltid är planerat. Det krävs planering. Detta blir särskilt uppenbart för människor med mångfasetterade vårdbehov – ofta äldre.

För att kompensera bristerna föreslår vi att primärvården breddas. Vi tycker att specialistkompetensen inom framför allt psykiatri, geriatrik, pediatrik och gynekologi måste tillföras primärvården. Om patientens valfrihet stärks och pengarna följer patienten så kommer mycket bra att hända och tillgängligheten för patienten att förbättras.

Herr talman! Vi anser att det är positivt att regeringen ändå slutligen har tagit till sig kritiken mot ädelreformen och förutskickat att en översyn ska göras. Dagens äldreomsorg är, trots stora påfrestningar, bättre än för 20 år sedan. Men det finns mycket kvar att göra. Det bottnar både i att äldres behov och önskemål ännu bestäms av ett förlegat kollektivt synsätt på äldre och åldrande och att de medicinska kunskaperna om åldrandets sjukdomar fortfarande är dåliga. Många äldre får inte den vård och omsorg som de har rätt att kräva och far därför illa i dagens hälso- och sjukvårdssystem. Vi vill förändra detta genom att genomföra en grundläggande förnyelse av vården och omsorgen av de äldre.

Vi vill vidare påtala att regeringsförslaget innebär att kommunerna inte heller i fortsättningen ges befogenheter att anställa läkare. Vi delar uppfattningen att tillhandahållandet av läkarkompetens ska vara ett landstingsansvar. Det är dock föga sannolikt att en kommunal befogenhet att anställa läkare skulle medföra en glidning i detta ansvar. Intresset från kommunernas sida är sannolikt svalt, särskilt med tanke på det regeringsförslag som minskar problemen med läkarmedverkan i den kommunala hälso- och sjukvården. Men det är viktigt att kommunerna ges möjlighet att anställa läkare och att man ser mer flexibelt på den. Därför bör kommunerna få befogenhet att anställa läkare.

Herr talman! Till sist yrkar jag bifall till reservation 1 under punkt 1 och står samtidigt bakom samtliga moderata reservationer.

Anf. 66 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Inom viktig verksamhet på vård- och omsorgsområdet bör förbättringar kunna underlättas ifall utrymmet vidgas för användandet av gemensamma nämnder, där ett landsting och en eller flera kommuner kan samverka. Brist på samverkan är något som vi ofta får höra om när brister av olika slag uppstår. Folkpartiet anser alltså att förslaget om gemensamma nämnder är väl motiverat och att det bör genomföras. Det finns också enligt vår mening – vilket regeringen också föreslår – goda skäl för att låta kommunernas och landstingets befogenhet att samverka i gemensam nämnd omfatta även tvångsvård enligt LVU och LVM med flera lagar.

Herr talman! Gemensamma nämnder kan dock medföra samma nackdelar som kommunförbund när det gäller tydligheten i det politiska ansvaret samt representation för partier som väljarna har valt in i fullmäktige. I kommunallagen är de proportionella valen till styrelser och nämnder en viktig del av folkstyrets sätt att fungera, på samma sätt som reg-

lerna för allmänna val och för utskottsvalen i riksdagen ger en proportionell representation för de partigrupper som enligt väljarnas val får företrädare i de olika församlingarna.

Vi har i vår motion med anledning av propositionen föreslagit att riksdagen samtidigt som förslaget om gemensamma nämnder godkänns även ger regeringen till känna att en utredning bör göras av reglerna i kommunallagen som gör att principen om proportionella val tryggas. Det ska även gälla gemensamma nämnder och kommunalförbund och bolag och stiftelser som har flera huvudmän. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 3 under punkt 2.

Inom sjukvården finns även andra områden som är eftersatta och som riskerar att förbli eftersatta eftersom deras status inom vårdsektorn är låg och deras patienter inte är resursstarka. Vid sidan av delar av äldrevården samt missbrukarvården gäller det här även psykiatrin. Här krävs det att behandlingen sätts in i god tid och på rätt sätt när det gäller långtidssjuk-skrivna med bland annat psykosociala diagnoser. Vi vill också framhålla att unga människor som drabbas av psykoser behöver snabb hjälp för att bromsa förloppet. En förutsättning för att det ska kunna ske är att vården är lättillgänglig för såväl patienter som anhöriga. Det är också viktigt att kommuner i samarbete med landstingen utvecklar metoder för att snabbt diagnostisera och tillgodose de här patientgruppernas behov. Det mellan-stolarna-problem som finns i dag måste avskaffas genom samverkan mellan exempelvis stadsdelsnämnderna i kommunerna och landstingens sjukvårdsområden. Tyvärr har vi inte fått gehör för detta i utskottet. Vi har en reservation, men jag avstår från att yrka bifall till den.

Herr talman! Att kommunerna har betalningsansvar till landstingen är av avgörande betydelse för att kommunala åtaganden inte kortsiktigt ska skjutas upp. Den ersättning som kommunerna betalar har gjort att sam-verkan mellan kommunerna och landstingen blivit bättre än förut. Men ersättningen är, att döma av en hel del tecken, ändå något för låg i dag, i varje fall inom vissa landstingsområden.

En orsak till att patienter i dag får ligga för länge på sjukhusen är att kommunerna inte är snabba nog att få fram ett lämpligt boende. Detta främjar inte patientens tillfrisknande, det är dyrt och det låser sjukvår-dens kapacitet. Folkpartiet anser därför att ersättningsnivån bör ses över, och de lokala och regionala förhållandena bör då tas med i bilden. Vi menar alltså att mycket talar för att ersättningen bör höjas så att den ännu bättre medverkar till att servicen fungerar som den ska och till att resur-serna används på bästa sätt.

Anf. 67 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Det är nu ungefär elva år sedan riksdagen beslutade att föra över ansvaret för äldreomsorgen till kommunerna, den så kallade ädelreformen. Sedan dess har det varit många uppföljningar. Inte minst Socialstyrelsen, som tillsynsmyndighet, har haft årliga uppföljningar och i varje fall under senare år både dokumenterat och poängterat att bristen på medicinsk omvårdnad för våra äldre fortfarande är stor, trots att det har gått så många år. Det kan vi bara beklaga.

Samtidigt vet vi att ungefär 40 % av dem som arbetar inom den kommunala äldreomsorgen fortfarande saknar utbildning för sina arbets-uppgifter. Med det, herr talman, säger jag inte att de gör ett dåligt arbete,

men man är faktiskt som arbetsgivare skyldig att se till att de som arbetar i vården för våra äldre också har en hög kompetens just för det speciella arbetet.

Med anledning av det tycker jag att det är bra, även om det är lite sent, att det nu kommer en proposition när det gäller de här samverkansfrågorna från regeringen.

I stort sett tycker jag att det är bra med gemensamma nämnder. Jag tycker att det känns som en angelägen reform för att hitta de här lösningarna. Men vi kristdemokrater saknar främst två av de yrkanden som finns med här.

Det ena är att vi tycker att det vore en självklarhet att slutenvårdsläkaren är ansvarig tills primärvårdsläkaren har tagit över. Vi anser att det är lika självklart, som att man överrapporterar mellan distriktssköterska, sjuksköterska eller vem det nu är, att rapportera över till läkaren så att man är förvissad om att det inte blir något glapp. Det är också någonting som Svenska kommunförbundet och landstingsförbundet har föreslagit som en viktig del. Det hade jag hoppats få majoritet för i utskottet, men tyvärr blev det inte så.

Det andra som vi tycker är viktigt att påpeka – jag kan redan inledningsvis yrka bifall till reservation 4 – gäller sekretessbestämmelserna.

Det finns en utredning som arbetar med de här frågorna just nu, Offentlighets- och sekretesskommittén. Det är bra att den har kommit till, men den har inte uppdraget att se till sekretessbestämmelserna mellan den offentliga vården och alternativa vårdformer. Vi tycker att det är nästintill självklart att man i en strukturförändring, där förhoppningsvis alltfler alternativa driftsformer kommer att växa fram nedifrån, är väl ute och ser till att sekretessbestämmelserna mellan dessa fungerar.

Jag är glad att vi har fått med oss de borgerliga partierna. Vi har alltså en stark reservation under punkt 3.

Jag skulle vilja fråga Catherine Persson, som är majoritetens företrädare, varför man inte skulle kunna passa på att ge det här tilläggsdirektivet när de redan har ett ganska brett uppdrag i den här kommittén. Det är ju inte driftsformen som är det viktigaste för den enskilde, utan det är att det fungerar, både kvalitetsmässigt med vården och när det gäller tilltron, tilliten och respekten, att känna att man är säker på att även sekretessen fungerar mellan de olika vårdformerna.

Med det, herr talman, vill jag tacka för ordet. Jag står bakom de reservationer där Kristdemokraterna finns med, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation 4.

Anf. 68 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Samverkan kan många gånger vara svårt. Att kommunicera är svårt. Olika huvudmän, olika kulturer och olika budgetar skapar gränsdragningar och alltför ofta spänningar. Så får det självfallet inte vara, men så är det. För den enskilde är det oftast fullständigt ointressant vilken budget eller huvudman som står för insatsen. Vi vill få åtkomman åtgärdad. Vi som lagstiftare har att ge bästa tänkbara förutsättningar för huvudmän, administrationer och personal att finna optimala former för samverkan, med utgångspunkt från den enskildes behov.

Alla vi som har täta kontakter med verkligheten ser behoven av bättre samverkan och bättre fungerande vårdkedjor. Detta har också påtalats av Socialstyrelsen som ett viktigt utvecklingsområde. Centerpartiet vill se över ansvarsfördelningen för att bland annat få en bättre fungerande rehabilitering, hemsjukvård och hjälpmedelsförsörjning, vilket framgår av reservation nr 5.

Förslagen i propositionen är det inte så mycket att säga om. Att begreppet medicinskt färdigbehandlad utmönstras är på tiden. Från Centerpartiet tycker vi att det är bra att man möjliggör för kommuner och landsting att samverka i en gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet. Däremot vill vi inte stoppa alla möjligheter för en primärkommunaliserad primärvård om landsting och kommun lokalt så önskar.

Nu får ju försöket i Katrineholm åtminstone ett år till på sig för att kunna utvärderas. Men tänk om de skulle vilja fortsätta eller något annat område pröva sig fram! Då är det stopp – riksdagsmajoriteten och regeringen vet hur det ska vara! Uppifrånperspektivet står emot underifrånperspektivet. Centerpartiet, som står för decentralisering, vill att det ska finnas möjligheter till lokala överenskommelser beträffande huvudmannaskapet. Detta framgår av reservation nr 6, som jag yrkar bifall till.

Socialstyrelsens generaldirektör Kerstin Wigzell föreslog för ett par år sedan, som enmansutredare, att kommuner skulle ges rätt att anställa läkare. Detta föll inte i god jord hos regeringen. Centerpartiet delar uppfattningen att tillhandahållandet av läkar kompetens ska vara ett landstingsansvar. Men om nu en kommun härutöver vill anställa en läkare, ja, då vet riksdagsmajoriteten och regeringen bäst igen, att det ska man inte ha möjlighet att pröva.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet verkar, läser jag i medierna, när det inte handlar om att rösta i riksdagen vara för att kommuner ska få rätt att anställa läkare. Det är ju bra – man önskar bara att de också levde upp till det när vi har möjlighet att behandla det.

Centerpartiet vill se en ökad flexibilitet även här. Kommuner, med utgångspunkt i det lokala självstyret och att man faktiskt kan den lokala verksamheten bäst, ska myndigförklaras. Självfallet ska man få anställa personal, i det här fallet läkare, om man nu vill det, vilket framgår av reservation 13.

Men jag inser, herr talman, att det i den frågan, liksom i många andra, bara är att vänta. Man får passa på vid ett kommande tillfälle att försöka få en majoritet.

Anf. 69 CATHERINE PERSSON (s):

Herr talman! Vi vet att det förekommer att individer som ska få vård och omsorg hamnar mellan stolarna. Hur vi än väljer att fördela ansvar och organisera kommer det tyvärr alltid att finnas gråzoner. Däremot kan vi på olika sätt agera för att skapa möjligheter att undanröja både reella hinder och de problem som uppfattas uppstå till följd av gråzoner. Det gäller att hitta lösningar så att individen inte drabbas alls eller i så liten utsträckning som möjligt.

I det betänkande som vi i dag har uppe för debatt behandlas regeringens förslag om ny lag om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet. Majoriteten i utskottet tillstyrker lagförslaget, som innebär att ett landsting och en eller flera kommuner som ingår i landstinget gemensamt

får fullgöra uppgifter inom vård- och omsorgsområdet genom samverkan i en gemensam nämnd. Det blir en ny möjlighet att förbättra samordning och kvalitet för medborgarna. Det medför också att samhällets gemensamma resurser kan användas bättre.

I det sammanhanget vill jag kommentera Moderaternas reservation. Där menar man att det inte behövs mer politisk styrning i svensk vård och omsorg utan i stället möjligheter och rättigheter. Jag kan inte se att det ena behöver utesluta det andra. Det löser naturligtvis inte alla problem att inrätta en gemensam nämnd. Det räcker inte. Det krävs också tydliga målformuleringar, och det krävs en vilja. Man måste verkligen vilja samverka i ökad utsträckning och lösa uppgifterna gemensamt. Jag anser att möjligheterna att forma verksamhet tillsammans lokalt ökar förutsättningarna för att vård och omsorg ska kunna anpassas efter olika behov. Vinsten med att övervältra problem och kostnader på annan huvudman minskar eller försvinner dessutom.

Jag tycker därför att Moderaterna negligerar att det blir ökade chanser för bättre samverkan mellan olika huvudmän och därmed möjligheter till bättre vård för berörda medborgare.

Herr talman! Regeringen konstaterar i propositionen att utgångspunkten för förslaget om utökade möjligheter till samverkan i gemensam nämnd är att de principer för ansvarsfördelning mellan kommuner och landsting som lagts fast under 90-talet ska fortsätta att gälla. Med stöd av lagen om försöksverksamhet med kommunal primärvård har vissa kommuner på försök övertagit huvudmannaskapet för primärvården. Försökens syfte var att ge underlag för ett ställningstagande om ansvaret för primärvården skulle överföras till kommunerna. Försökslagens giltighetstid gäller fram till utgången av år 2003.

Som det är i dag återstår endast ett område där primärvården drivs av kommunen enligt försökslagen, och det är Katrineholms kommun. Katrineholms kommun och Sörmlands landsting har, enligt propositionen, förklarat att de är överens om att fortsätta driva primärvården lokalt i form av en gemensam nämnd. Mot den bakgrunden anser regeringen att försökslagen inte bör förlängas.

Nu är det så att förutsättningarna inte riktigt är sådana att detta omedelbart skulle fungera för Katrineholms verksamhet. Visst ges de samverkande huvudmännen möjlighet att själva avgöra, inom en viss ram, vad som ska gälla i den här verksamheten. Den gemensamma nämnden ingår i värdkommunens eller värdlandstingets organisation men kan också ses som företrädare för de samverkande parterna. Den är dock inte en juridisk person, vilket bland annat innebär att den gemensamma nämnden inte själv kan anställa personal. Personal kan då till exempel anställas av värdkommun eller värdlandsting. Dock kan läkare inte anställas av kommunen.

Inför behandlingen av liggande regeringsförslag har det i mina kontakter med Katrineholms kommun och Sörmlands landsting framkommit att de inte har insett att Katrineholm inte kan vara värdkommun för anställda läkare, eftersom samtlig personal i dag är anställd av Katrineholms kommun. Utskottet anser det därför angeläget att den pågående försöksverksamheten kan avslutas på ett tillfredsställande sätt och att vård- och omsorgsverksamheten ges rimliga möjligheter att utformas efter de nya förutsättningar som lagförslaget om gemensam nämnd inne-

bär. För att man ska möjliggöra detta föreslår utskottet att lagen om försöksverksamhet med kommunal primärvård ska förlängas, så att den gäller till och med utgången av år 2004. Det innebär därmed delvis bifall till motion So13 av Fredrik Olovsson med flera socialdemokrater.

Herr talman! I samband med ädelreformen infördes lagen om betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård. Syftet var bland annat att kommunerna skulle få ett samlat ekonomiskt ansvar för långvarig vård oavsett var den bedrevs. När landstinget bedömer patienten som medicinskt färdigbehandlad övergår betalningsansvaret till kommunerna. Det var också ett sätt att nå en ökad samverkan genom att använda befintliga resurser på ett bättre sätt och främja gemensam vårdplanering. Vi kan konstatera att det inte har skett på ett tillfredsställande sätt. Det har också varit kritik mot lagen.

Utskottet ställer sig därför bakom regeringens förslag om ändringar i lagen om kommunernas betalningsansvar för viss hälso- och sjukvård. Vi anser att det ger huvudmännen ytterligare incitament för en gemensam och samordnad vårdplanering, och det gynnar i allra högsta grad patienten. I korthet innebär lagändringen att uttrycket ”medicinskt färdigbehandlad” ersätts med ”utskrivningsklar”. Kommunens betalningsansvar för utskrivningsklara patienter knyts till att en gemensam vårdplan upprättas. Vid inskrivning i landstingets slutna hälso- och sjukvård åläggs landstinget att skicka inskrivningsmeddelande till aktuell kommun och även till landstingets öppna hälso- och sjukvård i förekommande fall. Lagen föreskriver också att behandlande läkare ska kalla till en vårdplanering.

Jag vill också säga att det är positivt att regeringen har tillkallat en särskild utredare med uppdrag att genomföra en översyn av vård och omsorg för äldre drygt tio år efter ädelreformen.

Regeringen kommer också inom kort att presentera ett förslag om finansiell samverkan på rehabiliteringsområdet. Med anledning av det anser jag inte att utskottet behöver agera till följd av de motioner som rör dessa frågor.

Till sist, herr talman, vill jag säga att jag hoppas att kommuner och landsting kommer att ta chansen att i högre grad samverka i en gemensam nämnd för att färre i framtiden ska hamna mellan stolarna.

Jag vill med det yrka bifall till socialutskottets förslag och därmed avslag på samtliga reservationer och motioner med undantag för So13, som föreslås delvis bifallas.

Anf. 70 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt anförande tyckte jag att förslagen i propositionen i huvudsak var bra. Jag tycker också att ”utskrivningsklar” är ett bättre ord för det här. Jag tycker att det är bra att en vårdplan ska vara klar innan man skriver ut patienten. Men jag vill ändå ställa en fråga.

Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet hade en tydlig åsikt om att man verkligen skulle försäkra sig om att den läkare som tog över hade tagit över, så att det inte skulle bli något glapp. Vad är skälet till att majoriteten inte vill tillmötesgå det förslaget?

Jag vill också fråga om Offentlighets- och sekretesskommittén och det tilläggsdirektiv som jag har tagit upp i min motion So15, yrkande 2. Jag har yrkat på att man skulle se över att sekretessen fungerar mellan olika huvudmän. Det har inte i majoritetstexten kommit fram av vilken anledning man yrkade avslag på detta. Då vill jag passa på i den här repliken att fråga Catherine Persson om det.

*Samverkan mellan
kommuner och lands-
ting inom vård- och
omsorgsområdet*

Anf. 71 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller skälet till att läkare i den öppna hälso- och sjukvården ska ta över ansvaret är det ju inskrivet i det förslag som vi nu har att fatta beslut om att man, när patienten skrivs ut, är skyldig att skicka över ett utskrivningsmeddelande till den öppna hälso- och sjukvården. Jag måste säga att det är ett stort framsteg, och jag tror att det kan räcka utifrån att man faktiskt tar sitt ansvar från både kommunens och landstingets sida.

Jag minns väl från min tid som kommunpolitiker, när jag ansvarade för äldreomsorg och hemsjukvård, att det här var en av de saker som ofta klickade. Man visste inte att personen hade lämnat sjukhuset. Jag kan alltså inte riktigt se att detta inte skulle vara en förbättring. Tvärtom åläggs man ju att skicka ett utskrivningsmeddelande till berörd huvudman.

Sedan kan vi naturligtvis inte tvinga patienter att ha en öppenvårdskontakt efter utskrivningen. Det innebär att man inte heller kan ålägga en distriktsläkare att ta ansvaret för patienten om patienten inte vill ha den kontakten.

När det gäller sekretessfrågan är min erfarenhet att den inte är något problem, och det skriver man också i underlaget till utredningen. I socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen betraktas den hälso- och sjukvård och socialtjänst som bedrivs i kommunen som ett område, och det finns inga sekretessproblem dem emellan. I de fall det gynnar patienten är också min erfarenhet att man medger att uppgifter förs över mellan huvudmännen.

Anf. 72 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Herr talman! Tack för det svaret. Jag tycker också att det här är en förbättring. Mina argument när det gäller de utskrivningsklara handlade bara om att göra överrapporteringen ännu tryggare för dem. Vi vet ju att det finns väntetider och andra saker som gör att det kan vara svårt att ta itu med frågan med en gång.

Däremot kan jag inte förstå argumentet att de som inte vill ha någon kontakt skulle tvingas till det. De här patienterna är ju vårdbehövande trots att de är utskrivningsklara. Det är ofta människor med stora vårdbehov som nästan samtliga, tror jag, vill ha denna kontakt.

När det gäller sekretessbestämmelser vet jag att det av och till sägs på olika håll att dessa fungerar väl. Jag vet dock att många i professionen inte tycker att vi i lagtexter ska besluta hur det ska fungera. Alltfler är också måna om att följa lagar och förordningar. Man är rädd för anmälningar och sådant. Därför tycker jag att det är en trygghetsfaktor att titta över detta när det är olika vårdgivare.

Jag har alltid reagerat mot att sekretessbestämmelserna ska följa vilken huvudman man har. Jag tycker att det är förlegat när det utvecklas olika alternativ. Därför kommer jag att med ännu större frimodighet fortsätta att arbeta med den här frågan. Vi bör se till att vi har sekretessbestämmelser utifrån patientens behov och inte utifrån huvudmannabehov.

Anf. 73 CATHERINE PERSSON (s) replik:

Herr talman! I det avseendet har jag ingen annan uppfattning än att sekretessen naturligtvis är till för patienten. Sedan finns det förstås anledning att skärpa sekretessmedvetandet hos den personal som arbetar inom vård och omsorg. Även om vi har en lagstiftning som talar om hur sekretessen ska hanteras tror jag att både Chatrine Pålsson och jag är medvetna om att den i vissa fall fungerar väldigt dåligt – dock inte mellan huvudmännen utan snarare inom avdelningen eller inom sjukhuset. Man glömmer bort att bara för att man jobbar på sjukhuset har man inte rätt att ha tillgång till allt material om patienterna.

Som jag sagt tidigare upplever jag i dag inte detta som ett större problem mellan huvudmännen, och det gör heller inte utredaren. Det innebär naturligtvis inte att man måste stänga dörren för all framtid för att titta närmare på frågan. I dagsläget är detta dock inte vad vi har prioriterat i den flora av utredningar som det ständigt motioneras om i riksdagen. Vi vet ju att det kostar att tillsätta en utredning, och då har vi valt att prioritera annat.

Jag ska också säga i sammanhanget att den parlamentariska utredning som har tillsatts för att se över hur vi ska organisera och ansvara för våra gemensamma samhällstjänster kanske kan se också detta som en del i sitt arbete. Men låt oss återkomma till det.

Anf. 74 ELINA LINNA (v):

Herr talman! Som nämnts tidigare i dag är landstings- och kommunpolitiker för närvarande samlade i Linköping, och som före detta landstings- och kommunpolitiker kan jag inte låta bli att ta till lite stora ord. Gårdagen, den 6 maj 2003, kan kallas en historisk dag. Jag citerar ur pressmeddelandet från Landstingsförbundets och Svenska Kommunförbundets kongresser:

”En ny samhällsaktör med samtliga kommuner, landsting och regioners tyngd kan kraftfullt påverka samhällsutvecklingen.”

Som säkert många här känner till startar det nya gemensamma förbundet från och med 2007.

Det betänkande från socialutskottet som vi diskuterar här kanske inte kommer att lämna några djupare spår i svensk samhällsutveckling men stämmer väl överens med ambitionen att främja och utveckla samverkan mellan kommuner och landsting. Och det behövs. Jag vågar påstå att vi alla som är engagerade i vård- och omsorgsfrågor har varit med om onödiga hinder och revir som endast försvårar vårdtagarens, patientens eller de anhörigas situation.

Det nya lagförslaget bygger på samverkan. ”Senast dagen före det att en patient beräknas skrivas ut från den slutna hälso- och sjukvården skall den behandlande läkaren vid den enhet där patienten vistas genom ett utskrivningsmeddelande underrätta ansvariga enheter”, står det i lagen.

Detta förekommer redan nu på väldigt många ställen men tyvärr inte alltid. Det är bra att utskrivningsmeddelandet nu slås fast i lagen.

Likaså förekommer det redan nu vårdplanering, men det är en fördel att det i lagen står att vårdplaneringen ska innehålla uppgifter om behovet av insatser och om vilken enhet som är ansvarig för respektive insats. Det är ett viktigt förtydligande.

Herr talman! Jag tror inte att någon i vare sig kommun- eller landstingssektorn kommer att sakna begreppet medicinskt färdigbehandlad. Sällan har ett begrepp fått en så ensidigt negativ klang. Jag önskar begreppet utskrivningsklar lycka till, fast jag måste erkänna att inte heller det känns riktigt bra i sammanhanget. Min förhoppning är att begreppet inte framgent kommer att behöva användas som slagträ i kampen om vem som ska stå för kostnaderna.

Herr talman! I betänkandet behandlas också försöket med kommunal primärvård i Katrineholm.

För tio år sedan, den 1 mars 1993, startade den kommunala primärvården i Katrineholm. Den har fungerat bra, likaså samarbetet med landstinget. Utöver den särskilda lagstiftningen har verksamheten reglerats med ett avtal och överenskommelser som gjorts årligen. Det är bra att Katrineholms kommun och Landstinget Sörmland nu får möjligheten att klarlägga förutsättningarna för den framtida hälso- och sjukvården i Katrineholm. Jag har förstått att kommunen och landstinget i mitt hemlän är nöjda med förslaget att ytterligare förlänga försöksperioden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i socialutskottets betänkande.

Anf. 75 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Herr talman! Kamrater och åhörare! Det är en väldigt efterlängtd proposition som vi ska besluta om i dag. Under alla år som jag har jobbat i landsting och kommun har det varit strid om vem som *inte* ska betala. Det är jätteskönt att man åtminstone närmar sig att komma ifrån detta. Frågan kommer säkert att finnas kvar ändå, men det här är i alla fall ett försök att göra det bättre.

Det allra viktigaste som står i propositionen tycker jag är att en samordnad planering ska genomföras och dokumenteras. Den enskilde får det personliga och individuellt utformade stöd som han eller hon behöver. Av planen ska det tydligt framgå vem som är ansvarig för de olika insatser som ingår och vem som ansvarar för samordningen av dem. Det är liksom det allra viktigaste i hela propositionen.

Sedan är jag lite stolt över att vi i förhandling fick in den här meningen: ”Det är vidare viktigt att betona att den samordnade planeringen skall präglas av lyhördhet inför den enskilde och de behov denne uttrycker.” Det viktigaste av alltihop.

Jag tycker också att det är bra att uttrycket ”medicinskt färdigbehandlad” har bytts ut mot ”utskrivningsklar”. Men det garanterar säkert inte att allting blir frid och fröjd. Vi får se vad nästa ord kommer att heta.

Att det blir en utvärdering av ädelreformen är mycket bra. Likaså är det bra att man ska utreda möjligheter för kommuner att anställa läkare.

Mer än så vill jag inte säga.

Anf. 76 LARS GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Jag ska inte förlänga debatten, men eftersom jag känner mig mycket engagerad i detta ärende som heter Samverkan mellan kommuner och landsting inom vård- och omsorgsområdet vill jag säga att jag hoppas att nästa debatt kommer att heta Individen i centrum i stället. Ibland får man en känsla av att besluten fragmentiseras. Risken är att också individen blir fragmentiserad i beslutskedjan.

Det har i Sverige bedrivits olika försök med samverkan på olika områden, inom vårdområdet, med rehabilitering och andra saker. I Laholms kommun där jag har varit engagerad under många år har vi startat något som kallas Fyrverkeriet. Fyra olika samverkande parter vill sätta individen i centrum. Detta har också gjorts. Resultatet efter dessa år har visat att kvalitetshöjningen för framför allt individen har blivit mycket stor.

Inför den departementskrivelse som varit ute på remiss och har kommit tillbaka finns det en oro för att man återigen håller på och fragmentiserar detta arbete så att vi inte ska kunna komma till skott och få fortsätta. Jag har också varit på Hisingen och besökt Deltaprojektet.

Jag vill alltså, eftersom jag tror på framförhållning och förebyggande insatser, lyfta fram en förebyggande fråga. Jag är övertygad om att det bara finns ett sätt framåt, det finns inget sätt bakåt. Det kan vi se på utvecklingen av ohälsotalen. Jag säger till utskottet att utvecklingen måste gå mot en ökad samverkan mellan huvudmän. Det kan inte vara så att individen ska leta upp huvudmännen eller att individen ska ta reda på om han är medicinskt färdigbehandlad eller utskrivningsklar. Det kommer till sist att handla om hur han eller hon mår. Det är oftast de som är friska och starka som klarar sig bäst. Det är de som är svaga som alltid drabbas. Men till syvende och sist är det någon som får betala.

Jag vill också lyfta fram att det finns fler områden som det är viktigt att socialutskottet ägnar sig åt. Det är missbruksområdet, ohälsan och arbetsskadeområdet. En individ som hamnar utanför samhället, då menar jag det offentliga samhället, ett arbete eller en familj kommer ofelbart att innebära *mycket* stora kostnader. De kommer bara att hamna på ett annat konto inom socialförsäkringen eller någon annanstans.

Vi har inte råd att låta individer gå till spillo, herr talman. Jag hoppas och jag förväntar mig att socialutskottet finner ett sätt att sätta individen i centrum. Annars kommer jag att höra av mig igen.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

6 § Kommittéberättelse 2003

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2002/03:KU31
Kommittéberättelse 2003 (skr. 2002/03:103).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 10 §.)

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU19
Förskolan (förnyad behandling).

Förskolan

Anf. 77 ANNA IBRISAGIC (m):

Herr talman! Som vi alla vet har vi försökt behandla och votera i detta ärende tidigare. Jag vill bara säga att jag instämmer i allt som har sagts i den förra debatten. Vi har inte ändrat någonting i vårt ställningstagande utan vidhåller vår reservation nr 2. Jag yrkar bifall till den reservationen även denna gång.

Anf. 78 HÅKAN LARSSON (c):

Herr talman! Detta är, som Anna sade, förnyad behandling. Jag vill också instämma i det vi sade i den förra debatten och yrkar bifall till reservation nr 2.

Anf. 79 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Herr talman! Vi vidhåller också det som vi redan har framfört i tidigare debatt. Jag vill därmed yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 80 LOUISE MALMSTRÖM (s):

Herr talman! Vi vidhåller också vårt yrkande, det vill säga bifall till utskottets förslag.

Anf. 81 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Jag instämmer med föregående talare, alltså bifall till utbildningsutskottets förslag.

Anf. 82 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Det här är också fortsättningsvis en oerhört viktig fråga för Kristdemokraterna. Vi yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 83 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Å Folkpartiets vägnar skulle jag också vilja instämma i det som tidigare sagts i debatten och yrka bifall till reservation nr 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

Anf. 84 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Det är inte utan att man funderar över om alla debatter i kammaren kunde vara lika smidiga som den nyss avslutade.

Herr talman! I en målstyrd skola måste kunskapsmålen vara det styrande. På vilket sätt skolan arbetar, vem som driver den, vilken pedagogisk inriktning den har eller exakt hur lång tid det tar att nå kunskapsmålen är av underordnad betydelse. Det viktiga är att alla barn ges möjlighet att nå och verkligen uppnå kunskapsmålen.

Men i dag är det ett faktum att vart fjärde barn inte når kunskapsmålen i grundskolan, som alltså inte klarar sin uppgift. Bristande kunskaper ger konsekvenser senare i livet. Vad är det egentligen som gör att barn kan släppas igenom hela sin skoltid utan att kunna läsa, räkna och skriva eller att man först sent på högstadiet upptäcker att en kille eller tjej är dyslektiker?

Och varför är ansvaret alltid någon annans? Vi moderater anser att elevens rätt måste stärkas i skollagen, i allmänhet, men särskilt vad gäller rätten inte bara till utbildning utan till den kunskap utbildningen borde syfta till. Man måste faktiskt få det stöd och den hjälp som krävs för att man ska klara skolans kunskapsmål och kunna ta det första trappsteget i livets kunskapstrappa och inte riskera att slås ut redan som 16-åring.

En viss mängd grundkunskaper är nödvändiga för alla barn att nå för att de ska klara sig bra senare i livet. Inget barn ska behöva lämna grundskolan med mindre än erforderliga baskunskaper. Det är det tydliga beskedet från oss moderater.

Det kommer naturligtvis alltid att ta olika många år för landets barn att nå målet. För de flesta kan nio år säkert vara ett riktmärke, men ingenting hindrar att en del barn klarar målen snabbare samtidigt som andra behöver mer tid. Det ska inte vara möjligt att låta barn vandra genom hela grundskoletiden med betydande läs- och skrivsvårigheter. Problem måste identifieras och tas tag i så tidigt som möjligt.

Skolplikten – det som i någon mening är skolpolitikens portal – upplevs fokusera på att barn ska vistas i en viss lokal i nio års tid. Men utbildning ska inte handla om var de vistas utan om vad de lär sig. Skollagen ger redan i dag möjlighet för elever till både extraår och att sluta skolan tidigare om de uppfyller kraven – men det är något som utnyttjas sällan.

Individualisering i skolan är ett undantag i stället för regel. Skolan saknar i dag tillräcklig flexibilitet, och det är ett närmast kvantitativt tänkande som dominerar debatten i dag. Men det riktigt avgörande är att skolpolitiken och en skola där kunskaperna sätts i centrum fokuserar på varje barns resultat.

Det väcker en stor mängd tankar att det i dag är möjligt att skicka en fjärdedel av barnen genom grundskolans nio år utan att de klarar målen. I dag skickas problemen framåt. I dag får andra än skolan – individer och samhället – bära de ekonomiska kostnaderna för skolans misslyckande.

Barn har olika lätt för att lära olika saker. De utvecklas i olika takt och de har olika intressen. I en enhetsskola görs barns individualitet till ett problem när de avviker från gruppen. Ökade satsningar på barn med särskilda behov betecknas i dag regelmässigt som kostnader och problem. Barnen ses inte som människor som har särskilt goda möjligheter att utvecklas, bara betingelserna är de rätta. Det är ett stort problem.

Det här ställer krav på ökat föräldraansvar. Men sist och slutligen är det upp till varje ung människa hur man förvaltar skoltiden och därmed vad man lär sig. Ingen kan mot sin vilja tvingas på kunskap. Ingen kan bli mer klok än vad han eller hon själv önskar. Poängen är att så många fler svenska barn i dag skulle kunna lära sig så mycket mer och klara skolans kunskapsmål – om de bara gavs chansen och de rätta stödinsatserna i skolan.

För att allt det jag har pratat om ska kunna åstadkommas måste skolans styrsystem ändras, inte minst vad gäller lagar och regler. Skolpolitiken är inte barn- och kunskapsfokuserad i dag. Den är genombyråkratiserad, toppstyrd och alldeles för uppgiven. Tror landets skolpolitiker längre att alla barn kan nå kunskapsmålen? Om de betvivlar detta, varför finns målen om inte alla ges förutsättningarna att nå dem? Om landets skolpolitiker tror att alla barn skulle kunna klara kunskapsmålen, hur kan man vila utan att förändra skolan så att alla verkligen når fram?

En individualiserad skola skulle sätta press på politiken och skolan att leverera innehåll, det vill säga förutsättningar för barn att växa, inte bara deklARATIONER. Det blir mätbart om skolpolitiken lyckas eller inte.

Det räcker med att studera förhållandena i min hemstad Malmö för att förstå problemen. Där har eleverna på papperet rättigheten att fritt få välja skola i vilken som helst av de tio stadsdelar som Malmö är indelad i. Men i verkligheten fungerar det helt annorlunda. I verkligheten, den verklighet som råder för barnen och deras föräldrar, tvingas de in i skolor som ligger närmast hemmet. Därför finns i dag skolor som Rosengårdsskolan, som annars inte skulle ha existerat.

Dessa människor får ingen information. Någon sammanhållen informationsbroschyr från Malmös alla skolor utsänd till alla föräldrar finns inte. Detta stora problem finns dagligen och stundligen. Det finns nu när vi debatterar ärendet i denna kammare. Det sker med den socialdemokratiska majoritetens och stödpartiernas goda minne.

När vi moderater kräver att valfriheten ska stadfästas, att den ska garanteras alla elever, är detta inte ett tomt slagord. Bara att få en informationsbroschyr i handen som talar om att man kan välja skulle för de flesta föräldrar i Rosengård i Malmö vara något enormt. Men ett lagstadgat stöd för en sådan valfrihet, en sådan åtgärd, förvägras de av majoriteten i utskottet, som hänvisar till dunkelt tal och till dunkla tankar.

I verkligheten passar det socialdemokratien bara alltför väl att eleverna befinner sig på en och samma skola, i en och samma stadsdel, oavsett vilken del av landet man pratar om. Då kan man fortsätta att prata om eleverna som svaga om de bor i Rosengård eller Kroksbäck, eller starka om de bor i Limhamn eller Husie – några av de mest kända stadsdelarna i Malmö. Det hade kunnat vara precis varsomhelst i Sverige i övrigt.

Så cementeras problemen. Så växer främlingskapet mellan grupper i en och samma stad. Så föds och underhålls segregationen och en segregande politik. Med segregationen kommer utanförskapet och vreden

över att inte kunna påverka sin situation. Strunt samma om Rosengårds-skolan har 1 200 elever, varav färre än 1 % har svenska som förstaspråk. Strunt samma att svenskar och invandrare inte möts i de enklaver som har skapats i städer som Stockholm, Göteborg och Malmö.

Om vi inte kan enas om att bryta upp de strukturer som leder till segregationen, inte minst i skolan, är allt annat arbete med att skapa bättre förutsättningar förgäves. Skolan bidrar till och är ett resultat av boendesegregationen i Sverige. Segregationen är obönhörligen förknippad med dagens problem i grundskolan. Den kopieras och förstärks in i landets skolor. Därför är valfriheten så betydelsefull. Därför är den central i den moderata skolpolitiken och i arbetet med att skapa en välfungerande grundskola där kunskaperna står i centrum.

Anf. 85 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att yrka bifall till reservationerna nr 7 och nr 33.

Vi liberaler har i alla tider kämpat för att alla individer ska ha lika möjligheter från start i livet. Oavsett vilka föräldrar man har, vilken social bakgrund man har, vilken hudfärg eller livsåskådning man har, har alla människor lika värde och ska därför ha lika goda möjligheter från start. Detta är en rättighet.

På rättigheternas teaterscen gör skolan entré som den vita riddaren. Målet är tydligt, att ge alla elever goda kunskaper av hög kvalitet. Den onda trollkarlen som härskar över kungariket har fört en politik som har gått i motsatt riktning. I dag lämnar 11 % grundskolan utan att ha godkänt i kärnämnen. Så många som en fjärdedel når inte upp till skolans mål för godkänt i alla ämnen. Särskilt hårt slår detta mot dem som kommer från familjer utan tydlig studiebakgrund. För att försvara skolans mål sätter vi upp tre viktiga principer.

Den första principen gäller tydlig utvärdering. Där vill vi införa betyg med fler steg och betydligt tidigare än i dag. Vi vill också ha nationella prov från det tredje året i grundskolan, för att tidigt kunna se brister och starka sidor. Då ska eventuella luckor kunna kompletteras och fyllas igen. Detta ska ses som ett komplement till den övriga utvärdering som görs i skolan med utvecklingssamtal och skriftliga omdömen.

Den andra viktiga principen gäller arbetsro. Där tror vi att lärare och rektorer behöver mer befogenheter för att kunna hävda en bra arbetsmiljö i skolan. Vi behöver en lagstiftning som ger en god arbetsmiljö både för elever och lärare. Vi behöver utbilda fler lärare till läraryrket. Då kan klasserna göras mindre, och en bra, harmonisk atmosfär i klasserna kan skapas.

Den tredje viktiga principen handlar om individualisering och att göra skolan mer anpassad efter den enskilde individen. Vi är alla olika. Vi tänker på olika sätt, och vi lär oss naturligtvis på olika sätt. Därför måste också undervisningen vara mer anpassad efter den enskilde individen.

Vi vet också att vi tar olika tid på oss för att lära oss saker. Därför tycker vi att det är naturligt att avskaffa den timplan som i dag finns fastslagen och som alltför klumpigt reglerar tiden för de olika ämnena.

Vi säger att tio år bör vara ett riktmärke för den tid som det ska ta att gå igenom grundskolan. Men detta är alls ingenting som man bör slå vakt om som en helig ko, utan det viktiga måste alltid vara att eleverna når

upp till grundskolans mål och krav. Om det sedan tar nio eller elva år är egentligen egalt. Det viktiga är alltid att man når upp till de mål som vi har satt upp.

Pedagogiken i våra kommunala skolor bör också anpassas mer till individen. Man bör fortsätta i den strävan som man har slagit in på. Förutsättningar för en bättre och större mångfald av inriktningar av pedagogiken bör också skapas.

Det är den enskilde individen, eleven, som tillsammans med sina föräldrar bäst vet vilken inriktning och vilken typ av skolgång som passar. Här har friskolorna varit ett mycket välkommet inslag. Det är viktigt att vi slår vakt om den reformen. En del av principerna bakom etablerandet av fler friskolor bör också kunna överföras till de kommunala skolorna i dag.

Vi liberaler tror att experterna i skolan, lärarna och rektorerna, tillsammans med elever och föräldrar är de som ska ha inflytandet över skolan och som ska fatta de viktiga besluten om hur verksamheten ska bedrivas. Därför är kommunaliseringen ännu en av de onda besvärjelser som vår socialdemokratiska trollkarl har kastat över skolan.

Vi vill decentralisera besluten så att mer sådant kommer ned till varje enskild skola och varje enskild enhet. Kommunerna har i alla tider varit skickliga på att ta hand om sociala frågor och sådant som rör omsorgen. Däremot har man inte alltid visat att man haft samma kompetens på utbildningens område.

För oss liberaler är det också väldigt viktigt att alla individer får lika bra start i livet. Därför är det oacceptabelt att ha de stora skillnader som i dag finns mellan landets skolor.

För att utjämna den finansiella biten och erbjuda ett rättvist system vill vi införa en nationell skolpeng. När det gäller denna nationella skolpeng ska hänsyn naturligtvis också tas till elever som är i behov av extra stöd eller till områden som socialt är extra utsatta. Därför säger vi att en fjärdedel av de resurser som i dag läggs på skolan ska reserveras för sådana specialområden.

Herr talman! Den grymmaste farsoten som drabbat rikets skolor är nog ändå sveket mot de elever som behöver skolan allra mest. På tio år har antalet speciallärare minskat från 9 000 till 5 000. Man har slutat att utbilda nya speciallärare. Bristen på utvärdering och på tidiga stödinsatser får i dag som konsekvens att problem som till en början kan ha varit ganska små för en individ, en elev i skolan, tillåts växa tills det blir väldigt svårt att hantera dem. Detta skapar så att säga stora revor i den kunskapsmängd som vi bör kräva att eleverna har när de lämnar grundskolan.

Dessutom tar regeringen ytterligare ett steg i den här riktningen och avskaffar de förkunskapskrav som tidigare fanns för att komma till gymnasiet. Detta slår naturligtvis hårt. Det hjälper inte att försöka blunda för de problem som finns och som detta är ett uttryck för. Jag kan lova regeringen att problemen inte försvinner även om man kniper ihop ögonen så hårt man bara orkar.

Det är nödvändigt att tidigt ingripa för att motverka bekymmer senare. De problem, för att fortsätta i metaforernas värld, som till en början nästan kan te sig som en charmig liten krabat kan växa upp till ett fruktansvärt monster som den vite riddare som jag tidigare talat om – skolan

– på rättigheternas teaterscen inte klarar av att besegra, i alla fall inte så länge vi har den styrelse som vi har i vårt konungarike.

Anf. 86 INGER DAVIDSON (kd):

Fru talman! I grundskolan läggs, som namnet antyder, grunden till det som eleverna ska bygga vidare på när de kommer till gymnasiet och, så småningom, till högskolan.

Om det finns sprickor i grunden blir bygget ostadigt. Därför kommer resten av skolväsendet inte att fungera om grundskolan inte gör det. Det är i grundskolan som de stora resurserna måste sättas in så att varje elev kan fångas upp och erbjudas det stöd som behövs för att hon eller han ska klara att nå uppsatta mål.

Det här är egentligen en självklarhet, men verkligheten ser inte ut så. I stället förekommer det att elever går igenom alla nio år i grundskolan och fortfarande inte kan läsa tillräckligt bra för att förstå texten i en vanlig dagstidning. Det förekommer också att elever lämnar grundskolan utan att kunna använda sig av de fyra vanligaste räknesätten. De här eleverna ökar dessutom i antal. Hur kan det komma sig?

Är det eleverna som det är fel på – är de inte tillräckligt intelligenta – eller är det lärarna som det är fel på? Nej, ingetdera, anser jag. Det är politiken som det är fel på.

I många år har Socialdemokraterna, uppbackade framför allt av Vänsterpartiet, fört en skolpolitik som har bidragit till den utveckling som vi i dag ser. Grundtanken i den politiken är att alla barn är lika och har samma förutsättningar att lära sig lika mycket på lika lång tid.

Att gruppera eleverna efter förkunskaper eller efter andra kriterier har varit tabu. Bara nämnandet av ordet ”nivågruppering” har förpassat en till stenåldersstadiet. Detsamma har gällt synen på nationella prov och betyg. De har inte ansetts behövas – bara inläringssituationen är tillräckligt motivationsskapande fungerar lärandet som det ska utan några som helst avstämningar eller kontroller. Men åtminstone varenda lärare vet att detta inte räcker för alla.

En gång i tiden när jag utbildade mig till lärare fick vi dessutom veta att läxor var någonting gammaldags som bara behövde tas till av lärare som inte klarade sin uppgift.

Verkligheten har dock börjat komma i kapp Socialdemokraterna nu när kurvorna under många år har pekat åt fel håll. Utvecklingssamtalen tillåts nu till exempel och dokumenteras skriftligt, så att de kan följas upp från gång till gång. Detta var otänkbart så sent som för några år sedan då vi hade debatter här i kammaren.

Men betyg ses fortfarande som något nödvändigt ont som ska ges så sent som möjligt. Att betyg kan användas för att göra det möjligt att sätta in nödvändiga stödåtgärder, inte för att stämpla elever, är fortfarande en främmande tanke för Vänstern. De som har blivit mest lidande på det är de som bäst behöver stöd, och det erkänner i dag många – även inom socialdemokratin – så det finns kanske hopp.

Något som också har präglat den socialdemokratiska skolpolitiken är den teoretiska inriktningen. Insikten om att det finns många sätt att lära och att alla sinnen måste användas för att eleverna ska få en chans har inte varit särskilt väl utvecklad. Med fastlåsta timplaner har de teoretiska ämnenas styrka markerats.

Vi kristdemokrater har länge arbetat för att de praktisk-estetiska ämnena ska få en mer framskjuten plats, men inte därför att vi inte inser vikten av att alla får tillräckliga baskunskaper utan just därför. Rörelser, teater, musik och konst öppnar låsta dörrar hos många elever, så att även det teoretiska inlärandet underlättas. Men framför allt bidrar kulturen till att utveckla hela människan.

Genom att ge de professionella i skolan, de som har den pedagogiska kunskapen om hur lärande går till, mer att säga till om när det gäller arbetets uppläggning skulle – det är jag övertygad om – resultaten förbättras.

Vi stöder Skollagskommitténs förslag om att rektor ska få större befogenheter att styra över verksamheten. Mycket viktigare än den diskussion som nu pågår om statens eller kommunens styrning är det att diskutera den enskilda kommunala skolans självstyrelse.

Huvudfrågan för oss politiker måste vara hur vi kan skapa de bästa förutsättningarna för lärare och rektorer och alla andra som är verksamma i skolan att göra ett bra jobb. Det är dit makten måste flyttas. Det finns forskning på området. Den forskningen visar att avgörande faktorer för en skolas framgång är föräldraengagemang, rektors ledarskap, lärarprofessionalism och den laganda som präglar skolan. Det centrala för en god laganda på basplanet är upplevelsen av att ha inflytande, att kunna göra något utan detaljinblandning uppifrån. I system med en massa formella regler och direktiv uppifrån, alltså ett sådant system som vi har, är försök till pedagogiska reformer dömda att misslyckas enligt forskarna. Det är den självständighet som den enskilda skolan åtnjuter som bestämmer graden av hälsa i skolans arbetsorganisation. Den är också en viktig förutsättning för föräldrarnas engagemang och villighet att samarbeta och göra insatser. I framgångsrika skolor drar föräldrar och lärare åt samma håll.

De här forskningsresultaten har jag hämtat från Torsten Huséns bok *Skola och universitet inför 2000-talet: en utbildningsforskares perspektiv*. Huséns slutsats är att det är den enskilda skolan och inte främst den kommunala politisk-administrativa byråkratin som måste ges större manöverutrymme. Vi kristdemokrater instämmer i den slutsatsen.

Slutligen, fru talman! I det betänkande som vi nu behandlar finns några motioner från Folkpartiet och Vänsterpartiet som föreslår att hänvisningen till den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism ska strykas i beskrivningen av skolans värdegrund. Motiveringen är bland annat att inget specifikt värdesystem ska gynnas framför något annat.

Jag kan inte låta bli att undra vilken historie- och religionsundervisning som de riksdagsledamöter som skrivit motionerna fått i skolan. För det är nämligen ett faktum att hela det svenska samhället byggts på en kristen och humanistisk idétradition. Att inte stå för det eller hänvisa till det är detsamma som att hugga av sina egna rötter. Det skapar inte frihet. För att vara fri behövs som bekant både rötter och vingar. Att känna sitt eget samhälles rötter är en förutsättning för att kunna möta och förstå andra värdesystem. Det ligger ingen nedvärdering i det, tvärtom.

Jag yrkar bifall till reservationerna 19 och 29 i betänkandet och står förstas bakom alla övriga reservationer som vi kristdemokrater har lagt fram.

Anf. 87 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! För att bredda debatten en aning tänker jag uppehålla mig en hel del vid frågor som rör skolbarnomsorg och elevhälsa.

Jämfört med övriga barnomsorgsformer är skolbarnsomsorgen för 10–12-åringar dåligt utbyggd. Bara ca 9 % av barnen är inskrivna i fritidshem. Av den föräldraenkät som Skolverket har genomfört framgår att andelen som har tillgång till öppen fritidsverksamhet är ännu lägre. Över hälften av barnen får klara sig själva efter skolan. Det är tydligt att skolbarnsomsorgen för 10–12-åringarna är lågt prioriterad i kommuner vad gäller både utbyggnad och innehåll.

Jag tycker att det är viktigt att kommunerna är medvetna om sitt ansvar för också den här åldersgruppen. Skolbarnsomsorgen för 10–12-åringar ingår i det samlade utbildningssystemet. Den ska enligt skollagen komplettera skolan samt erbjuda barnen meningsfull fritid och stöd i utvecklingen. Skolbarnsomsorgen och skolan ska tillsammans utgöra en helhet som bidrar till barnets allsidiga utveckling och lärande.

Ur ett likvärdighetsperspektiv är det viktigt att uppmärksamma skillnader i nyttjandet i barnomsorgen. Det kan röra sig om föräldrars utbildning, föräldrars födelseland, civilstånd och även bostadsort. Klart är att de största skillnaderna finns inom skolbarnsomsorgen. Det är till exempel barn till högutbildade som betydligt oftare har skolbarnsomsorg än barn vars föräldrar har kortare utbildning. De beslutade reformer som handlar om bland annat maxtaxa inom förskoleverksamhet och skolomsorg betyder att en del av problemen har börjat att åtgärdas. Men det är tydligt att gruppen barn 10–12 år fortfarande saknar den självklara rättighet som tillgång till en välfungerande fritidsverksamhet utgör.

Den öppna fritidsverksamhet som vi har i 26 % av kommunerna kan inte ur mitt perspektiv ersätta den verksamhet som bedrivs inom fritidshemmets ram. Det är ur flera perspektiv olyckligt att barn i åldern 10–12 år inte omfattas av rätten till fritidshem. Därför menar vi från Vänsterpartiet att det i skollagen borde klart framgå att även elever i den åldersgruppen har rätt till fritidshemsplats. Det finns en förhållandevis stor efterfrågan på skolbarnomsorg för barn till arbetslösa och föräldralediga. Av det här skälet, kombinerat med den roll som skolbarnsomsorgen spelar för barnets hela utveckling, borde alla barn i åldern 6–12 år på samma sätt som inom förskoleverksamheten ges en möjlighet till en plats även om föräldern är arbetslös eller föräldraledig. Vi menar att det snarast bör utredas på vilket sätt den rättighet som vi gav till förskoleverksamhet för barn till arbetslösa och föräldralediga även skulle kunna omfatta barn i åldern 6–12 år.

Fru talman! Under förra mandatperioden presenterades elevhälsa som ett eget verksamhetsområde där skolhälsovård, elevvård och specialpedagogiska insatser ingår. Utgångspunkten är skolans ansvar för att skapa goda lärandemiljöer för elevernas kunskapsutveckling och personlig utveckling samt att lärande och hälsa i stor utsträckning påverkas av samma generella faktorer.

Ett av uppnåendemålen fokuserar på hälsan. I ett av målen att uppnå i grundskolan står bland annat att skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola har grundläggande kunskaper om förutsättningar för en god hälsa samt har förståelse för den egna livsstilens betydelse för elevhälsa och miljö. Vi menar att arbetet med elevhälsa i stor

utsträckning ska vara förebyggande och att arbetet kräver en samverkan mellan skolans alla delar och personalgrupper.

Det är också en självklarhet att det ska finnas en allsidig kompetens för det här arbetet i skolan. Naturligtvis måste organisationen för elevhälsa formas utifrån lokala behov och förutsättningar. Men på något sätt är det ändå viktigt att ur ett likvärdighetsperspektiv garantera alla elever rättighet till elevhälsan i alla dess olika kompetenser. Därför menar vi att man borde utreda möjlighet till att införa nyckeltal inom elevhälsan.

Jag tror också att det är viktigt att den framtida elevhälsan måste hitta nya och utvecklande samarbetsformer med barn- och ungdomspsykiatri. Målsättningen måste vara att utifrån ett elevperspektiv kunna samverka och förebygga olika former av ohälsa. Det här borde den nya Skolutvecklingsmyndigheten ha som ett tydligt uppdrag.

Fru talman! Egentligen måste vi bestämma oss för vad vi avser med hälsa och vad vi inkluderar i till exempel förhållandet fysiskt–psykiskt, förebyggande–behandlande, och vi måste också koppla elevhälsans arbete till kunskapsmålet om hälsa. Här handlar det om att bryta en trend från att tidigare ha sett hälsa nästan enbart i medicinska termer till att nu i stora stycken handla om psykosocial hälsa, som mobbning i olika former och på olika grunder. Med tanke på den senaste tidens diskussioner om elevers hälsa, där man diskuterat risk för övervikt med mera, ohälsosam livsstil och så vidare hamnar vi att nästan enbart tala om fysisk aktivitet. Som gammal idrottslärare tycker jag i och för sig att det är positivt. Men vi glömmer en hel del andra aspekter, till exempel livsstilsvanor i fråga om kost.

Jag tycker att vi borde se elevhälsa i både förskola och skola som en helhet och i relation till folkhälsa. Det skulle främja ett mer långsiktigt tänkande.

Avslutningsvis skulle jag vilja säga att jag delar många av de idéer och synpunkter som framförs av den nya Skolutvecklingsmyndigheten. Det handlar om bland annat kunskapen om att socioekonomisk bakgrund, kön och etnisk bakgrund påverkar hälsan. Det handlar om att utifrån den kunskapen arbeta med att först och främst ta fasta på att skolans uppdrag är att skapa en god arbetsmiljö för alla elever.

Det andra är att hitta former för att genom samverkan hitta en miljö för lärande och utveckling.

Det tredje är att se sambandet mellan lärande, värdegrund och hälsa. Elever som känner trygghet och trivsel, upplever sammanhang och helhet, känner delaktighet och har inflytande och självkänsla och lär sig mer och bättre. Elevhälsans främjande uppgifter är någonting som behöver förstärkas.

Jag står naturligtvis bakom Vänsterpartiets samtliga motioner, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till reservation nr 4.

Anf. 88 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Till att börja med håller jag med Lennart Gustavsson om att skolbarnsomsorgen behöver förbättras. Många kommuner lyckas inte nå upp till de mål som vi har fastställt om att barn ska komma i åtnjutande av skolbarnsomsorg.

Problemet för Lennart Gustavsson måste ändå vara att han sitter med i en regeringskonstellation som drar undan mattan för kommunerna när

det gäller att finansiera detta. Allting kostar pengar. Den nuvarande regeringen, som Lennart Gustavsson stöder, följer inte finansieringsprincipen. Den inför regler och lagar som kommunerna måste följa, men som inte är fullt ut finansierade utan som kommunerna sedan måste bidra med pengar till. Jag skulle gärna vilja att Lennart Gustavsson berättar hur det går ihop.

Sedan vill jag ha svar på frågan: På vilket sätt är det trångsynt och egocentriskt – som ni skriver i er reservation – att hänvisa till att den svenska idétraditionen bygger på kristen etik och västerländsk humanism?

Anf. 89 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! När det gäller finansieringsprincipen hänvisar Inger Davidson till att det behövs pengar för att bedriva verksamhet ute i kommunerna. Det tror jag att vi båda vet om att det gör.

Som vänsterpartist har jag gjort den bedömningen – och där har jag nog hela partiet bakom mig – att på det sätt som vi bäst i det rådande parlamentariskt läget kan se till att kommunerna får resurser är genom att vi samverkar med Socialdemokraterna och Miljöpartiet.

Jag vet att det behövs betydligt mycket mer resurser. Samtidigt är jag ändå ganska stolt och till och med ganska nöjd över att vi under den förra mandatperioden lyckades göra en riktad satsning på skolan och att vi nu, även om det ekonomiska läget nu är kärvt, orkar fullfölja den.

Däremot har jag svårt att se hur man i en borgerlig samverkan med de skattesänkningar som man från olika håll håller tävlar om ska kunna åstadkomma mer resurser till kommunerna. Det förstår jag inte.

Sedan tog Inger Davidson upp frågan om kristen etik och västerländsk humanism. Hon framförde i sitt anförande en lätt anklagelse om historielöshet hos oss som tycker att denna skrivning är rätt omodern.

Jag vill avsluta med att säga att vi lever i ett väldigt mångkulturellt samhälle där vi har att lyfta fram en mängd olika företeelser. Därför tycker att den skrivning som finns i förskolans läroplan där detta inte nämns är bättre. Såvitt jag vet har det inte stött på något problem att arbeta utifrån dessa riktlinjer inom förskolan.

Anf. 90 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Det var intressant att höra att Lennart Gustavsson var både stolt och nöjd. Socialdemokraterna erkänner åtminstone att de är stolta, men inte nöjda över hur det ser ut i samhället.

Även om Lennart Gustavsson nu tror att han medverkar på bästa sätt genom att ingå i den konstellation som han ingår i borde han ha lite svårt att svara på frågan hur man ser på att Kristdemokraterna anslår betydligt mer pengar till kommunerna än vad den nu sittande regeringen gör. Dessutom för vi en tillväxtpolitik som skulle ge kommunerna väldigt mycket mer pengar, och det är kanske det som är viktigast.

Men jag har väldigt svårt att förstå hur man kan vara både stolt och nöjd när det ser ut som det gör i dag. Skolbarnsomsorgen behöver förbättras. Nu drar ni i vårbudgeten in mer pengar genom att höja avgifterna i maxtaxan. Samtidigt låter ni inte kommunerna behålla de pengar som föräldrarna betalar i merkostnad, utan de ska gå till staten. Då börjar jag

undra vad ni håller på med, när det finns så många hål som behöver fyllas.

Ja, jag tycker att det är historielöst, Lennart Gustavsson, att anse att man inte ska hänvisa till den etik som har byggt upp det här samhället och som vi har hänvisat till i alla tider. Om man plötsligt skär av den delen från vår historia, vad händer då med det uppväxande släktet? Vad man än tycker om innehållet måste man i så fall föreslå någonting annat i stället, och det har jag aldrig hört att ni har gjort.

När dessa skrivningar infördes blev vi i utbildningsutskottet uppvaktade av judiska företrädare, muslimska företrädare och många andra religioners företrädare. De sade att det var viktigt att Sverige markerade vilka rötter vi utgår ifrån så att de har någonting att förhålla sig till. Så kom inte och hänvisa till det mångkulturella och att de som företräder andra religioner skulle ha någonting emot det här!

Anf. 91 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! När jag pratade om att jag var stolt och nöjd var det en travestering. Jag trodde att det framgick.

Jag vet mycket väl att resursbehovet är stort ute i kommunerna. Men jag återkommer till min något stillsamma fundering om hur man på den borgerliga sidan ska få ihop en gemensam politik när man förordar stora, gigantiska skattesänkningar samtidigt som man ska tillföra mer resurser till kommunerna. Det går inte ihop, och det tror jag att man vet, men man är mån om att framföra det argumentet.

När det gäller diskussionen om historielösheten tycker jag att det är viktigt att vi är överens om att skolan ska vara icke-konfessionell och att vi har religionsfrihet i vårt land. Då anser jag inte att skrivningar om kristen etik och västerländsk humanism, som utgörande den stora värdegrunden för det arbete som ska bedrivas i skolan, har bäring. Jag tycker alltså att man bör utvärdera hur värdegrundsarbetet i förskolan bedrivs utan att man där har de skrivningar som man har i grundskolan.

Jag har pratat med ganska många som jobbar inom förskolan, och de har aldrig sett det som ett problem att arbeta med värdegrundsfrågor utan att ha den tydliga angivelse som finns i grundskolans läroplan. Jag tror att man i ett mångkulturellt samhälle mycket väl – eller kanske till och med bättre – klarar att arbeta med dessa frågor utan att ha denna pekpinne.

Anf. 92 BIRGITTA SELLEN (c):

Fru talman! Hur ska jag hinna tala om en sådan hjärtefråga som Centerpartiets grundskolepolitik på de få minuter som står till mitt förfogande? Men jag ska göra ett försök.

Alla barn är värda en bra start i livet, och det är därför som vi anser att skoltiden är så viktig för barnen. Näst efter att få leva i trygga familjeförhållanden spelar skolan en oerhört viktig roll i barnens uppväxt.

Redan i förskoleklassen är det viktigt att följa utvecklingen av barnen och erbjuda högsta kvalitet. Det är också ett uppdrag som Skolverket har, och det är bra.

Personaltätheten diskuteras ofta ute i landet. Dessvärre tenderar den att försämrats. I Skolverkets rapport nr 229, som ni säkert allihop fick häromdagen, kan man läsa att personaltätheten från förra läsåret har

minskat från 8,2 årsarbeten per 100 elever till 8,0 årsarbeten. Då ska man också ha i bakhuvudet att antalet barn har minskat.

Värt att notera är också att personaltätheten är högre i fristående förskolor, där den är 8,7 per 100 elever. Det finns otroliga spännvidder runtom i landet. Det kan variera mellan 3,9 och 19,0 årsarbetare per 100 elever. Det som jag nu talar om är visserligen ytterligheter, men jag kan bara säga: Stackars de barn som går i de förskolor där personaltätheten är 3,9.

Till råga på allt vet vi att möjligheten att få tag i utbildade förskollärare minskar för varje år. Vi behöver verkligen ta ett krafttag för att få fler att vilja bli förskollärare, och jag tycker att det finns möjligheter som vi måste fundera över. Ett exempel är valideringen av invandrades utbildningar. De kanske har en utbildning som de gärna vill vidareutveckla så att de kan få arbeta i förskolorna. Tyvärr har nu statsrådet Hallengren lagt valideringspropositionen på is. Jag hoppas att vi kan hitta en väg att jobba vidare med frågan i alla fall.

Inom förskolan är modersmålsundervisningen sämre än i grundskolan. Som jag ser det måste barnen få ett bra modersmål innan de kan förväntas inhämta goda kunskaper i skolämnen. Utredningen *Mål i mun*, som är ute på remiss just nu och som jag har varit med om att ta fram, lyfter fram den här frågan väldigt tydligt, och jag hoppas innerligt att den kommer att få genomslag.

Hur ser det då ut i landet med modersmålsundervisningen? Jo, av de 13 % elever som har annat modersmål än svenska i förskolan är det 14 % som får modersmålsundervisning. Skulle vi översätta det till antalet ledamöter här i riksdagen skulle man kunna säga att de 13 procenten skulle vara 46 riksdagsledamöter som var invandrare, och av dem skulle 6–7 få modersmålsundervisning. Det kan inte vara riktigt. Givetvis måste också modersmålsundervisningen prioriteras i grundskolan.

Fru talman! I dag börjar barnen grundskolan på hösten det år då de fyllt eller ska fylla sju år. Spännvidden mellan de som är födda den 1 januari och de som fyller år den 31 december är ju ett helt år. Ett år i den åldern är väldigt mycket när det gäller mognad. Trots det gör vi väldigt lite för att individanpassa skolan för våra skolpliktiga elever.

Enligt oss i Centerpartiet är det inte rätt mot barnen att de ska förväntas platsa inom en och samma ram. Det som är viktigt är att se till den kunskaps- och mognadsnivå som barnet befinner sig på och att efter den individualisera skolstarten. Det är viktigt att inte sänka kunskapskraven – som lätt kan bli följderna om alla ska stivas in i samma ram – utan att anpassa studiegången och studiemetoderna efter varje enskild elevs behov. Skolan ska fokusera på sin huvuduppgift, att ge kunskap.

Vår utgångspunkt inom Centerpartiet är att alla elever kan lära sig bara de får det stöd och den hjälp som de behöver. Den frågan har Axel Darvik belyst väldigt föredömligt i sitt anförande.

Jag tänker ibland på en av mina elever som läste ”fläskås” i stället för ”fallskärm” när jag höll på att kolla om han var dyslektiker eller inte. Hade vi inte upptäckt att han var det hade han kanske fått stora problem i framtiden. Nu lyckades han få den hjälp som han behövde, så han kanske också får en fallskärm i framtiden.

Många klarar inläringen genom teoretiska studier, medan andra behöver hela kroppen till hjälp för att inhämta kunskaper. Genom individu-

ella studieplaner och slopande av timplaner finns möjligheterna. En elev behöver kanske snickra för att förstå hur en linjal används, och en annan kanske förstår behovet av att kunna läsa när man sätter ett recept i handen på honom eller henne. Med en individanpassad studieplan ökar också, självklart, föräldrarnas intresse för barnets skolgång, och vi har vunnit mycket om vi får med dem på spåret. Det är alltför ofta som man hör lärare säga så här i dag: Det skulle säkert gå bra för Pelle eller Stina om bara föräldrarna kunde visa lite mer engagemang.

Hur kan jag då påstå detta? Jo, när föräldrarna aktivt intresserar sig för elevens skolgång märks det på resultatet. Jag kan påstå det efter 32 år som lärare. Jag kan också påstå det efter att ha sett att de elever som går i fristående skolor i genomsnitt får bättre betyg.

Men vill då föräldrarna vara delaktiga i sina barns skolgång? Ja, nog verkar det väl så när man ser att under det här läsåret, 2002/03, går mer än 60 000 elever i fristående skolor, vilket är en ökning med mer än 120 % jämfört med 1997/98. Även det står att läsa i den intressanta rapporten som ni har fått till era rum. Det här är tydliga signaler som vi måste lyssna till, anser jag.

Fru talman! I samband med att jag tar upp frågan om föräldrarnas intresse av sina barns skolgång vill jag lyfta fram några andra frågor som anknyter till den.

Föräldrarna är en oersättlig resurs för skolans arbete. Därför måste samarbetet mellan skolan och föräldrarna fungera. Deras åsikter måste efterfrågas och hänsyn ska tas till dem. Information och medinflytande måste stärkas. Deras intressen, kunskap och kapacitet ska tas till vara inom alla områden som rör skolans och barnens vardag.

Jag har redan nämnt en del områden, men vi anser också att den försöksverksamhet med lokala skolstyrelser som pågår ska permanentas. Det har pågått försök i tillräckligt många år nu. Dessutom finns erfarenheter från andra skolor som har provat lokala skolstyrelser innan regeringens försöksverksamhet sattes i gång. Där kan man också få erfarenhet. Sundsvalls kommun till exempel har haft lokala skolstyrelser i alla sina skolor sedan 1991, alltså tolv års erfarenhet.

I de styrelser som vi vill se – med föräldramajoritet – tycker vi att andra än föräldrar, elever och skolpersonal ska kunna vara med. Kanske ska man ta med matvarubutikens chef, som kan samarbeta med skolan och lära eleverna om matvaror, låta dem göra inköpen – närhetsprincipen som vi ser är så viktig – som kan jobba med miljöfrågorna och som kanske kan motverka snatteriet.

Varför majoriteten inte har velat permanenta försöksverksamheten hoppas jag att jag kan få besked om senare i debatten här.

När jag nu har halkat in på frågor som har med etik att göra vill jag lyfta fram drogproblematiken. Det förekommer mycket arbete kring dessa frågor ute i landets skolor, men när drogmissbruket nu ökar visar det att det inte räcker. Det måste tas fram en nationell handlingsplan kring dessa frågor. Samtidigt ska de goda exemplen lyftas fram, där man arbetat målmedvetet och där man sett positiva resultat. Det är väldigt bra till exempel när kända idrottsutövare går ut i skolorna och berättar vad som händer med kroppen om man använder droger. Men det får inte bara vara enstaka temadagar, det måste vara en kontinuitet i undervisningen

kring drogerna så att det sitter i ryggmärgen, så att de vet vad det handlar om.

Slutligen: Mer rörelse i skolan är ett måste för att bygga upp en bra kondition. Och det var med glädje som jag lyssnade till Lennart Gustavssons föreläsning om elevhälsa. Det är oerhört viktigt att vi ser till den. Eleverna har ett stort behov av att röra sig. Kan vi ge dem mer rörelse i skolan, förbättrar vi folkhälsan och kan förhoppningsvis i framtiden få ett minskat antal långtidssjukskrivna.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 5 under punkt 4 och till reservation 17 under punkt 16. Jag står givetvis bakom alla andra reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall bara till dessa.

Anf. 93 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Fru talman! Många saker som tidigare talare har nämnt här, som vikten av kunskap, en bra start och resurser till grundskolan och individualism, är saker som jag håller med om, och det är i mångt och mycket självklart. Jag kommer i stället att välja att i dag tala om två andra, konkreta områden som är väldigt viktiga men kanske inte lika väldebatterade.

Den första frågan handlar om elevers inflytande, någonting som vi från Miljöpartiet har drivit hårt och länge. Elevers inflytande över undervisningen har ju debatterats en del, och det är också en av de frågor som kommer upp till avgörande när vi så småningom ska debattera och fatta beslut om en ny skollag. Där kommer i alla fall en del av det som reglerar elevinflytandet att finnas med. Sedan måste det också föras ett arbete på flera sätt och på många fler nivåer. I Miljöpartiet brukar vi tala om begreppet elevmakt. Vi tycker att det är särskilt viktigt att betona att det handlar om ett perspektiv på var makten i skolan ska ligga. Vi har också flera både detaljerade och genomgripande förslag för att nå verklig elevmakt ute på skolorna. Flera av dessa förslag passar bäst att driva på kommunalt plan eller lokalt på varje skola. Andra krav hoppas vi att ett nytt förslag till ny skollag kommer att ta upp.

Skollagskommitténs uppdrag har ju varit att lägga fram förslag till en ny skollag som stärker elevinflytandet och minskar antalet detaljerade regleringar. Det kan tyckas fel att i dag föregripa Skollagskommittén, men samtidigt tycker jag att det känns viktigt att från riksdagen ge någon form av input till regeringen kring med vilka ögon vi tycker att man bör läsa Skollagskommitténs slutbetänkande.

På skolorna runtom i Sverige finns det i dag många elever som arbetar för sina medelevers bästa. Det kan handla om elevinflytande i elevråd eller elevkårer. Det kan handla om skyddsombudsarbete eller arbete med att ge ut en skoltidning. Det rör såväl frivilligt arbete som arbete när man är utvald att representera andra elever.

Situationen för de elever som arbetar för andra elever är väldigt olika på olika skolor. I vissa fall har man mycket hjälp av lärarkollegium och rektorer. I andra fall är det sämre. På grund av det här finns det saker som jag tycker att det är viktigt att slå fast. Elever ska ha rätt att lämna ordinarie undervisning för att utföra den här typen av arbete. Det ska tydligt framgå i en elevs slutbetyg om eleven har varit engagerad för andra elevers väl. Varje skola ska vara ålagd att ha något fungerande representativt forum för elevinflytande, vanligtvis elevråd eller elevkår. Tolknings-

rätten för vad som är elevinflytande eller dylikt ska inte ligga enbart på rektorn. Elever måste också vara delaktiga i tolkandet.

Sedan flera år har skolor prövat på att ha skolstyrelser med olika majoritet. I grundskolan har man haft föräldramajoritet och i gymnasiet elevmajoritet på sina ställen. Det är vår uppfattning att de här försöken bör permanentas och utökas till att gälla alla kommunala skolor. Därmed yrkar jag bifall till reservation 18.

Skolan är en av de viktigaste arbetsplatserna i Sverige. Ändå har elever i skolan fortfarande inte samma rättigheter som människor på andra arbetsplatser. Lagarna om diskriminering och sexuella trakasserier gäller inte fullt ut, vilket gör det otydligt vilka regler som egentligen finns på svenska skolor och vilken rätt svenska elever har. På samma sätt gäller inte lagarna om arbetsmiljö fullt ut. Det här bör skyndsamt förändras. Särskilt viktigt tycker vi att det är att elevernas skyddsombud ges samma rättigheter och skyldigheter som skyddsombud på andra arbetsplatser. Elever är experter på vilken säkerhet som finns eller inte finns runtomkring dem. Deras valda ombud bör därför bemyndigas med samma rättigheter att till exempel i extremfall stänga arbetsplatsen som de vuxnas valda ombud har.

En annan viktig fråga som jag tänkte ta upp, som kanske inte är lika ofta diskuterad, är kravet som vi från Miljöpartiet har på att skolan ska vara en reklamfri zon. Jag yrkar till att börja med bifall också till reservation 67 av Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Vi utsätts ju alla dagligen för en enorm påverkan av kommersiell reklam. Det vi ser som viktigast är att man ska kunna vistas åtminstone i skolan utan att utsättas för påverkan från kommersiell reklam. I dag kan vi i alltfler kommuner se hur reklamen har kommit in i våra barns skolmiljö på ett mycket påträngande sätt i form av reklamplatser inne i skolor, reklamskyltar eller sponsrade läromedel. Medierna påverkar i hög grad – och därmed även reklamen. Vissa amerikanska medieforskare har pekat på att reklaminslagen i amerikansk TV är längre än nyhetsinslagen i dag och att en genomsnittlig amerikansk TV-tittare ser ca 30 000 reklaminslag om året. Det är en utveckling som vi inte har nått än i Sverige men som vi faktiskt ser att vi är på väg emot.

Vet ni hur många timmar en elev spenderar i skolan under hela sin skoltid? Det är ca 13 000 timmar. Vet ni hur många timmar en genomsnittlig ungdom ser på TV under samma tid enligt de undersökningar som finns? I snitt 19 000 timmar. Man kan ju undra varifrån de får den största påverkan. Det är så klart väldigt svårt att säga om den utvecklingen är bra eller dålig, och det finns inga entydiga forskningsresultat som pekar i den ena eller den andra riktningen. Tvärtom finns det nog både positiva och negativa effekter av TV-tittande. Man kan däremot undra hur det ökande antalet reklaminslag påverkar.

Detta är en utveckling som, oavsett vad vi anser om den, är svår att hejda. Jag tror till och med att mediernas inflytande och reklamen kommer att ta större plats i våra liv framöver. Men vad vi fortfarande kan påverka är skolmiljön. Jag anser att skolan ska vara lite av en fredad värld när det gäller denna typ av kommersiell påverkan. Där ska kunskapen stå i centrum, och eleverna ska ha en lugn och trygg miljö som ger dem möjlighet att ha fokus på det som är viktigt i skolan.

Det är svårt att komma undan reklamen, och den påverkar oss vad vi än tycker om den. Undersökningar visar också att barn och ungdomar är den grupp som är allra lättast att påverka. De utgör också en allt viktigare målgrupp för olika reklamannonsörer. Sverige har ju i dag stränga regler vad gäller reklam i TV riktad till barn. Ska vi då tillåta reklam i skolan? Om det är så att man kan ifrågasätta skolans objektivitet så är det faktiskt illa.

Därför tycker jag att det är glädjande att man kunde se i höstas att Thomas Östros uttalade sig i DN om att han säger nej till sponsring och kan tänka sig att lagstifta för att skydda elever mot reklam i skolan. Miljöpartiet lyfte den här frågan första gången i riksdagen 1997. Då var det inget annat av partierna här som var intresserat, men nu ser vi fram emot en diskussion om hur man kan gå vidare antingen med riktlinjer eller med lagstiftning.

Jag yrkar återigen bifall till reservationerna 18 och 67 men stöder givetvis också resten av våra reservationer.

Anf. 94 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Mikaela Valtersson tar upp en jätteviktig fråga, nämligen elevinflytande. Det är ju många partier, bland annat Kristdemokraterna, som tycker att det här är väldigt viktigt att utveckla. När man frågar elever är det ofta så att de yngsta eleverna upplever att de har mest inflytande. Sedan avtar det här med åldern. Det borde ju vara precis tvärtom.

Jag kan hålla med om att det borde premieras att man till exempel har engagemang i elevråd och liknande. Därför har vi föreslagit att en lagstadgad miniminivå av elevinflytande ska införas i skolan. Jag har också en reservation om det i det här betänkandet. Min fråga är egentligen bara: Hur ställer sig Miljöpartiet till det?

Anf. 95 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är en intressant tanke. Vi har inte riktigt funderat fullt ut på vad den innebär i det här läget, men jag tror att vi har en stor samsyn. Jag tycker att det är en intressant tanke att fundera vidare på. På sätt och vis kan man väl säga att när vi så småningom kommer att fatta beslut om en skollag sätter vi också en miniminivå. Vi har velat vänta med den här typen av regleringar till det tillfället.

Anf. 96 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Det låter ju bra. Då kanske vi till och med kan komma fram till något enigt. Jag är inte så säker på att Skollagskommittén talar i just de här termerna, men jag tror att det är precis det som behövs: en lagstadgad miniminivå där man lägger fast hur elevinflytandet ska se ut.

Anf. 97 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Mikaela Valtersson tog i sitt anförande upp det här med att hon tyckte att det skulle vara inskrivet i betyget om man har varit med och engagerat sig. Nu är det ju så att Miljöpartiet är ett parti som gärna vill avskaffa betygen. Ändå för hon fram resonemanget kring hur viktigt det är att man har med detta i det meritdokument som man får när man lämnar grundskolan.

Därför undrar jag om det kanske är så att Miljöpartiet har börjat ändra åsikt när det gäller betygen och att man ser att detta kan vara något av en morot, alltså att samma princip också borde gälla andra ämnen, inte bara sådant som engagemang i elevrådet och liknande.

Vi ser ju som liberaler att det är väldigt viktigt att man har kvar betygen som en del av den utvärdering som bör ske betydligt tidigare i skolan än vad fallet är i dag och som är viktig för att man ska kunna upptäcka var man är stark och var man har eventuella luckor som behöver stängas igen. Därför skulle jag vilja veta hur Mikaela Valtersson ser på detta.

Anf. 98 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag kan väl börja med att svara att det är inte riktigt så att jag kan tillfredsställa Axel Darvik på det sättet att vi har ändrat åsikt i betygsfrågan. Vi ska ju debattera den om bara en lite stund, så jag får väl gå in mer på detaljerna då. Men bara för att vi vill avskaffa dagens betygssystem är det ju ingenting som säger annat än att så länge vi har det får vi försöka förbättra det och göra det så bra som möjligt. Så tycker jag att det fungerar med många saker i samhället, att vi ändå försöker påverka dem. Precis på samma sätt vill vi att man ska kunna överklaga betyg så länge betygen finns kvar.

En skola utan dagens system ser vi inte som en skola utan någon typ av utvärderingssystem alls. Där finns det också plats för att på något sätt informera och tala om att en elev har varit engagerad i elevrättsliga frågor.

Anf. 99 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Jag skulle ändå vilja ha ett förtydligande om vilken den stora bristen är som man ser i att ha ett betygssystem. Man vet ju av erfarenhet att lärare i utvecklingssamtal ibland kan uttrycka sig på ett sätt som inte är tillfredsställande. Om man har ett betyg som komplement till detta har man en tydlig utgångspunkt i de diskussioner som man sedan kan föra med sin lärare. Dessutom är man genom betygssystemet garanterad att få bli jämförd med de krav och specifikationer som Skolverket sätter upp. Jag ser detta som ett viktigt komplement i den utvärdering som naturligtvis också utvecklingssamtal och skriftliga omdömen kan vara en del av. De kan möjligtvis beskriva helhetssituationen bättre, men det kan vara svårt att lägga in samma värdering i ett samtal som i ett betyg.

Anf. 100 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag upprepar att jag vill gå in på detaljerna i nästa debatt, för jag tycker inte att man riktigt gör dem rättvisa i detta sammanhang.

En sak som Axel Darvik själv tar upp är att det inte är helt rättvist med utvecklingssamtal och att det kan finnas olikheter där. Samma argument kan användas om betygssystemet: Det är ingen absolut sanning, utan betygen ges på olika sätt av olika lärare och i olika skolor i landet. Det är inte ett fullständigt rättvist system. Därför vill vi utveckla andra sätt, och dem tänker jag tala mer om senare.

Anf. 101 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! I början av den här veckan var utskottet i Luleå och Umeå och mötte bland annat en mängd studenter. Det var ett väldigt stimulerande besök. Vi fick diskutera med studenterna själva om frågor som rörde grundskolans roll i det livslånga lärandet.

Vi mötte lärarutbildningen, och vi mötte representanter för Värdegrundscentrum i Umeå. Det är en imponerande verksamhet som nu går i gång och studerar förekomsten av rasism i olika svenska skolor och behovet av att arbeta mot det.

Värdegrundsarbetet i de svenska skolorna är viktigt. Jag är glad över den breda politiska uppslutning som i dag finns för det. Det var lite nytt när Ingegerd Wärnersson presenterade hela det breda upplägget av värdegrundsarbetet för ett antal år sedan. I dag är det någonting som omfattas av ett väldigt brett engagemang. Det är många frågor med anknytning till värdegrunden som återkommer bland de nästan 200 motionsyrkanden som vi nu ska behandla.

För socialdemokratin är skolan en av grundbultarna i välfärdssystemet, ett instrument för både tillväxt och rättvisa. En bra skola hör till det mest angelägna ett välfärdssamhälle kan ha. Därför satsar vi bland annat mycket starkt på skolan i dag – på 15 000 fler vuxna. Därför satsar vi på åtgärder inom många olika områden. Det har skett en bred översyn av skollagen. Det pågår insatser när det gäller skolledararbetet. Ja, det pågår insatser inom en mängd olika samhällsområden – allt för att svensk skola ska bli så bra som möjligt.

Axel Darvik beklagade att antalet speciallärare skurits ned. Det är viktigt, Axel, vi beklagar det alla, och vi har alla ett ansvar. Den kraftiga nedskärningen av stödresurser i skolan inleddes i början på 1990-talet, men det skedde också nedskärningar under saneringsarbetet i slutet av 1990-talet. Därför är det så viktigt att vi nu kan gå in och förstärka skolan, och förstärka den allra mest där insatserna behövs allra bäst.

Svensk skola står ändå stark internationellt. Vi diskuterade för en tid sedan PISA-utredningen. Vi fick nyligen PIRLS-jämförelsen, som visar att svenska barn hävdar sig väl när det gäller läsning och skrivning. Vi kan alltså, Inger Davidson, vara stolta över den svenska skolan.

Men vi har högre ambitioner än så för de svenska barnen. Vi vill att alla barn ska ha framgång i skolan. Vi vill att alla föräldrar ska kunna lita på närmaste skola. Och vi vill att barn ska få en god utbildning i alla skolor. Därför måste vi arbeta på olika plan. Vi måste arbeta med arbetsmiljön i skolan, och vi måste arbeta med det som är skolans kärnverksamhet: kunskapsutvecklingen och barnens färdigheter. Vi måste arbeta med det som är en viktig del av skolans ansvar: barnens hälsa.

Som utskottsledamöter besöker vi många skolor. Vi möter många fina skolor som präglas av värme, kärlek och arbetsglädje. Men vi möter också skolor där det är för mycket otrivsel, där barnen säger för mycket elakheter till varandra och där det pågår kränkningar av barn. Därför är det så viktigt att vi kan ta värdegrundsarbetet på allvar och verkligen markera vikten av samarbete mellan hem och skola. Jag är stolt över att vi har en skollag som så tydligt markerar att skolan ska arbeta med fostran av barnen och göra det i nära samverkan med hemmen, som ändå har huvudansvaret för barnens fostran.

När vi jämför oss med andra länder visar det sig att vi har goda kunskaper i den svenska skolan, men vi kan inte vara nöjda. I matte, svenska och engelska har resultaten blivit en aning bättre vid den sista mätningen. Det känns positivt. Det kan vara ett uttryck för att det ändå är resultat på gång på grund av de förstärkningar som har gjorts i den svenska skolan.

Men det är självklart att vi inte kan vara nöjda när drygt 10 % av barnen inte klarar målen i ämnen som matte, svenska och engelska. Därför har den socialdemokratiska regeringen prioriterat arbetet med bland annat matematiken, där det är flest barn som misslyckas. Det har nyligen tillsatts en matematikdelegation.

Jag vill säga, kära utskottskolleger, att det var väldigt spännande att diskutera med studenterna i Luleå. När vi frågade dem vad som var problemet med skolans matematikundervisning sade de att det handlar mycket om metodik. Det handlar om att matten inte blir tillräckligt åskådliggjord. Det är för mycket av tävlan om att komma fram i matteböckerna och för lite av verklig matematisk förståelse. Jag tror att det behövs något av en revolution och inspiration ute i skolorna till att utveckla den matematiska didaktiken. Jag tycker att det är väldigt spännande att höra att mycket är på gång, att det nu tillsätts professurer i matematisk didaktik och att det pågår ett nära samarbete mellan lärarutbildningarna och skolorna när det gäller utvecklingen av matematiken.

Det andra området som är högprioriterat är svenska språket och läskickligheten hos barnen. Här sker väldigt många spännande pionjärsatser i skolorna. En sådan hörde jag talas om från Laxå för en tid sedan. I en liten Laxåskola hade man bestämt sig för att under en period år 2003 läsa 2003 böcker, diskutera dem med varandra och lära varandra att verkligen inse betydelsen av läsning, både hemma och i skolarbetet.

Det tredje området som är högprioriterat har också Lennart Gustavsson berört. Det handlar om barns hälsa. Det finns en väldigt stark oro i många motioner för att barn får illa, att alltför många barn väger för mycket, att man rör sig för lite och att barn på ett antal skolor i dag debuterar med alkohol redan som barn, inte ens som ungdomar. Narkotikan förefaller ha kommit tillbaka på många gymnasieskolor. Många barn får illa på grund av att de utnyttjas sexuellt.

Skolan är samhällets mötesplats för barnen och har ett väldigt stort ansvar för att jobba med barnens hälsoutveckling. Därför är jag glad över att skolministern så starkt har markerat vikten av att arbeta med rörelse och att vi kan använda en del av de 15 000 nya tjänsterna till att förstärka elevhälsan, antingen det handlar om skolkuratorer, skolsköterskor eller andra resurser som är så viktiga.

Det är också viktigt att det i hela samhället bedrivs ett intensivt folkhälsoarbete som fångar in hela befolkningen, och där inte minst barnen är oerhört viktiga.

Fru talman! Vi kan vara stolta över mycket i den svenska skolan. Men vi får aldrig bli förnöjda så länge som många barn får illa.

Vi ser också i riksdagens motionsflod att mycket förenar svenska skolpolitiker. Men det är också en hel del som skiljer, och det är det som dagens debatt är till för att särskilt belysa.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Anf. 102 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Jag ska börja med att yrka bifall till den moderata reservationen 5.

Jag har en fråga till Inger Lundberg. Grundskolans utveckling under senare år är inte precis någon vacker syn. Tvärtom kan vi konstatera att de elever som lämnar denna nivå för att gå vidare till högre studier är sämre och sämre förberedda för sin uppgift. Andelen som underkänns i de första proven efter det att de har kommit från grundskolan till gymnasiet har en klar tendens att stiga. I min hemstad Malmö ökade andelen som blev underkända i svenska från 25 % till 33 %, alltså från en fjärdedel till en tredjedel, bara på en sommar. Eleverna pumpas alltså i dag över från grundskolan till gymnasiet med ett G för godkänt i bagaget bara för att någon månad senare underkänns i precis samma ämne.

Allt detta tyder, bortsett från de rent betygsmässiga aspekterna, på ett behov av att låta eleverna studera i mer individuell takt, att låta dem inhämta kunskaperna i olika takt. Det borde stå klart för alla. Eleverna är olika, de skiljer sig åt, och de borde alltså få en individualiserad studiegång. Men ändå väljer utskottsmajoriteten att avstyrka det samlade borgerliga yrkandet om individuell studietid. Min fråga till Inger Lundberg är varför. Vad är skälet? I betänkandet står det i princip bara att försök med att arbeta utan en nationell timplan pågår och att den möjligheten finns. Men är detta det enda motivet för att avstyrka vårt gemensamma yrkande?

Anf. 103 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Den svenska skolan präglas av ett individualiserat arbetssätt. Det händer ibland att det brister. Skälet till det är ofta att man saknar resurser för att möta varje elev. Det är därför som vi vill förstärka resurserna eftersom vi vet hur oerhört mycket de särskilda resurserna betyder för de barn som har det allra svårast.

Moderaterna talar nyspråk. Moderaterna talar väldigt mycket om de barn som har det jobbigast men säger nej till att rikta särskilda och extra resurser till dessa barn.

När det gäller frågan om timplan har socialdemokratin sagt att vi ska ha en stor öppenhet. Och vi bedriver nu en mängd olika försök med timpanelösa studier.

Men vi har samtidigt sagt: Låt oss inte rusa i väg eftersom vi verkligen vill säkra att alla elever får med sig det som de behöver av till exempel de praktiskt-estetiska ämnena.

Där kan jag till Inger Davidson säga att jag blir lite förvånad när man å ena sidan...

Anf. 104 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna om att den här repliken gäller Tobias Billström.

Anf. 105 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag ber om ursäkt. Jag återkommer. Vi får vår chans.

Men vad vi socialdemokrater vill ha är en starkt individualiserad skola där alla barn får chansen att utvecklas, men de ska också ha möjlighet att utvecklas inom gruppens och klassens ram.

Däremot är vi rädda för ett system där det är enbart kunskaperna som avgör i vilken enskild skolklass varje barn går eftersom vi vet att kamratkontakter, mognad och så vidare också har väldigt stor betydelse för i vilken grupp barnen ska höra hemma.

Prot. 2002/03:98

7 maj

Grundskolan

Anf. 106 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik:

Fru talman! Inger Lundberg säger att den nationella timplanen kan avskaffas och att man ibland har försökt. Men detta är ett argument som jag tycker är taget lite grann ur luften eftersom vi vet att timplanen ofta fungerar mer som en tvångströja än som en hjälpande hand. Men timplanen borde därför inte avskaffas på prov. Den borde helt ersättas med kunskapsmål mot vilka eleverna själva kan styra och få hjälp att uppnå.

Och varför kommenterar Inger Lundberg inte våra förslag i den riktningen som också finns i detta betänkande?

Talet om extra resurser låter utmärkt. Men vi vet ju att kommunerna i dag inte har något samlat grepp över skolkostnaderna. Tvärtom ser vi hur skolornas ekonomi urholkas och hur satsade pengar ofta slussas tillbaka till kommunkassan via skolhyror och så kallade overheadkostnader. Och detta är en ganska stor kontrast till Inger Lundbergs och Socialdemokraternas vackra ord om satsningar.

Min teori är att ärlighet varar längst. Att bara stirra sig blind på skolkostnaderna eller på timplanen är inte att hantera skolproblematiken på rätt sätt.

Hade utskottsmajoriteten i stället följt våra motionsyrkanden och valt en mer individualiserad skolplan som huvudmålet, om kunskapsmål och om en tydligt målstyrd skola, hade vi förmodligen haft större förutsättningar att bryta den ganska negativa utveckling som i dag äger rum runtomkring i våra grundskolor i det här landet. Det är min och Moderaternas mycket bestämda uppfattning.

Anf. 107 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Det som nu pågår är en utveckling av kvalitetssäkring i den svenska skolan där regeringen har tagit ett mycket skarpt och mycket starkt grepp, där man har förstärkt Skolverkets möjligheter att arbeta med kvalitetssäkring och samtidigt ställer krav på varje enskild skola och varje kommun att kvalitetssäkra och utvärdera sin verksamhet just för att kunna styra mot de kunskapsmål som vi socialdemokrater sätter så högt för alla barn, inte bara för några av barnen.

Vi har också tryckt på vikten av att verkligen rikta särskilda pengar till skolan. Och en bakgrund till det är just det som Tobias Billström säger: det har varit svårt för många kommuner, bland de många krav som ställs på kommunerna, att kunna prioritera just skolan. Men vi vet att de riktade pengarna till skolan är oerhört angelägna, och vi beklagar att Moderaterna inte har ställt sig bakom detta.

Anf. 108 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Socialdemokrater och liberaler har en stolt tradition i historien av att tillsammans ha kämpat för en kunskapsskola som präglas av bildningsidealet. Socialdemokraterna har tyvärr lämnat den vägen, och liberalerna står nu ensamma. Detta slår naturligtvis extra hårt mot de elever som hade behövt skolan allra mest.

Inger Lundberg berättade om och beklagade sig också över att speciallärarna har blivit färre. Men hur kan man då säga att man vill fortsätta på detta sätt och att man vill stödja dessa elever när man samtidigt slutar utbilda nya speciallärare? Det är ju de facto den politik som Socialdemokraterna har fört.

När det gäller de viktiga principerna om utvärdering, arbetsro och krav på kunskap väljer Socialdemokraterna att sänka kraven i stället. De slopar kravet på förkunskaper för att man ska komma in på gymnasiet. I stället ska stödet sättas in tidigare på gymnasiet.

Nu föreslår dessutom Gymnasiekommittén att inte ens detta ska vara fallet utan att alla ska gå vidare direkt in på gymnasiet. Det individuella programmet var naturligtvis en mycket dålig lösning. Men nu verkar det dessutom som att man lämnar eleverna utan något stöd över huvud taget.

Jag undrar var denna tradition av kunskap och bildning har tagit vägen i Socialdemokraternas Sverige?

Anf. 109 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag tror inte att jag är ensam om att beklaga den ytlighet som präglar dagens liberaler i skolpolitiken. Vi har också mött enskilda framstående liberaler bland lärarna som har känt det som väldigt tungt med den vulgära syn på skolan som liberalerna har stått för i den här kammaren under de senaste åren. Då är det kanske inte heller så märkligt att man säger att det nu inte finns några speciallärare längre. Vad som de facto har hänt i samband med lärarutbildningsreformen är att alla lärare får tillgång till speciallärarkompetens. Det är så viktigt om man, som Birgitta Sellén var inne på tidigare, i ett tidigt skede verkligen ska kunna fånga upp barn som har problem.

Dessutom finns speciella profiler för de lärare som särskilt vill inrikta sig på att arbeta som specialpedagoger, och det borde Axel Darvik känna till.

Axel Darvik tar också upp frågan om det individuella programmet i framtiden, och han frågar vad vi menar med att avskaffa det individuella programmet och vad vi menar med att inte ställa krav.

Det kommer självfallet att krävas goda kunskaper i matte, svenska och engelska för att kunna följa ett antal ämnen och kunna fullgöra målen i gymnasieskolan. Men vi har sagt att vi vill komma ifrån den situation där ungdomar som har haft det svårt och jobbigt med matte, svenska och engelska får väldigt lite resurser i gymnasieskolan, där de får några enstaka timmar att bara jobba med svenska, engelska och matte i stället för att som andra ungdomar få chansen att jobba med de karaktärsämnen som betyder så mycket för dem. De så kallade PRIV-programmen är en mycket positiv förebild för hur vi kan utveckla gymnasieskolan för dem som inte klarat målen i grundskolan.

Anf. 110 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Nu är det dock så att speciallärarutbildningen har försvunnit. Det är naturligtvis positivt att lärare får mer kunskaper i ämnen och tillgång till kunskap när det gäller elever med behov av speciellt stöd. Men det vi i Folkpartiet efterlyser är lärare som har förmåga att direkt gå in och arbeta enskilt med elever för att på så sätt snabbt stödja de elever som behöver extra stöd och hjälp.

Sedan måste det väl vara en riktig princip att grundskolan, som också hörs på namnet, är den del av skolan som lägger kunskapsgrunden och också ska få möjlighet att göra det. Det är väl inte rätt, såsom Inger Lundberg förespråkar, att dessa problem ska lösas i gymnasieskolan som ju ska vara en påbyggnadsdel. Är det inte i så fall mycket bättre att ge eleverna den tid de behöver för att nå upp till kraven och att hävda de kunskapskrav som grundskolan ställer? Man måste våga stå upp för dem och se till att alla elever som lämnar grundskolan också har med sig de grundläggande kunskaper som krävs.

Anf. 111 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! På en punkt är Axel Darvik och jag ense: Vi ska satsa på grundskolan. Det gör Folkpartiet och Socialdemokraterna genom en extra satsning på pedagoger, bland annat specialpedagoger, och andra resurser till grundskolan. Där är vi helt överens.

Däremot vill jag fråga Axel Darvik, som kanske har ännu fler unga kompisar än jag: Är det rimligt att vi har ett system där den som är 17–18 år, och inte har klarat målen i grundskolan, fortfarande är kvar där och inte får chansen att pröva på spännande uppgifter på fordonsprogrammet, på ett estetiskt program eller på något annat? Jag tycker att det är fruktansvärt grymt, och jag förstår inte vilken syn på unga människor det bottnar i.

När det gäller speciallärarutbildningen har den förnyats, men den har inte försvunnit. Det handlar om en annan utbildning i dag med nya arbetssätt och nya metoder. Det är möjligt att man går lite för snabbt fram på en del håll, men då gör man som man alltid gör i pedagogiskt förnyelsearbete, nämligen går tillbaka och tar vara på lite av det man jobbade med förr. Det är dock icke så, Axel Darvik, att speciallärarutbildningen har försvunnit. I den nya lärarutbildningen utbildas lärare med mycket gedigen kompetens på det specialpedagogiska området.

Anf. 112 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja fråga Inger Lundberg om vi är överens om föräldrarnas betydelse för skolarbetet. Jag förmodar att vi är överens om att det är viktigt, och då är min fråga: Varför är inte Socialdemokraterna och regeringen beredda att permanenta de lokala skolstyrelserna? Det är ju ytterligare ett ställe där föräldrarna kan vara delaktiga, alltså inte bara när det gäller individuella studieplaner och så vidare.

Vi är också väl medvetna om att vi står inför en enorm lärarbrist både i förskolan och i skolan. Hur ska vi lösa den? Inger Lundberg berättade att man just träffat lärarstuderande. Därför måste frågan vara aktuell och ni bör ha tänkt på den. Är ni redo att bland annat validera så att vi kan få ännu fler från andra yrkesområden att bli lärare?

Anf. 113 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Engagemanget för samverkan mellan hem och skola är viktigt att markera. Det är också viktigt att säga att vi i enighet i grundparagraferna i skollagen slagit fast samarbetet mellan hem och skola. Starkare och tydligare än så kan inte de sambanden sägas.

Vi har också med stor glädje sett utvecklingen av försöksverksamheten med föräldramajoritet i grundskolor och elevmajoritet i gymnasiesko-

lor. Jag som är från Örebro har till exempel mycket positiva erfarenheter av hur eleverna i gymnasieskolan har jobbat och med vilket engagemang de tagit sig an uppgifterna.

Regeringen ser också med stort allvar och intresse på dessa samarbetsfrågor. Därför har man tillsatt en arbetsgrupp som kommer att titta på erfarenheterna från det nuvarande samarbetet, ta till sig det beredningsarbete som har skett i Skollagskommittén och återkomma med förslag till permanentning.

Man kan fråga sig varför detta inte permanentas nu. Skälet till det är att i så fall ska man permanenta den nuvarande modellen rakt upp och ned. Det kan dock vara så att man på en del håll har haft svårigheter med att jobba enligt den nuvarande modellen, man kanske vill förstärka sättet att arbeta och ta till sig dessa erfarenheter innan man permanentar. Men både Birgitta Sellén och jag kan till de föräldrar som frågar med skärpa säga att det inte kommer att bli mindre av föräldra- och elevmedverkan.

Anf. 114 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Det känns i och för sig bra, men min stilla undran är hur länge man behöver få erfarenhet. Man borde ha erfarenheter också från de utvärderingar som är gjorda bland dem som började långt innan regeringens försöksverksamhet sattes i gång.

Jag fick över huvud taget inte något svar på frågan om lärarutbildning, men det kanske jag får i nästa replik.

Jag kan inte undvika att göra en liten kommentar med tanke på den tidigare debatten om timplanen där Tobias Billström liknade den vid en tvångströja. Jag stöder honom till 110 %. Timplanen sätter tvångströja på väldigt mycket verksamhet i skolan. Om nu Socialdemokraterna har en stor öppenhet gentemot slopad timplan, men vill vänta och se om det kommer mer kreativa lösningar, funderar jag om det inte verkar långsökt. Jag vet att det kommer kreativa lösningar bara man slopar timplanen. Jag skulle vilja ha en kommentar till det.

Anf. 115 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Regeringen var oerhört generös när det gällde dispenser från timplanen, och det gör att vi kommer att få en mängd erfarenheter av slopad timplan. Jag ska ärligt säga att jag inte har upplevt att det från fältet skulle finnas ett starkt tryck på att omedelbart slopa timplanen. Det trycket kommer snarare från de borgerliga politikerna i kammaren. De som har velat arbeta utan timplan har i stort sett fått göra det. Jag tycker att vi ska ta erfarenheterna på stort allvar, för det är naturligtvis spännande om vi kan hitta bättre modeller för styrning än timplanen.

Jag ber om ursäkt för att jag inte svarade på frågan om lärarna tidigare, men föräldrarna tog tid, om man så säger. Vi ser med stort allvar på behovet av nya lärare. Det finns ett starkt intresse för lärarutbildningarna, men vi måste stimulera nya grupper att komma in. Därför pågår nu de så kallade SÄL-utbildningarna i stor skala, alltså de särskilda lärarutbildningarna. De tar vara på kompetensen hos dem som har varit vikarier i skolan och är lämpade för jobbet, men de tar i stor utsträckning också vara på kompetensen hos de många lärare som kommit till vårt land från andra länder.

Vi delar helt Centerpartiets uppfattning att det är mycket angeläget att komma vidare med valideringarna. Där har vuxenutbildningsministern i dagarna sagt att hon kommer med sin skrivelse till riksdagen och redogör för de insatser som ska göras när det gäller validering. Hela det svenska samhället behöver bra system för validering. Det gäller inte minst skolan, där mogna människor har så mycket med sig men många gånger saknar den formella kompetensen.

Anf. 116 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag måste uttrycka min förvåning över att Inger Lundberg i replikskiftet med Tobias Billström tidigare så entydigt försvarade de riktade pengarna till skolan. Riksdagsrevisorerna har visat att de riktade pengarna inte fått den effekt som de var avsedda för. Det är inte så konstigt eftersom behoven ser så väldigt olika ut.

Vi kristdemokrater vill lägga mer pengar till kommunerna, men vi vill att de enskilda skolorna själva ska få avgöra vad pengarna ska gå till. Det kanske fattas ett par lärare och man behöver anställa lärare. I en annan skola kanske det är elevassistenter som inte finns. I en tredje kanske det är läromedlen som behöver förnyas. Där har man kanske tidigare satsat på personalen. Ge pengar till kommunerna men låt sedan skolorna själva på kommunal nivå få avgöra vad de ska användas till. Om ni inte vill lyssna på oss så lyssna på Riksdagens revisorer. Det tycker jag att man har anledning att göra.

Jag håller med om att det var förvånande att en s-minister startade ett värdegrundsarbete. Vi är lika förvånade båda två, kan jag säga. Att skolan skulle vara värdenneutral har varit ett honnörsord för socialdemokraterna under tiotals år. Att över huvud taget bara tala om normer, etik, fostran och alla sådana ord har hånats öppet både här i riksdagen och utanför huset.

Det var väldigt bra. Men det som går snabbt att riva ned tar väldigt lång tid att bygga upp. Därför är det oerhört viktigt att värdegrundsarbetet får utvecklas, fördjupas och bli ännu mer involverat i varenda skolas vardagsarbete. Det kan Inger Lundberg vara säker på att vi kristdemokrater kommer att hjälpa till att driva på för.

När det slutligen gäller samarbetet med föräldrarna talade Inger Lundberg varmt om det. Ändå är det så att det finns flera reservationer på det området. Vi andra partier blir tvingade att skriva reservationer därför att vi inte får med oss utskottsmajoriteten. Det handlar om en så enkel sak att föräldrar ska ha rätt att få information om barnen har olovlig frånvaro. Det måste vi reservera oss för. Vad säger Inger Lundberg om det?

Anf. 117 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag såg aldrig någonsin Alf Svensson eller Inger Davidsson berömma Ingegerd Wärnersson för det arbete hon gjorde med värdegrundsarbetet, aldrig någonsin. Tvärtom var det eviga kampanjer från kd:s sida om att ingenting gjordes när det gällde grundskolan. Men så kanske det ska vara.

Kd säger att man har mer pengar än Socialdemokraterna till kommunerna. Formellt har man det. Det handlar om några miljarder. Men Kristdemokraterna är i förfärligt dåligt sällskap. Ni jobbar bland annat tillsammans med de moderater som vill skära ned resurserna till kommu-

nerna. Att det ur en borgerlig majoritetsregering skulle komma särskilt mycket pengar till kommunerna tror åtminstone inte jag att några kommunpolitiker förväntar sig.

Sedan kan jag slutligen säga, Inger Davidson, att jag blev lite förvånad över kd:s och de borgerliga partiernas reservation om föräldramedverkan. Vi torde väl ändå vara så eniga om att detta är viktigt att det verkar lite märkligt med reservationen. Det finns totalt sett 64 reservationer till betänkandet. Vi är eniga på väldigt många punkter. Jag tycker att en del reservationer ser ut som okynnesreservationer.

Anf. 118 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Några miljarder tycker inte jag är så dåligt i det här sammanhanget. Att man vill ge några miljarder mer till kommunerna är ganska mycket. Det finns vissa ekonomiska samband som väldigt många har svårt att förstå. Det är att också vissa skattesänkningar leder till tillväxt. Alla skattesänkningar gör inte det, men vissa skattesänkningar leder till tillväxt därför att företagen kan utvecklas.

En politik där man både vill göra de bra skattesänkningarna och dessutom vill ge mer statsbidrag till kommunerna skulle sammantaget ge en betydligt bättre situation för våra kommuner än den som finns i dag. Om man dessutom slapp de riktade pengarna och fick använda pengarna där man hade håll att fylla skulle det bli ännu bättre. Det sista fick jag inte något svar på.

När det sedan gäller beröm till Ingegerd Wärnersson kan jag säga att det har jag givit. Jag kan väl också avslöja att Ingegerd Wärnersson och jag hade en del samtal inför hennes presentation av värdegrundsarbetet därför att vi hade haft många debatter i riksdagen om just den frågan. Jag menar att Ingegerd Wärnersson hade tagit till sig en hel del av det som vi Kristdemokrater hade presenterat. Det har jag givit henne beröm för både offentligt och privat.

När det gäller föräldrasamverkan undrar jag vad Inger Lundberg tycker om just den här detaljen. Ska man som förälder ha rätt att veta när ens barn är olovligt borta från skolan?

Anf. 119 INGER LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Ja, det tycker jag. Jag tycker att man ska ha rätt att veta om barnen är olovligt borta från skolan, och jag tycker att det ska vara ett nära samarbete mellan hem och skola. Men jag tycker också att vi ska vara överens om att den reglering som ska ske på olika områden bör vi göra i ett sammanhang. Vi har haft en stor parlamentarisk skollagskommitté som har arbetat med en mängd olika frågor som reglerar den här typen av åtgärder.

Jag tycker att det är rimligt att Hem och Skola, elevorganisationerna, lärarorganisationerna och andra som har så mycket kunskap att bidra med får chansen att yttra sig innan vi klubbar på enskildheter. Både Inger Davidson och jag kan gå ut och säga att vi tycker att det ska vara på det sättet. Däremot tycker jag att det är dumt att föregripa själva Skollagskommittén med formella beslut.

Jag håller med Inger Davidson om att några miljarder är värdefulla och viktiga pengar. Därför är det oroande att det är kd som har lagt fram förslaget, eftersom Kristdemokraterna är det parti som tillsammans med

bland annat Folkpartiet bedöms ha de svagaste budgetarna i olika sammanhang och också tar hem en hel del glädjepengar.

Jag vill slutligen säga att det är jättetrevligt att Inger Davidson och Ingegerd Wärnersson haft en del gemensamma diskussioner. Det är synd att Kristdemokraterna har kritiserat utåt och tydligen varit överens inåt.

Anf. 120 ELINA LINNA (v):

Fru talman! Jag har en motion i betänkandet som nu diskuteras. Tyvärr har inte min motion fått av mig önskat bemötande i utskottet. Min motion handlar om att förstärka undervisningen i modersmålet och att förstärka minoritetsspråkens ställning. Det gäller speciellt finskspråkiga elever och de elever som talar jiddisch i skolan och de språkens ställning i skolan.

I utskottets ställningstagande hänvisas till en rapport från Skolverket. Skolverket har till exempel rapporterat om och uppmärksammat att den tvåspråkiga undervisningen inom det svenska skolväsendet har minskat kraftigt. Det är inte första gången regeringen lovar att återkomma till frågan. Man hänvisar till det i utskottets ställningstagande.

Det talades här nyligen om Ingegerd Wärnersson. Jag kommer också att hänvisa till henne. Redan år 2001 lovade dåvarande skolministern Ingegerd Wärnersson att ta itu med misstaget som drabbat finsktalande elever och elever som talar jiddisch i jämförelse med andra minoritetsgrupper.

När det gäller de tre andra minoritetsgruppernas språk – samiska, tornedalsfinska och meänkieli eller romska – får elever rätten att få undervisning i sitt modersmål även om det inte är ett dagligt umgängesspråk hemma. Men där missade man barn från finska och judiska familjer.

Att rätta till det misstaget kostar visserligen pengar. Skolverket har beräknat att det kostar ungefär 7 miljoner. Men de pengarna betalas ut redan i dag. Kommunerna får pengarna i utjämningsystemet.

Jag vill påpeka att endast 39 % av de barn som är berättigade till undervisning i och på finska i skolan får undervisning i språket – endast 39 %! Den siffran minskar hela tiden, och det har den gjort sedan tre år tillbaka, när vi fick minoritetsspråklagstiftningen i Sverige.

Jag tycker att det är viktigt med det kommunala självstyret, men vill ändå påpeka att kommunerna använder de här 61 procenten av pengarna till andra ändamål. Jag har själv nyligen besökt en kommun där ungefär 20 % av kommuninvånarna tillhör den sverigefinska minoritetsgruppen, och i skolan hade man inte en enda undervisningstimme i finska.

Finska språkets nationella minoritetsställning är allvarligt hotad om inte regeringen vidtar åtgärder så att fler barn till sverigefinnar får studera finska i skolan. Det är självklart att om endast 39 % av barnen till de ca 200 000 finskspråkiga i Sverige får läsa finska i skolan så kommer vi inte att kunna leva upp till den nationella minoritetspolitiska lagstiftningens syften. Det är syften som handlar om bevarandet av finska språkets ställning i Sverige.

Frågan om minoritetsspråkens ställning i skolan är inte enbart en fråga för oss så kallade närmast sörjande. Sverige har ratificerat Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter. Det här är en fråga för alla och för samtliga partier i riksdagen. Sverigefinnarnas ställning som nationell minoritet har inget värde om finska språket för-

svinner från skolan, och tyvärr ser det ut som om utvecklingen går ditåt om inte något görs – och fort!

Anf. 121 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det var intressant att Elina Linna tog upp den här frågan. I mitt inledningsanförande pratade jag mycket just om modersmålsundervisningen, och då inte bara med tanke på minoritetsspråken, som är lagskyddade i Sverige. Jag hänvisade bland annat också till att just nu är Mål i mun, en stor utredning som har gjorts, ute på remiss.

Nu när Elina Linna pratade så kändes det som om detta är någonting som vi säkerligen kommer att kunna få majoritet för. Jag tror ju i och för sig att alla partier är intresserade av det här, men om man tittar i grundskolematerial som vi har i dag ser man också att det finns flera partier som har lyft fram frågan. Centerpartiet lyfte inte fram frågan specifikt i år eftersom vi, genom att jag satt i gruppen Mål i mun, visste vad som är på gång.

Jag kan bara säga till Elina Linna att det kommer att hända många saker här. Man måste ha rätt till sitt modersmål och kunna det bra för att sedan kunna inhämta kunskaper från de andra ämnen som man behöver.

Anf. 122 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag håller med Birgitta Sellén. Att jag tar upp de nationella minoriteterna beror inte enbart på att jag själv tillhör den största nationella minoritetsgruppen – sverigefinnarna. Jag gör det också med tanke på att vi har haft lagen i endast tre år, och som det ser ut nu så försvinner finskundervisningen i skolan i många kommuner. Hur ska vi då kunna leva upp till lagstiftningen? Vi har ju lovat att garantera språkets ställning i landet. Vi har nu fem förvaltningsområden – fem kommuner – i norra Sverige där man kan få förskola på finska och äldreomsorg på finska. Vi kommer inte att få personal som talar finska om vi inte skyddar finska språket i skolan.

Anf. 123 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Jag ska bara göra en liten invit, som jag hoppas att jag får ja till. I september skriver vi motioner. Jag kanske får med Elina Linna på en motion då?

Anf. 124 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag skickade runt min motion till samtliga partier, så den har varit hos Centerpartiet också.

Anf. 125 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag ska inte förlänga debatten, men jag hoppas bara att Elina Linna har uppmärksammat Kristdemokraternas reservation, som är en lång och utförlig reservation om modersmålsundervisningen. Den slutar med att vi anser att de fem nationella minoritetsspråken ska likställas i skollagstiftningen vad gäller rätt till modersmålsundervisning.

Det finns mycket övrigt att önska i regeringens minoritetspolitik, och språket är en så oerhört viktig del för integrationsmöjligheten. Jag menar

inte assimilationsmöjligheten, utan integrationsmöjligheten, och då behövs det en minoritetspolitik som bland annat går ut att man får lära sig sitt eget språk i skolan. Det var egentligen bara det jag ville tala om – reservationen finns.

Prot. 2002/03:98
7 maj

Grundskolan

Anf. 126 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag har uppmärksammat den, och jag tycker att det är bra att det finns stöd.

Jag kommer naturligtvis att arbeta med frågan, och jag är övertygad om att också mitt parti kommer att uppmärksamma frågan bättre när det gäller majoriteten i partiet.

Anf. 127 PER BILL (m):

Fru talman! Den här debatten har visat att Socialdemokraterna är pressade i skolfrågorna. De fagra löftena har snabbt på många håll runtom i landet blivit till neddragningar, minskad personal och större klasser.

När Socialdemokrater blir riktigt pressade brukar de använda sin sista replik till att gå till angrepp mot oppositionen. Det är tråkigt. Men när Inger Lundberg använder sin sista replik till att först gå till angrepp på Axel Darvik och Folkpartiet och sedan ställa frågor till honom fast hon vet att han inte kan svara så tycker jag att vi har tagit debattekniken ett steg längre ned i smutsen – och det är väldigt tråkigt. Är det verkligen så här vi ska debattera utbildningsfrågor i Sveriges riksdag?

Jag hoppas att detta var ett enstaka övertramp på grund av alla de svikna vallöftena och att vi i fortsättningen kan använda den sista repliken till att snarare summera vad man själv tycker än att prata illa om andra och ställa frågor som de inte kan svara på.

Anf. 128 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! Om jag skulle ha gått för långt i frågorna till Axel Darvik så vill jag bara be om ursäkt. Vi har en rejäl och öppen debatt i den här kammaren. Det händer ibland att vi ställer en fråga för mycket, men jag tror ändå att vi har att vinna på att vi ställer frågorna och vågar föra lite tuffa debatter med varandra.

Jag skulle förstås ha tänkt på att Axel inte hade någon ytterligare replik, men jag tror att han är karl nog att i så fall begära ordet efteråt och svara på mina frågor.

Anf. 129 PER BILL (m):

Fru talman! Jag tycker att det var mycket bra att vi fick det lilla tillrättaläggandet.

Majoriteten har alltid sista ordet, och majoriteten kan alltid missbruka denna fördel som man har i riksdagen. Jag tycker att det är utmärkt bra om vi i utbildningsutskottet kan föregå med gott exempel och se till att man inte använder sista ordet till att prata illa om andras politik eller ställa frågor, utan prata positivt om sitt eget budskap.

Anf. 130 INGER LUNDBERG (s):

Fru talman! Jag vill bara göra en rättelse av det som Per Bill sade. Majoriteten har inte alls sista ordet, utan den talare som blir replikerad har sista ordet. Det händer att oppositionen blir replikerad och det händer att majoriteten blir det. Jag har vid flera tillfällen varit utsatt för att få precis den form av frågor som Per Bill kritiserar mig för. Jag har blivit lite sur naturligtvis, men jag har gått vidare och sedan dragit i gång en rejäl debatt med någon annan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 10 §.)

9 § Betyg

Föredros
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU12
Betyg.

Anf. 131 ANNA IBRISAGIC (m):

Fru talman! Vi ska nu diskutera en för mig något märklig fråga. Det handlar om någonting som är självklart för de flesta föräldrar i Sverige. Det är också självklart för de flesta stater i världen och för de flesta politiker som försöker skapa en god skola med en god koppling mellan skolan och hemmet. Det är självklart för de flesta politiker i världen, utom just i Sverige. Jag talar om rätten att få information och möjligheterna att följa upp satta mål. Jag talar om rätten, möjligheten och förutsättningen att få betyg.

Jag talar om rätten till ett kvitto på vad man presterat och rätten till en skola som törs visa hemmet, eleven och sig själv hur det verkligen går för eleverna i de olika klasserna runt om i Sverige. Det handlar om betyg, och gärna innan det har gått för långt och innan det är för sent att göra något för att ta igen det man möjligen missat. Det gäller att skapa insatser för elever innan klasskamraterna går ut skolan.

Det går inte för sig i dagens Sverige. Man får inte ge betyg förrän barnen nästan passerat grundskolan. Betygen får mer av en dom över sig, och det omvittnas runt om i landet hur förödande stressigt det blir när för lång tid har gått och när sanningen om hur skolan varit uppenbaras när det nästan är för sent.

Vi är nog rätt många som inte förstår detta. Vi har verkligen försökt att förstå när socialdemokratiska politiker har sagt att betyg inte är bra, men att vi nog ska ha dem, fast bara på det sätt som har varit tidigare och bara de två sista åren.

Får man det sena kvittot att skolan inte förmått lära ut, förpassas eleverna till det tredje största programmet på gymnasiet – IV-programmet. När socialistisk skolpolitik visar sig som det stora misslyckade den är, väljer Socialdemokraterna att förklara betygen som onödiga genom att släppa in alla dem som skolan misslyckats med till de gymnasieprogram som de flesta är eniga om att de inte förmår klara av.

Misslyckandet handlar förstås också om andra felaktigheter i regeringens politik och inte bara om rädslan för utvärdering och betyg. Betygsrädslan skapar bara förlorad tid hos skolan, eleverna, personalen och föräldrarna. Denna tid skulle i stället kunna användas till insatser och tydlighet. Det skulle innebära färre som misslyckas och fler som får riktiga, individuellt anpassade åtgärder.

Betyg i skolan handlar om vägval, tydlighet och inflytande över läroprocessen. Vägvalet handlar om huruvida skolan ska vara inriktad på att sätta mål och följa upp mål. Tydligheten handlar om förhållandet mellan prestation och att berätta om prestation. Väljer man att alltid mörka och låta bli att tala klarspråk, förstör det både för dem som har lätt för sig och för dem som behöver individuellt anpassade insatser. En skola som gömmer sina resultat i dimridåer kan aldrig bli bättre.

Fru talman! Betygens roll handlar som alla former av utvärdering om prestation i tre olika delar. Den första delen av betygens roll handlar om att informera berörda på ett sätt som möjliggör jämförelse över tid och i grupp. Väljer vi att fuska bort detta och införa omdömen med lika många skalor som elever, lyckas inte detta.

Den andra delen handlar om att betygen tjänar som sporre och uppmaning att prestera. Betygen ska fungera som ett sätt att berätta för eleven hur det går och vad som måste till för att lyckas i skolan.

Den tredje delen av betygsrollen handlar om att betygen ska vara ett urvalsinstrument för att ta sig in på en högre nivå.

Allt detta är väl känt i alla skolsystem. I många andra system än just det svenska uppskattas incitament, tydlighet, information och urval i någon mån. I Sverige föredrar vi alltid motsatsen. Det är bäst att eleverna inte vet hur deras prestationer värderas. Det är bäst om föräldrarna så sent som möjligt får veta vad eleverna behövt tidigare. Det är bäst att lärarna inte sätter betyg förrän sent och med stor dramatik. Visar det sig att skolans elever inte når målet, väljer vi i stället att ta bort kraven i gymnasieskolan.

Varför händer då allt detta under en lång följd av år? Betygssystemet är fullt av förändringar och systematisk urholkning. Handlar det om socialdemokratiska önsningar om flum, eller finns det andra tänkbara orsaker? Handlar det inte om en möjlighet att blunda för faktiska sänkningar i utbildningsstandarden i landet? Handlar det inte om en känsla av att ansvaret kan gömmas en stund eller om att skapa en falsk känsla av inflytande? Det skulle kanske kännas bättre för föräldrar om de slapp veta hur det går i skolan.

Det vet vi med säkerhet att det inte handlar om. Det spelar egentligen ingen roll vilka opinionsinstitut man frågar eller vilket urval av befolkningen som görs. Föräldrar vill veta mer. De kräver tydlighet och vill därmed ha betyg. Vi ser ju konsekvenser av det som finns i dag. Det fungerar inte. Systemet misslyckas för att det reagerar för sent. Föräldrarna överraskas när det är för sent. Eleverna lider när de svävar i tvivel över hur det går i skolan. Eleverna stimuleras inte. Skolan förbättras inte, eftersom ingen information sprids om hur det verkligen går för enskilda elever.

Varför ska vi då godta urholkningen när vi så tydligt kan se hur elever far illa av otydlighet och missriktad vänlighet? Det är aldrig snällt att blunda och låta saker gå. Varför ska vi välja att inte ta till vara åsikterna

hos Sveriges föräldrar i betygsfrågan? Varför ska vi angripa bristande utbildningskvalitet med att ta bort krav?

Fru talman! Jag vill därmed yrka bifall till Moderaternas reservation nr 1.

Anf. 132 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Det är alltid roligt att komma till talarstolen efter Anna Ibrisagic. Trots alla skillnader som finns, åldersskillnader, erfarenhetskillnader – jag upplevde krig bara som barn, för henne är kriget en mycket näraliggande erfarenhet – och kulturskillnader, har vi precis samma reaktioner. Hon kunde vara mitt barn. Vi tänker och känner på samma sätt. Detta borde faktiskt ge en hel del riksdagsledamöter någonting att tänka på. Synvinkeln från en annan kultur, synvinkeln från krig, terror och tyranni är kanske någonting viktigt som måste tas på allvar. Det kanske inte bara är så att vi är lite konstiga och annorlunda. Vi har kanske någonting viktigt att berätta.

Jag ska börja med att yrka bifall till reservation 12 under punkt 10.

Nu ska vi diskutera betyg. När man läser betänkandet är den första reaktionen att det ser väldigt plottrigt ut. Det är små fragmentariska frågor som lyfts upp. Det handlar om man ska skicka hem ett skriftligt omdöme eller en skriftlig information med barnen. Det här betänkandet är oerhört nyanserat. Det handlar om att man ska kunna ompröva betyg när man vill förbättra sitt betyg. Det handlar om man ska ha en större betygs-skala än den man har i dag.

Men om man tittar på djupet i det här betänkandet, stöter man på en av de viktigaste ideologiska frågorna i skolpolitiken. Det kommer mycket tydligt fram att det råder en destruktiv otydlighet och en stor förvirring hos majoriteten. Jag ska bara ta två exempel i betänkandets text. Det gäller Folkpartiets yrkande att införa betyg tidigare.

Först säger man: Nej, det behövs inte. Utvecklingssamtalen är utmärkta. De räcker till. Tre eller fyra rader därunder kommer en beskrivning av Skolverkets granskning från år 2000, och då kommer påståendet att det förekommer betydande brister och så vidare.

Man kan i majoriteten inte komma överens med sig själv. Är det bra med utvecklingssamtal? Räcker de, eller förekommer det mycket viktiga brister i sammanhanget?

Detta är ett exempel. Det andra är det märkliga: Skriftliga omdömen, fy, fy, fy – inte för någonting i hela världen! Men skriftlig information är okej.

Den som inte har följt den här mycket konstiga skoldebatten under många år kan inte begripa vad vi diskuterar. Det är en liten nyansskillnad. Det visar att man inte vågar ta upp frågan med ärlighet och öppenhet. Det visar att man kringgår frågan på alla möjliga sätt, att man ägnar sig åt spekulationer och konstgjorda argument för att inte diskutera frågan rakt.

Varför? Vad som kommer fram i nästa steg när vi försöker fördjupa oss är rädsla. Man är rädd. Man är djupt skrämmd för att betyg ska bli ett slags förtryck av barnen. Varför säger man inte det, och varför har man då betyg på högre nivå i skolan?

Det är den första frågan. Sedan kommer vi till frågan: Är det verkligen så? Är betyg i sig en demon, en ond anda? Jag erkänner att betyg kan misslyckas. Läraren kan bli en förtryckare med hjälp av betyg, men det betyder inte att all betygsättning är av ondo, och det betyder inte att alla de lärare som får tydliga skalor av betyg i sina händer och klara kriterier för att sätta betyg på en gång blir som Caligula och börjar att sadistiskt plåga barn.

Jag har lång erfarenhet av pedagogik, i första hand som förälder, och mina barn har gått i svensk skola. Pojken är 30, och flickan är 23, så jag vet vad jag talar om. Jag har också jobbat i studieförbund, på Danshögskolan, på Dramatiska institutet och på Mimskolan med elever som har gått igenom hela skolan, så jag vet vad jag talar om. Jag har undervisat i skådespelarpedagogik, och jag kan på alla möjliga sätt bekräfta att det inte finns en enda ofelbar pedagogisk metod. Vilken metod man än tar kan den förvrängas och förstöras i praktiken. Det som är avgörande är inte metoden utan samklang mellan metod, mänsklig miljö och enighet mellan den som undervisas och den som undervisar.

Jag har sett Montessoripedagogiken vändas upp och ned. Jag har sett Stanislavskijs, Brechts och Grotowskis fantastiska och underbara pedagogiska läror vändas i sin motsats av människor som inte har begripit vad de hållit på med. Det kan vara människor som har en konstig relation till sina elever eller som inte vågar vara lärare – inte ersättare till mamma och pappa, inte terapeuter, inte något annat än just en pedagog som är glad och passionerad i kommunikationen av kunskap.

Betyg behövs därför att det är ett rakt och tydligt sätt att kommunicera. Betyg är inte en demon eller en ond anda. Betyg är en spegel. I den spegeln kan eleven se sig själv, i en bra skolmiljö, i en bra undervisningssituation. Jag är inte rädd för ordet undervisning. Jag vet att också denna rädsla förekommer.

Vidare: Att vägra se den nytta som en ärlig relation i skolan skapar betyder att agera odemokratiskt. Vi vet att barnen vill ha betyg. Föräldrarna vill ha betyg. Lärarna vet inte vad de ska vilja. De stackars lärarna har behandlats väldigt illa av skolpolitiken under många år och vet i många situationer inte på vilket ben de ska stå. Men är det så att vi tror att betygen ska förstöra den svenska skolan, måste vi ställa oss frågan varför vi har betyg i de mer avancerade åldrarna och vidare hur det är med demokratin i skolan. Om barnen tycker att införande av betyg förstör hela den demokratiska atmosfären i skolarbetet, har vi inte gjort någonting för skolan under 40–50 år. Om Caligula kommer tillbaka så snart som betygen återinförs har vi verkligen misslyckats fullständigt med demokratiseringen av den svenska skolan.

Jag tror på den svenska skolan, på det svenska samhället och på lärarna. Det som jag inte tror på är den hycklande attityden hos i första hand Socialdemokraterna. Jag måste säga att trots alla skillnader mellan oss beundrar jag både Vänsterpartiet och Miljöpartiet. De går rakt på sak. De tror att betyg är djävulen och säger alltså nej till betyg. Det är en ärlig attityd, och den ska de få respekt för. Man har rätt att tro på vad man vill i det här landet. Ibland har man väldigt konstiga idéer, men det är en helt annan sak. Man kan också tro på världsrevolutionen om man vill det.

Jag vill säga en sista sak innan jag avslutar mitt anförande. Det finns ingen livssituation som är så svår som den när man tvingas till meningslöst arbete. Om man inte ser resultatet av sitt arbete kan man inte mobilisera entusiasm, energi, lust eller glädje. Om vi återinför en normal attityd gentemot betygen i skolan öppnar vi på vid gavel dörrarna för en ärlig relation mellan skola, elev och föräldrar. Det ger mycket bättre redskap till Sveriges lärare.

Anf. 133 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Fru talman! Ibland när jag träffar mina syskonbarn vill de gärna visa mig vad de lärt sig sedan sist. Jag får beundra deras lärdomar och sedan berömma dem för vad de lärt sig – oavsett om det nu är att skriva ett ord eller bygga ett torn med leksaksklossar. Jag beundrar lydigt och bekräftar sedan – precis som de vill – att de lärt sig bra, oavsett vad de nu råkat ha lärt sig. Bekräftelsen är viktig.

Det här säger någonting om oss människor. Vi vill gärna ha bekräftelse, och det är nog ett genuint mänskligt fenomen att oavsett vilka vi är – små eller stora, unga eller gamla; vad vi än sysslar med – så vill vi bli sedda och bekräftade. Det är både förståeligt och djupt mänskligt. Det är ju därför som det på de flesta arbetsplatser i dag blivit vanligt med utvecklingssamtal, lönesamtal, kompetensutvecklingssamtal, ”kickoffer” och så vidare, just för att vi människor har detta behov av kontakt, av relation och av bekräftelse.

På samma sätt har barn och ungdomar – skolelever – behov av bekräftelse, av ett kvitto på att få sin kunskap och sin utveckling sedd och bekräftad.

Det är egentligen det som detta betänkande om betyg handlar om: att låta våra ungdomar få en rimlig bekräftelse, en kvittens, på det som de lärt sig och att se till att eleverna får den hjälp de behöver för att klara sin skolgång på ett bra sätt. Det borde vara naturligt och alldeles självklart.

Sedan ska vi inte blanda ihop den bekräftelsen med bekräftelsen av vars och ens människovärde. Det verkar ju vara någonting som betygs- motståndarna gör när de i skrivningar brister ut i förakt mot betyg. De – det handlar väl framför allt om Vänstern, Miljöpartiet och en hel del socialdemokrater – verkar ha fått för sig att betyg skulle skada. Det är en ganska häpnadsväckande synpunkt, fjärran från arbetarrörelsens, eller åtminstone socialdemokratins, tidiga bildningsideal. Men det är ju ganska typiskt och utmärkande för den socialistiska, eller socialdemokratiska, skolpolitiken att flummet fått ta över också i den politiska skoldiskussionen.

Vi kristdemokrater menar att det är precis tvärtom. Vi tror inte på otydlighet. Det är just flumpolitiken, med den flumskola som inte förmår ge bekräftelse i tid, som faktiskt skadar och kan leda till att ett barns självförtroende krossas under den välmenande vuxenvärldens floskler, de floskler som så gärna slätar över och därmed faktiskt hindrar ett barn från att få det stöd och den hjälp som hon eller han så väl behöver. Däremot behöver vi ett helt annat betygssystem än det vi har i dag, med fler steg och tydligare fokus på långsiktiga stödinsatser med eleven i centrum, där varje elev blir sedd och bekräftad.

Fru talman! Vi kristdemokrater vill betona en av skolans huvuduppgifter: kunskap. I ett kunskapsamhälle krävs kunskap. Om inte kunskap får vara prioriterat, vad ska då vara prioriterat? Vilken flumskola är det då som väntar det uppväxande släktet? Just genom oförmågan att hjälpa och ge tydliga signaler stjälpes – inte hjälper – den eleven när det gäller förutsättningarna att klara sig i ett modernt och livskraftigt kunskapsamhälle.

För att tydliggöra behovet av kunskap vill vi att det införs fler nationella prov. Det handlar om kunskap och om kvalitet. Vi menar att fler ämnen bör omfattas av nationella prov som är likadana över hela landet, och därmed borgar för en nationell likvärdighet och också en rättssäkerhet för eleverna i betygssättningen. De nationella proven bör genomföras som en naturlig och integrerad del i skolans vardag och utgöra en bas för den kvittens som skolan ger till elever och föräldrar. På så sätt stöds elevens utveckling, och när det i tid finns tydliga signaler på att något inte riktigt står rätt till, ja, då kan också föräldrarna ställa nödvändiga krav på stöd och hjälp för elevens skull. Det blir nästintill omöjligt att av resursskäl eller bekvämlighetsskäl glömma den elev som verkligen behöver hjälp. Signaler och betyg i tid borgar för en högre rättssäkerhet och ett bättre stöd för den enskilde. Det behövs.

Det handlar, fru talman, för oss kristdemokrater om att se varje elev i tid. Det är därför viktigt med bekräftelse – med betyg – i tid. Det är därför vi vill att betyg införs redan år 6 i grundskolan. I kombination med den typ av utvecklingssamtal som vi förespråkar, där en individuell studieplan görs, stärks elevens ställning. Eleven blir en part, en aktör och ett subjekt, inte bara ett objekt för andras godtycke. Planen, ett ansvarskontrakt, ska utarbetas i samarbete mellan eleven, föräldrar och lärare och tydligt definiera vilket ansvar och vilka förväntningar som finns på respektive part i det gemensamma arbetet med elevens utveckling, med fokus på både kunskap och personlig karaktär. Planen – kontraktet – kan kompletteras med skriftlig dokumentation som beskriver både vad eleven redan har lärt sig och vilken riktning som är önskvärd för den fortsatta utvecklingen.

Det handlar också om att införa fler steg i betygssättningen jämfört med det nuvarande systemet. Många, både elever, lärare och föräldrar, upplever det nuvarande betygssystemet som alltför stelbent och ensidigt med få steg, där avståndet mellan stegen kan betecknas som oproportionerligt stort.

Fru talman! Betygsfrågan är också en fråga om elevernas arbetsmiljö. Gymnasieskolans snuttifiering med korta kurser med betyg direkt efter samtliga kurser leder till stress och uppgivenhet för många. Känslan av att snabbt tvingas prestera ett resultat som man ska leva med resten av livet leder till en psykosocial belastning som många tonåringar har svårt att hantera på ett bra och sunt sätt. Gymnasiekommitténs förslag är ingen tröst eftersom kommittén inte förmått lägga fram ett rejält förslag om ämnesbetyg. Det visar än en gång på hur skadlig regeringspartiets och stödpartiernas passivitet i skolpolitiken är. Så länge inte regeringsunderlaget förmår agera så består den tunga arbetsbördan för många tonåringar. Det hjälper inte heller att, som Gymnasiekommittén, föreslå längre kurser. Så länge systemet med många kursbetyg finns kvar är det svårt att undvika stress och till och med utbrändhet hos ungdomar.

Vi kristdemokrater vill därför i stället se en modell med ämnesbetyg där de olika kurserna kan finnas kvar, men där resultaten från de olika kurserna och momenten vägs samman och tillsammans ger grunden för ett ämnesbetyg. Införandet av sådana ämnesbetyg skulle radikalt förbättra gymnasieelevernas arbetsmiljö.

Fru talman! Vi kristdemokrater vill se över och förändra hela det nuvarande betygssystemet. Kontrasten mellan oss och flumpartierna är tydlig. För oss handlar betygsfrågan om att se den enskilde eleven, att ge respons, att ge bekräftelse och att ge stöd. Det handlar om att bekräfta och att våga vara mänsklig. För det behövs en ny syn på betygen och en ny skolpolitik med elevens bästa, med trygghet och med kunskapsutveckling i centrum. Det behövs, för elevernas skull.

Avslutningsvis vill jag därför, fru talman, yrka bifall till reservation nr 6. Givetvis står jag bakom Kristdemokraternas samtliga reservationer i betänkandet, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till den reservationen.

Anf. 134 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Jag tror inte att betygen är djävulen i skolan, men jag tror icke heller att betygen är Gud, eller att mer, fler och oftare gör det bättre.

Vänsterpartiet har länge drivit kravet på en betygsfri skola, både genom att driva opinion i den skolpolitiska debatten och i form av motioner i riksdagen och förslag om utredningar av förändrade regler. Jag tror att möjligheten att skapa en skola för alla, där kritiskt tänkande och förmåga att se helheten i den egna utvecklingen och i samhällets utveckling, skulle underlättas avsevärt om betygen avskaffades.

Men den betygsfria skolan är ju inte alls kravlös – tvärtom. Jag menar att den betygsfria skolan i stället skulle kunna komma att ställa högre krav på såväl elever som lärare än dagens skola. Att uppmuntra ett kritiskt förhållningssätt och stödja kunskaps- och färdighetsutveckling kräver mer än ytinläring. Det skulle också vara nödvändigt att fokusera på vad eleven verkligen lärt sig, snarare än som i dag på vad man inte lärt sig. Självklart anser Vänsterpartiet inte att man skulle kunna lämna skolan utan tillräckliga kunskaper. Varje elev måste få det stöd han eller hon behöver för att skaffa sig dem.

I den aktuella debatten är det uppenbart att många är oroliga för vad ett avskaffande av betygen skulle innebära, om det över huvud taget är möjligt och vilka konsekvenser det skulle kunna få. Jag är själv ganska övertygad om den positiva betydelsen av en betygsfri skola, eller i alla fall visionen av en betygsfri skola, och därför är jag också angelägen om att kunna påbörja en utveckling i den riktningen.

Fru talman! I den skolpolitiska debatten har förespråkarna för betygen anfört i huvudsak tre argument: betygen som utvärdering av elevens kunskap och färdigheter, betygens roll att utgöra en stimulans och en motivation för att bedriva studier och betygens roll i urvalet till vidare studier. Jag menar att bland annat de utvecklingssamtal som numera används inom både grundskola och gymnasieskola är bättre än betygen som instrument för att utvärdera elevens kunskap och färdighetsutveckling. Formerna för utvecklingssamtalen behöver naturligtvis utvecklas ytterligare på många skolor, men jag tycker att det alltid är bättre med samtal mellan elever, lärare och föräldrar om hur skolarbetet går och vad

eleven behöver ägna mer tid åt än att eleven i efterhand får någon form av formaliserad markering genom betyget. I samtalsformen och i mötet kan elever och lärare i bästa fall mötas på ett någorlunda jämlikt sätt och diskutera hur elevens skolarbete såväl som skolans arbete i stort kan utvecklas.

En del elever stimuleras av betygen, men en del tror jag faktiskt hämmas. För den grupp som ständigt får låga betyg sjunker självförtroendet. Det verkar inte för att uppmuntra dem att studera mera. I stället kan det tolkas som en bekräftelse på att man är misslyckad och man får en kritisk självbild. Men också för de elever som upplever betygen som en morot är det rimligt att ifrågasätta vilken stimulans de verkligen utgör. Risker är stora att det är betyget man strävar efter och inte kunskapen och färdigheten som skolan syftar till att lära ut. I stället för att lära sig så mycket som möjligt jagar man så höga betyg som möjligt, och det är sällan samma sak.

Jag menar att det borde vara möjligt att skapa en gymnasieskola där alla kommer in på sitt förstahandsval. Det borde också vara möjligt att bygga ut den högre utbildningen så att de allra flesta också har möjlighet att komma in på de utbildningar de väljer.

I dag kommer de flesta in på sitt förstahandsval i gymnasieskolan. I samband med den nationella kvalitetsgranskningen år 2000 anmärkte Skolverkets kvalitetsgranskningsnämnd bland annat följande: ”I stället för att fortsätta med att anta eleverna till gymnasieskolan på basis av grundskolebetygen föreslår nämnden att regeringen utformar ett förslag där eleverna kan antas till gymnasieskolan efter intresseval.”

Man angav vidare att det är viktigt att det föregås av en utvidgad valdialog mellan elever, föräldrar och lärare så att elever kan göra realistiska val av studieväg. Dessutom bör det finnas modeller för hur gymnasieskolan kan utformas så att man kan möta de felval som elever kan komma att göra.

Jag delar nämndens uppfattning.

Det är också värt att notera att många i dag väljer andra utbildningsvägar än de skulle vilja gå, mot bakgrund av att de har fått låga betyg och dåligt självförtroende. Det måste vara möjligt att forma gymnasieskolan så att eleverna får välja efter intresse och faktiskt komma in på sitt förstahandsval.

Gymnasieskolkommitténs förslag innebär att antalet ingångar till gymnasieskolan minskar, vilket ytterligare borde underlätta möjligheterna till en betygsfri intagning. Det finns också kommuner som har visat intresse för att inleda någon form av försöksverksamhet med betygsfri intagning på gymnasieskolan. Jag anser att vi borde bejaka en sådan försöksverksamhet och inleda den så snart som möjligt. Med anledning av det yrkar jag avslutningsvis bifall till reservation nr 7.

Anf. 135 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Det var mycket glädjande att höra att Lennart Gustavsson inte ser djävulen i betygen, inte heller en gud. Jag vill försäkra Lennart Gustavsson att inte heller jag ser något slags gudomlighet, en varelse från himlen, förkroppsligas i betygen. Jag betraktar betyg som ett redskap, ett enkelt medel för att skapa klara, tydliga relationer.

Jag uppskattar ärlighet och tydlighet i relationerna mellan vuxna och barn, lärare och elev. Min fråga är då följande.

I vanliga relationer mellan oss vuxna när vi har viktiga saker att komma överens om sätter vi det på papper. Vi vet att ett samtal är mycket flyktigt. Vi vet också att det är mycket lätt att glömma bort eller fel-tolka ett muntligt besked. Varför biter ni er fast vid utvecklingssamtal som den enda egentligen gudomliga lösningen på skolans alla problem?

Anf. 136 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Även om detta är ett dokument som handlar om betyg ska jag hänvisa till utskottets ställningstagande. Jag väljer att svara med att citera vad utskottsmajoriteten skriver under punkten Utvecklingssamtal. Det står vi också bakom.

”Det finns en möjlighet att komplettera utvecklingssamtalet med skriftlig information om elevens skolgång. En dokumentation kan t.ex. innehålla sådana gemensamma överenskommelser som gjorts i syfte att stödja eleven i hans eller hennes fortsatta utveckling.”

Om vi har ett ömsesidigt samtal mellan elev, lärare och förälder där vi tillsammans gör överenskommelser eller kommer fram till vad eleven ska göra eller för den delen vad skolan ska göra för att hjälpa eleven framåt i utvecklingen ser jag inga problem med att ha en gemensam dokumentation omkring det. Därför tycker jag att utskottets majoritet har uttryckt sig klokt på den punkten.

Anf. 137 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Den här dialogen verkar bli mer och mer spännande. Om det är tillåtet att skriftligt dokumentera vad man har kommit överens om, varför är det då förbjudet att skriva omdömen? Och det där ömsesidiga samtalet, ska det verkligen bara äga rum då och då under skoltiden? Är det inte det som är grunden för kommunikation mellan elev, lärare och föräldrar? Är det inte någonting som bör förekomma minst en gång i månaden, om inte mycket oftare? Jag förstår inte hur man kan tro att diskussioner då och då med föräldrar och elever kan ge bra vägledning.

Lennart Gustavsson har talat om en grupp som ständigt skulle få låga betyg. Jag tror inte på att en sådan grupp existerar. Jag tror inte på det som förälder. Jag tror inte på det som pedagog. Jag vet att om man möter barn och vuxna på rätt sätt väcker man hos dem den begåvning som var och en har. Man hittar tillsammans lösningar på de svåra problemen.

Det finns inga barn som inte kan lära sig. Det finns bara svåra relationer mellan den som lär ut och den som ska lära sig.

Anf. 138 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Vi ska inte svänga oss med argument om pedagogisk skicklighet, men jag brukar ibland bli tvungen att hänvisa till att jag trots allt har drygt 20 års erfarenhet av skolarbete och mycket väl vet att det är ett tålmodigt, metodiskt pedagogiskt arbete att väcka intresse. Jag tror också att det är få som jobbar i skolan som inte på fullt allvar menar att varje elev har potential att lära sig. Vi kan stöka undan den diskussionen.

Vad jag sade var att det betygsmantra som vi ibland hör kan inverka så att det, i stället för att väcka intresse och får eleven att känna att han får information, kan få eleven att känna att han får en stämpel på sig att han faktiskt inte duger. Det var det jag sade.

Jag pratade också om vikten av att utveckla dialogen. Låt oss, i stället för att använda det kanske uttjatade ”utvecklingssamtal”, prata om en dialog där vi har ett gemensamt mål att förmedla kunskaper om studieresultat. Det är ju inte frågan om att det ska ske då och då, som du sade, Ana Maria Narti. Målsättningen måste vara att det ska pågå en kontinuerlig dialog. Pedagogik och lärande är någonting som sker ständigt. Dialogen, informationsutbytet, måste ske ständigt. En viktig del i att utveckla dialogen är att skolan och lärarna på ett betydligt bättre sätt har förmåga att ta till sig de synpunkter på det egna lärandet som eleven har.

Anf. 139 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag blir en smula förbryllad när jag hör Lennart Gustavsson tala. Å ena sidan vill han ha samtal och hjälp i tid. Det är bra – det är precis det vi kristdemokrater eftersträvar. Men å andra sidan säger Lennart Gustavsson nej till de instrument som radas upp.

Lennart Gustavsson och Vänsterpartiet säger nej till de elever, som är i majoritet, som vill ha betyg. Vänsterpartiet säger nej när vi kristdemokrater föreslår att alla elever ska få hjälp i tid och att det ska finnas ansvarskontrakt som tydliggör och visar på vad eleven, skolan och föräldrarna behöver göra. Vänsterpartiet säger nej när vi vill ha samtal och skriftlig dokumentation av både vad eleven redan har lärt sig och vilken väg som är önskvärd framåt.

Varför är Vänsterpartiet ett sådant ihärdigt nej-sägarparti i fråga om alla de här förslagen? Det är min fråga till Lennart Gustavsson.

Sedan måste jag ställa en fråga till. Jag blev väldigt förbryllad över en insinuation som Lennart Gustavsson gjorde. Han sade i sitt anförande i talarstolen att betyg borde sättas på vad eleven har lärt sig och inte, som i dag, på vad man inte har lärt sig. Hur kan han säga så?

Dagens målrelaterade betygssystem skiljer sig från det relativa betygssystem som Lennart Gustavsson kanske tillämpade under sina 20 år i skolan. Dagens betygssystem går ut på att sätta betyg på just det som eleven har lärt sig. Menar Lennart Gustavsson att våra lärare i dag är så inkompetenta att de inte följer det betygssystem som Sveriges riksdag har lagt fast?

Anf. 140 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag börjar med det sista. Jag tror inte alls att vi har inkompetenta lärare. Jag tror att vi har mycket kompetenta lärare. Däremot tror jag att vi har en verklighet där elever lär sig hantera det system i vilket man verkar. Jag tror att det är så att man ibland läser för att klara ett bra resultat på ett prov, som inte alltid är samma sak som den faktiska kunskapen.

Torsten Lindström var förbryllad över vissa saker. Hjälp i tid – jag vet inte på vilket sätt Vänstern har sagt nej till att det ska vara hjälp i tid. Det var också någonting annat som Torsten Lindström sade att vi hade sagt nej till, och det är jag förbryllad över.

För att få någon dynamik i det här replikskiftet: I ditt anförande lyfte du upp frågan om vikten av nationella prov. Jag tror mig veta att värdegrundsfrågor ligger Kristdemokraterna varmt om hjärtat. En del av skolans roll är faktiskt att förmedla sådana värden som demokrati, kritiskt tänkande och så vidare. Hur ser de nationella proven ut där?

Anf. 141 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Det är glädjande att Lennart Gustavsson och jag är överens om att vi har kompetenta lärare. Det är just därför som jag och vi kristdemokrater tror att vi behöver ge ett större stöd till våra kompetenta lärare och till våra elever genom att ha fler nationella prov. Nationella prov som används väl och rätt kan garantera en likvärdighet i betygssystemet och gör att vi inte behöver vara oroliga för allt det som Lennart Gustavsson målar på väggen som den stora faran och skräcken, utan vi får snarare mer av likvärdighet och lika bedömning över hela landet. Det är vi skyldiga elever, föräldrar och lärare. Jag är fortfarande mycket förbryllad över att Lennart Gustavsson säger nej till de förslagen.

Vänsterpartiet gör en – det är vi i och för sig ganska vana vid – logisk kullerbytta när Lennart Gustavsson är så orolig för att elevens självkänsla ska krossas. Jag tror att Lennart gör ett stort misstag när han blandar ihop självkänsla och självförtroende.

I en skola där varje elev blir sedd behöver vi inte vara så rädda som Lennart Gustavsson säger. För egen del har jag i min pedagogiska vardag och min pedagogiska bakgrund mött elever som har varit ledsna och bekymrade över betygssättningen. Det är ett resultat av att man inte har fått hjälp i tid och inte har fått signaler i tid. Då är jag förbryllad över att man avvisar fler metoder för att sätta in hjälp, resurser och signaler i tid. Det är faktiskt det som Lennart Gustavsson gör i sitt inlägg här.

Fru talman! Jag är fortfarande mycket förbryllad över hur Vänstern å ena sidan kan tala om att hjälpa och ge signaler och å andra sidan kan säga nej till dessa förslag.

Anf. 142 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! När det gäller att sätta in stöd tidigt och hjälpa till att utveckla eleverna, lyfta deras självförtroende och lyfta deras självkänsla tror jag att även kristdemokrater när de tänker efter inser att det inte är någonting som vi i Vänstern sätter oss emot. Däremot visar den här debatten att vi har mycket olika vägar för att gå framåt.

Det finns ett klart och tydligt mantra, som jag sade i mitt anförande, om att mer, fler och tidigare betyg resulterar i en bättre skola och en bättre möjlighet att uppfylla läroplanen och dess intentioner. Jag säger att jag tror att mer, fler och tidigare betyg av den typ som vi har nu gör det svårare att uppfylla intentionerna i läroplanen. Jag tror att betygen i alltför stor utsträckning styr vardagen och verkligheten i klassrummet på ett sådant sätt att mycket av de idéer och de kunskaper som finns hos lärare och elever inte kan tas till vara.

Anf. 143 ANNA IBRISAGIC (m) replik:

Fru talman! Jag hade ungefär samma funderingar som föregående replikant. Jag kan dock ställa några frågor till dig, Lennart.

Du pratar om att vi ska sätta fokus på vad man lär sig och vad man inte lär sig. Menar du att betygen inte berättar att man har lärt sig någonting?

Du pratar också om att elever som ständigt får dåliga betyg upplever att det inte är roligt. Nej, man upplever inte att det är roligt. Men om man inte i ett tidigt skede får veta vad som är fel kommer okunskapen och det dåliga arbetet att fortsätta. Även om man är medveten om det bryr man sig inte, därför att det finns varken uppmuntran eller konsekvens – det spelar mindre roll för mig om jag vet eller inte vet om jag kan eller inte kan när det inte utvärderas.

Jag vill fråga dig: Har du någonsin varit på ett utvecklingssamtal på den sida där man tar emot informationen?

Under mina tio år i Sverige har jag varit både lärare, mamma och elev, så jag har gått hela rundan. Min son är tolv år, och jag har varit på utvecklingssamtal i skolan i sex år. Det brukar gå till ungefär så här:

- Trivs du i skolan?
- Ja.
- Går det bra?
- Ja.
- Äter du all mat?
- Ja.
- Trivs du med alla elever?
- Ja.
- Finns det något problem?
- Nej.
- Tack. Hej då!

Om det inte är en engagerad förälder som ser till att få de svar som man vill få blir det väldigt missvisande.

Jag påstår inte att det är precis så i alla skolor och för alla föräldrar. Men jag har tagit mig tid att kontrollera med väldigt många i min omgivning, och det brukar gå till ungefär på det här sättet.

Jag vill fråga: Har du någonsin varit i den situationen att du tagit emot information?

Anf. 144 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag är inte bara lärare, utan jag är också pappa. Jag har naturligtvis varit i den situationen.

Det är precis som du säger, om vi nu ska ha en seriös diskussion, att detta med utvecklingssamtal och dialog är svårt. Här finns ett maktförhållande, som man som lärare kanske inte kan hantera alla gånger. Därför har kanske både du och jag en fördel när vi som föräldrar själva deltar i ett utvecklingssamtal, därför att vi har en annan position.

Det var lite grann det jag menade med att vi på olika sätt måste hitta former för att utveckla den här dialogen och det här samtalet. Och där finns väl inga enkla svar.

Du inspirerar mig att nämna exempel. Det vanliga är ju, om jag nu inte har fel, att förälder och barn i samband med den här dialogen kommer till skolan för att diskutera i ett trevligt möblerat personalrum. Men för att man ska kunna utveckla den här dialogen, utveckla det här samtalet, tror jag att det är minst lika viktigt att man har som huvudmål att eleven och föräldern ska känna sig trygga i den miljö där man faktiskt

Betyg

diskuterar. Det kan innebära att man är hemma hos eleven. Det har inneburit det i min andra roll, min roll som lärare. Jag har i samband med de här samtalen valt att åka hem till eleven, eftersom man har velat det. Det har skapat en trygghet och en bättre förmåga att faktiskt föra ett någorlunda jämbördigt samtal.

Anf. 145 ANNA IBRISAGIC (m) replik:

Fru talman! Det är utmärkt att du utvecklar utvecklingssamtalstekniken. Det är inte utvecklingssamtal i sig som jag är kritisk till. Jag ser dem snarare, som en del talare före mig har sagt, som *en* del, ett av många sätt, för att jag ska få den information som jag som förälder behöver och som min son som elev behöver. Men jag förstår fortfarande inte vad det är som är så problematiskt med att få betyg parallellt med allt det andra. Informationssamtalen, eller vad du nu kallar dem, är en del i den här dialogen. Betyg innebär trots allt en uppmuntran att fortsätta.

Om jag inte får uppskattning för det jag gör blir det svårt för mig att anstränga mig till min yttersta gräns för att få den kunskap som jag behöver. Jag nöjer mig med det som jag trivs med. Det är med skolan precis som med livet. Där finns inte bara saker och ting som vi trivs med. För att jag, som den pianolärare jag bland annat är, ska kunna leka med en Mozartaria, eller vad det nu är, och improvisera måste jag kunna noterna. Det är just den där grunden som är jobbig, och den är inte alltid kul. Men för att kunna ha kul senare och för att kunna leka med min kunskap måste jag arbeta hårt även när det inte känns så kul.

Anf. 146 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Fru talman! Jag förstod det där med Mozart, men jag förstod inte hur man skulle kunna skapa en bättre motivation och en större glädje genom att ha betyg.

Vi har alltså olika uppfattningar i den här frågan. Det är klart och tydligt. Här finns någon form av höger-vänster-diskussion. Det har lite grann att göra med kunskapssyn. Det har också att göra med människosyn.

Jag säger att man med betygen har en förmåga att mäta just den mätbara kunskapen. Jag tror att det finns en mängd kunskap som det är mycket viktigt att man får i skolan som inte alltid är just mätbar. Sedan vidhåller jag vad jag har sagt i andra replikskiften och i andra debatter. Min uppfattning, som jag faktiskt tror delas av många, är att förekomsten av betyg styr undervisningen och styr det som händer i klassrummet på ett sätt som gör att det blir svårare att genomföra de intentioner som finns i läroplanen.

Jag vet att begreppet flumskola var uppe tidigare. Då vill jag avsluta med att säga vad jag sade i mitt anförande. Att ha en vision om en skola utan betyg innebär inte att man släpper på kraven, snarare tvärtom, att man faktiskt måste utveckla både samtalet, samarbetet och arbetsformerna inom skolan.

Anf. 147 HÅKAN LARSSON (c):

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 4.

Jag tycker att det här var en väldigt engagerad och stimulerande debatt att lyssna till. Jag vill deklarerat att jag ser betygen varken som någon

djävul eller som någon gud. Jag tycker över huvud taget inte att det finns någon anledning att överdriva betygens roll, men samtidigt är det faktiskt viktigt för eleven själv, för föräldrarna och för skolan att ha en tydlig information om hur elevens kunskapsutveckling ser ut.

Jag ska erkänna att jag personligen har varit skeptisk till betyg ända sedan min ungdom. Men ju mer man funderar och diskuterar med unga och föräldrar och så vidare – jag har själv barn i skolan – kommer man fram till att det är svårt att se något bättre alternativ när det gäller att ge den tydliga information som faktiskt både elever, föräldrar och skola behöver.

Vi har inte funnit något bättre instrument för värdering av kunskaper som kan ersätta betygen. Utvecklingssamtal och skriftliga omdömen är viktiga, men de är kompletteringar.

Jag kan säga att mina erfarenheter, som pappa i Jämtland, av utvecklingssamtal är lite bättre än det som Anna nämnde. Jag tycker att de ofta fungerar väldigt bra, men de kan inte ersätta betygen i sig.

Den stora utmaningen framöver måste vara att fundera över hur vi ska finna ett så bra och rättvist betygssystem som möjligt, ett system som ger information om hur långt eleven har kommit när det gäller att uppfylla de mål som har satts upp, hur mycket kunskap som har inhämtats. Det ska vara ett system som också ger skolan och föräldrarna information, så att man på ett tidigt stadium kan hjälpa och stödja den elev som behöver hjälp och stöd. Det är på det sättet som vi måste arbeta för att inte en stor del av eleverna ska slås ut ur skolan. Man måste på ett tidigt stadium få information och kunna göra insatser för att hjälpa till.

Ett problem i dagens betygssystem är att betygsstegen är alltför få för att motivera en elev att anstränga sig det där lilla extra för att nå upp till nästa steg. De flesta av oss har förmodligen fått signaler som gör att det känns jobbigt och ouppnåeligt att gå från ett lågt godkänt upp till ett väl godkänt betyg.

Detta är bakgrunden till det förslag som nu ligger, bland annat från Centerpartiets sida, om att man bör ge betyg i sex steg, både på grundskolan och i gymnasiet och gärna från sjätte klass. Med fler betygssteg kan betygen kanske mer än i dag bli en sporre för eleven att anstränga sig och ta ett steg vidare. Över huvud taget måste vi utgå från eleven, sätta eleven i centrum och se till att betygen blir en hjälp och inte ett stjälp i arbetet.

Anf. 148 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Fru talman! Vi har från Miljöpartiets sida länge fört fram kritik mot dagens betygssystem. Kritiken grundar sig på att betygen, enligt många undersökningar, har visat sig vara ett dåligt mätinstrument för kunskap. Betygen som motivationshöjande inslag är underordnade viktigare sätt för den svenska skolan att skapa motivation för studier, och betygen bidrar i hög grad till stress och ohälsa i skolan.

Man kan fråga sig varför man ska ha betyg. Jag hoppas att ni betygsförespråkare ofta ställer er den motiverade frågan. Är betygen, som det var tänkt, ett motivationshöjande pedagogiskt inslag, som många tidigare här har sagt? Är det inte viktigare att skolan lägger tonvikten på helt andra sätt att ge motivation? Det handlar om metoder som i stället stimulerar människans nyfikenhet, upptäckarglädje, glädje att förstå eller

kunna någonting nytt. Det är en drivkraft, tror jag, som är långt överlägsen den som betygen kanske kan frambringa.

Självklart handlar en av fördelarna med betyg om glädjen att kunna få ett bra betyg och det stärkta självförtroende som det kan leda till – man kan i och för sig fundera på om det är den sortens självförtroende som vi ska utveckla och uppmuntra i dagens skola. Men tyvärr är sorgen precis lika stor över att få ett dåligt betyg. Det är inte alls säkert att ett dåligt betyg sporrar en individ till att jobba vidare.

Jag tror faktiskt att vi alla har sett många exempel på att dåliga betyg i stället bidrar till känslan av att man inte duger, känslan av utanförskap. Det kan leda till att man fastnar i en negativ självbild och i ett utanförskap.

Betyg uppmuntrar inte till samarbete. Betyg uppmuntrar inte till kritiskt tänkande eller till att komma ihåg det man har lärt sig efter provet.

Och så det kanske allra viktigaste: Är betygen ett bra mått på kunskap? Det är det vi måste fråga oss. Lärandet är, som jag ser det, en komplicerad process. Den sker kontinuerligt under skoltiden och utgår från ett inre växande och en sann längtan efter kunskap. Det finns mycket stora brister med att sammanfatta lärande och utveckling hos en människa i en bokstav, eller för all del en siffra. Betygen säger, som vi ser det, helt enkelt för lite.

Betygen har visat sig vara dåliga mätinstrument. Det visar sig att olika lärare sätter olika betyg på samma prestation. Samma lärare kan till och med sätta olika betyg vid olika tillfällen på en och samma prestation. Betygen har alltså alltför stor felmarginal. Betygen tolkas olika av olika lärare på olika skolor. Det finns en stor risk att betygen leder till att undervisningen inriktas enbart på mätbar kunskap och att kunskap som inte går lika enkelt att mäta därmed blir mindre värd.

Betygen har också en stor betydelse vid antagningen till högre studier. Då man vet om betygens brister som mått på kunskap måste man fråga sig om vi inte i stället bör koncentrera oss på att utveckla nya metoder för antagning. Man bör i stället, som vi ser det, grunda lämpligheten på tidigare utbildningar, samtal, intervjuer, prov och förberedande kurser i vissa fall. Vi tycker att man måste utreda hur man ska förändra dagens antagningssystem till ett bättre än den nuvarande koncentrationen på betyg.

Sedan måste man också fråga sig på vilket sätt betygen påverkar vardagen och studiesituationen för elever i dagens skola. Betygen påverkar ju i hög grad uppläggningsen av studier och kurser liksom elevernas situation. Det är en alltför stor koncentration på betyg i undervisningssituationen, vilket leder till stress och ökad ohälsa hos barn och ungdomar. Betygshetsen på vissa program på gymnasiet är enorm och leder till en jobbig situation för många elever. Det tenderar att bli större koncentration på betygen i sig, på att hitta de smartaste vägarna till högre betyg, än på kunskapen. Glädjen att lära sig nya saker riskerar att helt tappas bort i den vardagliga hetsen för att kanske klättra ett pinnhål högre på denna samhällets måttskala.

Det är klart att alla har rätt att få information och uppföljning. Det håller jag med om. Men information kan faktiskt ges på fler än ett sätt. Frågan är om betyget är det bästa sättet.

Med all den negativa kunskap vi faktiskt har – ni också, om ni tar till er den forskning som görs – om betygens effekter är det lätt att tala om att avskaffa betygen. Desto svårare kan det vara att kommunicera hur ett alternativ ska se ut. Hur ser en skola utan ett betygssystem liknande det vi har ut? Är det en kravlös flumskola vi skapar, vilket en del har påstått? Nej, poängen är att skapa en skola som på ett betydligt mer seriöst sätt värderar kunskap och sätter lärandeprocessen i centrum, en skola som fortsätter att stimulera nyfikenhet och lust att lära efter de första årens positiva och nyfikna attityd.

Jag menar att man i stället ska utveckla utvecklingssamtal och utvärderingar. Vi tror från Miljöpartiet att en kombination av samtal, utvärderingar och omdömen skulle ge en mer heltäckande bild av elevers kunskaper. Det skulle minska fokuseringen på ett enskilt betygssteg och därmed minska stressen. Man kan till exempel se på liknande system som det som finns i Waldorfskolor, där man kan ge skriftliga omdömen som ger en heltäckande information till elever och föräldrar om läget. I ett sådant system kan man också bättre få med en utvärdering av elevens utveckling gentemot strävansmålen.

Om ni andra vågade vara lite nytänkare kanske vi skulle vara överens om att pröva ett annat system i en region, som vi föreslår i vår motion, för att sedan utvärdera detta och samtidigt utreda alternativa antagnings-system till högre studier.

Slutligen vill jag säga att vi i varje fall är glada att Skollagskommittén nu föreslagit en rätt att överklaga betyg. Det är ett krav Miljöpartiet har haft under lång tid. Så länge dagens betygssystem finns kvar måste det ges en rätt att överklaga även denna typ av myndighetsutövning.

Jag yrkar bifall till reservation 7.

Anf. 149 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Mikaela Valtersson säger att betyg skapar stress och ohälsa. Enligt min erfarenhet, både som pedagog och som morsa, är det som skapar stress och ohälsa otydligheten. Man vet inte var man befinner sig. Man har en dimmig uppfattning om den egna utvecklingen i kunskapens värld. Man har en mycket dimmig bild av vissa kunskapsfält. Då är man olycklig. Då finns det ingen möjlighet att uppleva arbetsglädje i skolan.

Det finns andra element som skapar stress och ohälsa i den svenska skolan. Mina barn har gått hela skolan och varit lyckliga bara på gymnasiet, på Södra Latin. Där var det en mycket bra atmosfär. Betygen fanns där men förstörde inte någonting för dem. Mina barn har hela tiden sagt att det är oron i klassrummet, det faktum att alla talar i munnen på varandra hela tiden, som gör det väldigt svårt att koncentrera sig. Är man inte koncentrerad har man inte möjlighet att uppleva någonting – ingen kommunikation, ingen dialog med läraren.

Vad är det alltså som skapar stress och ohälsa i den svenska skolan?

Anf. 150 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Vi diskuterar nu det enkla lilla redskap som Ana Maria Narti talade om i sitt anförande, vad vi har för syfte med det redskapet och om det är det bästa. De stora orden och de känsloladdade talen har

kommit från annat håll i dag. Jag uppskattar Centerpartiets senaste inlägg, som var något mer nyanserat.

Jag tror absolut att detta bidrar till att skapa stress. Jag tror inte att det finns en enda orsak. Jag tror att det finns en mängd andra saker som vi behöver utveckla och förbättra i skolan. Men det är en stor fokusering på betyg, som leder till en hetsig och stressig situation för många elever.

Sedan känner jag inte riktigt igen bilden av att man som elev i dagens skola inte har en aning om var man befinner sig. Min erfarenhet, med risk för att vi alla blir lite personliga här i dag, är att det är tvärtom. De flesta elever har oerhört god koll på hur de ligger till. När man i betygssamtal, de här ständiga informationsutbytena man har, frågar elever vad de själva tror att de ligger på för betyg träffar de alltid rätt. De har en oerhört god kunskap om var de befinner sig. Jag har alltså en helt annan bild av skolan än vad du har.

Anf. 151 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Fru talman! Det är självklart att vi har helt olika bilder av skolan. Annars skulle vi inte ha en polemisk diskussion just nu. Jag tror också att vi har en annan syn på kunskap och en annan syn på människan. I min syn på människan ingår en enorm respekt för vars och ens begåvning och för den energi som varje människa kan mobilisera i sökandet efter kunskap. Betyget kan vara ett redskap i det här sammanhanget.

Det är väldigt viktigt hur man jobbar med betyg. Jag har också sett skräckexempel, och tyvärr har jag sett dem på universitetet. Bland de värsta saker jag har upplevt var ett sådant möte på teatervetenskapliga institutionen där det förklarades för oss att man skulle skriva små frågor på lappar, blanda ihop lapparna och så skulle man vara klar att svara på vilken fråga som helst – som om teaterprocessen skulle kunna styckas i tusen små bitar. Det är självklart inte detta jag talar om.

Men kritiskt tänkande behöver framför allt en god plattform av säkerhet och trygghet att stå på. Kan jag inte multiplikationstabellen har jag ingen möjlighet att tänka kritiskt i matematiken.

Anf. 152 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Självklart ska vi ha respekt för begåvningar, och det tror jag att man kan ha även utan dagens betygssystem. Vi ska inte överdramatisera det hela. Jag tror inte att skolan står och faller med just det betygssystem vi just nu råkar ha.

Det är faktiskt precis med den utgångspunkten som vi föreslår ett annat, mer uttömmande sätt att ge information. Vi tror inte att det komplexa i begåvningen och utvecklingen hos en enskild människa så lätt låter sig fångas i en bokstav eller två. Vi tror att det behövs ett mycket mer utvecklat system för att ge information på ett fylligare och mer heltäckande sätt.

Anf. 153 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Låt mig först instämma med Ana Maria Narti: Det är just otydligheten som skapar stress i skolan – inte tydlighet, inte hjälp i tid.

Sedan är det positivt att Mikaela Valtersson talar om en skola där det är positivt att lära sig, där fler elever får känna glädjen, lusten, stimulansen och känslan, där fler elever får se lågan tändas i varandras ögonen

när man gemensamt upptäcker någonting, när man har kommit över hindret på vägen mot kunskap. Det är just därför som det är så lätt för oss att vara överens om att det är bra att jobba för en sådan skola. Men hur går det ihop med det andra som Mikaela Valtersson talade om? Jag blev även här en smula förbryllad.

Mikaela Valtersson talar som om skolan vore densamma som på 1920-talet, 1930-talet, 1800-talet eller 1700-talet. Hon talar som om skolan inte har utvecklats. Låt mig säga, fru talman, att skolan i dag har kvalitativa betyg. Det är inte kvantitativa betyg. Det ska inte vara en skola i dag där betygssättningen sker utifrån hur många kungar eller multiplikationstal man kan räkna upp. Det är fel. Vi har kvalitativa betyg i skolan i dag. Vet inte Mikaela Valtersson det?

Vi har en läroplan. Vi har kursplaner som talar om kunskap, mångfasetterat, fakta, färdigheter, förtrogenhet, förståelse och så vidare. Det är glasklart, fru talman, att den skola som Mikaela Valtersson beskriver hör hemma någonstans i historien. Det är inte dagens skola. Det verkar som om Miljöpartiets lösningar ska användas på en gammaldags skola, en skola som i dag inte ska finnas. Vilken skolbild har egentligen Mikaela Valtersson?

Anf. 154 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Min skolbild kanske tar lite längre tid att utveckla än de två minuter jag har på mig just nu, så den kanske vi kan återkomma till. Men för att inte totalt mista historielösheten känner jag som historielärare att min syn inte bottnar i hur skolan var på 1700-talet, innan vi ens 1842 hade fått folkskolestadgan i det här landet. Det var kanske lite att ta i återigen i den här debatten, som får lite stora svängar.

Självklart vet jag att vi har kvalitativa betyg. Jag är mycket glad över att vi har kvalitativa betyg, som i varje fall är ett steg bättre än det vi hade innan. Men det finns också, som jag tror att du vet, väldigt många lärare som vittnar om svårigheterna med de begränsningar som dagens betygssystem har. Även om det står att vi har kvalitativa betyg och att vi ska värdera även djup kvalitativ kunskap är det svårt. Det finns en tendens med dagens betygssystem att man ser mer på de kvantitativa kunskaperna. Det är lättare att fastna i det än det skulle kunna vara i en annan typ av utvärderingssystem med skriftliga omdömen som är mer heltäckande. Där kan man på ett helt annat sätt berätta om plus och minus, styrka och svaghet hos elever och vad de har för kunskaper, klä det i fler ord än vad som ryms i ett VG eller ett G.

Anf. 155 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag ska inte fästa mig vid att Mikaela Valtersson sade att vi inte skulle vara rädda för att bli historielösa eller något sådant. Det var nog en felsägning. Som historielärare tror jag att vi kan vara överens om att det är viktigt med historia. Men då förstår jag inte varför det blir så dramatiskt, varför detta med betyg blir så oerhört stort.

Vi kristdemokrater vill på intet sätt påstå att allt är perfekt eller att allt är bra i skolan – självklart inte. Vi har en skolpolitik som vi på många sätt kan diskutera. Det brukar vi ju göra i den här kammaren. Men när Mikaela Valtersson talar om att det är svårt att sätta betyg och löser det med att ta bort betygen vill jag påpeka att vi kristdemokrater vill göra

precis tvärtom. Vi vill ha nationella prov som stöder, som hjälper, som ger klara och tydliga signaler till eleverna, till lärarna och till föräldrarna. Vi vill stödja och hjälpa. Vi tror inte att man löser någonting genom att stryka ett streck över det och kasta ut det genom fönstret.

Sedan är det tydligt att Mikaela Valtersson inte riktigt får ihop det när hon pratar om betydelsen av skriftliga omdömen. Vad är betyg, fru talman, om inte ett skriftligt omdöme? Det är en liten lapsus där. Hur går det ihop? I stället kunde vi kanske ägna kraften åt att diskutera hur vi ska få tydligare och bättre instrument för att hjälpa våra elever att lära sig, för att få tydliga signaler och inte, på det lite dramatiska sätt som Mikaela Valtersson gör, kasta ut ett betygssystem med att hänvisa till en skola som inte längre finns, med påståenden om att våra lärare inte skulle veta vad de gör.

Anf. 156 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Återigen måste jag påpeka att det är ni som står för de stora orden. Jag har inte pratat om att kasta ut något. Jag har inte pratat om att dra ett streck över något. Jag har pratat om att utveckla. Det handlar inte om att gå tillbaka till någonting som var på 1700- eller 1800-talet. Det handlar om att gå vidare till en skola vi ännu inte har haft. Det har ännu inte prövats i Sveriges skola. Det handlar om att våga tänka nytt och utveckla.

Det är inte att stryka ett streck och sedan finns det ett tomt intet, ett svart hål. Det var därför som jag försökte förtydliga och tala om hur vårt alternativ till dagens betygssystem ser ut. Det är inte så att vi utan betyg har intet. Utan betyg har vi, som vi ser det, någonting annat, som är fylligare, som ger en mer heltäckande information till elever och föräldrar. Det finns inte något som helst konstigt i att man kan säga att man inte vill ha betyg men mer utvecklade skriftliga omdömen. Jag säger ju att betygen vill vi inte ha därför att de säger för lite. Det går inte att fånga en komplex kunskap i en siffra eller en bokstav, utan vi vill göra det mer heltäckande.

(forts. 11 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.56 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

SoU3 Hälsa- och sjukvårdsfrågor m.m.

Punkt 1 (Hälsa- och sjukvårdens organisation och finansiering)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (fp)

4. res. 4 (kd)

5. res. 5 (c)

Förberedande votering 1:

31 för res. 4

22 för res. 5

258 avstod

38 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

41 för res. 2

31 för res. 4

239 avstod

38 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 3:

47 för res. 1

41 för res. 2

222 avstod

39 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

133 för utskottet

48 för res. 1

130 avstod

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 3 v

För res. 1: 48 m

Avstod: 41 fp, 31 kd, 22 v, 21 c, 15 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 29 (Legitimering av utländska läkare)

1. utskottet

2. res. 42 (v)

Votering:

267 för utskottet

42 för res. 42

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 129 s, 48 m, 38 fp, 31 kd, 21 c
För res. 42: 1 s, 1 fp, 25 v, 15 mp
Frånvarande: 14 s, 7 m, 9 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 35 (Legitimation och förskrivningsrätt för alternativmedicinare)

1. utskottet
2. res. 51 (mp)
Votering:
295 för utskottet
16 för res. 51
38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 130 s, 48 m, 40 fp, 31 kd, 25 v, 21 c
För res. 51: 1 fp, 15 mp
Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 41 (Utländska kvinnors rätt till abort i Sverige)

1. utskottet
2. res. 55 (v, fp, c, mp)
Votering:
203 för utskottet
102 för res. 55
6 avstod

38 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 127 s, 45 m, 30 kd, 1 c
För res. 55: 1 m, 41 fp, 25 v, 20 c, 15 mp
Avstod: 3 s, 2 m, 1 kd
Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Lena Ek (c) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU11 Överenskommelse mellan staten och landstingen om vissa ersättningar till hälso- och sjukvården för år 2003

Punkt 1 (Uppföljning av överenskommelsen)

1. utskottet
2. res. 1 (kd, m)
Votering:
227 för utskottet
80 för res. 1
42 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 41 fp, 25 v, 21 c, 14 mp

För res. 1: 48 m, 31 kd, 1 mp

Frånvarande: 18 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 2 (Vårdgaranti)

1. utskottet

2. res. 2 (kd, m, fp, c)

Votering:

170 för utskottet

141 för res. 2

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 25 v, 15 mp

För res. 2: 48 m, 41 fp, 31 kd, 21 c

Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 6 (Översyn av donationsverksamheten)

1. utskottet

2. res. 6 (kd, m, fp)

Votering:

191 för utskottet

120 för res. 6

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 25 v, 21 c, 15 mp

För res. 6: 48 m, 41 fp, 31 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 11 (Rehabilitering m.m.)

1. utskottet

2. res. 11 (kd, fp, c)

Votering:

211 för utskottet

98 för res. 11

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 42 m, 25 v, 15 mp

För res. 11: 5 m, 41 fp, 31 kd, 21 c

Frånvarande: 15 s, 8 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Anne Marie Brodén (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markrats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU12 Samverkan mellan kommuner och landsting inom vård- och omsorgsområdet

Punkt 1 (Förslaget till lag om gemensam nämnd inom vård- och omsorgsområdet)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

222 för utskottet

48 för res. 1

40 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 31 kd, 25 v, 21 c, 15 mp

För res. 1: 48 m

Avstod: 40 fp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 8 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 2 (Formerna för proportionella val av ledamöter i gemensamma nämnder m.m.)

1. utskottet

2. res. 3 (fp)

Votering:

267 för utskottet

43 för res. 3

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 47 m, 31 kd, 25 v, 21 c, 13 mp

För res. 3: 41 fp, 2 mp

Frånvarande: 14 s, 8 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 3 (Tilläggsdirektiv till offentlighets- och sekretesskommittén)

1. utskottet

2. res. 4 (m, fp, kd, c)

Votering:

168 för utskottet

140 för res. 4

2 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 25 v, 14 mp

För res. 4: 48 m, 41 fp, 31 kd, 20 c

Avstod: 1 s, 1 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 2 c, 2 mp

Punkt 5 (Lagen [1991:1136] om försöksverksamhet med kommunal primärvård, m.m.)

1. utskottet

2. res. 6 (m, fp, c)

Votering:

201 för utskottet

110 för res. 6

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 31 kd, 25 v, 15 mp

För res. 6: 48 m, 41 fp, 21 c

Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU31 Kommittéberättelse 2003

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU19 Förskolan (förnyad behandling)

Punkt 2 (Mångfald inom barnomsorgen)

1. utskottet

2. res. 2 (fp, m, kd, c, mp)

Votering:

151 för utskottet

156 för res. 2

42 frånvarande

Kammaren biföll res. 2.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 25 v

För res. 2: 48 m, 41 fp, 31 kd, 21 c, 15 mp

Frånvarande: 18 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU11 Grundskolan

Punkt 3 (Skolbarnsomsorg för barn till arbetslösa och föräldralediga)

1. utskottet

2. res. 4 (v)

Votering:

284 för utskottet

26 för res. 4

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 41 fp, 31 kd, 21 c, 13 mp

För res. 4: 25 v, 1 mp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 3 mp

Prot. 2002/03:98

7 maj

Punkt 4 (Tidpunkt för skolstart)

1. utskottet
2. res. 5 (kd, m, c)

Votering:

168 för utskottet

100 för res. 5

41 avstod

40 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 24 v, 15 mp

För res. 5: 48 m, 31 kd, 21 c

Avstod: 41 fp

Frånvarande: 15 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 6 v, 1 c, 2 mp

Punkt 5 (Rätt till undervisning och stöd)

1. utskottet
2. res. 7 (fp, m)

Votering:

222 för utskottet

89 för res. 7

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 31 kd, 25 v, 21 c, 15 mp

För res. 7: 48 m, 41 fp

Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 16 (Skolstyrelser)

1. utskottet
2. res. 17 (c)
3. res 18 (mp)

Förberedande votering:

Kammaren biträdde res. 17 genom uppresning.

Huvudvotering:

272 för utskottet

21 för res. 17

15 avstod

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 47 m, 41 fp, 30 kd, 25 v

För res. 17: 21 c

Avstod: 15 mp

Frånvarande: 15 s, 8 m, 7 fp, 3 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 17 (Värdegrunden i kvalitetsredovisningen)

1. utskottet

2. res. 19 (kd)

Votering:

280 för utskottet

31 för res. 19

38 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 48 m, 41 fp, 25 v, 21 c, 15 mp

För res. 19: 31 kd

Frånvarande: 14 s, 7 m, 7 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 30 (Elevinflytande)

1. utskottet

2. res. 29 (kd)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Punkt 32 (Inlärningsmiljö)

1. utskottet

2. res. 33 (fp)

Votering:

222 för utskottet

40 för res. 33

48 avstod

39 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 130 s, 31 kd, 25 v, 21 c, 15 mp

För res. 33: 40 fp

Avstod: 48 m

Frånvarande: 14 s, 7 m, 8 fp, 2 kd, 5 v, 1 c, 2 mp

Punkt 64 (En reklamfri skola)

1. utskottet

2. res. 67 (v, mp)

Votering:

268 för utskottet

40 för res. 67

41 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 129 s, 48 m, 39 fp, 31 kd, 21 c

För res. 67: 1 fp, 24 v, 15 mp

Frånvarande: 15 s, 7 m, 8 fp, 2 kd, 6 v, 1 c, 2 mp

Tina Acketoft (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Anf. 157 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det som Mikaela sade om att man ska uppmuntra nyfikenhet, kritiskt tänkande och samarbete i skolan var väldigt bra. Jag håller också med om att dagens betyg ibland kan bli stressande. Då måste man fundera över hur man åstadkommer någonting bättre.

Någon typ av omdömen eller utvärderingar vill också Mikaela Valtersson ha, om jag förstod hennes inlägg rätt. Jag tolkar betyg som omdömen. Jag vill bara fråga: Är det inte lite av en strid om påvens skägg som vi håller på med? Mikaela Valtersson kallar det för omdömen och de som förespråkar ett annat system kallar det för betyg. Är inte betyg det samma som omdömen?

Anf. 158 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Det är trevligt att vi är överens om mycket av grundsynen. Jag uppskattar också att Håkan Larsson har en något mer nyanserad syn på betygen än en del andra förespråkare för de borgerliga partierna.

Det är klart att man kan se betygen som omdömen. Men jag tycker att betygen säger alldeles för lite. Människan är alltför komplex och mångfasetterad för att fångas i en siffra eller i en bokstav. Vi tror att det är bättre att hitta andra system där man får ett betydligt större utrymme för att utveckla det omdöme och den utvärdering som varje elev och förälder har rätt till.

Det är klart att man inte behöver strida om ordet ”omdöme”, men vi tror på ett mycket mer utvecklat system. Så länge man håller sig till en siffra eller en bokstav leder det till en större stress och en större hets i skolan eftersom sådana betyg är lätta att jämföra. Ett mer heltäckande omdöme på en–två sidor och som tar upp en mängd olika aspekter blir inte alls lika lätt att jämföra, och det föder inte heller samma konkurrens- och stressituation.

Anf. 159 HÅKAN LARSSON (c) replik:

Fru talman! Vi ska inte överdramatisera detta med betyg. Det är bra att man, när man går i skolan, får ett klart besked om var man står. Vi vill ha flera steg som gör det lättare att gå till nästa steg. Men det är ju inte det enda sättet att mäta kunskap. Man kan ha utvecklingssamtal och mer omfattande skriftliga omdömen, men det är ju kompletterande saker.

Går det inte att hitta någon form där man har såväl tydliga betyg som kompletterande utvecklingssamtal och omdömen?

Anf. 160 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Fru talman! Jag håller med Håkan Larsson om att det behövs många olika sätt att ge vettig information på. Det behövs ett kontinuerligt samtal och kommunikation mellan elever och lärare och mellan lärare och föräldrar. Det är självklart att det måste utvecklas fler system för detta. Det ska vara både muntlig och skriftlig kommunikation som sker kontinuerligt.

Men som betygen är utformade i dag är betygen i sig oerhört styrande för upplägget i skolan. De styr väldigt mycket undervisning, kursinnehåll och kursernas utformning samtidigt som de leder till en stressituation som vi tycker är olycklig.

Sedan håller jag helt med Håkan Larsson om att man inte behöver överdramatisera detta. Det handlar om vilket redskap vi ska ha som ger den bästa informationen. Då tror inte vi – precis som väldigt mycket forskning visar – att betyg är det bästa redskapet. I stället bör man utarbeta andra metoder som väsentligt bättre belyser elevers förmågor.

Anf. 161 MIKAEL DAMBERG (s):

Fru talman! Dagens tidigare debatt om grundskolan har tydliggjort socialdemokratins vilja att utveckla en trygg kunskapsskola för alla barn och ungdomar i vårt land, en skola som sätter elevens trygghet och nyfikenhet i centrum.

Denna debatt ska handla om betyg. Men det går inte att diskutera betyg utan att sätta in dem i ett större utbildningspolitiskt sammanhang. Jag vill därför börja med helheten.

Sverige har påbörjat en målmedveten satsning på det livslånga lärandet, som startar redan i förskolan, som fortsätter genom grundskolan och gymnasieskolan hela vägen till universitet, forskning och vuxenstudier. För mig som socialdemokrat är det här otroligt viktigt, eftersom ingen människa ska lämnas efter när vi nu utvecklar ett modernt kunskapssamhälle. Därför måste elevens rätt till kunskap i skolan stå i centrum för hela utbildningsdebatten. Alla elever, inte bara några, har rätt att få det stöd och den uppmuntran som krävs för att man ska kunna lämna skolan med de erfarenheter, värderingar och den bildning som krävs för att möta framtiden och förverkliga sina drömmar.

Efter ett 1990-tal av besparingar har 2000-talets första år inneburit en nystart, en miljardsatsning på det livslånga lärandet. Jag kan konstatera att bara i år blir den allmänna förskolan för alla fyra- och femåringar verklighet och att 3 000 fler lärare och andra vuxna kommer att kunna anställas vid våra skolor till följd av de specialdestinerade statsbidragen till landets kommuner. Det är bara två viktiga exempel på socialdemokratiska vallöften som nu infrias, två exempel på viktiga utbildningspolitiska satsningar.

Dessutom pågår ett stort arbete med att utveckla kvalitetsutvärderingen av den svenska skolan. Det nya Skolverket har getts en ny och mer aktivt granskande och uppföljande roll, samtidigt som den nya Skolutvecklingsmyndigheten har påbörjat sitt arbete. En moderniserad gymnasieskola har utretts av Gymnasiekommittén, och dess förslag är ute på remiss, en översyn av skollagen likaså. Allt detta sammantaget skapar en helhet och en bakgrund till dagens debatt om betygen i den svenska skolan.

Fru talman! Dagens betygssystem firar sina tio år, och det är hög tid, tycker jag, för en diskussion om vad som fungerar bra och vad som fungerar dåligt i dagens system.

Vi socialdemokrater menar att dagens kunskapsrelaterade betygssystem är långt bättre och rättvisare än det tidigare relativa betygssystemet. I dag är det elevens kunskaper som betygsätts. Så ska det vara. Då var

det 7 % som skulle få en femma och 7 % som skulle få en etta, oavsett kunskaperna i gruppen som helhet.

Men vi ser också problem med dagens betygssystem. Många lärare vittnar om att dagens kursutformning och betygssystem riskerar att snuttifiera undervisningen. Vi ser att många elever lider av en onödig betygsstress. Vi ser att många elever väljer enklare kurser av taktiska skäl för att på så sätt få högre betyg och öka sina chanser att komma in på rätt högskoleutbildning. Vi ser att alltför många elever känner sig tvingade att efter gymnasiet läsa upp sina betyg i komvux. Flera av de här problemen hänger samman med dagens kursrelaterade betyg.

Jag vill gärna säga att jag är glad över att flera borgerliga partier nu i sina motioner flaggar för att de vill ha en övergång till ämnesbetyg. Vi socialdemokrater reserverade oss mot dagens kursutformade betygssystem när det infördes. Vi har tydligt klargjort att vi vill förändra betygssystemet med mer av ämnesbetyg för att minska stressen i skolan och för att betygen verkligen ska ge en rättvis bild av det eleven verkligen kan när hon eller han lämnar skolan. Detta är också rörelseriktningen i Gymnasiekommitténs förslag. Jag hoppas verkligen att det blir möjligt att skapa en bred majoritet för att förändra dagens betygssystem på denna punkt i samband med att dessa frågor diskuteras i riksdagen.

Fru talman! Det finns i dag en växande insikt om att betygen i grundskolan inte klarar av att ge den information om elevens kunskapsutveckling som föräldrar och barn har rätt att få. Alltför inser att det inte räcker med en siffra eller en bokstav för att beskriva hur väl en elev möter kunskapskraven i skolan. Det krävs hela meningar, det krävs ett ordentligt resonemang. Utvecklingssamtalen och den skriftliga informationen får därför en allt större och viktigare roll. Utvecklingssamtalen har dessutom en stor fördel i att de öppnar upp och fördjupar den dialog som måste finnas mellan lärare och föräldrar. Alla vi som är övertygade om att föräldrar kan spela en mycket viktig roll för sina barns kunskapsresa i skolan bör se detta som en stor fördel och möjlighet.

Som urvalsinstrument kommer betygens roll i grundskolan att minska om Gymnasiekommitténs förslag till den nya gymnasieskolan genomförs, eftersom alla elever ska garanteras rätten att komma in på den sektor som eleven väljer i första hand. I gymnasieskolan kommer betygen som urvalsinstrument att spela en fortsatt avgörande roll vid antagning till universitet och högskola.

Jag hade tänkt att bara koncentrera min inledning på den socialdemokratiska politiken. Men efter debatten, som har visat att också ni har diskuterat väldigt mycket just om socialdemokratisk politik, känner jag mig ändå nödgad att kommentera vissa inslag i debatten.

Några i debatten har sagt att de vill ha fler betyg tidigare och att om vi bara ändrar det här kommer i princip alla problem i skolan att lösas. Andra vill inte ha några betyg alls. Kanske ligger sanningen någonstans mittemellan. Vi socialdemokrater tror det. Vi socialdemokrater tror att betygen behövs i dagens skola, men vi behöver inte fler betyg för sjuåringar eller för mindre barn.

Debatten har också, tyvärr, haft inslag av osakligheter – kränkningar av en hel yrkeskår, som jag ser det. Debatten om att lärarna inte kan sitt jobb reagerar jag emot. När Anna Ibrisagic förklarar att lärare inte kan hålla utvecklingssamtal och förklara för elever och föräldrar hur det går i

skolan och hur man möter kunskapskraven, då blir jag upprörd. När Torsten Lindström förklarar att lärare inte vet vilka elever som behöver extra hjälp för att kunna lära sig läsa, skriva och räkna och att det behövs ett nationellt prov som förklarar för lärarna att den här eleven inte klarar av matten i skolan, då tycker jag att han kränker lärarrollen. Jag har aldrig träffat dessa lärare som inte kan se vilka elever i deras klass som behöver extra stöd för att kunna läsa, skriva och räkna.

Sammanfattningsvis, fru talman, tror jag att de allra flesta är överens om att betygens roll i skolan har förändrats under de senaste decennierna och att de kommer att fortsätta att förändras. Betygen kommer att finnas kvar som ett kvitto på elevens uppnådda kunskaper, men de räcker inte som kunskapsmätare. Och betygen i grundskolan kommer med all sannolikhet att minska i betydelse som urvalsinstrument. Kursbetygen i gymnasieskolan tror jag måste förändras till mer av ämnesbetyg.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till förslagen till beslut i utbildningsutskottets betänkande nr 12 och avstyrka samtliga motioner.

Anf. 162 TORSTEN LINDSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag blir nästan yr när jag hör Mikael Dambergs inledning, denna pamflett av vackra ord och en lovsång över hur väl allting fungerar. Mikael Damberg talade om en trygg kunskapsskola. Ja, har man hört på maken! Vad är det för trygghet när 14 % av våra skolelever går till skolan med ångest, oro och magont? Vad är det för kunskapsskola när var fjärde elev inte blir godkänd i de kurser som finns och som är utformade så att de allra flesta ska kunna klara dem? Vad är det för trygg kunskapsskola? Vad är det för socialdemokratisk skolpolitik som har lett till detta haveri i denna skola där tryggheten är urholkad och där kunskapen är satt på undantag? Det här är ett resultat av den socialdemokratiska passiva skolpolitiken.

Jag blir också en aning bekymrad när jag hör Mikael Damberg ge uttryck för något slags maktens arrogans. Mikael Damberg talar som om Gymnasiekommitténs förslag redan var förverkligat. Men visst är det väl så att remissinstanserna ska få tycka till innan regeringen lägger fram sin proposition och riksdagen har sin debatt? Inte kan det väl vara så att socialdemokratin redan har bestämt sig för att genomföra sin politik och sina förslag innan man ens har brytt sig om att höra på de remissinstanser som man faktiskt formellt frågar? Inte kan det väl vara så att regeringens skolpolitik är så arrogant?

Anf. 163 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Det är spännande med en betygsdebatt i kammaren.

Jag sade inledningsvis i mitt anförande att socialdemokratin vill utveckla en trygg kunskapsskola för alla barn och ungdomar i vårt land. Jag påstod aldrig att vi har en trygg kunskapsskola som är perfekt för alla barn och ungdomar i vårt land. Jag skulle aldrig, för att använda Torsten Lindströms ord, vara så arrogant eller så självsäker att jag skulle påstå detta.

Däremot tror jag att vi måste se betygens roll också i relation till vad som händer på skolpolitikens område i övrigt. Det blir ju tämligen meningslöst att diskutera omprövning av betyg i gymnasieskolan om det kommer att visa sig att det finns en majoritet i den här kammaren för att

faktiskt ha ämnesbetyg, som du själv förespråkade. Om vi förespråkar en modell med ämnesbetyg, minskar ju dramatiskt behovet av omtenteringar. Då kan vi använda resurserna för att hjälpa barnen tidigt i kunskapsutvecklingen i stället för sent via komvux.

Jag vill inte föregripa någon diskussion, men man måste ändå se att gymnasieskolan antagligen kommer att förändras och att det påverkar betygsdebatten. Det jag ville säga i mitt inledningsanförande var: Låt oss ta den här betygssdiskussionen just i samband med Gymnasiekommitténs förslag, för då kan vi få ett betygssystem som kanske håller lite längre än bara de närmaste två tre åren.

Anf. 164 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik:

Fru talman! Jag välkomnar Mikael Dambergs sjukdomsinsikt. Det finns mycket som behöver göras. Det är bra att Mikael Damberg inser det och också vill göra en insats. Ingen kan ju vara nöjd med den socialdemokratiska skolpolitik som faktiskt har lett fram till den skola där tryggheten har ersatts av otrygghet och där kunskapen har satts på undantag.

Sedan blev jag en smula förvånad när jag hörde Mikael Damberg stå i riksdagens talarstol och försöka artikulera åsikter som aldrig *jag* har givit uttryck för. Det vi kristdemokrater vill är ju att hjälpa våra unga, våra barn och ungdomar, att de ska få hjälp i tid. Vi vill hjälpa våra lärare att ha en likvärdig nationell betygssättning. Det är därför vi vill ha fler nationella prov. Jag förstår inte hur den socialdemokratiska grupperingen kan säga nej till nationell likvärdighet, nej till att få mer av kvaliteten i den svenska skolan.

Sedan undrar jag också över ordet ”ansvar”. Vi har ju alla ansvar för det vi resonerar om. Det är därför vi kristdemokrater också vill ha ett ansvarskontrakt i skolan där det blir tydligt vilka aktörer – föräldrar, personal, elever – som ska hjälpas åt runt elevens kunskapsutveckling och övriga utveckling. Ordet ”ansvar” brukar man i vanliga fall inte höra så mycket från vänsterkanten i denna kammare, och min fråga till Mikael Damberg är därför, fru talman: Hur tänker sig socialdemokratin att hitta ett system som är bättre än det som Mikael Damberg talar om för att se till att våra elever får hjälp i tid och för att sätta betyg för lärarna om inte ordet ”ansvar” får vara med?

Anf. 165 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Torsten Lindström säger att han vill hjälpa lärarna och eleverna. Han vill hjälpa lärarna att sätta likvärdiga betyg. Om det var argumentet, om jag trodde på det, så förstår jag inte varför de nationella proven ska genomföras i trean. Vad jag förstår vill du inte genomföra betyg förrän i sexan. Det finns ju en reservation som säger att det här ska genomföras redan i tredje årskurs. Jag kanske blandar ihop det – det är i alla fall flera partier som vill ha de nationella proven i trean. Då ber jag om ursäkt.

Det finns ju redan nationella prov. Det låter som om det inte finns nationella prov för att just uppnå en likvärdighet. Problemet med de nationella proven, som har diskuterats tidigare, är att de inte mäter hela kunskapsutvecklingen. Det finns en risk om vi bara fokuserar på de nationella proven och vill ha kvalitativa betyg, som både du och jag säger

oss vilja ha. Då får vi ett problem om vi alltmer förskjuter oss mot de nationella proven. De mäter *en* typ av kunskap. Det ser jag som en risk.

Jag tycker att det ska finnas nationella prov som garanterar likvärdighet. Däremot tycker jag inte att man ska införa nationella prov, vilket har diskuterats och som det finns reservationer för också i den här kammaren, likt det Stockholmsprov som genomfördes i Stockholm av de borgerliga partierna.

Anf. 166 ANNA IBRISAGIC (m):

Fru talman! Jag trodde i min enfald att Mikael Damberg förstod att jag pratade om egna erfarenheter – så försök inte få det till något annat – när jag pratade om omdöme. Jag ska inte använda mina dyrbara två minuter till att ytterligare fördjupa mig i egna erfarenheter. Jag ska koncentrera mig på kommentaren om alla elever, inte bara några. Det är alltid roligt, fru talman, att höra på Mikael Damberg. Jag har ju debatterat med honom under valrörelsen. Det är ofta samma uttryck som kommer igen, som just det där ”för alla och inte för några”. Han pratade om någon fotbollsplan där alla elever i socialdemokratisk politik ska vara med på planen och spela medan jag vill att de ska sitta på någon bänk.

Men det är ju så, att det är just i dagens socialdemokratiskt styrda samhälle som de starka eleverna, alltså några och inte alla, som har föräldrar som orkar engagera sig och se till att barnen får den kunskap de ska ha och att de själva får den information de ska ha, klarar sig bra. Det är också så att de starka eleverna, och för den delen även de starka individerna i samhället, alltid klarar sig oavsett vilket system vi har. Det är just precis det du säger att Socialdemokraterna är en försäkring för som inte sker. Det är de som är svaga, som inte har dessa engagerade föräldrar och som inte förmår lära sig vid sidan om, som far illa i dagens samhälle. Snacka om att några sitter på bänken!

Anf. 167 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Även här har jag lite svårt att se var betygen kommer in i diskussionen. Jag tror till skillnad från Moderaterna i den här debatten inte att betyg, vare sig vi har dem eller inte har dem, kommer att påverka kunskapsutvecklingen så enormt i den svenska skolan. Jag tror att det finns andra saker som påverkar den.

De elever som i dag inte klarar skolan, de som faktiskt skolan misslyckas med i dag, hjälps inte av att vi inför två tre nya betygssteg i skolan. De behöver mer tid med läraren. De kanske behöver nya skolböcker. De behöver få engagemang och stöd för att klara skolan. De behöver få en pedagog som kan få dem att se det logiska med matematiken om deras tidigare lärare inte klarade av det. Det är vad de eleverna behöver – inte ett betygssteg till.

Då väljer vi socialdemokrater i vår budget att faktiskt avsätta pengar för att anställa just fler lärare och andra vuxna i skolan, för att kunna hjälpa de barnen. Vi tror också att kunskapsresan börjar tidigare. Det är därför vi inför en allmän förskola som en möjlighet för alla fyra- och femåringar för att kunna starta kunskapsresan tidigare, för att hjälpa alla barn och ungdomar att nå den här kunskapsutvecklingen. Moderaterna tror uppenbarligen att betyg och avsaknad av 3 000 fler lärare gör att det blir bättre. Jag tror det inte.

Anf. 168 ANNA IBRISAGIC (m) replik:

Fru talman! Nu är det faktiskt så att ju tidigare man förstår vad som är problemet, desto lättare är det att sätta in de åtgärder som behövs. Det är vi överens om. Det är bara medlen som vi gör det med som skiljer oss. Min misstanke, eller rättare sagt min allvarliga övertygelse, är att just de elever som har problem med skolan, problem med lärandet, också är de elever som inte vill ha betyg. Det är ju de som motsätter sig betyg mest. Det är precis likadant med politiken. Socialdemokraterna misslyckas med sin skolpolitik, misslyckas med att få eleverna att gå ut med fullständiga betyg genom alla utbildningssystem. Så vill inte heller de socialdemokratiska politikerna ha någon utvärdering – och inte något betyg heller. Det är därför vi så ofta pratar om flumskola.

Om vi nu pratar om en skola för alla där alla ska vara på planen och spela i den fotbollsmatch som i socialdemokratiska ögon heter Den svenska skolan, då är det inte bara så att ett antal elever sitter på reservbänken. Det är snarare så att Socialdemokraterna har tagit bort både domaren och bollen. Alla springer åt alla håll och ingen vet vart.

Anf. 169 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Fru talman! Jag ska avsluta med att citera en moderat skolpolitiker. Jag gör inte det så ofta. Beatrice Ask sade i den här kammaren att betygen inte är så viktiga, utan det är utvärderingen som är det viktiga. Ibland när man lyssnar på moderater spelar utvärderingen mindre roll. Det viktigaste är betygen – gärna så tidigt som möjligt.

Jag ska ge Anna och Moderaterna ett erkännande: De är i alla fall konsekventa i sin linje. De vill ha betyg. De tror att det ger tydliga besked till eleverna. Därför vill de ha det från årskurs 1. Det kan man ju tro att flera i den här kammaren vill efter att ha lyssnat på debatten.

Anf. 170 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Det är roligt att vi är överens på en punkt. Det viktigaste är att få bort rädslan, den överdramatiserade bilden av betygen. Det är faktiskt inte första gången som jag i skoldebatten sitter på samma position som socialdemokrater. I slutet av 70-talet och början av 80-talet tillhörde jag en förening som hette Föreningen för kunskap i skolan. En av de viktigaste aktörerna var Yngve Persson, före detta fackförbundsordförande, före detta riksdagsledamot. Vi kallades fascister i skoldebatten av mycket hatiska motståndare. Jag har mycket sällan träffat på så mycket hat i en debatt som under de debatterna, när vi försökte tala om kunskap, kultur, arv, kontinuitet, fördjupning och så vidare.

En annan socialdemokrat som jag betraktar som en vän är Bengt Göransson. När min bok *Barn utan rötter*, som beskriver det tomrum i vilket svenska barn växer, kom ut var Bengt Göransson en av försvararna av boken. Så låt oss avdramatisera betygens roll.

Men det betyder att också använda betygen på rätt sätt. Låt dem komma in i barnens värld utan så mycket buller och bång, som om det skulle vara något mycket skadligt och mycket farligt som plötsligt hotar barnen.

Anf. 171 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Herr talman! Vi har delvis olika uppfattningar. Jag tror att betyg om de kommer in tidigt faktiskt kan innebära en stämpel i pannan på barnen som leder till att de inte blir lika intresserade av kunskapsutvecklingen i skolan som de var tidigare. De barn som har mest problem i skolan och som vi här diskuterar ofta – och som vi måste hjälpa mest – hjälps inte av att få fler betyg tidigare.

Jag får inte Ana Maria Nartis logik att gå ihop. Hon säger att betyg är det bästa sättet att vara tydlig och rak. Jag menar att det finns andra sätt att informera föräldrar och elever – mer omfattande än bara en siffra och en bokstav. Jag tror på både utvecklingssamtal och skriftlig information. Jag tror att det ger mer information till föräldrar och elever. Ana Maria Narti säger att betygen är det viktiga här. Varför ska man då ha betyg bara i årskurs 6? Varför inte ha det tidigare?

Om betyg är det bästa sättet att ge rak och tydlig information, varför vill Folkpartiet då inte ha det från första klass?

Anf. 172 ANA MARIA NARTI (fp) replik:

Herr talman! Personligen vet jag inte precis när man ska införa det. Jag vet att den svenska skolan har drivits åt alla håll under åtminstone mitt svenska liv, 33 år. Det har vimlat av dogmer, färdiga lösningar och teorier. Jag tror inte på en oerhört brutal förändring. Däremot tror jag att detta att låta barn gå från grundskolan till gymnasiet utan kunskap är direkt förödande.

Jag ska berätta kort hur det var en gång då jag tog några elever till en radiostudio. De var 19, 20 och 22 år. De skulle göra en inspelning. Det var teaterlever. I studion upptäckte vi att de inte kunde läsa. Hur tror Mikael Damberg att de här ungdomarna mår? Du, Mikael Damberg, har jobbat mycket med ungdomsfrågor. Du vet säkert att man har tillsatt en utredning om den mycket stora grupp ungdomar som efter så kallad fullbordad skola faller i ingenting. De får inte jobb. De är inte sjuka. De är inte i studier. De är ingenstans – i ett tomrum! Det är en mycket stor grupp.

Hur kan vi låta detta ske i ett demokratiskt samhälle?

Anf. 173 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Herr talman! Det sista Ana Maria Narti tar upp är ett stort problem. Det tror jag också. Men det löses inte av att man påstår att vi socialdemokrater har sänkt inträdeskraven till gymnasiet eller att man inte behöver kunna läsa, skriva eller räkna för att plugga på gymnasiet. Det är inte sant. Vi har inte tagit bort några inträdesvillkor alls i gymnasieskolan. Man blir inte inskriven i gymnasieskolan om man inte har med sig sina betyg från grundskolan.

Något annat som vi har sagt, och som liberaler borde fundera på, gäller följande. Elever som har kommit till Sverige från ett annat land, börjat skolan ganska sent och lärt sig en massa ämnen men inte kunde svenska eller engelska innan de kom till Sverige ska alltså lära sig två språk. Om eleven i grundskolan därför bara klarar svenskan och inte engelskan men har hyggliga betyg i övriga ämnen – är det då smart att säga till eleven, som kanske vill bli fordonsmekaniker: Du måste gå och läsa engelska ett år till dess att du har klarat det! Du får inte börja med

fordonsmekaniken. Du får inte börja studera med några andra kamrater och läsa upp det här samtidigt!

Gör vi den eleven mer motiverad att studera, eller gör vi honom en björntjänst? Jag tror att vi gör honom en björntjänst, och det är vad det här handlar om.

Anf. 174 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Det var intressant att lyssna till Mikael Damberg. Han recenserade betygssystemet och kom egentligen fram till att det vi har att jobba med i dag är ganska bra. Samtidigt pratade han om att vi befinner oss i en föränderlig verklighet där betygens utformning och roll kommer att behöva utvecklas och förändras.

Det är också viktigt att vi i skoldebatten och utbildningsdebatten ibland lyfter fram visioner och stöter och blöter tankar. Även om de inte är färdigtänkta tror jag att vi måste våga göra det. I den reservation som vi har tillsammans med Miljöpartiet har vi försökt lyfta lite på denna fråga.

Min fråga är egentligen: Vilka visioner har Socialdemokraterna i betygsfrågan? Mikael Damberg antyder att vi kommer att behöva diskutera någon riktning och någon förändring. Då är det intressant för mig och säkert för många andra att få veta åt vilket man ska. Det är alltså den klassiska frågan: Vad vilja Socialdemokraterna? Ta gärna med lite om SSU-visionerna i svaret.

Anf. 175 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är roligt att diskutera visioner. Men när man frågar om mina visioner för betygssystemet blir det lite futtigt, måste jag säga. Det är ungefär som att fråga vad jag har för visioner om utvärderingssystemet eller kanske om körkortsprövet i Sverige.

Min vision för skolan är att de elever som kommer till skolan – ni vet, 6–7-åringarna som väntar på första dagen i skolan med ögon som blänker, för de vill dit och lära sig något – ska tycka att det är lika roligt när de går i nian eller på gymnasiet. Så har vi det inte i Sverige i dag. Min vision är att ingen ska tappa det här suget. Som jag har sagt tidigare tror jag att alla barn faktiskt vill och kan lära sig saker och ting, om det blir rätt förutsättningar och man så att säga hittar rätt intresseknapp att trycka på. Det är visionen.

Då kommer betygssystemet in. Betygssystemet kan hjälpa, men det kan också stjälpa. Därför tror jag att det vore en farlig utveckling i Sverige om vi satte betyg allt tidigare på små barn. Då finns en stor risk att vi sätter stämpeln ”förlorare” i pannan på barn som ännu inte är förlorare. Det vill jag inte bidra till.

Anf. 176 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att det är fnuttigt att prata om visioner i den här frågan. Det kan haka i vartannat. Man kan lätt raljera och fråga: Ska vi sätta stämpeln ”förlorare” i pannan på en som går i åttan? Var går gränsen?

Ett sätt vi har för att utveckla saker och ting är att bedriva olika slag av försöksverksamhet. Vi har antytt möjligheten att ha någon form av försöksverksamhet med betygsfri intagning till gymnasieskolan. Vi vet

att det finns kommuner och regioner som är intresserade. Men det kanske inte är rätt väg. I vår reservation har vi också konstaterat att den här frågan är komplicerad. Den är inte lätt.

I Mikael Dambergs vision om utvecklandet av skolan antydde att vi också måste ha en diskussion om sätten att utvärdera, följa upp och överföra information. Då kommer vi naturligt in på betygen.

Jag vill följa upp min första frågeställning om visioner med att fråga Mikael Damberg: Hur anser du att arbetet med att utveckla framtidens skola ska gå till – där vi också har moderna sätt att utvärdera och informera eller till och med ha alternativa betyg eller alternativ till betyg? Hur ska ett sådant arbete bedrivas?

Betyg

Anf. 177 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Herr talman! Först vill jag kommentera vad som sades om försöksverksamhet. Det är viktigt att se att det finns skolor i dag, till exempel friskolor med Waldorfpedagogik, som inte använder betyg. Det har inte diskuterats så mycket i Sverige, särskilt inte av friskoleanhängare, som ofta brukar vara högljudda i debatten och oftast är för betyg. Det finns pedagogiker i de fria skolorna som inte tillämpar betyg i dag. Det finns alltså exempel på skolor som redan i dag tillämpar det här systemet.

I min inledning försökte jag beskriva att jag tror att den allmänna skolutvecklingen gör att betygens roll i grundskolan minskar, precis som när man byggde ut gymnasieskolan. En del verkar beklaga detta att fler går på gymnasieskolan än tidigare. Om vi skulle följa Gymnasiekommitténs förslag att alla kommer in på sitt förstahandsval minskar betygens roll.

Jag tror att det är på samma sätt när det gäller högskolan. Jag tror att det är väldigt få som i dag tror att vi kan bygga ut högskolorna så att alla kommer in på sina förstahandsval, även om det vore en stor vision. Jag tror att om vi fortsätter att bygga ut högskolan minskar betygens betydelse och den stress som eleverna känner för att verkligen prestera betyg. I stället kan de koncentrera sig på att prestera kunskap.

Anf. 178 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Herr talman! Jag har två frågor till Mikael Damberg. Jag vill anknyta lite grann till Lennart Gustavssons fråga, som jag inte tycker att det gavs ett tillräckligt fylligt svar på.

Du visar på en relativt nyanserad syn på betygssystemet. Du vill se över de brister som dagens betygssystem har. Jag skulle vilja höra varför ni då inte kan tänka er att till exempel utreda andra system för antagning till högre utbildning. Och varför är ni ovilliga att pröva något annat system i en region? Jag vet allting om Waldorfskolorna och vad de har för system, och du svävade förbi frågan. Men varför kan ni inte pröva ett sådant system i en region i den kommunala skolan?

Jag har ytterligare en fråga. Du vände dig till betygsivrarna och talade om att man inte för tidigt ska stämpla någon i pannan som förlorad. Du undrade varför de inte mer konsekvent driver att man ska ha betyg från årskurs 1. Jag skulle vilja vända på det och fråga varför Socialdemokraterna inte är konsekventa i det resonemang som du visar på. Varför är det okej att stämpla någon i pannan som förlorare i de senare årskurserna i grundskolan?

Anf. 179 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Herr talman! Jag ska börja med den sista frågan. Jag tror inte att det behöver bli på det sättet när man har gått i skolan under många år. Man har fått en kontinuerlig kontakt med sin lärare, man har haft utvecklings-samtal och man har också fått skriftlig information till sina föräldrar om var någonstans man ligger efter i kunskapsmålen. Jag tror också att elever når en mognadsnivå när de blir äldre som gör att de kan ta till sig en enkel siffra eller en enkel bokstav på ett helt annat sätt än man kan göra när man är sju, åtta, nio eller tio år. Det är det som gör att jag tror att lärarkåren är tveksam till att ha betyg mycket tidigare därför att den ser de pedagogiska riskerna med att barn utsätts för betyg alltför tidigt.

Sedan kan man inte komma ifrån att betygen spelar en roll vid antagningar och kommer att göra det framöver. Det är här som vi får problem med försöksverksamhet och annat. Det hade varit en annan sak om man hade haft det system som Vänsterpartiet och Miljöpartiet skissar på. Men inte ens ni verkar ha detta system på plats. Då tror jag att det är svårt att köra en försöksverksamhet på gymnasiet till någonting som inte finns på högskolan.

Sedan kan man ändå konstatera att högskolan i dag inte bara bygger på antagning via betyg utan att det faktiskt finns olika vägar in på högskolan. Och det tror jag också är bra eftersom vi vet att alla omdömessystem har sina brister. Därför tror jag att det är bra att högskolan har flera ingångar än bara via betyg.

Anf. 180 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tror naturligtvis också att man är mer mogen i de högre årskurserna i grundskolan än när man är sju eller åtta år. Jag tror att man klarar av den här informationen bättre. Det håller jag med dig om. Men jag tror fortfarande inte att det är bra. Jag tror fortfarande inte att det är bra att man som känslig 14-åring ska få det som faktiskt då också kan bli en stämpel och som kan ge en känsla av utsatthet, att man fastnar i en negativ självbild. Jag tror inte att det är bra då, men jag tror att det är något lättare än när man är sju år. Men det försvarar inte systemet.

Sedan håller jag med dig om att det inte finns något helt färdigt system för hur alternativet ska se ut. Vi har skissat på hur vi tror att det kan se ut. Men det måste utredas vidare. Och det är just därför som jag undrar varför ni hela tiden också röstar nej till att ens utreda detta och till att ens tänka lite nytt, att sätta er ned och fundera på hur ett alternativt system kan se ut i skolan och när det gäller antagning till högre studier.

Anf. 181 MIKAEL DAMBERG (s) replik:

Herr talman! Det som jag sade förut var att urvalsmekanismen hos betygen minskar om man skulle gå på Gymnasiekommitténs förslag. Men den försvinner inte helt och hållet. Man kommer nämligen antagligen att ha diskussioner om att det blir begränsningar någonstans längre fram även med Gymnasiekommitténs förslag. Då måste man diskutera vilka urvalskriterier som man ska använda. Och någon form av kunskapsutvärdering kommer man att behöva. I dagsläget finns kunskapsutvärderingen i form av betyg, och då tror jag att den kommer att behöva användas också på gymnasienivån för överskådlig framtid.

Anf. 182 HÅKAN LARSSON (c):

Herr talman! Jag tror att Mikael Damberg och jag är ganska överens om att betygens roll inte ska överdrivas men att de behövs, såvitt jag förstår, likaså att utvecklingssamtal och skriftlig information är viktiga och bra komplement. Men läget är att det inte fungerar så väldigt väl i den svenska skolan i dag som det borde göra. Då är frågan: Hur ska vi gå vidare och nå den bättre och tryggare kunskapsskolan som det talas om, och vad har betygen för roll i det arbetet?

Jag håller med om att det viktiga är att få mer resurser, lärare och så vidare till skolan. Men betygen är ändå ett redskap för att visa var eleven står kunskapsmässigt och kan kanske även vara en sporre för eleven om de används på rätt sätt. Därför vill jag ställa en fråga. Mikael Damberg behöver inte ge några storvulna visioner.

I dag är det glest mellan betygsstegen, och det är faktiskt många elever som upplever att det är ett stort steg att nå upp till nästa plattform så att säga. Då vore det väl inte så tokigt att fundera över om man kunde gå över till en sexgradig betygsskala som det föreligger förslag om och kanske börja ge betyg i sjätte klass? Jag håller med om att man inte ska börja ge betyg i småskolan. Men på detta sätt skulle man kanske kunna avdramatisera det sätt som betygen fungerar på i dag. Vad tror du om det?

Anf. 183 MIKAEL DAMBERG (s):

Herr talman! Jag börjar från slutet igen. Skulle man verkligen vilja avdramatisera och börja tidigt då kan man återigen börja ge betyg i ettan, så är det helt naturligt från början. Men jag tror att det finns ett problem att sätta betygen allt tidigare.

När det gäller att det är glest mellan betygsstegen finns det två debatter. Den ena handlar om att vi har problem i skolan. Då talar vi ofta om de elever som inte klarar sig i skolan. Det är ofta där som fokus för vår debatt ligger. Men dessa elever hjälps ju inte av ytterligare ett betygssteg. Vi ska ändå komma ihåg att det inte är där som kruxet ligger. Jag tror nämligen inte att vi vill införa betyget Icke godkänd plus. Det är inte det som vi talar om, utan vi talar om fler steg bland de godkända stegen. Jag tror inte att det i sig är en lösning på problemet med de icke godkända eleverna som vi har i skolan i dag.

Alla de som pläderar för fler betygssteg måste däremot också fundera på om det går att göra det inom ramen för det betygssystem som vi har, nämligen ett kunskapsbaserat betygssystem. Många experter på området säger att det blir otroligt svårt att skapa ett system med fler betygssystem som lärarna ska kunna gradera om man inte ska gå tillbaka till det relativa betygssystemet. Och jag vill inte tillbaka till ett system där man inte mäter kunskap utan bara anger att 7 % ska få en 5:a och att 7 % ska få en 1:a oavsett vad eleverna kan. Det är ett dåligt system som vi har lämnat. Det finns en risk med att förändra betygssystemet, som flera av er har varit inne på, när expertisen säger att det inte går att ens i ord beskriva de betygssystem som gör att lärarna kan sätta likvärdiga betyg över hela

Betyg

Betyg

landet även om de skulle vilja det. Det är ett problem som jag tycker att ni som vill ha fler betygssystem bör ha ett svar på. Hur ska det gå till?

Anf. 184 HÅKAN LARSSON (c):

Herr talman! Jag håller med om att det är kunskaperna som ska mätas i ett betygssystem – självfallet – och att betygen inte hjälper dem som har det absolut svårast och som behöver hjälp. De behöver andra insatser. Men det kan vara en stimulans i kunskapsinhämtningen om man kan gå ett steg vidare och nå ett steg högre upp. Och om det är lättare kanske man jobbar mer, och då blir det en sporre. Det är ofta så att elever som har ett svagt betyg Godkänd tycker att det är ett oändligt steg till att bli Väl godkänd. Och hur ska vi komma till rätta med det om vi inte ändrar systemet?

Anf. 185 MIKAEL DAMBERG (s):

Herr talman! Jag vill inte ändra systemet just därför att jag tror att systemet då skulle braka ihop och att vi åter skulle få ett relativt betygssystem.

Ni som företräder fler betygssystem tycker jag ska ägna mer tid och kraft åt att beskriva hur det ska genomföras om ni verkligen vill ha det. Jag tror att det blir otroligt svårt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)

Mobbning i skolan

12 § Mobbing i skolan

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU13
Mobbing i skolan.

Anf. 186 PER BILL (m):

Herr talman! Vi har i år bestämt oss för att ändra lite på våra debattformer. Det innebär att vi har en ganska lång rad betänkanden där vi delat upp skolfrågor och utbildningsfrågor i lite mindre betänkanden. Det är nog bra på många sätt. Vi har i dag debatterat grundskola i ett betänkande, betyg i ett annat och nu ska vi debattera mobbing.

Det pratades tidigare mycket om visioner. I min vision hittar varje elev en skola där han eller hon kan lägga en riktigt god kunskapsgrund för sitt livsprojekt. Det är eleven själv som tillsammans med sina föräldrar hittar den skolan.

Det behövs mycket mer för att klara denna vision. Det behövs mer kunskap med kvalitet och relevans. Det behövs just en mångfald av skolor och frihet att välja. Det krävs att lärare och skolledare får större pedagogisk frihet för att eleverna ska kunna nå de kunskapsmål som vi sätter upp. Och – inte minst viktigt – det behövs trygghet, respekt och arbetsro i skolan.

Herr talman! Vilken sjuåring, tioåring eller trettonåring, som dagligen eller åtminstone någon gång i veckan utsätts för sparkar, slag, spottlos-

kor, förnedring, förakt eller utfrysning kan samtidigt lägga en gedigen kunskapsgrund som ska vara början på hans eller hennes starka livsprojekt?

Jag tror att det är väldigt svårt. Jag vet att många av mobbningens offer är starka individer som kommer igen och kämpar på, trots att deras plågoandar gör livet jobbigt och ibland nästan outhärdligt för dem. Men för att de verkligen ska kunna ta tag i sina kunskapsprojekt behöver vi se till att få en skola som är fri från mobbning.

Herr talman! Vi moderater har länge slagits för att vi ska få in fler vetenskapligt grundade sätt att minska mobbningen. Det handlar till exempel om att tidigt börja förebygga mobbningen i skolan. Det handlar om att hjälpa dem som är mobbade. Det handlar om att förhindra mobbarna att fortsätta att kränka. Det handlar om att skapa en grund, ett kamratskap, i skolan som gör att man inte kan få andras respekt genom att uppföra sig illa mot någon enskild person.

Det behövs tydliga roller för skolans personal. Våldsbrott i skolan ska anmälas. Mobbning måste behandlas utförligt redan i lärarutbildningen, liksom i fortbildningen av lärare. Skolverket ska forskningsmässigt, år efter år, låta utvärdera och kvalitetscertifiera arbetsmetoder för att förebygga och förhindra mobbning.

Betydligt färre elever skulle gå till skolan med en klump i magen om vi på allvar tog tag i de problem som finns, om vi vågade sätta in forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbningen. Det räcker nämligen inte med vackra tal och god vilja om vi vill komma åt detta stora problem.

Anf. 187 AXEL DARVIK (fp):

Herr talman! Mobbning i skolan är i dag ett problem som växer. Rapporter om våld, mobbning och språkvåld duggar allt tätare från rikets skolor. Mest illa berörd blev jag nog av den rapport som kom från Höganäs där en lätt utvecklingsstörd kille blev tvingad att ge oralsex till några äldre skolkamrater. Detta skulle vi kanske i dagligt tal kalla våldtäkt.

Efter flera veckor och många diskussioner med kommunen och skolan tvingades familjen till slut flytta från kommunen för att grabben skulle kunna gå i en annan skola och komma bort från sina plågoandar. Han var livrädd för att gå tillbaka till den gamla skolan. Ett naturligt steg hade givetvis varit att plågoandarna fått lämna skolan. Men så blev alltså inte fallet.

Barnombudsmannen har gjort beräkningar som visar att 130 000 elever i dag mobbas i skolan, jämfört med 100 000 för bara några år sedan. Detta innebär ett ofattbart stort lidande. Det är ett lidande som unga individer får utstå under lång tid och som kan ge permanenta ärr i den egna personligheten.

Brottsförebyggande rådet har gjort undersökningar som visar att 10 % av pojkarna känner sig mobbade under sin skoltid. Det är en oroväckande hög siffra, men siffran för flickorna är än mer alarmerande. 16 % av flickorna känner sig mobbade. Vanligast är mobbningen i årskurserna 3–6.

Man måste emellertid poängtera att problemet med mobbning i högsta grad är en politisk fråga. Många lärare och rektorer har inte den politiska uppbackning som skulle behövas för att kunna hävda skolans

regler. Lagar och förordningar på området är otillräckliga. Det behövs större möjligheter att kunna stänga av än att flytta elever.

Det är hög tid att vi politiker drar en tydlig gräns. Flickor ska inte behöva utstå att få ord som hora kastat efter sig. Personer med invandrarbakgrund ska inte behöva bli kallade blatte eller svartskalle. Funktionshindrade ska inte trakasseras. Lärare ska inte behöva bli misshandlade i dagens skola. Allt detta tycker vi är självklart, och därför vill vi sätta en gräns för vad som är tillåtet och också se till att det ges möjligheter att hävda den gränsen.

Herr talman! Det krävs åtgärder som är förebyggande, aktiva och uppföljande. Skolan behöver vara meningsfull, och det behöver än en gång poängteras att vi bör fortsätta, och utöka, byggandet av en kunskapsskola där alla elever når målen och där speciallärare finns tillgängliga för att hjälpa dem som har det extra kämpigt. Då behöver inte aggressioner och frustrationer tas ut på de jämnåriga kamraterna i klassen.

Mobbningsplaner med tydliga aktiviteter, som ska sättas i gång den dagen man upptäcker mobbning på skolan, måste inrättas. Det handlar om mobbningsplaner som verkligen fungerar. Vi liberaler vill inrätta en nationell skolinspektion som arbetar med att följa upp dessa planer så att de kvalitetsmässigt håller måttet.

Det behövs fler vuxna i skolan som kan hjälpa till med läxor och liknande. Det krävs också aktiva åtgärder när man upptäcker mobbning. Vi anser att brott som begås i skolan naturligtvis ska polisanmälas. Många gånger har mobbning, under olika rubriceringar, en motsvarighet i brottsbalken.

Rektorerna måste vara de som har ansvaret för att detta sker. Men de måste också ha befogenheter att vidta åtgärder vid mobbning. Rätt information ska naturligtvis också gå ut till föräldrarna så att de är underbyggda om vad som händer i skolan. Man måste aktivt arbeta med att splittra upp gäng där det finns tendenser till mobbning.

Det uppföljande åtgärderna är naturligtvis också viktiga. Har man stängt av en elev måste man också ha ett tydligt program för att stödja eleven att komma tillbaka till skolan. Man måste också stödja de elever som har blivit utsatta för mobbning.

Det ska också vara möjligt att utkräva skadestånd från de kommuner som i dag inte har tagit sitt ansvar och där man inte har gjort allting som man har kunnat för att stävja mobbningen i skolorna.

Mobbningen är något som påverkar hela samhället. Därför är det viktigt att skolan sätter en väldigt tydlig gräns. Man kan inte nog poängtera detta. Vi liberaler vill att skolan nu ska få verktygen som i dag saknas. Jag vill därför yrka bifall till vår reservation nr 10. Jag står naturligtvis bakom också våra övriga reservationer.

Anf. 188 INGER DAVIDSON (kd):

Herr talman! Det är inte första gången som vi debatterar mobbning i denna kammare. Det kan kännas väldigt trööstlöst att så lite tycks hända. Fortfarande går tusentals pojkar och flickor till skolan med magont varenda dag. Sommarlovet som ligger framför blir kanske en kortfristig befrielse. Men när hösten närmar sig vet de att det kommer att fortsätta.

Det som är svårast att höra när barn berättar om hur de hade det, ofta långt senare, är att de säger att de vuxna såg men inte brydde sig. Jag vet

att det kan finnas många orsaker till att det känns lättare att vända sig bort än att stanna och ta itu med en situation som tyder på att någon utsätts för mobbning.

Det är enklare att intala sig att det nog inte är så farligt och säga att så där har barn alltid hållit på. Det kan också föra med sig en massa bekymmer för mig om jag ingriper. Ändå vet vi att förutsättningen för att få bukt med mobbningen är ett tydligt och konsekvent agerande från de vuxnas sida. Vad är mobbning? Jo, systematisk och upprepad kränkning.

Det som ser ut som ett lätt ryck i håret eller en armbåge i sidan visar sig nämligen ofta vara just systematisk och upprepad kränkning av en och samma person om man börjar höra sig för. Att tro på bortförklaringen: Vi bara skämtade, får aldrig vara ett motiv för att inte följa upp en situation, även om den som säger det är den som blir utsatt för kränkningen. Det är inte så ovanligt.

Det finns många orsaker till att mobbning fortfarande är det stora problem som det är. En orsak är att det finns för få vuxna omkring barnen. Det är viktigt att elevassistenter, fritidsledare, kamratstödjare och kanske en klassmorfar finns med på skolgården och i andra sammanhang där lärarna inte räcker till.

Det måste alltid finnas en vuxen som är nåbar för den elev som behöver påkalla uppmärksamhet för sin egen eller för någon annans räkning. Samarbetet mellan de vuxna måste också fungera så att den ena handen vet vad den andra gör. Annars framgår aldrig upprepningen utan varje händelse framstår som enstaka och blir då naturligtvis inte så farlig ur den vuxnes synpunkt.

Klimatet på skolan är det viktigaste förebyggande arbetet mot mobbning. Att tidigt få lära sig att respektera andra genom att man själv blir respekterad och sedd ger en självkänsla som inte behöver förstärkas genom att någon annan trycks ned. För att få och upprätthålla ett sådant klimat i en skola krävs ett starkt ledarskap och engagerade vuxna som stöder varandra.

Etiska samtal där man diskuterar hur man ska bete sig mot varandra i olika situationer behöver vara ett dagligt inslag i varenda klass. Varenda en i skolan, och dessutom barnens föräldrar, måste tala sig samman om regler och principer för hur man ska behandla varandra. Det är den viktigaste planen mot mobbning, som så många efterlyser.

Ett bra samarbete med föräldrarna är en viktig förutsättning om arbetet mot mobbning ska lyckas. Att lärare och andra vuxna i skolan lär känna föräldrarna innan något inträffar gör det betydligt lättare att samarbeta om det uppstår problem. Föräldrarna har också alltid rätt att veta vad som händer deras barn även om det är obehagligt. Att barnen känner att de vuxna omkring dem drar åt samma håll och hjälps åt för att skydda honom eller henne ger trygghet och kan troligen minska skadeverkningarna av kränkningen.

Den fysiska miljön i skolan är också viktig för att förebygga mobbning. Nedklottrade väggar, ostädade miljöer och undanskymda utrymmen skapar grogrund för mobbning och för förstörelse över huvud taget. Motsatsen, fint inredda välstädade skolor med öppna ytor, inbjuder inte alls på samma sätt till ett dåligt beteende.

Det är helt enkelt därför att de miljöerna skickar helt motsatta signaler. Den ena skickar signalen att det inte spelar någon roll för oss vilken

miljö du vistas i på dagarna. Den andra skickar signalen att vi har försökt att göra det så trivsamt och ombonat för dig som möjligt här i skolan.

Detta gäller inte minst toaletterna. Jag måste få nämna det. Jag tycker att de är skamligt att så många elever fortfarande år 2003 tycker att toaletterna i skolan är så äckliga att de inte kan gå dit, enligt en undersökning från Barnombudsmannen nyligen. Detta måste väl ändå gå att ändra på.

Det som brukar diskuteras mest just nu när mobbning kommer på tal är om det ska vara tillåtet att flytta en elev som mobbar en annan. Jag har avsiktligt lagt den diskussionen sist i mitt anförande. Jag anser att det är där den hör hemma.

När allt annat är provat och ingenting har visat sig hjälpa måste det vara möjligt att flytta en mobbare. Ett utsatt barn ska inte behöva möta en plågoande som fortsätter trots alla olika insatser från de vuxnas sida. Att byta skola kan också vara ett sätt för mobbaren, som ofta har en svår problematik själv, att få börja på ny kula.

Enligt Skollagskommitténs förslag ska rektor få rätt att vidta de åtgärder som krävs för att skydda en elev och upprätthålla ordningen på skolan. Det tycker jag är en väldigt bra formulering. Den rätten måste självfallet innefatta möjligheten att flytta en elev som systematiskt och vid upprepade tillfällen kränkt en annan elev eller en lärare.

Kristdemokraterna har också lagt fram ett antal andra förslag som vi tror skulle kunna vända utvecklingen. Det behövs en uppstramad lagstiftning när det gäller anmälningsplikten. Det behövs kamratstödare och medlingsarbete vid varje skola och kunskapsutveckling hos all skolpersonal om spänningen som kan finnas mellan olika etniska grupper som kan leda till mobbning. Det behövs skärpt tillsyn av hur skolorna arbetar med värdegrundsfrågor och mot mobbning.

Vi tror slutligen att det behövs en nationell samling mot mobbning där elever tillsammans med vuxna i och utanför skolan tar bestämt avstånd från mobbning och samarbetar för att förhindra den. Ingenting annat än nolltolerans mot mobbning kan accepteras, som vi kristdemokrater ser det. Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 15.

Anf. 189 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! Jag vill börja med reservationerna. Jag yrkar bifall till reservation 1 och reservation 13.

Mobbarna överklagar till hovrätten. Den rubriken kunde man läsa i en dagstidning för cirka två veckor sedan. Vad var det som hade hänt? Hade mobbarna dömts orättfärdigt? Nej, det handlar om fem pojkar i tonåren som hade tejpbat händer, överkropp och ben med isoleringstejp på en tonårsflicka. De hade dragit runt henne i skolkorridoren och stoppat in henne under en bänk och satt sig ovanför bänken så att hon inte skulle komma ut. I ett första skede lades förundersökningen ned eftersom åklagaren ansåg att det var "ett pojkestreck som har gått överstyr". Efter överklagan fick mobbarna böter och ett skadestånd som de ska betala. Men nu överklagar mobbarna, och tonårsflickan har flyttat från orten.

Detta är bara ett exempel på den råa mobbningen som förekommer i landet. Ett annat är citerat från Rädda Barnens rapport: "Jag fick inte vara med någonstans. Jag kommer ihåg att jag gick runt, runt och runt i skolan

på rasterna. – – – Ni kanske inte tycker att de är så speciellt med det men tänk er om ni var åtta år och inte hade några vänner.”

Det här är en alltför vanlig situation och ett allvarligt vardagsproblem. Som ni hörde tidigare är det uppskattningsvis 130 000 barn i landet som har det så här. Det visar sig bland annat genom att samtalen till BRIS som handlar om mobbning ökade under 2000 med 42 %, och sedan 2000 har de fortsatt att öka tydligt i antal. Samhället tycks nästan acceptera att barn utsätts för ett långt mer kränkande och våldsamt beteende än vad vuxna någonsin skulle acceptera att själva utsättas för.

Herr talman! Eftersom vi har skolplikt måste vi se till att en nolltolerans mot mobbning i skolan införs. Det kan vara lätt att säga, men det är ett mål som vi måste sätta upp. Alla elever har rätt att bli bemötta med respekt, att få sin åsikt hörd och att få känna trygghet. Vad som helst kan utlösa mobbning. Vi har hört exempel förut. Det kan bero på omoderna kläder och på annorlunda hudfärg och rasism. Poängen är att det inte är den som är mobbad som är avvikande. Det är den som mobbar. Skulden får *aldrig* läggas på den som mobbas!

Vuxenvärlden måste ta sitt ansvar. Vi måste lyssna, ha ögonen öppna och säga till om vi ser att något är fel. Skolan ska förmedla alla människors lika rättigheter och värde samt att man ska ha tolerans med sina medmänniskor. En nolltolerans för våld och mobbning i skolan måste omedelbart införas. För att klara den målsättningen ska det framgå av skollagen att lärare och övrig personal som upptäcker mobbning ska ges skyldighet att rapportera till rektor för åtgärder. Det är också viktigt att det förebyggande arbetet fungerar bra – att eleverna blir sedda. Det måste man arbeta med ständigt i skolan, och inte bara som en temadag någon gång per läsår. Det är lika viktigt att ha ett kontinuerligt arbete när det gäller mobbning som när det gäller droger, som jag var inne på tidigare i dag när vi pratade om grundskolan.

Många skolor jobbar i förebyggande syfte med dramaövningar som ett exempel för att bygga upp elevernas eget självförtroende och för att träna elevernas empati, tolerans och respekt för varandra så att de ska få förståelse för hur man ska behandla sina medmänniskor. Ansvaret för att lära barn detta ligger givetvis inte bara på skolan, utan alla de värderingar som jag har talat om måste finnas i lika hög grad hos föräldrar och hos alla vuxna i samhället.

Trots att de flesta skolor har handlingsplaner är det inte lika ofta som de används, följs upp eller utvärderas. Trots att många arbetar med att upplysa om mobbning, förebygga mobbning och försöka hjälpa dem som drabbas räcker inte insatserna. Det behövs fler åtgärder. All personal – precis all – som arbetar i skolan måste känna ansvar och rapportera de händelser som sker till rektor eller kanske i första hand till ett mobbningsteam, som jag hoppas finns på alla skolor. Det är ett önsketänkande som jag hoppas blir förverkligat inom en snar framtid.

När en elev mobbas får skulden aldrig läggas på den mobbade. Vi får aldrig glömma det. Skolhuvudmannen har ett stort ansvar i att komma till rätta med mobbningen. Bland anmälningarna till Skolverket från elever och föräldrar är ett av de vanligaste klagomålen att skolan inte vidtar tillräckliga åtgärder mot mobbning.

I dag är det i princip upp till den enskilda kommunen att bestämma om den vill vidta åtgärder för att komma till rätta med mobbningen. Cen-

terpartiet anser att Skolverket bör få ökade befogenheter för att också kunna rikta vissa sanktioner mot kommuner som inte sköter sitt uppdrag. Vi vill också att det ska stå klart att den skolhuvudman som inte tar itu med mobbningen också kan bli tvungen att ersätta eleven ekonomiskt.

Herr talman! Det är dags att inse att mobbning kan ske var som helst, när som helst och hur som helst. Det finns mobbare, medlöpare, åskådare och offer. Men det är viktigt att komma ihåg att det aldrig är så att mobbaren får skylla sig själv, som man ibland kan höra uttalanden om. Det kan vara svårt att i ett tidigt skede se att en elev blir mobbad. Det kan vara svårt därför att eleverna är finurliga när de mobbar – när de knuffar, när de kastar mössan i en vattenpöl eller kladdar på den mobbades böcker.

Därför är det viktigt att det sker kompetensutveckling och fortbildning av personalen så att den kan lära sig signalerna och lära sig att se, och därmed förhoppningsvis mota Olle i grind. Vi kan inte acceptera att unga människor ska ha ont i magen när de går till skolan. Mobbade personer för dåligt självförtroende och en låg tilltro till sin omgivning. Vi måste skapa miljöer där människorna kan finna trygghet och känna förtroende för varandra. Målet måste vara att skapa nolltolerans, där man reagerar på första glåpordet och inte väntar tills mobbningen har gått för långt.

Anf. 190 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Herr talman! Det är en grundläggande demokratisk rättighet för alla elever att känna sig trygga i skolan och slippa bli föremål för övergrepp eller förnedrande behandling. Jag tror att vi alla är överens om att ingen elev ska behöva vara rädd för att gå till skolan på grund av mobbning eller att ingen förälder ska behöva vara orolig för att ens barn ska utsättas för något sådant.

Trots denna självklarhet är det fortfarande en stor grupp elever som genomlever sin skoltid med ständig ångest, otrygghet och dålig självkänsla. Den är fast i en mobbningssituation där jaget hela tiden nedvärderas.

Detta är ett ärende där jag hör och känner av allas anföranden att vi i stora delar är överens. Det visar kanske på svårigheten att med enkla riksdagsbeslut få till stånd förändringar på området. Men jag tror ändå att det finns saker som vi kan göra, även om det inte löser allt. Jag tror att vi alla har ett enormt engagemang i detta och att vi alla har någon erfarenhet – kanske som mobbad, som mobbare, som påhejare eller som bevittnare. Jag tror att vi alla har människor runtomkring oss som har blivit mobbade.

Undersökning efter undersökning bekräftar att en mycket stor andel fortfarande känner sig mobbade – så mycket som 130 000 elever i vårt land. Undersökningar från Skolverket och Barnombudsmannen visar att ca 8 % känner sig mobbade ännu i gymnasieskolan och att man inte har klarat av att hantera det tidigare. Antalet mobbade verkar också dessvärre ha ökat trots en mängd insatser.

Utsattheten handlar inte bara om mobbning och kränkningar som pågår mellan eleverna, utan tyvärr också i hög grad av kränkningar som begås av vuxna i skolan. I attitydundersökningar framgår att hela 6 % av eleverna i skolan upplever sig bli kränkta av lärare. JämO och flera ung-

domsorganisationer har under de senaste åren lyft fram förekomsten av sexuella trakasserier, rasism och främlingsfientlighet. Det är handlingar som nästan helt har uteslutits ur diskussionen. Alla barn har rätt att bli bemötta med respekt, att få göra sin åsikt hörd och att känna trygghet.

Tyvärr kan vi med den här bilden konstatera att hitintills fattade beslut och åtgärder inte räcker. Vi måste ha ett fortsatt intensifierat arbete mot mobbning. Efter flera års krav från Miljöpartiet finns det nu ansvar för åtgärder mot mobbning inskrivet i skollagen. Vi anser dock att man måste gå vidare, och vi vill att handlingsplanerna mot mobbning innehåller klara regler för hur man aktivt ska kontrollera att mobbning förekommer. Det sker fortfarande mycket mobbning utan vuxnas vetskap. Det måste på varje skola finnas regler om hur mobbningen ska förebyggas. Det är också viktigt att alla berörda är inblandade i arbetet med att förebygga och upptäcka mobbning – alltså måste både elever, personal, föräldrar och skolledning involveras. Skolverket har ett övergripande tillsynsansvar och måste ingripa när lagens eller läroplanens intentioner ej följs. Frågor kring mobbning måste ingå som en naturlig del i skolans uppgift att ge elever en demokratisk grundsyn som bygger på respekt och förståelse för medmänniskor, tolerans och solidaritet.

Det har gjorts en hel del bra saker och det har tagits bra initiativ från regeringen vad gäller arbetet mot mobbning som vi stöder. Men vi vill poängtera att arbetet hela tiden måste fortsätta på en lika intensiv nivå så länge realiteten vad gäller den stora andelen mobbade fortfarande finns.

Undersökningar och forskning visar att trivsel, tid för viktiga samtal och möjlighet att påverka och utöva inflytande, det vill säga hur makten är fördelad på en skola, har reell betydelse för lärandemiljön och också förekomsten av mobbning.

Det är otroligt viktigt med ett fortsatt och intensifierat arbete med värdegrunds- och demokratifrågor. Att bli en demokratisk individ och utveckla empati för människors lika värde är ett arbete som måste pågå dagligen i skolan på alla nivåer. Skolans traditionella kunskapsuppdrag och demokratiuppdraget är ömsesidigt beroende av varandra.

Ansvar är tydligt när det gäller arbetet mot kränkande behandling. Vi i Miljöpartiet ser fram emot ett förslag till ny skollag där frågor om värdegrund och elevers rättssäkerhet ytterligare stärks. Vi hoppas att en ny skollag kommer att tillgodose flera av de krav som till exempel Barnombudsmannen har haft vad gäller att alla som arbetar i skolan aktivt ska motverka mobbning, att arbetsmiljölagen gäller fullt ut i skolan och att alla skolor ska utse elevskyddsombud.

Ett framgångsrikt arbete mot mobbning och kränkande behandling handlar om att skolan måste ha förmågan att se och upptäcka problem i tid och att man har en mångfald av åtgärder för att bryta mönster och beteenden och fånga in orsakerna till varför mobbning uppstår.

Jag håller med Axel Darvik om att saker ska kallas vid sitt rätta namn. Våldtäkt, misshandel och kränkningar ska kallas för de brott de är.

Men jag vill också ta upp en annan sak som Axel Darvik och jag tror även Inger Davidson nämnde i sina anföranden. Det diskuteras emellanåt, med vad jag kan tycka alltför stort fokus på problemet, att flytta en mobbare från en skola till en annan. Jag tror att det ibland kan vara berättigat som en sista utväg. Jag tror att man ska ha den möjligheten. Men jag

tror inte att det ska ses som den avgörande åtgärden mot mobbning. Det är en nödåtgärd som inte förändrar grundproblemet.

Jag vill tvärtom varna lite för att få en alltför stor koncentration på just den här problematiken. Att flytta mobbaren är en åtgärd som bara ger tillfälliga effekter. Det finns inga enkla handgrepp eller universella metoder för att komma åt mobbningsproblemen. Det krävs ett långvarigt engagemang och en mångfald i arbetssätt och metoder för att bryta problem och invanda mönster. Jag tror faktiskt att ett alltför individcentrerat synsätt riskerar att leda till kortvariga effekter och till med kanske förvärrar problemen för den som är utsatt. Mobbning uppstår inte bara på individnivå. Jag tror att det går att finna orsaker i skolans miljö, klimat och i attityder hos elever och personal.

Slutligen vill jag uppmärksamma ett av alla de mycket bra exempel på goda åtgärder som finns. I förra veckan var jag på ett mycket givande studiebesök på Ellagårdsskolan i Täby. Det kan jag rekommendera. Ellagårdsskolan har tillsammans med två andra skolor i Stockholms län på ett mycket medvetet sätt under en lång tid arbetat med EQ, emotionell intelligens, i skolan. De har EQ dels som särskilt ämne på schemat, dels genomsvårar EQ-arbetet hela skolans arbete och den värderingsgrund som skolan har. Det har skett fortbildning av alla lärare, och den fortsätter kontinuerligt. De tränar enligt en etablerad metod barnen dagligen i emotionella frågor som empati och konfliktlösning.

Det här arbetet ska utvärderas i höst av Stockholms universitet som har varit involverat i det här projektet. Men redan nu kan man på de här tre enskilda skolorna, där den ena ligger i Täby som har det rätt bra förspänt och de andra två ligger i Husby och Akalla, se goda resultat vad gäller just mobbning. De här tre skolorna har framgångsrikt lyckats minska mobbningen radikalt.

I går kunde vi också se i medierna att blivande lärare vid lärarutbildningen på högskolan i Kristianstad i ett upprop kräver att få konflikthantering på schemat i lärarutbildningen. Det är ett krav som Miljöpartiet har drivit under väldigt många år, och vi har motioner om det med här i år också. I ett upprop kräver de blivande lärarna minst fem poängs konflikthantering för alla lärare.

Mobbningen är en komplex fråga. Jag tror inte att det finns några enkla knep eller metoder för att stoppa mobbning. Vi har alla ett gemensamt ansvar för att hjälpas åt i arbetet med att förebygga och motverka mobbning på en mängd olika sätt.

Jag vill yrka bifall till reservation 3.

Anf. 191 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! Mikaela Valtersson tog upp möjligheten att flytta mobbaren. Hon nämner att detta är någonting som man bara ska göra som en absolut sista åtgärd. Jag tror att det är någonting som man också ska kunna sätta in väldigt snabbt när det har inträffat allvarliga fall av mobbning på en skola. Det går inte att vänta och försöka med ett antal andra åtgärder när det handlar om grova former av mobbning. Då måste man agera snabbt. Ibland får man använda sig av detta. Jag anser också att detta är någonting som inte ska användas särskilt ofta utan i ett fåtal fall. Men jag tror att det är viktigt att kunna göra det när elever känner sig rädda och inte längre vågar gå till skolan. Det är inte den som blir mob-

bad och utsatt som ska behöva stanna hemma. Det är faktiskt mobbarna som ska tas ur undervisningen och skolan. Sedan får man lösa situationen genom flytta eleven till en annan skola eller genom att låta den komma tillbaka om det går.

Dessutom tror jag att den utslagnings-skola som majoriteten, och kanske framför allt Socialdemokraterna, har förespråkade gör att vi har ett betydligt större antal potentiella mobbare. Hade man kunnat satsa mer på kunskap, hade färre elever än i dag känt en frustration över sin situation. Jag tror att den här frustrationen många gånger leder till ett mobbade beteende.

Anf. 192 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag är glad att Axel begärde replik. Jag väntade mig nästan det. Jag fick inte begära replik på hans anförande. Jag förstod att han skulle göra det.

Jag håller med om att en mängd andra åtgärder är viktiga. Det sade jag också. Jag uttryckte mig kanske lite klumpigt när jag sade att det skulle vara som sista åtgärd. Det jag menar är det måste vara en mycket restriktivt använd åtgärd. Jag håller med om att det i vissa fall, om det är väldigt grov mobbning, kan vara en första åtgärd. Men det viktiga är att den används oerhört restriktivt och att det finns en mängd andra viktiga åtgärder som man sätter in. Det är väldigt få fall som är så grova att man behöver ta till en sådan här åtgärd så snabbt.

Jag skulle vilja höra från dig, Axel Darvik, hur ni i Folkpartiet ser på orsakerna till mobbning. Jag tycker att er fokusering på skolan gör att man väldigt lätt förklarar mobbningen ur ett individperspektiv med offer och gärningsman. Man ser det lite grann i svart och vitt, och det tror jag är ganska farligt. Jag tror att både den mobbade och den som mobbar är offer. Jag tror inte att vi ska förklara mobbningen med att det finns hemiska individer. Jag skulle vilja höra hur ni ser på orsakerna till mobbning.

Anf. 193 AXEL DARVIK (fp) replik:

Herr talman! I mitt anförande sade jag att jag vill dela in de åtgärder som man sätter mot mobbning i tre olika kategorier. Det handlar om förebyggande, aktiva och uppföljande åtgärder. Mycket av det som vi vill se som förebyggande är det som Mikaela Valtersson också pratade om i sitt anförande. Det gäller att skapa en miljö på skolan där man diskuterar och förebygger mobbning på olika sätt. Det handlar om antimobbningsplaner och om att hjälpa de elever som upplever sin situation som frustrerande på grund av att de inte lyckas med andra delar av skolan. Det handlar också om det ska finnas fler vuxna i skolan.

Men jag är rädd för att majoriteten många gånger tappar de delar som handlar om aktiva åtgärder när mobbning inträffar. Skolan bör ha en plikt att anmäla brott som begås i skolan så att det också får juridiska konsekvenser. Skolan ska inte på något sätt vara en skyddad frizon från brott. Man ska inte skylla på att detta är pojkestreck, och det är säkert fullt lika vanligt att flickor mobbar även om det inte är av samma karaktär.

Vi anser att det finns flera olika steg. Man måste ha åtgärder att sätta in den dagen när mobbning uppstår.

Anf. 194 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik:

Herr talman! Jag tror att vi i många partier är överens om väldigt mycket, precis som jag sade i mitt anförande. Det gäller att jobba förebyggande och aktivt med mobbningsproblemen. Men jag ser ändå en risk med att ni fokuserar mycket på den här frågan i debatten. Det är den ni har nått ut med. Därmed sänder ni också ut signaler som uppfattas så att man lägger en stor skuld på individen. Jag tror att det handlar väldigt mycket om attityder och ett heltäckande arbete på många plan. Jag tror att det är viktigt att vi inte ser det ur det perspektivet. Det vi ska förändra är arbetsätt, system, hur det fungerar i skolan och attityder elever emellan, elever och lärare emellan och i samhället i övrigt.

Jag tror också att det är viktigt att titta på hur det ser ut i skolan. Min erfarenhet är att det i dag i väldigt allvarliga fall flyttas på elever som har mobbat andra i många kommuner på många ställen. Det sker i samförstånd med eleven och hans eller hennes föräldrar. Det är bara när de absolut säger nej som det leder till rättsfall som det som vi nu har sett. Det sker dagligen i många kommuner när det behövs.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 18.00 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

12 § (forts.) Mobbning i skolan (forts. UbU13)

Anf. 195 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Fru talman! Vi har i dag att hantera ett antal motioner som behandlas i betänkandet och som tar upp vikten av nolltolerans mot mobbning, frågor om arbete mot mobbning och förebyggande åtgärder vid mobbningsfall. I ett antal motioner krävs skyldighet för skolan att anmäla våldsbrott. Vidare behandlas tillsynen över skolans arbete mot mobbning och kommuns skadeståndsskyldighet gentemot mobbade elever.

Jag yrkar avslag på samtliga de reservationer som avgivits och bifall till utskottets förslag. Det första skäl som jag anför för att bemöta motionsyrkandena är att vi i dag har tydliga nationella verktyg för att reglera mobbningen. Vi har haft dessa under rätt lång tid, men det har under hand också gjorts kompletteringar.

Till att börja med har vi skollagen, där det mycket klart uttalas att den som verkar inom skolan är skyldig att aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden. Det är

alltså ett mycket klart ställningstagande, som ger ett klart uppdrag till alla i skolan.

Vi har vidare arbetsmiljölagen, där det tydligt och klart anges att verksamheten ska bedrivas på ett sådant sätt att en tillfredsställande arbetsmiljö säkerställs. Däri ligger att kränkande behandling inte får förekomma.

Vi har också läroplanen. Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Ingen ska i skolan utsättas för mobbning. Den ska aktivt bekämpas. Enligt läroplanen har rektor ett särskilt ansvar för att det finns handlingsprogram och för att dessa genomförs och följs upp med utvärderingar.

Jag vill vidare i samband med detta bara konstatera att vi faktiskt har givit kommunerna uppdraget att bedriva den här verksamheten utifrån de nationella riktlinjer som jag nu har angett. Vad har vi då gjort? Vi har faktiskt gjort en hel del, och det kan finnas skäl att snabbt påminna om detta, även om det också redovisas i betänkandet.

Värdegrundsprojektet, som skolminister Ingegerd Wärnersson var initiativtagare till, startade 1999. Syftet var att lyfta fram grundläggande värden och att stödja och stimulera ett lokalt arbete, alltså att på allvar initiera ett sådant här arbete. Det var ett oerhört viktigt arbete som där startades.

Vi har också startat två värdegrundscentrum 2000 för att sprida kunskap och göra forskning tillgänglig för kommuner och skolor. Vi har också 2001–2002 drivit kampanjen Tillsammans mot mobbning. Vi hade den inriktningen att få med organisationerna BRIS, Rädda Barnen, elevorganisationerna och lärarfacken, och vi har nått merparten av grundskolorna med denna kampanj för att visa på de goda exemplen.

Skolverket redovisade november 2002 ett regeringsuppdrag som handlar om relationer i skolan, en utvecklande eller destruktiv kraft. Det har handlat om att ordentligt få ned förekomsten av etnisk diskriminering i skolorna. Man har kommit fram till, vilket inte är så sensationellt i sig, att vuxentätheten är oerhört viktig i skolorna. Detta har också slagits fast av flera talare i dag.

Skolverket har vidare i en skrift som lades fram hösten 2002 utarbetat en kunskapsöversikt över vad forskarna hittills har kommit fram till. Dessutom fortsätter forskningen på området.

Nordiska ministerrådet har gjort en kartläggning av forskning och nationella åtgärder mot mobbning i nordiska skolor. Vi som var med i Umeå i går fick se den skrift om detta som nu har kommit.

Brottsförebyggande rådet har 2002 givit ut en lärarhandledning, *Du-jag: Rätt och fel. Hur kan man arbeta på skolan kring frågor om brott och straff?*

Detta är vad som har gjorts. Nöjer vi oss med detta på den nationella nivån? Nej, vi fortsätter arbetet. Vi konstaterar att Skollagskommittén är färdig med sitt betänkande och har lagt fram detta. Det pågår nu en remissomgång, där man föreslår att avsnittet om att motverka kränkande behandling av elever överförs till den nya lagstiftningen men också att man ska bli ännu tydligare med att inte peka ut några specifika beteenden. Det är annars risk för att man diskvalificerar dem som man inte nämner. Jag tycker att detta är rätt så tänkvärt, och jag hoppas att man verkligen kommer att göra någonting på detta område.

Skollagskommittén har också kommit fram till att det även om vi har en arbetsmiljölagsstiftning som också omfattar skolan kanske finns skäl att vara ännu tydligare. Det kan finnas anledning att se vilka synpunkter som kommer in i remissomgången och som kan innebära förbättringar.

Jag nämnde nyss kampanjen Tillsammans. Rapporten från den, som kommer 2003, kommer att vara ett bra verktyg.

Myndigheten för skolutveckling har av regeringen fått i uppdrag att lyfta fram lärande exempel, att ge stöd till skolorna i deras strävanden att förbättra sitt arbete, att sammanställa och sprida ett referensmaterial och att utarbeta allmänna råd. Detta uppdrag ska redovisas i december i år.

I september 2003 ska i Stockholm genomföras en nordisk forskarkonferens för oss och andra intresserade på området. Myndigheten för skolutveckling kommer att ge ekonomiskt stöd till lärarfacken för att implementera de yrkesetiska riktlinjerna. Det är mycket bra.

Regeringen har vidare aviserat en översyn av arbetsmiljölagen i ett elevperspektiv. Också detta har tagits upp här i kammaren i dag. Elevernas inflytande bör stärkas. Myndigheten för skolutveckling har också fått i uppdrag att bidra till kommunernas kunskap om sambandet mellan lärande, värdegrund och hälsa. Detta ska redovisas i november 2003.

Regeringen har tillsatt en särskild utredare i avsikt att föreslå ett diskrimineringsförbud som framför allt ska gälla i skolväsendet. Dessutom ska Diskrimineringskommittén pröva en gemensam lagstiftning.

Man kan konstatera att vi har gjort och gör oerhört mycket på det här området. Jag tycker att man ska notera det oerhört värdefulla i att det råder en enighet mellan partierna i denna kammare om att vi inte accepterar mobbning. Vi har en nolltolerans på det här området. Vi får aldrig acceptera mobbning. En enda mobbad är en för mycket.

Jag tycker samtidigt att det också är viktigt att konstatera att mobbning har funnits i skolan under oerhört lång tid. Det är först på 90-talet som den fått ett tydligt ansikte. Jag vill påstå att den politiska debatten om mobbning faktiskt har tydliggjorts genom det som har hänt framför allt under 90-talet.

Vilka förutsättningar har vi då att göra något åt mobbningen? Jag tror inte att det i första hand gäller att införa flera nationella regler eller anvisningar och absolut inte någon detaljstyrning på nationell nivå. Inte heller hjälper det med kommendering och straff eller med ett föräldrat sätt att se på auktoriteter. Vad det handlar om är att kommunerna och de enskilda skolorna, våra förtroendevalda i kommunerna, de anställda, eleverna och föräldrarna ges ordentliga förutsättningar. Det handlar då om att skapa en ordentlig förståelse för det nationella uppdraget, det uppdrag som handlar om skolplanen och läroplanen och i detta sammanhang naturligtvis speciellt om värdegrundsfrågorna. Då behöver vi stödja och utveckla mer av det som är så viktigt, som handlar om dialog och samtal om just de här värderingarna. Jag vill påstå att det görs väldigt mycket bra saker och faktiskt i ett antal år nu har gjorts väldigt mycket bra saker på det här området ute i skolans värld. Det är viktigt att vi uppmärksammar det och gör det tydligt.

Det blir lite knepigt när vi samtidigt har ett antal motioner och yrkanden som säger att lösningen skulle vara en sorts nationell fortsatt reglering av det här och att man nationellt borde låsa fast det här ytterligare med lagstiftning. Det handlar framför allt om att se att vi måste upp-

muntra och få till stånd mycket mer av samtal och förståelse av uppdraget. Det blir ännu konstigare när man tittar på det som finns i Moderaternas motion, där man skriver att arbetet mot mobbning förutsätter regler som ger tillbaka en del av den naturliga auktoritet som avskaffats genom fri pedagogik och frånvaro av tydliga regler. Både Folkpartiet och Moderaterna pratar ju faktiskt fortfarande om att lösningen ska vara att man straffar mobbarna.

Jag tycker att inläggen i debatten har skilt sig en del från det som finns i motioner och yrkanden. Debatten har varit mycket bredare. Jag kan gärna återkomma till det i eventuella repliker, därför att det visar att det finns förutsättningar för att vi kanske kan närma oss varandra i synsättet på verktygen för detta. Men i just den frågan är jag lite förvånad om ni tror att det är rätt väg för att lösa det här problemet.

Anf. 196 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! Vi i Folkpartiet anser också att det finns en bred samsyn i den här kammaren när det gäller mycket av detta arbete. Vi uppskattar mycket av det arbete som bland annat regeringen har lagt ned på att förebygga mobbning och naturligtvis också det arbete som man gör dagligen ute på skolorna. Det tror jag är av ännu större vikt. Man bör säkert kunna göra ännu mer än vad man har gjort nu.

Jag anar en tendens till att Nils-Erik är både stolt och nöjd med vad regeringen har lyckats åstadkomma på det här området, och det tycker jag är väldigt svårt att vara när man ser på den statistik som vi har. Barnombudsmannen pratar om att det har ökat från 100 000 mobbade elever till 130 000 mobbade elever. Det är på tok för mycket och vittnar om oerhört mycket lidande bland landets elever.

Det är i frågor om de förebyggande åtgärderna som vi har mycket av en samsyn. Däremot brister regeringen och majoriteten mycket när det kommer till att ha verktyg att aktivt använda när mobbning upptäcks i skolorna. Där skulle vi behöva betydligt mer än vad vi har i dag. Det handlar om att kunna splittra mobbade gäng, det handlar om att kunna flytta mobbarna så att inte den som är mobbad är den som tvingas att flytta, och det handlar också om att man ser skolan inte som en frizon för mobbning utan ett ställe där man naturligtvis ska anmäla de brott som begås. Det kan vara ärekränkning, misshandel eller vad det nu kan vara, som ofta har en motsvarighet i brottsbalken. Därför skulle jag vilja se hur Socialdemokraterna vill ge fler verktyg till skolan för att verkligen kunna stävja mobbning när det är aktuellt.

Anf. 197 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Ja, Axel, vi har ju redan en lagstiftning som ger de här möjligheterna. Det har sagts här i debatten, och jag instämmer i det, att det allra yttersta verktyget när allting annat har prövats kan vara att man vidtar en sådan åtgärd som du pratar om. Men vi har ju lagstiftningen i dag. I förarbetena till nuvarande skollag står det ju att det här är möjligt. Det är inte så att det utgår ifrån en bestraffning, utan det står att kommunerna har skyldighet att ge särskilt stöd. För att kunna upprätthålla undervisningens kvalitet för andra elever kan man bli tvungen att ytterst, även mot elevens vilja, flytta denna till en skola där det finns möjlighet att ge den som det behöver stöd för att klara undervisningen. Den skolle-

dare och den kommun som läser det här så som man ska göra har verktyget precis så som man måste se det. Det ska inte göras någonting annat.

Det är flera som i dagens debatt har tagit upp att mobbningen ökar. Det är intressant. Jag tillhör dem som inte är säker på det. Det skulle vara intressant att höra Axel utveckla var han hämtar den slutsatsen mera konkret att mobbningen växer.

Anf. 198 AXEL DARVIK (fp) replik:

Fru talman! I Malmö för en tid sedan på en gymnasieskola hotades en flicka med kniv av en annan elev. Rektorn tog då det snabba beslutet att stänga av den elev som hade hotat. När Skolverket undersökte detta gav man en tydlig och kraftfull reprimand till den rektor som agerat på detta sätt.

Utän att lägga någon värdering i sakfrågan i det här fallet anser jag att det finns tydliga brister i de verktyg som skolan har i dag. Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi sätter gränser och att man också ger skolan de verktyg som krävs för att kunna hävda de gränserna och reglerna.

Nils-Erik säger att när allting annat har prövats kan man möjligtvis få flytta en elev. Men det är oftast utifrån mobbarens perspektiv man ser det i så fall. För den som mobbas kan detta att allt annat ska testas ta oerhört lång tid. Politiska nämnder sammanträder inte hur ofta som helst, och det kan gå månader innan man har prövat alla olika alternativ som innan dess finns att tillgå för skolan. Jag tror att detta innebär ett oerhört stort lidande. I de allvarliga fallen måste det vara tillåtet att snabbt agera för att upprätthålla de gränser och värderingar som vi har i skolan, det vill säga att mobbande beteende inte är något som skolan accepterar. Detta är någonting som man naturligtvis måste kunna göra snabbt, och inte när allting annat har prövats, för det tycker jag vore mycket olyckligt för de elever som är drabbade.

Anf. 199 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det är klart att det kan finnas lägen då man också kan behöva känna stöd för att göra snabba förändringar. Därför har jag förståelse för att Skollagskommittén nu i sitt betänkande föreslagit att man i akuta situationer ska kunna göra tillfälliga förändringar som kanske kan upplevas vara nödvändiga. Men det är ändå inte det primära.

Det primära är ändå att konstatera att om en elev mobbas av någon är det ett misslyckande inte bara för den som mobbar utan också ett misslyckande, som också har sagts här i debatten i dag, för hela vuxenvärlden. Vi måste ta till oss det, och vi måste fundera på hur vi möter den situationen och inte tro att det är bestraffning som löser detta. Jag tror inte på det.

Så till spekulationen om att detta ökar. Hans-Åke Scherp, som har forskat om mycket av de här sakerna, har tittat på vad som har hänt när man har satt i gång ett ordentligt arbete på det här området likväl som när det gäller att skapa ett större inflytande i skolan. Det visar sig att när man sätter i gång det här arbetet, som faktiskt är ett framgångsarbete på många skolor, så ökar också upptäckten av vad som förekommer. Man sätter en etikett på vad det är som förekommer på skolan. Man synliggör den situation man har på skolan. Det kan ske samtidigt som man gör fler insatser och är duktigare på att möta mobbning på den enskilda skolan än

på grannskolan eller i grannkommunen. Trots detta får man ett sämre betyg. Det menar jag visar att vi ska vara oerhört försiktiga när vi säger att mobbningen har ökat.

Prot. 2002/03:98
7 maj

Mobbning i skolan

Anf. 200 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Det var bra att vi fick en översikt över det som har gjorts. Jag tror att alla är överens om att mycket har gjorts. Vi är också överens om att det inte är någon enkel problematik som man kan ordna över en natt.

Det handlar inte bara om den lagstiftning som finns, Nils-Erik Söderqvist, utan också om den attityd som finns i samhället. Här har det brustit från framför allt socialdemokrater. När det har bränt till, när en situation har uppstått där en lärare, en rektor eller någon annan personal på skolan har vidtagit en åtgärd har de inte fått stöd. De har inte fått stöd från politiker, inte från myndigheter – inte från någon så kallad överhet. Där tror jag att ett stort problem ligger.

Jag ska bara ta ett exempel. En rektor på Aleggymnasiet hävdade att hennes elever inte fick bära nazimärken på sina jackor. När de inte kunde sprätta bort dem åkte hon med dem och köpte nya jackor. Hon sade: I min skola ska vi inte ha rasism. Detta tog Skolverket avstånd från. Skolministern tog avstånd från det. Alla sade att rektorn hade gjort fel. Så småningom ändrades det via JO, som också till en början sade att det var fel.

När den attityden har gjort sig bred i samhället går det inte att komma åt problemet i skolan hur mycket lagstiftning som än finns. Där tror jag att det stora problemet ligger.

Nils-Erik Söderqvist pratar fortfarande nedlåtande om auktoritet. Auktoritet är viktigt. Vuxna behöver ha auktoritet. Elever och barn efterfrågar auktoritet från de vuxna därför att det skapar trygghet. Vi kan inte fortsätta att tala nedlåtande om auktoritet. Däremot ska vi tala nedlåtande om auktoritärt beteende.

Anf. 201 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Auktoritet måste förtjänas. Auktoritet kan man inte ärva i en speciell roll, som lärare eller någonting annat. Den måste förtjänas. Den måste förtjänas varje dag och varje stund. Det är det jag menar. Jag skulle vilja se att man uttrycker det på det sättet. Det är fråga om ett modernt sätt att betrakta auktoritet på: I min roll som lärare, som vuxen förtjänar jag att få auktoritet från dem som jag har runtomkring mig.

Jag uppskattar att Inger Davidson i sin inledning så starkt lyfte fram ledarskapet, att få en gemensam syn ute i skolorna och kommunerna kring detta. Jag är alldeles klar över att vi måste åstadkomma mycket mer av det. Samtidigt har det under flera år gjorts mycket spännande jobb på skolorna i kommunerna i denna riktning. Det tycker jag då och då att vi är dåliga på att uppmärksamma och uppskatta. Det är alldeles klart att vi måste se ännu mer av det om vi vill någonting mer med det som vi har, och det vill vi ju. Jag tror att Inger Davidson sade att det är det allra viktigaste. Det håller jag med om.

Man måste tolka den lagstiftning vi har i dag. Man måste tolka den och få förståelse för vad uppdraget innebär. Man måste också se till att man jobbar fram en gemensam syn, från politiker till förvaltningsledning

och vidare till dem som är verksamma som ledare i skolan och till lärarna, så att den når ut till elever och föräldrar. Det tar tid. Det vet vi. Det är inte någonting som är gjort i en handvändning. Men det är viktigt att göra det.

Anf. 202 INGER DAVIDSON (kd) replik:

Fru talman! Jag håller med om att man måste förtjäna auktoritet. Men om din auktoritet hela tiden ifrågasätts av det omgivande samhället kan du hålla på och försöka arbeta upp den hur mycket som helst. Det funkar inte. Auktoritet innebär att man kan sätta kraft bakom orden, inte i form av straff för straffets skull eller för att man vill huta åt eleverna rent allmänt. Men de måste veta att det finns gränser, och överträder de den gränsen så händer det någonting. Det är just den typen av auktoritet som har tagits bort fullständigt i skolan. Läraren har inte fått något som helst stöd för sin naturliga auktoritet från det omgivande samhället. Det tar tid att vända.

Du sade själv att mobbningsproblemet accelererade under 90-talet, Nils-Erik Söderqvist. Jag skulle vilja säga 80- och 90-talen. Det tror jag är alldeles sant. Det tar tid innan värdenneutralitet och sådant som har drivits sedan 60- och 70-talen får genomslag. Där har man haft just den här flatheten när det gäller normer och regler och så vidare. Det började mycket riktigt få genomslag på 80- och 90-talen. Nu tar det tid att vända den oceanångare som skolan är.

Det händer mycket positivt. Enskilda skolor har lyckats. Nu betonas plötsligt värdegrundsarbete och man går in för det. Det är jättebra, men det kommer att ta tid att förändra.

Det gäller, som sagt, att vi stöttar lärarna i deras jobb. Även om Skollagskommittén blir tydligare nu kommer inte heller det att hjälpa om inte lärarna känner att de har stöd för att kunna göra ett bra jobb, hantera och ta hand om eleverna. Det handlar om att ta hand om både mobbade och mobbare.

Anf. 203 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Inger Davidson för fram dubbla budskap. Hon säger att Socialdemokraterna plötsligt betonade värdegrundsfrågorna – ”plötsligt”. Det är ett arbete som jag har upplevt att vi har fört en debatt om så länge jag har varit här i riksdagen, sedan 1994. Med Ingegerd Wärnerssons initiativ kring värdegrundsåret blev det en väldigt skjuts på det arbetet, med stöd från Kristdemokraterna. Jag ska erkänna att Kristdemokraterna tydligt visade uppskattning för det här i kammaren. Det sades annat i dag, men jag tror att det var ett missförstånd. Det visades faktiskt uppskattning, och jag vill säga det. Men inte är det något plötsligt uppvaknande, det tycker jag inte.

Det var lite knepigt och tråkigt att Inger Davidson i sitt anförande sade att lite tycks ha hänt. Det förstår jag inte heller. Den uppräknings jag har gjort visar faktiskt att vi har gjort hemskt mycket.

Vi kommer tillbaka till det som jag tycker har varit positivt, att Inger Davidson så tydligt har slagit fast att man måste få en gemensam syn på detta ute i skolorna. Jag menar att vi har verktyget. Vi har inte på något sätt tonat ned betydelsen av den här frågan, tvärtom.

Vi har här i kammaren i största politiska enighet lagt fast en läroplan. Vi har en skollag som är tydlig i dessa sammanhang. Där ligger det verk-samma verktyg som vi skickar ut till kommunerna att jobba med. Där börjar det nu hända saker. Det har hänt spännande saker på många ställen som går åt rätt håll. Men vi måste självklart jobba vidare med detta.

Anf. 204 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Det var många saker som Nils-Erik Söderqvist räknade upp som hade gjorts och som var bra – översyner, rapporter, seminarier och så vidare. Det var lite av att slå sig för bröstet och säga: Hurra vad vi är bra! Men det är bra att ni vill ha förbättringar.

Sedan kom det en mening som jag hajade till inför: Mobbingen har väl alltid funnits. Som om det skulle vara någon ursäkt. Det gjorde mig bara beklämd.

Nils-Erik Söderqvist säger att det inte ska bli fler nationella regler och att man ska ge elever och personal förutsättningar. Men då behövs det resurser. Då behövs det lokala skolstyrelser. Då behövs vuxenengagemanget. Lärare och annan personal gör underverk. Men de orkar inte mer nu. De går på knäna. Det är resursbrist i skolorna, och det yttrar sig genom att man skär ned på personal.

Hur ska vi kunna gå vidare när majoriteten är så nöjd med det som görs? Kommunerna ska ges särskilt stöd, säger Nils-Erik Söderqvist. Hurdå? De har inte tillräckligt med resurser, och de har redan fått en massa ålägganden om vart alla pengar ska gå. Det är maxtaxa och det ena efter det andra utan att pengar följer med. I stället skärs det ned.

Beträffande ökningen av mobbingen vill jag, eftersom jag har samma siffror som Axel Darvik, bara säga att jag har hämtat mina siffror bland annat från BRIS.

Jag skulle vilja ha ett svar om personalen från Nils-Erik Söderqvist. I ett tidigare inlägg i dag nämnde jag om personaltätheten som man i dag ser minska redan i förskolan – från 8,2 till 8,0 personal per 100 elever. På en del skolor handlar det till och med om en så illavarslande siffra som 3,9. Med färre vuxna blir det färre ögon och färre öron. Hur ska man åtgärda det?

Anf. 205 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Ja, Birgitta, det är just för att kunna stärka antalet vuxna i skolan som vi har öronmärkt pengar till skolan. Av samma skäl har vi också aviserat att vi har både ambitionen och den politiska viljan att öka personaltätheten i förskolan. Vi måste alltså ha fler vuxna där. I det avseendet får vi nu också stöd av forskningen.

Vi slår oss inte för bröstet, Birgitta, inför hur det är. Jag är i stället djupt bekymrad. Att vi fortfarande, år 2003, har en situation där det före-kommer väldigt mycket mobbing – att denna alltså har funnits så länge – är just vad jag säger. Jag tror dock inte på beskrivningen att det har blivit så mycket värre, utan jag tror att det handlar om att vi nu har börjat synliggöra en mobbing som så oerhört länge har varit dold. Jag är glad över att vi allt bättre lyckas synliggöra mobbingen och över att vi skapar debatt och för samtal om detta. Det handlar ju just om de värdegrunds-frågor som vi tidigare har debatterat, och det är viktigt att göra det. Det handlar alltså absolut inte om att vi på något sätt slår oss för bröstet.

Anf. 206 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Mitt i bedrövelsen är det ändå glädjande att ni inte slår er för bröstet. Således kan det finnas möjligheter att göra mer.

Det talas och skrivs överallt om öronmärkta pengar till skolan. Men hur ser det ut i verkligheten? Själv sitter jag med i kommunfullmäktige hemma. Säkert finns det fler här som sitter med i kommunfullmäktige och som vet hur det ser ut. Man har problem, och det skärs ned därför att det inte finns resurser. De slukas av andra åtaganden som kommunen är tvungen till. Resurser slukas av maxtaxan och, inte minst, av all den sjukfrånvaro som vi ser i dag och som vi måste få bukt med. Det är alltså inte så lätt att bara säga att pengarna ska gå till vissa saker.

Jag tror att det på olika sätt finns väldigt mycket kunskap om mobbningen men det behövs ännu mer kunskap. Extra rädd blir jag när en åklagare – i mitt inledningsanförande i dag exemplifierade jag med en flicka som blivit tejpad med isoleringstejp – i ett första skede säger att han vill lägga ned målet därför att det är ett pojkestreck. Att rättssäkerheten i landet, våra åklagare och så vidare, kan fälla ett sådant uttalande visar, tycker jag, på en brist på kunskap om vad som händer med våra ungdomar. Hur ser Nils-Erik Söderqvist på den saken?

Anf. 207 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna ledamöterna om att vi inte kan debattera enskilda åklagare eller domstolars enskilda beslut eller ha synpunkter på sådant. Jag vill klarlägga det innan replikskiftet fortgår.

Anf. 208 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag återkommer till detta med resurser. Som parti i regeringsställning har vi just av nämnda skäl öronmärkt resurser för att kunna öka vuxentätheten i skolan. Det handlar då inte bara om lärare, utan det handlar om både lärare och andra i professionen i skolan. Detta är oerhört viktigt och centralt.

Jag är alldeles övertygad om – ja, jag vet – att det inte går att smita ifrån här. De som inte medverkar till att pengarna används på ett riktigt sätt får heller inte del av de pengar som nu går ut. Det var ju det som var vitsen med att öronmärka de pengar som nu går ut.

Vi talar om resurser men det handlar inte bara om pengar, utan det handlar också exempelvis om att vi har fått en ny lärarutbildning. Detta är också, vill jag påstå, ett viktigt styrinstrument för att stärka förutsättningarna för att jobba med värdegrundsfrågorna i skolan.

Vi hade ju här i kammaren en debatt om det allmänna utbildningsområdet. På ett alldeles speciellt sätt handlar det om att skapa ökade möjligheter att försäkra sig om att saker sker på rätt sätt när det gäller dem som ska gå ut i professionen och bli lärare och dem som går till lärarutbildningen som en kompetensutveckling.

Sedan har vi återigen frågan om ambitionen och den politiska viljan från vår sida att verkligen se framtiden an såtillvida att vi vill anta utmaningen att jobba på att få fram en gemensam syn på och tolkning av det regelverk, den läroplan och den skollag, som vi har på det här området. Just av det skälet tror och menar jag fullt ärligt att det i första hand inte behövs ytterligare nationella regleringar. I stället behövs det mycket mer av nationellt samtal och stöd när det gäller det som händer ute i kommu-

Anf. 209 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Inledningsvis yrkar jag bifall till reservation 1.

Jag håller med Nils-Erik Söderqvist om en sak: att väldigt mycket görs på väldigt många skolor och att vi inte tillräckligt mycket tar vara på de goda exemplen. Däremot blir jag lite oroad när man efter denna debatt kommer till slutsatsen att det inte behövs några nationella regler. Att ingen reglering och inga nationella vetenskapligt utprovade åtgärdsprogram behövs är en slutsats som jag verkligen inte instämmer i.

I det goda samhället och i den goda skolan skulle "auktoritet" kunna beskrivas så som Nils-Erik Söderqvist gör. Men i många av dagens skolor kan man faktiskt inte upprätthålla sin auktoritet därför att vissa elever använder sig av metoder som inte är tolererbara. Säg att någon sätter en kniv mot strupen. Ser Nils-Erik Söderqvist det som att läraren den dagen inte har förtjänat sin auktoritet? Är det verkligen så?

När 100 000 av de elever som varje dag går till skolan upplever att de på ett eller annat sätt blir mobbade har vi väldigt mycket kvar att lära.

Anf. 210 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Återigen: Vi har regler. Av läroplanen och skollagen framgår alldeles tydligt vad som ska accepteras och inte accepteras i den dagliga skolmiljön. Utifrån det exempel som du, Per, nämnde är det självklart så att man i professionen i skolan inte kan acceptera att sådant sker utan att man ingriper. Detta är alldeles klart. Men det är just hur man möter det, på vilket sätt man gör det, som jag menar är det viktigaste. Jag tror inte att bestraffning där är lösningen. Inte heller tror jag att det är den gamla auktoriteten, som skulle kunna liknas vid Caligula i filmen *Hets* som vi på något sätt skulle vilja se bevarad eller skulle vilja se finnas där.

När man även i dag på något enstaka håll möter sådana här tendenser blir man naturligtvis både ledsen och förtvivlad. Jag tror att det är viktigt att vi har en tydlig beskrivning av vad vi menar med auktoritet i skolan. Aldrig någonsin ska det accepteras att man bryter mot det som mycket klart och tydligt står i skollagen och i skolförordningen.

Sedan måste jag säga att jag inte förstår varför Per Bill antyder att vi inte skulle jobba med forskningen.

Se bara på våra forskningsskolor. När vi nu senast var i Umeå fick vi beskrivet de jobb som faktiskt finns i forskningssammanhang och som handlar om precis det som vi nu talar om. Vi skaffar oss löpande mer forskningskunskap, och där får man inget stöd för att lösningen skulle vara straff eller någon gammal auktoritet enligt det gamla synsättet.

Anf. 211 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist talar om auktoritet på ett sätt som är svårt för mig att riktigt förstå. Det kanske beror på att jag inte ens är riktigt säker på om jag har sett en raspig svartvit film som handlar om auktoritet. Jag tror det, men jag är inte helt säker.

Vi hade för något år sedan en hearing i utbildningsutskottet och fick ganska tydligt klart för oss att det finns oerhört mycket som vi i Sverige skulle kunna ta åt oss av forskning som inte sker i Sverige utan till ex-

empel i vårt grannland Norge. Av den hearingen framgick det att det fanns väldigt mycket som skulle kunna göras om vi lärde av våra grannländer och också prövade en del av de metoder som i dag används och som kanske inte visar sig ha de effekter som man eftersträvar. Det viktiga är inte att man gör någonting, utan det viktiga är att det man gör görs på ett sätt som faktiskt leder till bättre resultat. Oavsett om det är en uppmanande eller en repressiv åtgärd är det allra viktigaste i det här fallet att det långsiktigt leder till någonting och gärna att man kan stödja detta genom forskning och utvärdering.

Anf. 212 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det var precis detta som jag beskrev i mitt anförande – den forskning som nu sker och som ska följas upp och spridas för vinden som goda exempel. Per Bill pratar om Norge. Jag nämnde i mitt anförande bland annat att Nordiska rådet har sammanställt en forskningsrapport som är alldeles färsk och finns ute. Det kommer att vara en forskningskonferens i Stockholm i de här frågorna i september. Det sker oerhört spännande saker. Jag vill bara nämna ett exempel. David Lifmark, som är en av forskarna och vars forskning vi fick material om när vi var i Umeå, tittar nu på hur man betraktar elevers och lärares skrivningar om värdegrunden och hur man möter detta, väldigt konkret kopplat till frågan om kränkande behandling i skolorna utifrån ny och oerhört spännande forskning om detta. Det tycker jag är bra.

Jag sade det inte förut, Per, men jag ska säga det nu att när jag lyssnade på dig tyckte jag att mycket i ditt anförande kunde man instämma i. Men era reservationer och motioner säger någonting helt annat. Du pratade exempelvis om att man ska ge professionen ute i skolorna större pedagogisk frihet. Jag kan instämma i det. Men det blir knepigt när man tittar på era reservationer och motioner som säger motsatsen.

Du lyfte fram flera saker, bland annat lärarutbildningen. Det är oerhört spännande, vi vet vad som kommer att hända där.

Sammanfattningsvis finns det väl inte bara en gemensam uppfattning om att vi måste göra en massa saker. Om vi hade chansen att föra debatten vidare skulle vi nog upptäcka att vi har en stor samsyn också om verktygen.

Anf. 213 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Jag ska börja med att citera ur utbildningsutskottets betänkande på s. 9. Där står: ”Så länge det finns ett enda barn eller en enda ung person som utsätts för kränkande behandling återstår det mycket att göra för att få en bättre miljö i skolan.” Det är något som jag helhjärtat instämmer i. Jag känner efter att ha lyssnat på debatten att det gör också alla mina kamrater i utbildningsutskottet.

Det är många tecken som tyder på att klimatet i skolan har blivit tuffare, både för elever och för lärare. Våldet har råare, elevernas språkbruk har blivit hårdare och könsmobbingen har ökat. Frågan är, som många har belyst, om incidenterna har ökat. Där är det lite tveksamt i vilken grad de har ökat. Det låter på många av debattörerna som om det var dramatiskt. 1997 angav 2 % av eleverna att de hade blivit mobbade av en annan elev. År 2002 hade det ökat till 4 %. Samtidigt var det 4 % 1997 som angav att de hade blivit mobbade av en lärare, och det hade också

ökat år 2000 till 6 %. Vuxenmobbingen är också en allvarlig del av mobbningsproblematiken, som egentligen inte har berörts här i dag.

Vilka är då orsakerna till den situation som vi alla beklagar och som vi har i dag? Man måste säga att problemen i skolan i dag också har en strukturell bakgrund. De speglar de problem som finns i samhället i övrigt. Till dem räknar jag otrygghet, anonymitet och social segregation som faktiskt i dag är betydligt tydligare än det var för 10 eller 20 år sedan. Vi måste också med beklagan se att alltfler människor mycket tidigt slås ut från arbetslivet.

Det finns en annan orsak, och där skulle jag vilja vända mig till Centerpartiet. 1994 hade vi ett väldigt kärvt ekonomiskt läge. Med de besparingar som då gjordes och som Centerpartiet stödde fick skolan kraftigt minskade resurser, större undervisningsgrupper och minskat professionellt stöd från andra yrkeskategorier än lärare. Till en del är det som vi har sett under de senaste åren ett resultat av de nedskärningarna. Elevhälsovården bland annat fick kraftigt minskade resurser i många kommuner. Fortfarande i dag saknas det skolsköterskor, skolpsykologer och kuratorer, vilket har fått till följd att barnpsykiatrin nu är överbelastad. Det i sin tur har fått till följd att det är väldigt svårt att få en adekvat behandling för barn med beteendestörningar. I vissa kommuner är väntetiderna nu upp till sex månader. Alla vet vilken katastrof det kan vara för den enskilde individen.

Det går snabbt att riva ned ett välfärdsbygge, och det tar lång tid att bygga upp det igen. Men under förra mandatperioden lyckades vi, och det är jag väldigt glad över, återföra stora resurser till kommunsektorn. Trenden har vänt, lärartätheten bland annat har ökat.

I budgeten har majoriteten avsatt medel för 15 000 nya tjänster. Det har nämnts här tidigare av Socialdemokraterna. Förskolan kommer att få medel både för att öka personaltätheten och för att stärka den pedagogiska kvaliteten. I det 121-punktsprogram som vi tre samarbetspartier har upprättat och som ska ligga till grund för samarbetet under mandatperioden utlovar vi också att så fort det finns finansiella möjligheter till det minska barngruppernas storlek i förskolan, vilket också är en del i att motverka mobbning.

Kravet på skolorna har skärpts. Skolverket har i uppdrag att undersöka och påtala om kommuner och skolor brister i fråga om mobbningsplaner.

Många motioner som riksdagen ska behandla här i dag handlar om vad skolan kan göra för att minska våld och trakasserier. Då vill jag säga så här: Skolan kan aldrig ensam lösa alla problem som gör att barn och ungdomar far illa. Det är något man måste vara medveten om, men den får aldrig själv vara orsaken. Det är självklart att skolan inte ska tolerera beteenden som inte kan accepteras i arbetslivet eller i samhället i övrigt. Normer och regler måste vara tydliga för alla berörda, och de ska tillämpas konsekvent. De måste utvärderas kontinuerligt och diskuteras med nya elever och deras föräldrar. Skolan ska alltid informera föräldrarna när det dyker upp problem i skolan.

Det är också viktigt att föräldrar från andra kulturer får information om hur vi ser på barns rättigheter här i Sverige.

Elever, lärare, skolledare och föräldrar måste ha en gemensam insikt om den psykosociala miljöns betydelse. Forskaren Dan Ulveus – som jag

tror att någon här refererade till tidigare – talar om fyra grundläggande principer för att motverka mobbning, och jag tycker att de är bra.

Den första är att man ska försöka att skapa en skolmiljö som kännetecknas av värme, positivt intresse och engagemang från de vuxna. Den andra är att man ska skapa fasta gränser mot oacceptabelt beteende. Den tredje är att konsekvent använda någon form av icke fientlig och icke kroppslig sanktion om elever bryter mot överenskommelsen. Den fjärde – Inger Davidson – är att vuxna ska fungera som auktoriteter, och det håller jag med om. Det finns någonting positivt i detta. Det är alldeles för många vuxna som på något sätt har kapitulerat totalt.

Dessa uppfostringsprinciper som Ulveus och även andra forskare har utvecklat är motsatsen till det som utvecklar ett aggressivt reaktionsmönster, nämligen kärlekslöshet, eftergivenhet och avsaknad av fasta gränser samt användning av maktorienterade uppfostringsmetoder, vilket också är viktigt att komma ihåg.

Vad kan då vi i riksdagen göra åt problemet med mobbning? Ja, förutom att tillföra tillräckligt med resurser till skolsektorn har vi att fatta beslut om lagar och förordningar som reglerar vad skolan ska göra för ta till vara barns och ungdomars rättigheter, främja deras sociala fostran och förhindra kränkande behandling.

Är då denna lagstiftning tillräcklig? Ja, det kan man givetvis diskutera. Nu kommer det ett förslag till en ny skollag som innehåller vissa skärpningar, och det tycker jag är bra. Därför lämnar jag skollagen och också gymnasieförordningen och grundskoleförordningen därhän. Men det finns annan lagstiftning som det är intressant att titta på.

Arbetsmiljölagen omfattar alla elever, vilket innebär att kommunerna som arbetsgivare har ansvar för elevernas arbetsmiljö. På en skola är det en rektor som är huvudansvarig. För att man ska få kunskap om hur arbetsmiljölagen fungerar och om huruvida arbetsmiljökraven är uppfyllda fordas det en systematisk intern kontroll.

I dag har eleverna möjlighet att åberopa arbetsmiljölagen och aktuella föreskrifter vid hot om våld och trakasserier. Det är därför viktigt att skolorna ser till att elevskyddsombuden har relevanta kunskaper inom området och att de får den utbildning och den ledighet som behövs för uppdraget, vilket Vänsterpartiet har påtalat i flera olika motioner.

Sedan vill jag rikta mig till Axel Darvik när det gäller detta med anmälningsskyldighet och anmälningsplikt.

I socialtjänstlagen 71 § finns det klart och tydligt angivet att alla anställda i både kommunala och enskilda skolor har anmälningsplikt och uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden när uppgifter behövs för en utredning om en underårig. Denna uppgiftsskyldighet bryter alltid sekretessen. Anmälningsplikten gäller när barn far illa i hemmet och också om det finns fara för barns hälsa utanför hemmet. Den gäller även när det finns anledning att ingripa på grund av barnets eget beteende.

Men för att sociallagstiftningen ska kunna fungera som det är tänkt tror jag att det behövs en attitydförändring hos många. Man får inte betrakta sociallagstiftningen endast som en myndighetsutövning och som en kontroll, utan den måste betraktas som ett skyddsnät som ska och kan användas. Det är viktigt att markera att skolans personal har möjlighet att konsultera socialnämnden för råd utan att behöva avslöja ett barns identitet.

Om ett barn som begår ett brott är under 15 år vilar samhällets ansvar alltid på socialnämnden. Det är bara när det finns särskilda skäl – brott mot person, brott som vittnar om hänsynslöshet eller tanklöshet om andra människors liv, hälsa och egendom – som polisen ska göra en utredning, och då är det alltid barnets bästa som ska ligga till grund för bedömningen om man ska göra en sådan utredning eller inte. Anmälan om sådana brott ska alltid göras av skolans rektor.

Jag tycker att detta är värt att nämna, därför att det har framförts kritik mot Skolverket och andra myndigheter för att de inte gör någonting. Det finns en alldeles utomordentlig hemsida som de som jobbar på skolor kan få tillgång till. Den innehåller information om i vilka lägen skolan kan vända sig till polisen för att få hjälp. Det är en jättebra hemsida.

Avslutningsvis vill jag framhålla någonting som jag ser som väldigt viktigt. Om ett barn eller en ung människa utsätts för mobbning måste han eller hon få stöd för att kunna gå vidare. Det måste finnas resurser till professionell samtalsterapi, något som måste sättas in ögonblickligen. Det är kanske viktigare än att flytta mobbaren att mobbningsoffret får det stödet och den hjälpen, och det ska vara ett professionellt och adekvat stöd.

Det ska finnas handlingsplaner på alla skolor, och det finns också sådana på de flesta skolor. Problemet är inte att det inte finns några handlingsplaner utan det är att man inte efterlever dem. Men en del som saknas i dessa handlingsplaner är det förebyggande arbetet. Det är oerhört viktigt att det finns vuxna människor på skolan, att det finns rastvakter, att man även i den fysiska miljön lär sig att se var mobbning äger rum så att man kan avslöja det.

För att komma åt mobbningsproblemen på djupet är det viktigt att skolorna inte enbart reagerar mot ett bestämt beteende, utan att de på det professionella vetenskapliga sätt som Per Bill pratade om kan identifiera de strukturer som utlöser våld och förtryck.

Med detta vill jag yrka bifall till förslagen i utbildningsutskottets betänkande.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)

13 § Forskning

Forskning

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU14
Forskning.

Anf. 214 PER BILL (m):

Fru talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation nr 1 under moment 1.

Det har nu gått nio år av socialdemokratiskt styre när det gäller forskningspolitiken. Det är inte bara jag utan även många ute i forskarvärlden som säger att det är nio år av svikna löften. I stället för stora strategiska satsningar som har varit utlovade och som genomförs runtom i världen har det blivit nio år av neddragningar och gradvis urholkning.

Alltför många är de som runtom i Sverige på våra lärosäten utför mindre forskning än vad de själva vill. Resurserna räcker inte till. Och många är de seniora forskare som säger att forskningsanslagen nu är så magra att de knappt räcker till en ”labbas” eller till att försörja en doktorand. De får inte göra mycket annat än att söka en mångfald av magra anslag för att få sin institution att gå ihop.

Sverige är fortfarande världens bästa land när det gäller forskning per capita. Vi satsar nästan 4 % av BNP på forskning. Men det är inte den svenska staten och Socialdemokraterna som ska tackas för detta, utan det är egentligen fyra stora globala forsknings- och utvecklingstunga företag – företag som dessutom i dag har problem.

När Socialdemokraterna slår sig för bröstet och säger att Sverige är världens bästa land när det gäller att satsa på forskning är det en sanning med modifikation.

Denna sanning syns mycket tydligt i den första utvärdering av den så kallade Lissabonstrategin som gjordes. Där finns tre kolumner där man rankar varje land i plus, ”lika med” eller minus. På forskningssidan finns det tre kategorier. Det är forskning som man satsar på såsom land. Där har Sverige ett plus. När det gäller den forskning som görs inom företag har Sverige också ett plus. Men när man ser på hur mycket staten satsar på forskning har Sverige inget plus. Man har inte ens ett likhetstecken, utan man har ett minus. Det tycker jag säger mycket om hur det faktiskt ser ut på våra universitet och högskolor i dag. Det är inte några sötebrödsdagar, snarare är det på många ställen strid på fattighuset.

Läget är nu så illa, om man ska tro medierna, att forskningsminister Thomas Östros har funderingar på om det över huvud taget blir någon forskningsproposition nästa år. Vi har ju en tradition och vi har sagt oss att vi en gång vart fjärde år ska göra de långsiktiga strategiska genomgångarna av forskningen, lägga upp inriktningen. Helt plötsligt får vi se att nu finns det kanske inte så mycket pengar att man ens vågar lägga fram en forskningsproposition, eller så tvingas man att skjuta upp den till 2005 för att konjunkturen då kanske har blivit bättre och man vågar lägga fram en forskningsproposition. Jag är verkligen oroad över denna utveckling, och det är jag inte ensam om.

Bo Sundqvist, rektor vid mitt eget universitet i Uppsala, säger att han anser att en uppskjuten proposition leder till att Sverige fortsätter att rasa. Vi ser ju att forskningen nu tappar även på resultatsidan. Man har inga pengar, så man kan heller inte satsa någonting. Dystert, men inte uppgivet. Så betecknar rektor Bo Sundqvist i Uppsala läget.

Lika beklämd är Per Omling, generaldirektör för Vetenskapsrådet, den största statliga finansiären av forskning. Han säger om signalerna om att propositionen kanske skjuts upp: Min första reaktion är sorg. Jag känner sorg över att regeringen inte klarar av att skilja på investeringskostnader och löpande utgifter. Utbildning och forskning är en investering.

Jag håller helt med både rektorn i Uppsala och generaldirektören för Vetenskapsrådet. Det är ett mycket oroande läge i dag.

Förut kunde statens minskade resurser täckas någorlunda av att forskningsstiftelserna hade aktier som gick bra. Så är det inte i dag. Både Riksbankens Jubileumsfond och andra stiftelser tvingas i dag minska anslagen till forskning, därför att de inte alls har samma utveckling på

aktierna som de hade för tre fyra år sedan. Likadant är det med våra företag som tidigare har varit de som verkligen har satsat på forskning. De har i dag problem. De planerar i dag neddragningar som de kanske också genomför.

Fru talman! Vi moderater vill successivt återskapa en riktigt bra miljö för forskning i Sverige. Vi har i vår budget drygt 3 miljarder mer än regeringen som vi vill satsa på fri forskning, på att trygga finansieringen av doktorander, samt på att göra strategiska satsningar på för Sverige framgångsrika och vitala områden såsom bioteknik, materialvetenskap, IT och medicin.

Om Sverige vill tillhöra de länder som lockar kreativa människor från hela världen att komma för att forska, undervisa och starta nya företag är det hög tid att vi gör de kraftfulla investeringar på högre utbildning och forskning som vi så ofta i tal är överens om. Få satsningar är nämligen viktigare om vi successivt vill klättra upp på listan över världens rikaste länder.

Anf. 215 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Svensk forskning har de senaste åren varit framgångsrik inom en rad områden. Stamcellsforskning, nanoteknik och så vidare är begrepp som vi hör nämnas. Men det finns också forskning inom humaniora och samhällsvetenskap som är väldigt framstående internationellt. Vi kan vara stolta över våra forskare i Sverige.

Bakom en forskarkarriär ligger ofta många år av slit och ekonomiska uppoffringar med osäkerhet om framtiden kommer att kunna erbjuda en fast anställning. Vägen via studielån till en första examen vidare över doktorandstudier är både lång och osäker. Det behövs verkligen ett brinnande intresse för vetenskap och en nyfikenhet på ny kunskap för att en människa ska våga satsa på forskning. Det behövs också ekonomiska resurser till forskningsinstitutionerna så att lärarna på högskolan kan få tid för både undervisning och forskning. Och det behövs doktorandtjänster för dem som brinner av iver att viga sitt liv åt detta.

En orsak till dagens framgångar är att riksdag och regering faktiskt gjorde betydande satsningar för 10–15 år sedan. Det tar faktiskt ofta så lång tid innan man kan se resultatet av satsningar på forskning. Men nu har vi märkt att det kommer allt allvarligare uppgifter om att svensk forskning hotas av försämringar och faktiskt riskerar att halka efter. Utbyggnaden av högskolan har skett utan att anslagen till lärarna och undervisningen har höjts, och tiden för forskning har blivit allt mindre. Därför måste en lärare på högskolan i dag ofta göra ett väldigt svårt val mellan att sköta undervisningen dåligt eller att strunta i forskningen.

För bara några månader sedan fick vi rapporter om brutala nedskärningar på grund just av att stiftelsernas kapital minskar. Man räknar med att teknik och naturvetenskap hotas av minskningar som närmar sig en miljard kronor. För humaniora och samhällsvetenskap är nedskärningarna naturligtvis inte lika stora. Å andra sidan är summorna där redan från början så små att varje nedskärning är allvarlig.

En stor svaghet, fru talman, i den svenska forskningspolitiken är just att forskarna är så beroende av anslag utifrån. En professor får i dag lägga ned massor av tid på att formulera forskningsansökningar, och ofta

är lönen som professorn får helt beroende av att det kommer pengar utifrån, från näringslivet.

Vi i Folkpartiet har länge drivit att statens främsta uppgift är att säkra den fria grundforskningen. Forskare och doktorander får inte vara helt beroende av projekt och externa pengar från staten och inte heller från företag och stiftelser. Forskare ska inte heller behöva vara experter på att fylla i ansökningar för att klara sin lön. Inte heller ska de alltid först behöva fråga var pengar finns att hämta och först därefter välja forskningsprojekt, utan någon gång måste själva idén och nyfikenheten komma först.

Därför tror nu vi liberaler att svensk forskningspolitik måste inrikta sig på två förändringar för att svensk forskning ska fortsätta att vara framgångsrik. För det första måste forskningens frihet bli större och den politiska styrningen av forskningen minska. För det andra måste statens pengar till forskning öka, framför allt då pengarna till den fria grundforskningen. Där ska forskarna ha stor frihet att själva välja forskningsområden.

Därför har vi från Folkpartiet nu föreslagit att fakultetsanslagen, alltså de pengar som går direkt till universitet och högskolor, höjs med närmare en miljard kronor om året. Regeringen tycks däremot vara inne på rakt motsatt väg. I vårbudgeten talar man till och med om en minskning av forskningsresurserna, och även tidigare har regeringen tydligt sagt att man vill minska fakultetsanslagens del av forskningsresurserna. Vi tror att förutsättningarna för fri forskning är att det finns utrymme just för nyfikenhetsforskning. Det ska finnas utrymme för att pröva idéer även om man inte i förväg vet vart forskningen ska leda.

Folkpartiet vill driva en forskningspolitik som går i en helt annan riktning än den som Socialdemokraterna sätter upp. Besluten om enskilda forskningsuppdrag ska i första hand fattas på vetenskaplig grund. Därför ska till exempel inte regeringen tillsätta ledamöterna i högskolestyrelser, vetenskapsråd och stiftelser.

Nu ska det erkännas att regeringen ibland har haft det goda omdömet att utse kompetenta personer i de här styrelserna, bland annat en och annan folkpartist. Men ändå, rent principiellt, är ett system där regeringen hela tiden har möjlighet att styra genom utnämningar inte bra i längden.

Folkpartiet vill också att en större del av forskningsresurserna fördelas direkt till lärosätena via de så kallade fakultetsanslagen. Även Vetenskapsrådet, som ska ge resurser till grundforskningen vid sidan av fakultetsanslagen, ska få möjligheter till större och mer breda, långsiktiga satsningar. Naturligtvis menar vi i Folkpartiet att det också behövs beställd forskning utifrån på uppdrag av myndigheter och företag. Det är väldigt bra att forskningsresultat utnyttjas av företag och samhälle. I dag är det dock den fria grundforskningen som är hotad, och utan fri grundforskning försvinner själva basen för tillämpad, beställd forskning.

Fru talman! Den kraftiga utbyggnaden av högskolan i Sverige har gjort att vi har fått ett stort antal högskolor. Frågan är då hur pengarna till forskning och undervisning ska fördelas mellan dem. Det är en väldigt känslig fråga, men jag tror att det är dags att föra den debatten nu när det är svårt att få resurserna att räcka till. Internationell erfarenhet visar att det behövs forskningsmiljöer där det är möjligt att etablera en så kallad

kritisk massa av forskare. Det måste till exempel vara möjligt att anordna fungerande seminarier, mötesplatser för att utbyta idéer. Det måste finnas andra forskare i samma miljö som ägnar sig åt ungefär samma ämnesområde. Det måste finnas handledare som är ämnesmässigt kvalificerade och kompetenta nog att hjälpa en doktorand genom avhandlingsarbetet.

Därför är jag alltmer övertygad om att forskningsresurserna faktiskt måste koncentreras till ett mindre antal läroanstalter och ett mindre antal institutioner i landet. Alla högskolor kan faktiskt inte bedriva forskning inom många vetenskapsområden. Däremot kan många olika högskolor hitta sina specialområden där de kan bli mycket framgångsrika. Men alla eftergymnasiala utbildningar som nu byggs ut behöver inte vara forskningsanknutna. Det finns ett stort behov av en yrkeshögskola som ger kvalificerad eftergymnasial utbildning, men där behöver man inte alltid ha krav på bedriven forskning.

Vilka högskolor och universitet som i praktiken ska tilldelas mer forskningspengar ska enligt oss i Folkpartiet avgöras utifrån en strikt vetenskaplig bedömning i efterhand av deras forskningsresultat. Sedan måste man också avsätta vissa resurser för fördelning till högskolor när det kommer nya intressanta förslag till nysatsningar och så vidare.

Fru talman! Alla vet vid här laget att Sveriges ekonomi är mycket sämre än vad regeringen gav intryck av i valrörelsen och ville ge sken av. Pengarna räcker helt enkelt inte till alla utlovade socialdemokratiska vallöften. När det är dålig ekonomi gäller det att inte dra ned på sådant som kan vara avgörande för en bättre framtid. Satsningar på forskning och utveckling i dag har en enorm betydelse för morgondagens välfärd, morgondagens ekonomiska tillväxt och hela samhällsutvecklingen. Det är därför som vi i Folkpartiet efterlyser en strategi för satsning på forskning, och det är därför som vi i Folkpartiet trots den dåliga statliga ekonomin verkligen vill göra en framtidsinriktad satsning på forskning och utveckling.

Med det nöjer jag mig, fru talman, med att yrka bifall till Folkpartiets reservation 14 under punkt 9.

Anf. 216 OLLE SANDAHL (kd):

Fru talman! ”Vi stöder för få forskare med för lite pengar”, sade nyligen Kåre Bremer som är huvudsekreterare inom ämnesområdet naturvetenskap och teknik i Vetenskapsrådet. Vi har mindre teknikforskning än Finland trots en mer än dubbelt så stor befolkning. EU:s statistik visar att Sverige var det enda EU-land som under de fem åren mellan 1995 och 2000 visade en kraftig nedgång i de statliga forskningsanslagen – minus 5 %.

Teknikforskningen kommer enligt Statistiska centralbyråns bedömning att minska med mer än en miljard kronor under 2003 jämfört med 2002. Antalet forsknings- och utvecklingsårsverken har enligt Vetenskapsrådet ökat mycket lite sedan 1993. Om forskningsfinansieringen divideras med antalet årsverken som utförs av professorer, lektorer och forskarassistenter visar det sig att forskaren under 1980-talet hade nästan dubbelt så god finansiering per person som under 90-talet. Tillväxt i volym – försvagning av kvalitet.

Även om man för vissa enskilda anslag kan visa en liten nominell ökning är det främst inom tillämpad försvarsforskning och annan tillämpad

forskning den här ökningen sker, inte inom den så avgörande grundforskningen.

Rektor Anders Flodström kallar utvecklingen ”en katastrof”. Än värre blir det när externa finansiärer som råd, företag och stiftelser skär ned samtidigt och i takt med börsens fall.

Professorn i biblioteks- informationsvetenskap Olle Persson har gått igenom statistik som bygger på 8 000 vetenskapliga tidskrifter. Han har funnit att svenska forskare inte citeras lika ofta som tidigare. Han säger: ”Tendensen är tydlig. Jag tycker att vi ska ta det som en varningssignal, ett tecken på att svensk forskning håller på att tappa mark.” Forskning är en volymfråga men framför allt en kvalitetsfråga. Detta sker samtidigt som allt fler inser att utbildning och forskning är grunden för vår framtida försörjning och välfärd, vår framtida basnäring.

Lakttagelserna leder till flera slutsatser. En slutsats är att behovet av förstärkt finansiering och bemanning av högre utbildning och forskning är stort och brådskande. En annan slutsats är att en större del av forskningsanslagen bör vara grundstöd, basfinansiering, genom höjda fakultetsanslag som får disponeras och fördelas av respektive lärosäte efter egen bedömning. Detta är garantin för att bevara forskningens frihet. Det behövs också för att de mindre, yngre högskolorna ska hinna bygga upp en egen kompetens som grund för kommande framgångsrik konkurrens om externa anslag. Det gäller både anslag inom landet och utom landet, både inom statsbudgeten och utanför.

Att forskningen håller på att urholkas får inte bara återverkningar för forskningen själv. Numera finns knappt någon som inte inser eller anser att högre utbildning måste vara forskningsanknuten för att kunna fylla rimliga kvalitetskrav. Den urholkade forskningen utarmar och hotar alltså samtidigt även grundutbildningens kvalitet.

Eftersläpningen i andelen disputerade lärare är stor, speciell på de yngre lärosätena. De resurser som krävs för att öka andelen forskning och forskare inom utbildningsvetenskapen och de yngre lärosätena kan tyvärr inte tas från andra vetenskapsområden. Där finns inga överskott att skumma av. Det är alldeles tvärtom. Som jag hoppas har framgått av vad jag har sagt behövs resurser över hela linjen.

Nyligen har lärarutbildningarna inkorporerats i den vetenskapliga familjen. Det reser krav på utökning av forskningen och antalet forskare inom lärarutbildningen, utbildningsvetenskapen. Vid ett av våra universitet är relationen i anslag mellan forskning och grundutbildning för lärarutbildningen ett till tio. För samhällsvetenskap är den samtidigt fyra till sex och för övriga utbildningar ungefär ett till ett. Relationerna torde vara representativa för flera lärosäten. Här finns alltså mycket att ta igen.

Sveriges universitets- och högskoleförbund påvisar att en årlig förstärkning av forskningsbudgeten med tre miljarder kronor behövs för att säkerställa att den högre utbildning ska kunna vila på vetenskaplig grund. I vårpropositionen reducerar regeringen anslaget till högskola och forskning med 60 miljoner. Vi kristdemokrater accepterar inte det. Vi ligger kvar på vår tidigare nivå, vilket innebär ytterligare 160 miljoner mer än regeringen ger till forskningen.

Kunskapen är långsiktigt inte en utgift utan en avgörande del av vår framtida försörjningsbas, och den är av avgörande betydelse för vår framtid som välfärdsnation.

Vi menar också att den humanistiska forskningen behöver prioriteras upp, liksom den medicinska forskningen. Vi vill bygga ett samhälle för människor, och då måste kunskapen om människan också utvecklas. En teknisk utveckling utan humanistiska inslag kan bli kontraproduktiv. Det finns stora möjligheter för banbrytande forskning i samarbeten över ämnesgränserna.

Vi vill göra det lättare att bedriva forskarstudier på deltid. Speciellt viktigt är detta inom humaniora och samhällsvetenskap, där möjligheterna till extern finansiering oftast är små. Vi tycker att det är dags att riva upp den så kallade Thamreformen.

Det finns också ett behov av ett system för samordning och överprövning av lokala forskningsetiska beslut. Forskningen hanterar allt svårare problem av etisk natur. Möjligen skulle Vetenskapsrådets etikkommitté kunna fylla det här behovet.

Slutligen måste understrykas mycket tydligt att det finns mycket kvar att göra för jämställdhet. 43 % av de forskarstuderande är kvinnor men bara 12 % av professorerna. Ett stort tapp sker under resans gång. Det är inte rimligt att ha det så. Kvinnor behövs inom forskning. Balansen är ett värde i sig, och mångfalden är en förutsättning. Det finns kulturella och sociala hinder som måste röjas bort. Kombinationen av forskning och familjebildning måste underlättas.

Fru talman! Jag vill slutligen yrka bifall till reservation 2. För tids vinnande begränsar jag mig till det yrkandet, även om jag naturligtvis står bakom våra övriga reservationer.

Anf. 217 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Jag ska använda den här tiden till att tala om sju punkter som jag tycker är speciellt viktiga. Det är dels de reservationer som vi har, dels några av de motioner som har väckts av andra partier.

Först och främst skulle jag vilja prata om vår motion om utbildning, forskning och samverkan med det omgivande samhället. I ”det omgivande samhället” vill vi också inbegripa den gemensamma sektorn.

Trots att man är medveten om att forsknings- och utvecklingsarbete är viktigt för den verksamhet som kommuner och landstinget bedriver är samspelet mellan den gemensamma sektorn och forskningssystemet fortfarande otydligt, både när det gäller omfattning och inriktning av verksamhetsformer. Samverkansuppgiften har hittills i stor utsträckning utformats med inriktning på näringslivet. Forsknings- och utvecklingsarbete har stor betydelse i ett modernt kunskapsamhälle. Det är lika viktigt för den gemensamma sektorn som för näringslivet.

Vi tycker att det finns ett starkt samhällsintresse av att den gemensamma sektorn fungerar på ett effektivt och bra sätt och att det finns ett adekvat stöd för dess utveckling. Det är därför viktigt att det blir tydligt vem som bär ansvaret för den gemensamma sektorns FoU-resurser och att det inom sektorn finns en kvalificerad beställare men också mottagar-kompetens. Givetvis måste det finnas vilja att utnyttja forskningen och forskningens resultat i verksamheten. Vi tycker att regeringen borde tillsätta en utredning för att belysa vilken roll forsknings- och utvecklingsarbetet kan och bör spela för den gemensamma sektorn för att hitta tänkbara former för att förbättra samspelet mellan den offentliga sektorn och forskningssystemet. Det var den första reservationen.

Vi har också reserverat oss till förmån för en centerpartistisk motion som föreslår att man ska utreda i vilken omfattning forskarna numera i en ökad konkurrens tvingas ägna sig åt att ansöka om medel för sin forskning och sin egen lön. Vi instämmer i att detta är ett problem. Vi bör titta på hur det egentligen ser ut.

Jag vill också ta upp en annan centerpartistisk motion. Den handlar om det så kallade lärarundantaget. Man föreslår att forskarna i framtiden i högre grad måste vara beredda att avstå från delar av sina rättigheter till forskningsresultaten till det lärosäte där forskningen har bedrivits. Det är en uppfattning som Vänsterpartiet i sak delar. Vi tror att det skulle ge ett verksamt incitament för ökad kommersialisering av forskningsresultaten, och vi har det som en viktig punkt i det program för tillväxt och välfärd som vi presenterade nu under våren.

Vi kommer nu att noggrant studera och diskutera den rapport som Vinnova nyligen presenterade. Vi hoppas och förväntar oss att regeringen kommer med ett skarpt förslag i det här ärendet inom en nära framtid.

Vidare vill jag ta upp forskningsstiftelserna. 1993 och 1994 bildades dessa stiftelser med de tidigare löntagarfondsstiftelsernas kapital. Under ett antal år ökade stiftelsernas kapital i värde. 2001 utbetalades 1,2 miljarder kronor i anslag till universitet och högskolor, vilket motsvarade omkring 6 % av de totala forskningsanslagen. Men nu minskar stiftelsernas åtaganden dramatiskt. Orsaken är att kapitalet till en mycket stor del är bundet i aktier. De stadigt sjunkande kurserna på aktiemarknaden under de senaste tre åren har lett till att stiftelsernas aktiekapital har minskat avsevärt och att avkastningen på kapitalet blivit lägre.

För universiteten, som blivit alltmer beroende av externa forskningsanslag, innebär detta stora problem. För att slippa de kraftiga fluktuationerna i forskningsanslagen bör större delen av forskningsstiftelsernas kapital placeras på ett annat sätt än i aktier, menar vi. Regeringen har sedan 1997 möjlighet att ta initiativ till och besluta om förändringar i stiftelseförordnandena. Vi föreslår att regeringen använder den rättigheten och i förordnandet anger att högst 50 % av forskningsstiftelsernas kapital i fortsättningen får utgöras av aktier. Vi föreslår också att man inför etiska regler för kapitalplacering som lever upp till de krav på etik och miljö som bygger på FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna och barnkonventionen.

En ytterligare punkt är den kraftiga expansion av grundutbildningen som har skett under de senaste åren, särskilt vid vissa lärosäten. Där har det uppstått en obalans mellan grundutbildningsanslagen och de fasta forskningsresurserna, det som vi i dagligt tal kallar för fakultetsanslag. Detta kan på sikt komma att påverka kvaliteten på undervisningen och försvåra forskningsanknytningen. Vi menar att de fasta forskningsresurserna i högre grad bör fördelas efter prestation i stället för efter tradition.

Det finns skäl som talar för att regeringen i arbetet med den kommande forskningspolitiska propositionen bör analysera utifrån vilka kriterier fördelningen av de fasta forskningsresurserna mellan de olika universiteten och högskolorna ska ske i framtiden. I vår motion har vi föreslagit ett antal sådana möjliga kriterier, men vi tror inte att den listan på något sätt är fullständig. Den här frågan bör noggrant utredas. Vi föreslår att riksdagen ger regeringen i uppdrag att tillsätta en sådan utredning,

som just får i uppdrag att lämna förslag på kriterier som ska ligga till grund för fördelningen av de fasta forskningsanslagen i fortsättningen.

I motioner från både Moderaterna, Folkpartiet och Kristdemokraterna föreslås att forskarutbildningsreformen upphävs. Vänsterpartiet var mycket kritiskt till de förändringar av forskarutbildningen som infördes 1998. Vi ansåg visserligen att en effektivisering av forskarutbildningen var nödvändig, men inte på det sätt som skedde. Vi har nu varit pådrivande när det gäller tillsättandet av den utredning som har i uppdrag att granska effekterna av de förändringar i förordningen för forskarutbildningen som genomfördes 1998. Det uppdraget ska redovisas nu i december. Om de farhågor när det gäller de negativa konsekvenserna av förändringen – som vi såg vid själva beslutstillfället och som grupper av forskarstuderande nu har påtalat och bekräftat – verkligen visar sig ha besannats är vi villiga att verka för en omprövning av den så kallade forskarutbildningsreformen.

Så till den sista punkten. Moderaterna föreslår i en motion att beslutet om att studenter kan antas till studier för licentiatexamen ska upphävas.

Vi delar motionärens uppfattning att det är angeläget att man inte skapar en tvåstegsmodell för att kunna disputera. Men vi tycker att det är viktigt att avvakta resultatet av Höskoleverkets uppföljning som ska redovisas i november.

Jag vill också påminna om att farhågorna för denna tvåstegsmodell inte är så entydiga. Inom den tekniska sektorn säger sig i alla fall näringslivet vara väldigt angeläget om att det finns möjligheter att gå en kortare väg för att ta en licentiatexamen.

I går när utbildningsutskottet besökte Umeå tycker jag att det klart framstod att det skulle kunna vara en tänkbar modell för fortbildning av verksamma lärare med en trestegsmodell som man hade skissat på med en magisterexamen som ett första steg och sedan en licentiatexamen och en doktorsexamen. Detta hade man gjort för att få lärare att intressera sig för forskarstudier och höja nivån i grundskolan men kanske först och främst i gymnasieskolan. Vi är ju alla överens om att det är angeläget att få fler disputerade inom skolans område.

Jag yrkar bifall till våra reservationer 3 och 15, men jag står givetvis bakom även våra övriga reservationer.

Anf. 218 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Britt-Marie Danestig talade om doktorandereformen. Vi från Folkpartiet har liksom flera andra borgerliga partier i flera år föreslagit att den ska rivas upp. Det innebär inte att vi inte ska ha kvar doktorandtjänster, tvärtom ska vi ha fler doktorandtjänster. Men vi vill öppna för fler möjligheter att doktorera på bland annat deltid. Det är helt uppenbart att doktorandereformen har utestängt en mängd engagerade forskarbegävningar från möjligheten att forska. Med tanke på Vänsterpartiets motstånd tycker jag att det är synd att ni inte redan nu skulle vilja öppna för flera möjligheter. Sedan kan man ändå dra intressanta slutsatser av den utvärdering som kommer. Med tanke på hur kritiska ni var tidigare tycker jag att det är tråkigt att ni har varit passiva.

Men det viktigaste som jag skulle vilja fråga om i Britt-Marie Danestigs anförande handlar om pengarna direkt till högskolorna och universitetet – fakultetsanslagen. Vad menar ni egentligen där? Jag vet att Britt-

Marie Danestig med flera vänsterpartister i valrörelsen ute på högskolor och universitet sade – jag var själv med – att en mycket angelägen uppgift är att höja fakultetsanslagen, att fördelningen mellan externa anslag och dem som går direkt till universiteten har blivit fel. Nu talar ni om en utredning. Det är synd därför att det skulle faktiskt gå att få en majoritet i riksdagen för att inom en budgetram som fortfarande stämmer förändra fördelningen. Det är ju så uppenbart, och Britt-Marie Danestig använder samma argument som jag om hur forskarna får slita för att söka pengar utifrån. Varför vill ni inte ta steget fullt ut och säga att fakultetsanslagens andel av forskningsmedlen måste höjas? Det sade ni faktiskt före valet.

Anf. 219 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag ska först ta upp forskarutbildningsreformen. Vi var kritiska till den reformen. Däremot insåg vi att det behövs någonting. Det var inte bra som det var. Det var viktigt att forskarutbildningen effektiviserades. Vi hade väldigt många som var inskrivna på doktorandutbildningen. Men alla var inte aktiva forskarstuderande. Det var väldigt många som använde åtta–tio och kanske tolv–fjorton år för att bli klara med sin avhandling. Och det är inte något bra och effektivt sätt. Någonting behöver därför göras. Men jag tycker att det är viktigt att vi får den här kartläggningen nu. Utifrån den kartläggningen kan vi analysera innehållet och komma med förslag som är väl underbyggda. Det är nämligen inte så entydigt. De uppgifter som vi får kommer ju från studerandegrupper, och de är inte entydiga heller. Jag tror att det är bra att det görs en total genomlysning så att vi får diskutera vad den ger och vilka eventuella förslag till förbättringar som vi kan komma med. Jag tror alltså att man ska gå väldigt metodiskt till väga.

Jag ska ta upp pengarna till de fasta forskningsresurserna, till fakultetsanslagen. Som jag påtalade förut finns det nu tecken på obalanser mellan de fasta och de rörliga resurserna. Ett universitet och en högskola måste ha en tillräckligt stor del fasta forskningsresurser, annars blir man väldigt sårbar, och det blir stora problem att planera. Nu är den finansiella situationen inte särskilt gynnsam. Men i vårt 121-punktsprogram som våra tre partier står bakom har vi sagt att det är en viktig fråga under denna mandatperiod att höja stödet till forskning. Jag menar att de fasta forskningsresurserna behöver ökas, men det behöver också resurserna till Vinnova och till Vetenskapsrådet. Om det är någon del som verkligen är illa ute just nu så är det IT- och telekomsektorn där vi har haft en ledande roll men som håller på att alldeles rasa ihop.

Anf. 220 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Några av de få saker som jag har hört vänsterpartister säga och som jag kan hålla med om – vi står ju rätt långt ifrån varandra i politiken – handlar just om högskole- och forskningspolitiken. Jag tycker att ni har sagt en del bra saker i olika sammanhang. Men det är synd att ni tystnar och slutar upp med att kämpa för att genomdriva dessa saker när ni får vara med och vara samarbetsparti eller stödparti till regeringen. Ett exempel är doktorandereformen. Det är väldigt synd att alla de människor som faktiskt längtar efter att få börja forska på ett alternativt sätt, kanske på deltid, nu under fyra fem år i avvaktan på en utredning ska

vara utestängda från möjligheten att vid sidan om de doktorandtjänster som vi har inrättat få möjlighet att forska.

Och när vi kommer ut på högskolorna, vad är det vi hör? Jo, 80 % eller 90 % av alla människor som håller på med forskning och undervisning på högskolan säger att utbyggnaden har skett kraftigt men att fakultetsanslagen har legat stilla. Jag vill ge mer resurser till forskning än vad regeringen vill. Men även om man gör som Britt-Marie Danestig och Vänsterpartiet och vill hålla sig på regeringens lägre nivå skulle det vara fullt möjligt att ändra fördelningen, som ni faktiskt själva sade i valrörelsen, så att den andel pengar som forskarna själva får använda till sina idéer ökar.

Jag tycker att det är synd att ni tassar, väntar, föreslår en utredning, diskuterar och ska ta nästa proposition, men det händer ingenting. Ni har många vackra ord om dessa saker, men ni har inte i riksdagen satt någon kraft bakom dessa ord. Det tycker jag är synd.

Anf. 221 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Ulf Nilsson talar om fyra–fem år. Den här utredningen ska vara klar i december i år. Så väldigt lång tid behöver man alltså inte vänta på resultatet. Men jag tycker att det hör till en politikers ansvar att ha väl underbyggda och väl analyserade argument innan man fattar beslut. Man måste nog veta mycket väl hur verkligheten ser ut innan man fattar sådana avgörande beslut.

Som jag har sagt är bilden inte samstämmig när det gäller forskarutbildningen, och en effektivisering behövs. Men vi avvaktar, och vi kommer tillbaka. Vi har också varit tydliga här i dag och sagt att om de farhågor som vi hade bekräftas är vi villiga att verka för en omprövning.

För mig är detta väldigt viktigt. Det handlar inte om att satsa antingen på de fasta forskningsresurserna eller på Vetenskapsrådet, Vinnova och så vidare – de rörliga – utan det gäller både–och, faktiskt. Man behöver ha den här grunden och tryggheten. Det behövs för att vi ska få tillräckligt många disputerade, för att man på universiteten har råd att inrätta doktorandtjänster. Det behövs också för att vi ska få meriteringstjänster i form av forskarassistenter i en situation där pensionsavgångarna inom universiteten är väldigt stora. Det är riktigt. Men samtidigt behöver vi också den här rörliga forskningsdelen där man söker i konkurrens. Det är viktigt för att bibehålla och slå vakt om forskningens kvalitet. Jag ser alltså inte något antingen–eller utan både–och. Och det gäller att hitta lämpliga balanser.

Anf. 222 HÅKAN LARSSON (c):

Fru talman! Först vill jag yrka bifall till reservationerna nr 5 och nr 13.

Forskningsens viktiga roll för att stärka vårt samhälle och dess utvecklingskraft är vi säkert alla överens om. Jag delar oron, som flera av talarna tidigare har gett uttryck för, över att resurserna tryter. Det kan skapa ett stort problem framöver om det inte sker en förändring. En huvuduppgift för utbildnings- och forskningspolitiken är att slå vakt om ett fritt kunskapssökande. Ett samhälle i utveckling måste ta till vara individernas kreativitet och vilja att utforska nya områden. För detta krävs naturligtvis resurser.

I detta anförande ska jag emellertid begränsa mig till ett par förslag som vi från Centerpartiets sida vill lyfta fram. Britt-Marie Danestig tog tidigare upp vår motion om forskarnas arbetsmiljö. Arbetsmiljön för den enskilde forskaren är av stor betydelse för resultatet av hans eller hennes arbete. Ofta måste forskaren ägna en stor del av sin tid åt att ansöka om pengar. Det gäller inte bara medel till den forskning som bedrivs utan även pengar för att trygga den egna försörjningen. En sådan livssituation skapar naturligtvis otrygghet, och det är ingen djärv gissning att detta är en orsak till att doktorander avskräcks från att gå vidare och satsa på en karriär som akademiska forskare.

Vi vet dock inte hur omfattande problemet är. Därför är det viktigt att detta klarläggs, och en utredning är alltså på sin plats där man tar reda på hur denna otrygga situation påverkar såväl forskaren som det resultat forskningen ger.

Regeringen har tillsatt en särskild utredare för att analysera och utvärdera hur rekrytering, urval och antagning till forskarutbildning fungerar. Det är bra. Men det borde också vara viktigt att analysera hur forskarnas arbetsmiljö påverkar deras arbetsresultat.

Den omfattande utbyggnaden av den högre utbildningen i Sverige är en viktig framtidsinvestering. Genom ökad närhet till den högre utbildningen blir det lättare att komma till rätta med den sociala och geografiska snedrekryteringen. På så sätt kan vi bättre ta till vara den kunskapspotential vi har i landet, vilket vi alla tjänar på.

Mot den bakgrunden är det viktigt att även de mindre högskolorna och de nya universiteten får möjlighet att skapa goda forskningsmiljöer och visa sin vetenskapliga kompetens och kvalitet. Goda möjligheter till forskning är av stor betydelse för att attrahera såväl lärare som studenter. Därför måste de nya lärosätena ges förutsättningar för att kunna utveckla sin forskning, och därmed få möjlighet att konkurrera om forskningsmedlen med de gamla, etablerade universiteten på ett mera jämbördigt sätt.

Detta är bakgrunden till att vi anser att det behövs en plan för hur forskningsmiljöerna ska kunna byggas upp och stärkas vid högskolorna i landet. Det behövs principer för fördelningen av forskningsresurserna mellan lärosätena.

Anf. 223 MIKAELA VALTERSSON (mp):

Fru talman! Vi kommer att få fler tillfällen till att mer i detalj diskutera forskningspolitiken framöver i samband med den kommande forskningspolitiska propositionen samt, lite närmare i tiden, etikprövningspropositionen. Eftersom timmen är sen och vi har haft en debatt som varit ganska lång tänker jag därför bara lite kort beröra vår syn på forskningen.

Vi har på många områden i Sverige framstående forskning som vi kan vara glada och stolta över. I samband med vårt studiebesök i Luleå och Umeå i veckan fick vi se några intressanta exempel på detta.

Med den nya organisationen för forskningsfinansiering har vi också fått en tydligare struktur. Vetenskapsrådet har fått uppgiften att finansiera grundforskningen. Det är en fördel när pengarna ska styras att vi har ett tydligt mål för grundforskningen, där Vetenskapsrådet har ansvaret. En majoritet i styrelsen är forskare, vilket borgar för att grundforskningens kvalitet kan utvecklas på ett bra sätt.

Vi har de tre ämnesråden inom Vetenskapsrådet. Vi har också två forskningsråd för tillämpad forskning med, som vi tycker, en bra fokusering på två områden som anges som viktiga för utvecklingen av det svenska samhället. Det stämmer väl med strävandena att nå ett socialt och ekologiskt långsiktigt hållbart samhälle.

Pengarna leds tydligt till grundforskningen inom två viktiga områden för tillämpad forskning. Den utvecklingen tycker vi från Miljöpartiet har varit bra, och den börjar nu komma i gång ordentligt. Det är också oerhört viktigt att hela tiden betona forskningens frihet.

Vi måste dock få in fler personer i forskarutbildningen – inte minst för att ha beredskap inför ett framtida generationsskifte. Vi har i dag brist på lärare med egen forskning ute på högskolor och universitet. Det betyder att hela idén om forskningsanknytning kanske inte går att genomföra om man inte får fler lärare med forskarutbildning. Detta är viktigt, och det behövs också ytterligare resurser så fort ekonomin så tillåter.

Det behövs också mer medel till grundforskningen; den är i dag underdimensionerad. Grundforskningen måste alltså utökas. En framstående och fri grundforskning är förutsättningen för bra tillämpad forskning och för goda tillämpningar och en god utveckling av nya produkter inom näringslivet. Vi tror också att den tillämpade forskningen inom FAS och Formas, som gäller samhällets utveckling, framöver måste få mer resurser för att kunna svara mot de samhällsliga behov som finns. Då kan vi få den vetenskapliga grunden för en samhällsutveckling som är långsiktigt hållbar.

Vi hoppas att vi under den här mandatperioden, precis som vi har sagt och som Britt-Marie Danestig tidigare var inne på, i vårt 121-punktsprogram ska kunna tillfredsställa de behov av ökade resurser som finns.

Slutligen vill jag beröra en annan fråga. Det är oerhört viktigt med studentinflytande, och vi anser att det även gäller inom forskningen. Vi vill att man inom de statliga organisationerna för forskningsfinansiering ger studenterna inflytande över besluten. Därför har vi en gemensam reservation med Centerpartiet om att ge studenter rätt till representation i dessa organ. Besluten som fattas har stora konsekvenser för forskarutbildningen, och det är därför relevant att studenterna kan vara med och påverka de besluten. Jag yrkar därmed bifall till reservation 8.

Anf. 224 AGNETA LUNDBERG (s):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till förslaget i betänkande UbU14 och avslag på samtliga yrkanden.

I detta betänkande, som handlar om frågor kring forskning och forskarutbildning, behandlas 42 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2002. Yrkandena handlar om inriktningen av forskningspolitiken med flera övergripande frågor, forskningsområden, forskningsstiftelserna, fördelningen av forskningsresurser, forskarutbildning, forskarkarriär samt forskning inom vissa ämnesområden.

Sedan ett par decennier lägger regeringen en gång varje valperiod fram en övergripande forskningspolitisk proposition. Den senaste var proposition 2000/01:3 *Forskning och förnyelse*. Nästa forskningsproposition är planerad till hösten 2004. Per Bill nämnde i sitt anförande att man diskuterat att det eventuellt kan bli vid ett annat tillfälle. Jag har

dock inte fått någon annan information än att den är planerad till 2004, och därför ger jag inget annat besked.

De flesta yrkanden i detta betänkande behandlar frågor som kommer att tas upp i den kommande forskningspropositionen. Regeringen har under ganska lång tid arbetat med olika frågor som kommer att tas upp i propositionen och lagt ut olika uppdrag för att få fram ett så bra propositionsunderlag som möjligt.

Kristdemokraterna tar i ett yrkande bland annat upp balansen mellan medel som anvisas direkt till lärosätena och medel som fördelas av forskningsråden. Moderaterna tar upp frågor som rör grundforskning och forskarutbildning. Dessa frågor och avvägningar är just sådana som den forskningspolitiska propositionen brukar innehålla. Därför föreslår utskottet att yrkandena avslås och i stället behandlas i samband med den forskningspolitiska propositionen.

Detsamma gäller Vänsterns yrkande att regeringen ska tillsätta en utredning för att dels belysa vilken roll forskning och utvecklingsarbete kan och bör spela för den offentliga sektorn, dels hitta tänkbara former för att förbättra samspelet mellan offentlig sektor och forskningssystemet.

I den senaste forskningspolitiska propositionen beskrivs ett program, Forskning om offentlig sektor, som inleddes i början av 1990-talet och fortfarande pågår. Vetenskapsrådet anordnade den 10 april i år en konferens om forskning om offentlig sektor. Konferensen vände sig till forskare, forskningsfinansiärer, forskningsadministratörer, politiker och anställda inom offentlig sektor, arbetsmarknadens organisationer, ideella organisationer samt massmedier. Syftet var att redovisa några inslag i stora forskningsprogram under senare år – framför allt FOS-programmet – resultat och erfarenheter samt problem och möjligheter. Man ville visa vad forskningen kan bidra med för människor, stat och kommun, lands- ting och organisationer i den omvandling som nu pågår.

Forskningsforum har också uppmärksammat dessa frågor. Utskottet anser inte att frågan om samspelet mellan offentlig sektor och forskningssystemet har försumrats och yrkar därför avslag på Vänsterns yrkande.

Miljöpartiet tar i sin motion upp nödvändigheten av den enskilde forskarens aktiva medverkan för en framgångsrik kommersialisering av forskningsresultat.

Regeringen har gett Verket för innovationssystem, Vinnova, i uppdrag att analysera och föreslå åtgärder som kan öka kommersialiseringen av forskningsresultat, särskilt vid universitet och högskolor. I uppdraget ingår att studera utformningen av incitament för kommersialisering och åtgärder för att immaterialrättsligt bättre skydda forskningsresultaten.

Verket ska också studera stödstrukturer som teknikbrostiftelser, holdingbolag och teknikparker i och kring universitet och högskolor som kan underlätta kommersialiseringen. Uppdraget har nyligen slutredovisats och kommer även att beredas i Regeringskansliet. Utskottets ledamöter som nyligen besökte Vinnova fick en mycket bra genomgång och belysning av dessa frågor. Det är väldigt angelägna frågor.

När det gäller tillsättningsförfarandet har det skett en del förändringar. Fram till den 1 september 1998 var det i högskoleförordningen föreskrivet att förslag till innehavare av tjänst som professor och lektor skulle

avges av en tjänsteförslagsnämnd. Den ordningen togs bort efter redovisning i propositionen *Högskolans ledning, lärare och organisation*.

Regeringens principiella utgångspunkt var att ledningsorganen inom högskolan har ansvaret i anställningsfrågor som rör verksamhetens innehåll, organisation och kvalitet. Ansvaret för att lämna förslag till innehavare av anställning som professor och lektor överfördes därför till fakultetsnämnderna. Dessa ska inhämta yttranden från minst två sakkunniga, det vill säga personer som särskilt förtrodda med anställningens ämnesområde.

Beslutet att anställa någon som professor eller lektor fattas av rektor. I högskoleförordningens 4 kap. anges vilka behörighetsvillkor som gäller för anställning som professor och lektor och vilka bedömningsgrunder som ska tillämpas. Utskottet anser att man med det nya systemet tar vederbörlig hänsyn och gör så korrekta bedömningar det går att begära. Därför ser vi inte något skäl till något tillkännagivande.

En socialdemokratisk och en folkpartistisk motion tar upp behovet av att stärka FN-forskningen vid svenska universitet. Motionärerna vill att Sverige ska göra en medveten satsning på FN-studier inom området fred och säkerhet. Liksom motionärerna anser utskottet att stödet till FN är ett viktigt inslag i Sveriges utrikespolitiska profil. Betydelsen av detta har inte minst den allra senaste tidens händelser ytterligare strukit under.

Det är viktigt att framhålla att forskare och andra intressenter inom området FN-studier har goda möjligheter att ta egna initiativ, skapa kontakter och samverka. Utskottet anser dock att riksdagen bör ta ställning till prioriteringar mellan olika forskningsbehov i anslutning till regeringens forskningspolitiska proposition.

Det pågår ett omfattande arbete på olika håll inför den forskningspolitiska propositionen och många diskussioner ute på lärosätena. Utskottet har självt tagit initiativ till att göra en uppföljning av myndighetsorganisationen för forskningsfinansiering. Det är för att vi ska ha ett så brett underlag som möjligt inför forskningspropositionen.

Att många är involverade och engagerade är mycket bra och ger goda förutsättningar för att vi får en visionär forskningsproposition till hösten. Jag ser fram emot vår diskussion då. Jag skulle önska att man i den diskussionen också lyfte fram det som var positivt och inte målade med så svarta penseldrag som jag tycker har varit gällande hitintills i debatten.

Anf. 225 PER BILL (m):

Fru talman! Jag tyckte att det var glädjande att nu få höra här att vi kanske ändå får se en forskningsproposition år 2004. En av de saker som propositionen bör innehålla är det som man tog fram i underlaget när man hade utredningen Forskning 2000. Det fanns många bitar i det som har glömts bort.

Jag vill gärna hålla med Britt-Marie Danestig om vikten av forskningen om vår egen sektor och oss som politiker. Vilken forskning ska bedrivas på myndigheter? Ska de bara bedriva forskning så att de kan handla upp forskning? Ska de bedriva självständig forskning? Hur ser vi till att de områden som vi har ansvar för också beforskas så att vi kan lära om den forskningen och använda den kunskapen för att göra saker bättre? Här tycker jag absolut att vi behöver en ordentlig genomlysning

av hela den mycket stora komplexa biten i forskningspropositionen som ska komma hösten 2004.

Det viktigaste är att vi även här sent på kvällen kan vara ganska överens i ord om mycket. Är vi då inte riktigt överens kan alltid den ena säga: Ni svartmålar, och vi kan säga: Ni skönmålar. Men det viktiga är att det verkligen kommer pengar och nya resurser både till den högre utbildningen och till forskningen. Av det man hör ute på universitet och högskolor och det kan man läsa i våra olika budgetar är det ändå väldigt tydligt att vi i dag har problem. Det behövs ordentliga satsningar.

Anf. 226 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Fru talman! Jag delar Per Bills uppfattning att det är viktigt att det sker forskning inom den offentliga sektorn, att den kan utvecklas och att vi gör saker och ting bättre. Självklart är det så. Jag skulle bli väldigt förvånad om inte det skulle finnas i den forskningspolitiska propositionen.

När det sedan gäller frågan om resurser har jag inte varit någonstans, det spelar ingen roll vilken verksamhet det har varit, där någon har sagt: Vi har alldeles tillräckligt med resurser. Vi kommer alltid att ha krav på resurser. Det är någonting sunt i det. Då finns det också ambitioner.

Jag tycker ändå att det är bra. Jag önskar naturligtvis också att vi skulle kunna öka på forskningsanslagen, både de fasta och de rörliga. Men det är också viktigt att komma ihåg varför man inte bara kan öka den sektorn. Vi vet vilka svåra saker vi står inför som också kräver resurser. Det handlar där lite grann också om liv och död. Vi har ett väldigt svårt prioriteringsarbete.

Jag är den första att stryka under att forskning och utbildning är en investering. Men det spelar ingen roll att man har den tanken om det ändå är så att jag inte ensidigt kan satsa mycket pengar på forskning när jag ser att det finns stora brister inom till exempel åldringsvården och sjukvården. Det är de prioriteringarna regeringen måste göra.

Anf. 227 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Jag tror att det är just de prioriteringarna som är det som skiljer oss för tillfället. Det handlar faktiskt om liv och död, och kanske i mycket större omfattning, ifall vi fortsätter att lämna forskningen som någon restpost.

Hur skulle världen ha sett ut om vi inte hade haft modern bioteknik? Hur hade det sett ut när aids bröt ut? Vi hade famlat i mörker efter vad som var orsak och vad man skulle göra.

Jag kan ta ett närliggande exempel, SARS-utbredningen. Där har man redan nu en mycket god koll på vad det är som är orsaken. Man har redan nu hunnit en bit på vägen att kanske hitta ett vaccin, även om vi aldrig säkra på att man så enkelt kan komma undan. Många av dessa virus har en oerhörd förmåga att förändra sig hela tiden.

Tänk hur många människor som skulle riskera sina liv om vi inte i Sverige, i USA och på många andra ställen hade satsat stora resurser på medicinsk forskning! Det är inte så många hundra miljoner kronor som behövs för att till exempel fördubbla anslagen till medicinsk forskning.

Anf. 228 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Självfallet säger jag inte att vi lämnar forskningen åt sitt öde och att vi inte ska satsa forskningsresurser. Vi satsar ju mycket forskningsresurser. Vad jag sade var: Hur mycket ska vi satsa? Det är en svår avvägning. Jag är alldeles övertygad om att regeringen avser att satsa så mycket som man bara kan avstå till forskningen och ändå kunna tillgodose andra verksamhetsområden som är viktiga. Forskningen är central. Det är ingen som säger någonting annat.

Det är därför det känns extra svårt när nu ekonomin försämras. Jag hörde i flera anföranden just det här med att aktierna har gjort att resurserna har minskat. Det är klart att vi gladdes när resurserna ökade på grund av att man hade satsat i aktier, men när de gick ned så är det inte bra. Det är självklart. Men flera forskningsstiftelser har också tagit hänsyn till det nu och ändrat kurs. Forskningen är viktig!

Anf. 229 ULF NILSSON (fp):

Herr talman! Agneta Lundberg tog upp en liten men viktig fråga, nämligen hur man tillsätter professorer. Man har en styrelse som jobbar med att föreslå professorer, och sedan beslutar rektor. Tidigare hade ämnesexperterna, de så kallade sakkunniga, rösträtt i förslagsprocessen. Det har man tagit bort. Jag är glad att Agneta Lundberg nämnde detta, därför att det är ett exempel på det som jag skulle vilja kalla för de små stegens tyranni när det gäller att öka den politiska styrningen över universitet och högskolor. För mig är det ofattbart att de få människor som verkligen begriper ämnet när man ska tillsätta en professor inte får vara med och rösta om förslaget som rektor sedan ska besluta om. Jag är alltså glad att Agneta tog upp detta, men jag kan inte riktigt förstå att hon försvarar det.

Det har handlat mycket om resurser här. Som jag har sagt tidigare prioriterar vi i Folkpartiet forskningen och gör en kraftig framtidssatsning på den även i pengar. Dessutom satsar vi krafter på att öka forskningens frihet. Regeringen går åt motsatt håll. I tilläggsbudgeten aviserade man en minskning med 60 miljoner på forskning. Det är en blygsam minskning, men dock en minskning.

Eftersom vi har en representant för regeringspartiet här vill jag ställa en fråga. Med tanke på den utsatta situation som vi har sett och som alla rapporter talar om för forskningen under våren så undrar jag vad regeringspartiet tänker sig att dra ned på när det gäller de 60 miljonerna. Är det något särskilt forskningsområde eller något annat särskilt område? Hur ser ni möjligheter att nu minska forskningsresurserna? Det skulle vara intressant att höra ett konkret exempel på vad Agneta Lundberg har att säga om det.

Anf. 230 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! När det gäller de 60 miljonerna och hur vi ska göra den besparingen så är det någonting som vi tillsammans med samarbetspartierna kommer att komma överens om. Jag tycker att det är bra att vi kan ha den ordningen att vi försöker komma överens om det. Detta är ju grannlaga eftersom vi, precis som ni framför här, helst skulle ha sett att det hade varit en ökning. När man då gör besparingar så är det ännu mer

grannlaga. Men förhoppningsvis blir det ett bra resultat när vi är flera som gör jobbet.

Anf. 231 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att efter en vår med rapporter om att det blir nedskärningar på ungefär 1 miljard kronor på grund av kapitalförlusterna i stiftelserna till teknik, naturvetenskap och medicin så blir Socialdemokraternas reaktion i tilläggsbudgeten att minska forskningsresurserna med ytterligare 60 miljoner kronor.

Anf. 232 AGNETA LUNDBERG (s) replik:

Herr talman! Vi ska hålla ramarna i staten, och vi måste dra ned. Vi har valt att dra ned med 60 miljoner där. Hur vi sedan gör det blir en annan sak. Jag är den första att beklaga att aktierna inte går så lysande, men det tror jag inte att de hade gjort under en borgerlig regering heller. Det får vi nog tampas med tillsammans.

Anf. 233 OLLE SANDAHL (kd):

Herr talman! Jag har visserligen inte så många månaders förflutet i riksdagen, men redan tycker jag mig kunna göra vissa förutsägelser. Därför citerade jag oberoende bedömare i min redovisning för att förebygga att bli kallad svartmålar. Jag vet ju att somliga i oppositionen av en partikollega till Agneta Lundberg brukar kallas för dysterkvistar som svartmålar. Jag hänvisar då till mina sagesmän, som jag tycker har ganska god auktoritet. Möjligen har jag burit färgburken hit med mig från dem.

Det är dock en realitet att någonting har hänt under åren som har gått. Det skiljer oss från varandra. Jag tillhör inte ett parti som har haft ansvaret för att det har blivit som det har blivit, utan det är Agneta Lundberg som har haft makten. Den totala makten har ingen svensk – det inser också jag – men på något sätt kan man inte framställa den situation som råder som en naturkatastrof som helt plötsligt har drabbat nationen och att vi nu har ett gemensamt ansvar för att helt häpnad över vad som har hänt. Detta är naturligtvis i stället följderna av vad som har hänt under en längre tid. Det var bland annat därför jag citerade att Sverige var unikt i EU mellan 1995 och 2000 som den nation som minskade mest på anslagen till forskning. Då är det inte så konstigt att man ett antal år senare har ett bekymmer att ta hand om och en finansieringsbrist.

Därför vill jag helt enkelt fråga: Hur tänker ni nu fördela pengarna? Det har ju kommit förslag om att vi ska ha en planering för hur man ska kunna överföra de begränsade befintliga medlen till olika avnämare i basresurser eller annat. Ska det vara som i Grönköpings Veckoblad – med en vilja utav stål vi vandra utan mål? Eller finns det någon tanke i det här avseendet?

Anf. 234 AGNETA LUNDBERG (s):

Herr talman! Självfallet finns det en tanke. Men precis som jag sade i mitt inledningsanförande så kommer jag inte att diskutera den fördelning som ska ske. Det tycker jag är lämpligt att vi gör när vi behandlar forskningspropositionen.

Först och främst handlar det om hur mycket ytterligare pengar vi kan lägga till forskningsanslagen. Det avgör naturligtvis hur mycket man kan lägga på det ena och det andra. Den frågan är så pass grannläga att jag inte kan gå in på den nu, när det inte finns en färdig produkt utan bara en början i forskningspropositionen. Jag kan inte ge något sådant svar.

Anf. 235 OLLE SANDAHL (kd):

Herr talman! Ska man då ändå tolka svaret som att vi avvaktar forskningspropositionen och är öppna för vad den kan tänkas innehålla? Och ställer sig då inte Agneta Lundberg främmande inför att förslagen som nu kommer från bland annat min sida om att öka fakultetsmedlen är ett sätt att garantera utvecklingen och forskningens frihet?

Anf. 236 AGNETA LUNDBERG (s):

Herr talman! Självfallet inte! När vi lägger fram forskningspropositionen kommer vi att väga många olika frågor – även storleken på de fasta forskningsresurserna till högskolor och universitet. Hur stor skillnad vi kan få avgörs av vilka resurser vi kan avsätta.

Jag har aldrig framställt det som att den sviktande ekonomin har kommit som någon överraskande farsot. Det är självklart att vi har kunnat förutsäga vissa saker. Vi har till exempel sett att sjuktagen drastiskt har gått upp. Men det finns också andra inslag, som vi inte har kunnat styra. Om det kommer många fler sådana kommer vi naturligtvis att behöva rätta oss efter det. Vi styr inte ensam världens. Det är inte så enkelt. Vi är oerhört känsliga för vad som händer ute i världen. Vi kan till exempel se vad dollarn gör för pappersindustrin som är en stor exportör.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)

14 § Trafiksäkerhet

Trafiksäkerhet

Föredrogs

trafikutskottets betänkande 2002/03:TU4
Trafiksäkerhet (prop. 2002/03:55).

Anf. 237 JARL LANDER (s):

Herr talman! Jag tror att utskottets ledamöter kommer att fylla den här tiden fram till kl. 23. Men jag förutsätter också att vi hinner med det vi behöver säga under den relativt korta tid som vi har till förfogande för att behandla det betänkande om trafiksäkerhet som trafikutskottet nu lägger fram.

Det är i och för sig inte bara trafiksäkerhetsfrågor som behandlas. Det finns också en proposition som handlar om alkohol och därmed också följd-motioner. Det är 114 olika motionsyrkanden som ska avklaras under kvällens lopp.

Det här betänkandet genomsyras av att utskottet fortfarande känner en stor oro för att trafiksäkerheten är ett stort problem ute i samhället. Vi

är oroliga för att vi inte klarar av att nå de mål som vi tidigare har lagt fast i riksdagen. Men vi säger ändå i betänkandet att nollvisionen ligger fast. Ingen ska behöva dödas eller skadas allvarligt i trafiken. Vi har den målsättningen att fram till år 2007 ska max 270 personer omkomma i trafiken. Det målet känner vi en stor oro för. Därför har vi profilerat oss i det här betänkandet och vill gå lite snabbare fram i vissa frågor än vad regeringen har föreslagit.

Vi vet att ett antal olyckor beror på att förarna har varit alkohol- eller drogpåverkade. Därför säger utskottet att det är positivt att den försöksverksamhet som nu pågår med alkolås i fordon utökas så att vi får ett bredare test ute i samhället. Då kan vi kanske snabbare komma fram till en lagstiftning om alkolås i fordonen.

Efter att ha läst regeringens proposition konstaterar utskottet att det nog är motiverat att ge regeringen till känna att de som använder sig av alkolås inte ska ha tillgång till ett vanligt körkort. De ska ha ett intyg på att de får köra fordonen under förutsättning att det finns alkolås i bilen.

Vi har några fler ärenden där utskottet tycker att det är motiverat att ge tillkännagivanden till regeringen. Vi vet bland annat att orsakerna till dödsolyckorna ofta är hastighetsberoende. Ett sätt att komma åt för höga hastigheter ute i samhället är att ha övervakningskameror. Ett problem med dessa övervakningskameror är att polisen måste kunna fastställa vem som kört fordonet. Majoriteten i utskottet tycker att det kan finnas motiv för att se över möjligheten att införa ett ägaransvar för dessa fordon. Där har vi också ett tillkännagivande.

De övriga tillkännagivanden som kommer handlar om EU-mopeder. Vi vet att det är ett problem att de som har mist sitt körkort, kanske beroende på att de haft alkoholproblem, nu är ute och kör EU-moped i samhället i stället. Förarbeviset för EU-mopeder kan inte dras tillbaka. Vi tycker att regeringen bör se över det så att vi kanske kan få en bättre lagstiftning där.

Herr talman! Det finns ytterligare ett par saker som bland annat handlar om att den lagstiftning som säger att det ska finnas pedaler på EU-mopeder ska tas bort. EU-mopeden kan kanske se ut på lite annorlunda sätt än vad lagstiftningen säger i dag.

Herr talman! Det är en mängd olika frågor som jag förutsätter att mina kolleger i utskottet nu kommer att debattera. Jag tackar för att intresset från dem är så stort att vi fyller tiden fram till kl. 23. Men jag förutsätter att de sätter streck därefter.

Anf. 238 ELIZABETH NYSTRÖM (m):

Herr talman! Vi har nu att behandla TU4 om trafiksäkerhet. Vi har inledningsvis i korthet hört vad betänkandet berör. Jag hoppas naturligtvis att vi ska vara klara till kl. 23. Jag ska i alla fall inte förlänga debatten, tror jag.

Vi moderater har valt att dela upp betänkandet i trafiksäkerheten, lagstiftningen om alkolås, körkorts- och mopedfrågor.

I det här betänkandet har vi moderater fått gehör för två motioner, precis som Jarl Lander nämnde, som lett till tillkännagivanden. Det är glädjande att majoriteten tar till sig av våra konstruktiva förslag. Jan-Evert Rådström kommer senare att ta upp dessa ärenden.

Häromdagen kom uppgifter om att bältesanvändningen minskar i Sverige, vilket är beklagligt. Bötesbeloppet för att inte använda bilbälte var tidigare 300 kr, men från och med årsskiftet ökade det till 600 kr. Detta visar tydligt att strängare böter inte hjälper. Det är min fasta övertygelse att saklig information om konsekvenserna av att inte använda bilbälte ger lika bra resultat.

För första gången i Sverige dör fler unga förare än förare över 65 år i trafikolyckor. Samtidigt vet vi att färre unga än någonsin har körkort, och de äldre som fortsätter att köra bil långt upp i åldrarna blir bara fler och fler. Att unga killar är inblandade i betydligt fler trafikolyckor än unga tjejer är ingen nyhet. Om vi kunde förmå killarna att köra lika säkert som de jämnåriga tjejerna skulle 60 liv om året räddas.

I reservation nr 1 har vi moderater tillsammans med Folkpartiet och Kristdemokraterna pekat på att vägnätets standard är av avgörande betydelse för trafiksäkerheten. Satsningen på vägarna i vårt land är oacceptabelt liten, och mindre blir den med majoritetens förslag i vårpropositionen.

Jag kunde läsa i den lokala tidningen hemma att pengarna saknas för mötesfria vägar och att de inte räcker till utbyggnad av 45:an, en mycket olycksdrabbad väg. Sådana rubriker blir väl vanligare framöver. Det är därför som vi moderater har ett högre anslag till vägarna. I vår reservation nr 1 menar vi att en uppföljning bör göras för att visa om de trafikpolitiska målen är möjliga att uppnå med nuvarande politik.

Herr talman! Vi står naturligtvis bakom alla våra moderata reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation nr 1.

Vi har i reservation nr 4 pekat på vikten av att skolbusstransporter blir så säkra som möjligt. Många skolbusschaufförer saknar utbildning anpassad för de särskilda krav som ställs i den aktuella miljön. Otaliga är de olyckor som händer på landsvägarna när en skolbuss stannar för att släppa av ett barn och en bilist kör om utan att upptäcka det springande barnet. Kommunförbundet har stor kunskap om hur upphandlingsinstrumenten kan användas för att rätt krav ska kunna ställas till exempel vid skolskjutsupphandling. Därför bör det ha en given roll i detta arbete.

I betänkandet har vi också pekat på att trafiksektorn har karakteriserats av monopolbildningar, vilket inneburit högre priser och sämre service till kunderna. Väntetiden för förarprov vid Vägverket är oacceptabelt lång. För att väntetiden ska kunna minska måste provledarkapaciteten öka. En möjlig väg att göra detta borde enligt vår mening vara att överväga en licensmodell eller legitimeringsmodell som kunde innebära att Vägverket gavs möjlighet att licensiera till exempel trafikskollärare att fungera som provledare.

Åldersgränser är också ett viktigt inslag i betänkandet. I dag får man köra moped när man fyllt 15 år. Många ungdomar har kamrater som fyller år på vårkanten, och dessa kan åka på sin moped under de sköna sommarmånaderna medan de som fyller år senare på året snällt förväntas stå och se på. Naturligtvis borde man få köra moped från det år då man fyller 15 år.

I ett avsnitt i betänkandet välkomnar majoriteten en lagstiftning om obligatorisk cykelhjälmsanvändning för barn. Förr fanns det inte ishockeyhjälm på våra ishockeyspelare och inte heller ridhjälm på folk som var ute och red. I dag ser man aldrig någon som bedriver dessa sporter utan

att ha hjälm på sig. Det beror inte på att man lagstiftat, för det har man inte, utan snarare på de olika förbundens agerande. I dag får man inte ens röra pucken om man tappar hjälmen utan blir då bestraffad med en utvisning.

Föräldrarna har i alla dessa sammanhang ett grundläggande ansvar. Sedan kan naturligtvis skolor och försäkringsbolag hjälpa till för att öka användningen av cykelhjälm. Det viktigaste av allt är dock att vi vuxna måste föregå med gott exempel.

Så till en gammal käpphäst: *Högerväg vid rödljus*, en motion av Ulla Löfgren och Anita Sidén. En snarlik motion var bland de första motioner som jag väckte här i riksdagen. Förr eller senare kommer intentionerna i motionen att förverkligas, allt för en smidigare och miljövänligare trafikföring.

Den sista reservation som vi har gjort i betänkandet gäller vårt ställningstagande avseende kameraövervakning och ägaransvar vid hastighetsöverträdelse. Införandet av ägaransvar strider mot svensk rättstradition, vilket uppmärksammats i Polisverksamhetsutredningens delbetänkande *Mot ökad koncentration – förändring av polisens uppgifter*.

Vem ska våga låna ut sin bil i framtiden, om tillkännagivandet leder till lagstiftning? Detta har vi klart redogjort för i reservation nr 13.

Herr talman! Vi har ett mycket stort problem, och det är rattfylleriet. Vägverket beräknar att det sker ungefär 14 000 bilresor per dag i Sverige där föraren är alkoholpåverkad. Av de förare som omkom i trafikolyckor 2001 obducerades 90 %. Av dessa var 24 % påverkade av alkohol. Vi i trafikutskottet har fått se dokumentärfilmen *Vi fick låna en ängel* om 13-årige Erik Bergendahl, som omkom när han på cykel blev påkörd av en rattfull bilist. Rattfylleriets konsekvenser måste vi alla hjälpas åt att motarbeta. Information är, som jag tidigare nämnt, A och O, men vi måste även tillsammans med organisationer och näringsliv finna frivilliga vägar för att omöjliggöra att man i berusat tillstånd kan framföra ett fordon.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag rikta ett stort tack till Martin Palm på vårt kansli för ett mycket bra och lättläst betänkande.

Anf. 239 RUNAR PATRIKSSON (fp):

Herr talman! Vi ska ju göra vårt bästa för att försöka tillse att tiden räcker till. Jag kommer att stryka en del i mitt manus på grund av tidsbristen. Det är egentligen lite synd, herr talman, att vi har att behandla en så här viktig fråga under tidsnöd. Det handlar om människoliv, som är väldigt viktiga.

Låt mig först yrka bifall till reservation nr 3. Folkpartiet står också bakom alla övriga reservationer, även sådana som avgetts tillsammans med andra partier, men yrkar bifall bara till reservation nr 3. De övergripande målen är redan reserverade, och en hel del gemensamma reservationer har Elizabeth Nyström talat om. Jag ska därför försöka gå igenom ärendet lite kortare.

Folkpartiet anser att trafiksäkerheten är en mycket viktig fråga och att det är bra med varje tillfälle som ges att diskutera den här i kammaren. Jag påpekar än en gång att det är synd att vi är i tidsnöd.

Det gäller här främst säkerheten på våra vägar. Det är utan tvekan så att våra vägar är den största orsaken till dödstaten, men behoven avseende våra vägar verkar inte få någon respons i den regeringskoalition

som nu styr Sverige. Det är tråkigt för svenska folkets trafiksäkerhet. Varje trafikolycka är en tragedi.

Socialdemokraterna har sagt att de inte vill samverka med Miljöpartiet och Vänsterpartiet i säkerhetspolitiken. Varför räknar man inte in infrastrukturen inklusive trafiksäkerheten i detta val? I trafiken dödas ca 500 personer per år. Det motsvarar tio bussolyckor där alla dör, nästan en olycka varje månad.

Jag såg i dag siffror från EU-länderna, där mer än 44 000 människor omkommer i trafiken varje år, vilket motsvarar att alla åskådare vid en olycka på ett fullsatt Ullevi vid en friidrottstävling skulle omkomma. Det kan också jämföras med ett tiotal 11 september-olyckor varje år i Europa. Trafiksäkerhet är alltså säkerhetspolitik. Utan mer pengar till vägar ingen förbättrad trafiksäkerhet i Sverige.

I Vänsterpartiet och Miljöpartiet erkänner man inte bilen som ett nödvändigt redskap för att ta sig fram. Då behövs det väl inte heller någon säkerhet, kan man förstå.

I de delar av Sverige där det inte finns eller inte kommer att finnas någon kollektivtrafik eller där en sådan är olönsam vill jag påstå att den är onödig. Där är bilen nödvändig och oersättlig. Bilen är Sveriges bästa och smidigaste trafikslag och skapar en frihet för individen i valet av resmål och restid.

Ta till er detta i Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet om ni tänker fortsätta att samverka och vara trovärdiga i trafiksäkerhetsdebatten! I dag är er trovärdighet liten i det svenska folkets djupa led.

Ökade informationsinsatser torde vara en annan bra väg för trafiksäkerhet. Folkpartiet efterlyser dessutom, som vi gjort i tidigare motioner, att kampen mot alkohol och andra droger ska föras tydligare inom alla trafikslag. Denna kamp måste prioriteras som ett led i nollvisionen och trafiksäkerhetspolitiken.

Herr talman! Här kommer alkoholåset in i bilden som ett viktigt inslag i debatten. Vi stöttar det framlagda förslaget om en fortsatt försöksperiod.

Vi vill satsa i första hand på persontransporterande fordon som till exempel skolbussar och andra bussar och på tung trafik som ofta fraktar farligt gods. På personbilar måste detta successivt bli standard, och Folkpartiet tror att upphandlingar av bilar till företag och offentlig verksamhet där man kräver alkoholås kommer att snabba på införandet av alkoholåset.

Herr talman! Fortfarande är det långt till noll, även om vi just nu upplever en minskad dödlighet på våra vägar, vilket vi alla naturligtvis gläds åt. Att dödsolyckorna har kunnat minska under en rad av år beror på den ökande säkerheten också i bilarna. Detta säkerhetsarbete måste ytterligare skärpas. Speciellt ser vi att frågan om barn i trafiken är mycket viktig i trafiksäkerhetsarbetet.

Tyvärr finns det en konflikt mellan bilars storlek och trafiksäkerhet eftersom större bilar naturligtvis är säkrare fordon men drar mer energi till skillnad från små bilar, för vilka den omvända problematiken gäller.

Bilförarna måste också själva inse de risker som de utsätter omgivningen för om de inte kör nyktert och inte tar hänsyn till regelverket för just den sträcka där han eller hon för tillfället kör.

Vad gäller körkortshanteringen tror vi i Folkpartiet – det nämns också i betänkandet – att proceduren för utfärdande av körkort går att förenkla och att den kan skötas av fler aktörer.

Alkohol och droger hör inte ihop med bilkörning och båttrafik, och inte heller med att man cyklar eller går i trafiken. Vi vill här också framhålla frivilligorganisationernas arbete. Det måste ständigt upprepas att MHF och Motormännen samt NTF gör en fin insats som betyder mycket för den svenska trafiksäkerheten. Vi måste därför ge dem ett starkt – kanske ett starkare – stöd från samhället.

Herr talman! För att få ordning på trafiksäkerhetsfrågorna, som är så viktiga, tror Folkpartiet att det är dags för Socialdemokraterna att jämställa trafiksäkerhet med säkerhetspolitik och byta partner i denna för Sverige så viktiga fråga, det vill säga trafiksäkerheten. Läs budgetförslagen för vägningslaget från de borgerliga partierna! Där finns möjligheterna och lösningarna för trafiksäkerheten. Vi ses vid förhandlingsbordet! Utgångsläget för förhandlingarna, herr talman, är följande: Folkpartiet erkänner bilen men är emot olyckor i trafiken. Vi är för bättre och säkrare vägar och är beredda att ta vårt ansvar för detta ställningstagande.

Anf. 240 JOHNNY GYLLING (kd):

Herr talman! Jag kan inte motstå tillfället att hälsa förra utskottsordföranden och numera vd:n för NTF, Monica Öhman, välkommen till kammaren som kvällens enda åhörare. Det känns tryggt för mig att veta att hon inte har någon replikrätt i kväll!

Herr talman! Härom fredagen stod jag tillsammans med 3 000 personer längs en avstängd vägsträcka på Torslanda i Göteborg. Sakta rullade det fram bilar två och två till ett uppsatt stoppljus. Motorerna rusade och däcken ritade svarta streck i asfalten. Efter tio sekunder var färderna på 200 meter över, och tidtagningsdatorn spottade fram ett litet kvitto till varje förare. Så fortsatte det hela kvällen till publikens stora förtjusning.

Vad är nu detta för fenomen, och varför tar jag upp det här i trafiksäkerhetsdebatten? Fenomenet kallas för *blackrace* och är ett arrangemang i samverkan mellan Göteborgs stad, polisen, motorintresserade eldsjälvar samt inte minst ungdomarna själva. Detta är ett positivt alternativ till den illegala *streetracing* som breder ut sig på gatorna i svenska städer och som regelbundet skördar sina olycksoffer.

Alla partier står bakom nollvisionen, visionen att ingen ska dö eller skadas svårt i vägtrafiken, och det är för mig som kristdemokrat självklart att ställa upp på den. Problemet är att denna vision måste förankras bättre och accepteras av folket, av trafikanterna. Nollvisionen måste översättas till praktisk handling hos varje person som sitter bakom ratten eller styret. Detta beskrivs som en viktig slutsats av Magnus Andersson i debattskriften *Nollvision eller nollillusion*.

En viktig grupp att nå är just ungdomar som står i begrepp att ta körkort eller just har börjat köra bil eller mc. Många av dessa, kanske främst killar men även tjejer, som fascinerats av snabba hastigheter och acceleration, ägnar förmodligen inte många tankar åt den nollvision vi pratar om här i riksdagen. Det är bland annat dessa vi måste nå.

Önsketänkandet är förstas medvetna föräldrar som lär sina barn trafikvett från det att de är riktigt små och en skola som lär ut kunskap och förmedlar attityder till hur man förhåller sig i trafiken.

Önsketänkandet är ju också att alla vi vuxna skulle vara goda föredömen i trafiken, men vi vet att det inte är så. Vi är alla ofullkomliga. Därför är det så viktigt att ta vara på alla goda krafter för trafiksäkerhet-

en. Motorentusiasterna jag nämnde gör ett bra jobb i Göteborg. Men här i Stockholm får de nobben. Här, i huvudstaden, får man inte arrangera så kallade *blackrace*-körningar trots att polisen gärna vill hjälpa till. Varken på industriområden eller på Tullinge flygfält släpps man in. Kommuner står i kö runtom i landet för att få hjälp att sätta upp den här typen av legal racing för att slippa se ungdomarna köra ihjäl sig och andra, men entusiasternas tid räcker inte till. Här borde Vägverket och andra med ansvar för trafiksäkerheten hjälpa till.

Herr talman! Jag vill så säga något om de reservationer vi kristdemokrater står bakom i betänkandet. I reservation 1 anser vi i likhet med Moderaterna och Folkpartiet att nya trafiksäkerhetsmål bör sättas upp. Vi är också mycket kritiska till regeringens besparingar på väganslagen. Bra vägar, och motorvägar där de är befogade, är av stor vikt för att förverkliga nollvisionen.

I reservation 4, som jag härmed yrkar bifall till, motsätter sig Kristdemokraterna tillsammans med Centern att den frivilliga försöksverksamheten med alkoholås förlängs med fem år. Vi menar att det nu är dags att lagstifta om alkoholås för rattfylleristerna. De försök som pågått visar positiva resultat. Det finns en stor acceptans för alkoholås i bilar. Motorförarnas Helykterhetsförbund, MHF, gör en fin insats på området. Tillsammans med försäkringsbolaget Salus Ansvar har de lanserat en vision om att alla bilar ska ha alkoholås 2015. Ett första steg är att lagstifta om alkoholås för rattfyllerister. Det ska alltså vara obligatoriskt, inte frivilligt. Varför ska vi vänta? Jag värdar till ledamöterna att stödja reservation 4 om lagstiftning.

Ratt- och drogfylleriet är en av de stora orsakerna till trafikdöden. Elizabeth Nyström beskrev på ett fint sätt tidigare hur viktigt det är att påverka attityderna. Därför vill vi ha obligatorisk drogutbildning för körkortstagare. Vi vill också att den så kallade VIP-modellen, där trafikoffrer får komma till tals, införs på gymnasier och körskolor och självklart för redan dömda rattfyllerister. Väl medveten om att detta yrkande i vår motion redan har behandlats av justitieutskottet vill jag ändå påminna riksdagen om hur viktigt denna fråga är för att förverkliga nollvisionen.

I reservation 5 om barn i trafiken backar vi bland annat upp Ragnwi Marcelinds motion om åtgärder för barn som färdas till och från skolan eller åker taxi eller buss i annat sammanhang. Här behövs ett starkare engagemang från regeringens sida.

Så över till mopederna i reservation 9. Moped är ett kärt ämne att prata om. Jag vill slå fast att mopeden är något positivt. Vi vill, tillsammans med Moderaterna och Folkpartiet, att ungdomar ska få köra moped från den 1 januari det år de fyller 15. Detta kräver naturligtvis att utbildningen inför förarbeviset blir bättre än i dag och att de till exempel får övningsköra på allmän väg. Mopedolyckorna ska vi ta på allvar. Med de diskussioner vi har fört i utskottet tillsammans med Vägverket, mopedbranschen och NTF så förväntar vi oss nu åtgärder på området såsom att man stävjar trimningen och förbättrar utbildningen.

Herr talman! Vi är emot kravet på fem års obrutet körkortsinnehav för handledare vid övningskörning, vilket vi framför i reservation 10. I reservation 12 argumenterar vi för ett införande av högersväng vid röd-ljus.

I reservation 13 framför vi att vi är emot att majoriteten vill införa ett ägaransvar vid hastighetsöverträdelse. Det är inte bara ett illa genomtänkt förslag. Det strider också mot svensk rättstradition och bör stoppas redan nu i kammaren.

Herr talman! Jag vill också nämna den bortglömda trafikantgruppen motorcyklisterna. Vi har motionerat om en bättre trafikmiljö för mc-folket och glädjande nog har utskottet lagt ansvaret på regeringen och Vägverket att ta erforderlig hänsyn till motorcyklisterna i trafikplaneringen. Det ska bli intressant att följa upp.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att nollvisionen måste förklaras, förankras och accepteras inte bara här i riksdagen utan också vid familjens frukostbord, i skolan och ute på motorbanan.

Anf. 241 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Herr talman! Jag är nöjd att stå här och prata om det betänkande om trafiksäkerhet som vi har lagt fram. Det är ett bra betänkande. Det är också glädjande att se att siffrorna de senaste månaderna har gått i rätt riktning. Vi är inte alls nöjda för det är fortfarande oacceptabelt många människor som omkommer och skadas allvarligt i trafiken, men det vidtas åtgärder för att göra någonting åt denna situation. Så har det inte alltid varit.

Vi tycker också att regeringen är offensiv och ser verkligen fram emot den skrivelse som ska komma nästa vår, med de åtgärder som behövs för att nå nollvisionen och dess etappmål.

Om man tittar på medierapporteringen det senaste halvåret har många rubriker handlat om att unga är överrepresenterade i trafikolyckorna. Ungdomar svarar för en stor och ökande del av trafikolyckorna. Den utvecklingen strider mot vad man skulle kunna förvänta sig, med tanke på att den andel av 18–24-åringar som tar körkort stadigt har sjunkit ända sedan början av 1990-talet. Man skulle också kunna förvänta sig att ungdomarnas andel sjönk därför att de nu får övningsköra från 16 års ålder. Så har det varit i ett antal år. Man skulle kunna tänka sig att mer träning ledde till säkrare förare.

Om man analyserar den statistik som finns som bilaga till betänkandet kan man, vilket Elizabeth Nyström gjorde tidigare, konstatera att det är fel att påstå att ungdomar är överrepresenterade i trafikolyckorna. Det är faktiskt unga killar som svarar för en mycket stor andel av trafikolyckorna i förhållande till sin körvolym. Ju allvarligare olyckan är desto större är de ungas överrepresentation.

Unga män kör mer än unga kvinnor. De borde alltså vara skickligare och därmed råka ut för färre olyckor. Att så inte är fallet kan bero på att unga män tenderar att överskatta sin egen körförmåga medan kvinnor ofta bedömer sig som sämre än genomsnittet. Det leder i sin tur till att killarna tar större risker både när det gäller hastighet och alkohol. Nio av tio som tas för rattfylleri är män.

De underskattar också andra osäkerhetsmoment, till exempel andra trafikanter. Konsekvensen kan bli förödande.

Enligt många undersökningar prioriterar kvinnor vanligtvis säkerhet och trygghet i trafiken framför fart. Könsskillnader beträffande attityder är lätt att konstatera om man ser reaktionerna på olika åtgärder som syftar till att minska hastigheterna – gupp, 30-skyltar vid skolor, kameraö-

vervakning eller mittvajar. Om man ser på de insändare som reagerar i de här sammanhangen, hur många av dem är undertecknade av kvinnor? Det är faktiskt ganska få. Hur många kvinnor är det som svär när de inte kan köra om på en "2 + 1"-väg med mittvajer? Det här är ingen vetenskaplig undersökning, men jag har en förmodan att det är betydligt fler män än kvinnor som har svårt för att sänka hastigheten och inte kunna köra om på några kilometer.

En snabb och kraftfull bil tycks vara viktig för åtskilliga mäns identitet. Hur ska man annars kunna förklara utvecklingen av stadsjeepar? Med tanke på hur de ser ut är de säkert alldeles utmärkta i en afrikansk nationalpark. Men i Stockholms city finns det inget vilt och terrängen i städerna är inte, trots bristande underhåll, sådan att den motiverar en stadsjeep. Det här handlar om att bilen på något sätt förstärker en identitet.

Hastighetsinskränkningar upplevs gärna som hinder för att utnyttja fordonens prestanda. Det är inte bara reklam utan även TV:s trafikmagasin, krönikor från motorjournalister och motortidningar som hela tiden förstärker sambandet mellan maskulinitet och en högpresterande bil.

I december 2001 beslutade vi här i riksdagen att införa jämställdhet som ett nytt transportpolitiskt mål vid sidan av de fem övriga transportpolitiska målen. Det innebär att vid planering och genomförande av trafikpolitiken ska kvinnors transportbehov och värderingar spela lika stor roll som motsvarande för männen.

Ska jämställdhetsmålet tas på allvar måste trafikpolitiken i större utsträckning återspegla de behov och värderingar som kvinnor har. Därför borde trafiksäkerhetsarbetet ändra inriktning. Det i särklass mest effektiva sättet att stärka trafiksäkerheten är att öka kollektivtrafikens andel av persontrafiken. Där är nollvisionen i princip redan uppnådd.

Fler kvinnor än män är utan tillgång till bil. Att förbättra kollektivtrafiken är således en kombinerad jämställdhets- och trafiksäkerhetsåtgärd. Koncentration på att föraren följer gällande regelsystem och mindre tilltro till att förändringar i vägsystemets beskaffenhet ska lösa problemet vore också klokt ifall olyckorna ska minska.

Trafiksäkerhetsforskarna är överens om vad som behöver göras. Respekterades hastighetsgränserna, hade alla bilbälten och var alkoholbannlyst i trafiken, då skulle väsentligt färre människor dö i trafiken.

Vad ska vi då göra åt de här unga killarna? Vi har inte riktigt några färdiga lösningar. Uppenbart visar redovisningen av hearingen att det är viktigt att inte tvinga på dem körkort för tidigt till exempel genom att införa det som en möjlighet i gymnasieskolan. Det är också viktigt att man tar upp en riskutbildning, att inte bara halkkörning är ett obligatoriskt moment för att få körkort. Man måste också få lära sig mer: att avslöja myter om krocksäkra bilar, samband mellan droger och olyckor, samband mellan hastighet och skadefrekvens i trafiken.

Vi behöver också ha mer undervisning och diskussion om könsroller i gymnasieskolan. Vi måste hitta bättre sätt för unga killar att leva ut sin manlighet än att ta stora risker för sig själva och andra. Vi borde också stärka frivilligorganisationerna.

Jag är också glad att se Monica Öhman här i kammaren. Vi borde, i hennes anda, se till att NTF och andra frivilligorganisationer får en egen finansiering, så att de inte ständigt behöver ägna sig åt att söka projektbi-

drag hos Vägverket. Så viktiga måste vi nog tycka att frivilligorganisationerna är för att förverkliga nollvisionen.

Vår hearing visade att 90 % av olyckorna orsakas av den mänskliga faktorn. Jag vet inte om Runar Patriksson tänkte på något annat när vi hörde det. Det verkar inte som om det har trängt in i hans resonemang. Han hävdar, i likhet med en del av de andra borgerliga trafikutskottsledamöterna, att motorvägsbyggen i stor utsträckning skulle förhindra att människor omkommer.

Hur kan man med hjälp av motorvägsbyggen förhindra att människor som färdas i mycket höga hastigheter – ofta med alkohol i kroppen och dessutom ofta utan att använda bilbältet – omkommer i trafiken? Då räcker det inte med motorvägsbyggen, utan då krävs det madrasserade vägar. Med tanke på det vägnät som vi har i Sverige är det lite svårt att tänka sig att vi skulle ha råd att täcka mer än en mycket liten del av Sveriges area med de trafiksäkra vägar som behövs ifall nämnda metod användes. Nej, vi menar i stället att Rikspolisstyrelsen skulle få ta över huvudansvaret för trafiksäkerheten.

Därför yrkar jag bifall till vår reservation nr 2 och till vår reservation nr 7, som handlar om att den vita kappen borde innebära stopplikt i trafiken.

Anf. 242 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Herr talman! Jag reagerade på det som Karin Svensson Smith sade om stadsjeeparna som särskilt maskulina. Sedan nämnde hon i svepande ordalag hur motortidningarna hetsar människor till att köpa snabba bilar och så vidare.

Jag vill berätta för Karin Svensson Smith att jag känner en kvinna som är en högt uppsatt chef på ett stort motortidningsförlag. Den här kvinnan älskar snabba bilar, inte bara därför att de är just snabba utan också för den gemenskap som finns bakom detta med att äga en bil. Det handlar också om att umgås med likasinnade och om att kunna färdas fritt.

Jag måste säga att jag reagerar kraftigt på utpekandet av människor som köper större bilar. De skulle tydligen drivas av några konstiga motiv. Jag har därför två frågor till Karin Svensson Smith.

Den första frågan är vem som ska bestämma hur bilarna ska se ut. Är det alltså okej att köra en stor jeep på tjälkskadade vägar i Värmland men inte i Stockholm?

Min andra fråga är vem som ska bestämma hur starka motorer det får vara i bilarna.

Anf. 243 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Herr talman! Sverige är ju medlem i EU. Således ligger inte typgodkännandet i Sverige, utan det ligger på EU-nivå. Vi i Vänsterpartiet har inte för avsikt att försöka ändra på det förhållandet. Däremot tycker vi att det vore rätt så rimligt att ha exempelvis en fordonsbeskattning för att därmed kunna nå de mål som Sveriges riksdag har satt upp.

Vanligtvis finns det ett samband mellan fordonets storlek och dess energiförbrukning. En del av de bilar av det här slaget som tillverkas i Sverige går här som personbilar. Men i USA klassas de faktiskt som lastbilar med tanke på hur mycket fossilt bränsle de förbrukar. Därför

tycker vi dels att det borde spridas information om den risk för andra som stadsjeeparna faktiskt innebär och att de inte heller är säkra för dem som åker i dem, dels att man med hjälp av beskattningen borde påverka så att trafiken blir säkrare.

Jag tror att inte heller Johnny Gylling, som brukar ha höga ambitioner när det gäller trafiksäkerheten, tycker att det är rimligt att oskyddade trafikanter ska behöva bli utsatta för den fara som de här fordonen ofta utgör i stadsmiljön.

Anf. 244 JOHNNY GYLLING (kd) replik:

Herr talman! Ska jag tolka Karin Svensson Smiths inlägg på det sättet att hon vill förbjuda sådana här större bilar i stadsmiljön? Och vilket underlag har Karin Svensson Smith för att säga att de här bilarna inte är säkra ens för dem som sitter i dem?

Jag har alltid haft uppfattningen att det är säkrare att färdas i en större bil. Det är en av orsakerna till att väldigt många kvinnor har valt att köpa de här större bilarna. Så är det framför allt i USA. Man känner sig tryggare.

Sedan undrar jag hur man ska få ihop det här med en bättre miljö. Är Karin Svensson Smith beredd att lägga fram ett förslag om att förbjuda de här större bilarna också för miljöns skull?

Man kan fråga sig vem som är mest miljövänlig. Är det familjen som åker i en större bil, av typen stadsjeep, eller den som åker ensam i en liten bil? Totalt sett förbrukas ju då mer energi när man åker i en liten bil.

Anf. 245 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Herr talman! Jag har inte hört att Vänsterpartiet övervägt ett förbud. Däremot är vi både av säkerhetsskäl och av energiskäl mycket kritiska till att andelen sådana här bilar ökar.

Vad jag baserar min uppfattning på är olika forskningsrapporter, bland annat från VTI. Tyngdpunkten i stadsjeeparna ligger ganska högt. De välter lätt och slår ganska lätt runt. Den säkerhetsimage som en del av de här bilarna har är alltså något illusorisk för föraren.

Anledningen till mitt och andras engagemang – vi är långt ifrån ensamma här – är att stadsjeeparna utgör en direkt dödsfara för dem som kolliderar med dem. Fronten, som det är tänkt ska klara en kollision med en buffel på savannen i Afrika, är direkt dödande för en fotgängare eller en cyklist. Det är inte rimligt att vi utan vidare ska acceptera den här utvecklingen. Vi borde se till att ha trafiksäkra tätorter där hastigheterna är anpassade till att äldre människor, barn och cyklister ska kunna vistas i utomhusmiljön utan risk för sina liv.

Vi vill satsa mer på kollektivtrafiken och göra denna attraktiv, och vi vill att bilismen ska stå för sina egna kostnader. Det är Vänsterpartiets förslag till åtgärder för att vi ska kunna nå de mål som en enig riksdag har beslutat om.

Anf. 246 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Herr talman! Karin Svensson Smith sade att jag sagt något om motorvägar. Jag har sökt med ljus och lykta i mitt koncept men kan inte hitta ordet "motorvägar" en enda gång. Jag vet att jag någon gång pratar bredvid mun men jag kan inte minnas att jag en enda gång nämnt ordet "mo-

torvägar”. Däremot nämnde jag ordet ”vägar”. Jag sade att vägarnas kvalitet är av största vikt från trafiksäkerhets synpunkt och anklagade Vänsterpartiet bland annat för att vara bilfientligt. Där skulle jag vilja ha ett svar i den här lilla debatten. Har jag alltså rätt när jag påstår att Vänsterpartiet är bilfientligt? Jag kan ju dra en del slutsatser av förra replikskiftet.

I mitt inlägg sade jag också att jag tycker att Socialdemokraterna i regeringsställning borde byta partner – detta för att få bättre vägar och en bättre trafiksäkerhet. Tror Karin Svensson Smith att det skulle bli mer pengar till vägar och att det skulle vara bra för trafiksäkerheten om den nuvarande regeringen samverkade med andra partner?

Anf. 247 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik:

Herr talman! Om vi analyserar persontransporterna transportslag för transportslag och jämför bland annat järnvägen med vägtrafiken har nog Runar Patriksson svårt att finna belägg för att man i förhållande till trafikvolymen skulle kunna uppnå samma mycket negativa siffror som vägtrafiken visar upp. Runar Patriksson nämnde själv något om motsvarande en buss per månad. Om en del av de människor som färdas på vägarna i stället färdades kollektivt skulle riskerna minska.

Nej, vi är inte bilfientliga. Vi vet att bilen behövs. Däremot tycker vi att bilen ska ha en annan plats i förhållande till andra transportslag och att människor av hälsoskäl oftare borde cykla och gå. Man borde kombinera olika transportslag i större utsträckning än som hittills gjorts.

Talet om motorvägar härrör från en reservation som, om jag inte läst alldeles fel, Folkpartiet har skrivit under. I reservation nr 1 säger man nämligen att motorvägarna i många fall är ”det enda sättet att åstadkomma en radikal förbättring av trafiksäkerheten”. Så står det i den reservation som Runar Patriksson har skrivit under. Men detta tycker vi är mycket cyniskt. Satsar man de pengar man har för väginvesteringar på motorvägar är det bara en tjugondel av det totala vägnätet som kan göras mötesfri – detta jämfört med om man hade vajerväg, inte motorväg, som strategi.

Vad gäller vägarnas kvalitet har den här budgetöverenskommelsen inte rört en enda krona på underhållssidan, utan det är investeringar och vägar som av statsfinansiella och andra skäl har fått stå tillbaka.

Anf. 248 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Herr talman! För tids vinnande säger jag att det är bra så.

Anf. 249 SVEN BERGSTRÖM (c):

Herr talman! Sverige har kommit långt, kanske längst i världen, när det gäller trafiksäkerheten. Det är vi överens om här i kammaren är glädjande. Det är en styrka att det finns en bred partipolitisk uppslutning bakom huvudlinjerna i det här arbetet. Men det ligger i sakens natur att vi i en sådan här debatt lyfter fram frågor där vi har lite olika uppfattningar.

Centerpartiet vill verka för ett kretsloppsanpassat och trafiksäkert samhälle. Det förutsätter ett grönare transportsystem där hela folkhälsan står i centrum, inte bara de akut dödade på våra vägar. Därför vill vi i Centerpartiet utveckla kollektivtrafiken – inte minst med tanke på det som Karin Svensson Smith var inne på, att det har stor betydelse för

jämställdheten – och ha flera bussar och tåg. Vi vill flytta mera gods från lastbilar på vägarna till sjötransporter och järnväg. Vi vill också skapa bättre förutsättningar för säker gång- och cykeltrafik med ökad användning av cykelhjälmar. Ökad gång- och cykeltrafik har också det goda med sig, utöver att det minskar biltrafiken, att folkhälsan stärks genom att alltför många människor rör sig rent fysiskt.

Det är viktigt när vi talar om att rädda liv och att undvika allvarliga skador att påminna om hur dagens trafiksystem dödar människor långsamt i form av utsläpp och partiklar. Från Centerpartiets sida vill vi understryka, det gör vi ofta, det bredare folkhälsoperspektivet när vi debatterar trafiksäkerhet. Det handlar inte endast om de nära 600 människor som körs ihjäl eller de ca 5 000 som skadas svårt på vägarna varje år i vårt land.

Det handlar om ungefär lika många människor som varje år dödas av den försämrade livsmiljö som främst biltrafiken i våra tätorter åstadkommer. Det är inte lika enkelt att räkna dödsoffren för den här smygande döden, men det är de facto ungefär lika många människor som drabbas. En rapport från en tid sedan visar att i Västeuropa innebär den allt intensivare trafiken att luftföroreningarna från vägtrafiken till och med ger fler förtida döda än vad vägtrafiken och trafikolyckorna ger. Runar Patriksson angav siffran 44 000 döda i EU, men det är alltså fler, uppåt 100 000 döda sammanlagt om man också räknar in de negativa effekterna för folkhälsan.

Därför är det så viktigt att bredda den här debatten till att utöver de akuta insatserna för att förbättra trafiksäkerheten, som många har talat väl om här och som jag återkommer till, också handla om hur vi kan introducera miljöriktiga bränslen och hur vi kan göra fordonen mera energieffektiva. Jag tillhör dem som tycker att det är en tragisk utveckling när vi ser så många fler bränsleslukande jeepar på våra vägar. Det handlar också om hur vi kan förbättra vägstandarden så att människorna kan ta sig fram utan att formligen skakas sönder på undermåliga vägar runtom i vårt land. Jag delar inte Runar Patrikssons uppfattning att det skulle vara någon kardinalmedicin för att förbättra trafiksäkerheten. Det finns flaskhalsar, det finns vägsträckor som är dödens vägar formligen, inte minst i mina hemtrakter i Hälsingland. Vi har väntat på en ombyggnad av E 4 i många många år. Det har skjutits framåt år efter år, och vi tvingas fortfarande att uppleva dödsolyckor. Vi har i vinter dessvärre kunnat notera tre dödsolyckor på den vägen.

Vilka strategier behöver vi följa för att på allvar ta oss an utmaningen att forma ett välfungerande och trafiksäkert transportsystem? För oss i Centerpartiet är det uppenbart att man med en målmedveten och offensiv trafiksäkerhetspolitik kan klara av att på några år faktiskt halvera antalet dödade och svårt skadade i trafiken. Enligt vår mening är det insatser på främst fyra områden som kan ge väldigt goda och snabba effekter. Det är ingen nyhet för det här utskottet som kan de här sakerna väl, men det finns ändå anledning att precisera dem.

Nykterhet i trafiken har flera berört här. Det är kanske det allra viktigaste. Här behövs väldigt tydliga besked. Onyktra bilförare kan aldrig accepteras. Resurser måste prioriteras så att de nykterhetsprov som planeras kan genomföras i all den utsträckning som man har tänkt sig. Vi vill också gå fortare fram med alkoholåsen. Som Johnny Gylling sade har vi en

gemensam reservation på det området, och jag återkommer till det något senare.

För det andra: Acceptans av och respekt för gällande hastighetsbegränsningar. Här är det nödvändigt att utöver traditionell polisövervakning utveckla nya grepp som visat sig vara effektiva. Fler poliser synliga på vägarna behövs, men också fler automatiska kameror som med mycket stor framgång använts på E 4 i Hälsingland till exempel på sträckan Iggesund–Hudiksvall. Där har vi haft det nu i fem år. Den kallades tidigare dödens väg. Där har man nu kommit ned till en laglig nivå på hastigheter, och i stort sett inga allvarliga olyckor har inträffat. Det har inträffat en dödsolycka på fem år, och den hade sina speciella orsaker.

Centerpartiet är också positivt till en större flexibilitet i hastighetsgränserna så att de kan förändras beroende på årstid, väglag och så vidare. Vi bejakar också ett ökat ägaransvar till skillnad från mina borgerliga bröder i den här frågan. Vi tycker att det är rimligt att man håller reda på vem som kör bilen och att det är rimligt att man också får ta det ansvaret om hastighetskameran inte kan precisera exakt vem som har suttit vid ratten.

För det tredje: Bilbältet. Det har vi haft i många år. De flesta är vana att använda det, men det slarvas mycket med det. Om man använder det konsekvent kan vi reducera antalet döda på våra vägar ordentligt.

För det fjärde: Det ska sitta bra däck på alla de fordon som körs.

Uppfyller vi alla de kraven skulle vi radikalt få ned antalet döda på våra vägar. Om vi gemensamt kan leva upp till de här ambitionerna kan vi minska trafikdöden och bara på några år halvera antalet döda från de 600 som det är i dag. Det är som Karin Svensson Smith sade väldigt glädjande att vi under de senaste månaderna kunnat notera en stark nedgång. Vi får alla hoppas och hålla tummarna att det håller i sig och att det har en långsiktig effekt. Men det är för tidigt att dra snabba slutsatser ännu.

Några ord om alkoholåsen igen. Utskottets majoritet framhåller att alkohol och droger i trafiken på alla sätt kraftfullt måste motverkas. Det är bra. Men ändå menar jag att utskottet är alltför försiktigt när man trots de, som utskottet skriver, entydigt positiva erfarenheterna av nuvarande försöksverksamhet inte är beredd att förorda en permanent lagstiftning, i alla fall inte nu.

Det bör inriktas på en permanent lagstiftning, men när är man inte beredd att säga från utskottets majoritet. Före 2009 – dit är det sex år – skriver majoriteten och avstyrker motioner. Det är en alldeles för låg ambitionsnivå.

Vi har i dagarna fått ett omfattande och väldigt bra material från MOF. Jag är säker på att alla här liksom jag läst det materialet noggrant. Det visar entydigt att det finns en snabbt växande acceptans från allmänheten för att införa alkoholåsen till och med i samtliga nya bilar. Ändå intar Socialdemokraterna och stödpartierna Miljöpartiet och Vänsterpartiet en alltför passiv hållning och förlitar sig på att regeringen ska återkomma i frågan senare.

Jag vill yrka bifall till reservation 4 där vi konstaterar att såväl alkoholkonsumtionen som de alkoholrelaterade olyckorna dessvärre fortsätter att öka. Då finns det ingen tid att förlora. Det är dags att permanenta verksamheten med villkorlig körkortsåterkallelse och alkoholåsen, och det är

dags att inrikta sig på målet att alla fordon ska vara rustade med alkoholås. Det finns flerpartimotioner på det här området med Socialdemokraternas Göran Magnusson som första namn. Så det finns stöd för detta i alla partier, men dessvärre har vi inte fått majoritet för saken den här gången.

Jag ser att tiden går fort, och vi måste hinna med ärendet före 23.00, det har vi kommit överens om. Jag vill bara göra en röstförklaring när det gäller reservation 5. Genom en lapsus vid justeringen i utskottet är jag inte med på den, men jag och Centerpartiet kommer att rösta för den. Den handlar om barn i trafik. Vi tycker att det är en bra reservation, och vi står bakom den. Det finns en centermotion T449 där man är inne på samma linje. Synskadade i trafiken har Karin Svensson Smith talat om. Där har vi också en centermotion, och vi står bakom den motionen och kommer att rösta för den. Vi står naturligtvis bakom alla reservationer där Centerpartiet finns med, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till dessa.

Anf. 250 KERSTIN ENGLE (s):

Herr talman! *Vi fick en ängel till låns* är titeln på en TV-dokumentär som visades i utskottet i samband med att vi beredde det här betänkandet. Den har även visats på TV 4 under påsken. Filmen handlar om Erik som dödades av en rattfyllerist. Det finns nog ingen som sett denna dokumentär utan att bli djupt berörd.

Arbetet med en ökad trafiksäkerhet känns utifrån den bakgrunden väl motiverat och angeläget. Utifrån den reflexionen vill jag inför kammaren förklara att jag med trafiksutskottets betänkande avseende trafiksäkerheten tycker att vi på ett bra sätt flyttar fram våra positioner. Det är naturligtvis sant att mycket mer kan och måste göras för att nå det av riksdagen fastställda målet om nollvisionen och delmålet 2007.

Det är också med tillfredsställelse som jag konstaterar att vi i de stora dragen är överens i utskottet om vikten av en ökad trafiksäkerhet. Det betänkande som vi debatterar i dag får därför ses som ett medel på resan mot en säkrare trafikmiljö.

Herr talman! Jag har i mitt anförande för avsikt att lyfta fram några delar som jag ser särskilt positivt på i utskottets betänkande. Men först vill jag nämna att Börje Vestlund i sitt anförande kommer att ta upp de frågor som har samband med propositionen om ändrade regler för körkort och alkoholås.

Till att börja med är jag väldigt tillfreds med att vi ger ett tillkännagivande när det gäller ägaransvar i samband med hastighetsövervakning med kamera. Denna åtgärd syftar naturligtvis till att de som i dag på de mest uppseendeväckande sätt tar till skrämmande metoder för att inte synas på foton ska fråntas denna trafikfarliga möjlighet. Det är enligt min mening naturligt att den som äger bilen också vet vem som lånat den och därför har möjlighet att redovisa detta. Effekterna av försöken med hastighetsövervakande kameror är samfällt positiva och visar med all önskvärd tydlighet att de har haft avsedd effekt – sänkt hastighet.

Sambandet mellan hög hastighet och hög dödlighet och allvarliga skador är fastställt. Risken för allvarliga konsekvenser av förarmisstag i samband med hög fart är stor. Ett av våra viktigaste mål måste därför vara att få ned farten på våra vägar till att man åtminstone håller sig till de lagstadgade nivåerna. En ökad kameraövervakning av hastigheten på

våra vägar är ett naturligt steg i denna strävan. Men det är viktigt att påpeka att detta inte på något sätt minskar behovet av manuell övervakning av till exempel nykterhet, fordonsstandard och andra trafiksäkerhetsåtgärder.

Herr talman! Den senaste tiden har frågan om lagstiftning om krav på cykelhjälm varit aktuell. Ulrica Messing har i kraft av ansvarig minister uttalat sig i frågan och förespråkat en lagstiftning för barn. Ministern har förespråkat en gräns vid 12 år, vilket vållat diskussion. I ett tal nyligen på NTF:s kongress lämnade hon frågan öppen. Hon kunde till och med tänka sig en gräns vid 18 år.

Jag är helt överens med ministern att användandet av cykelhjälm måste öka. Det måste till och med öka drastiskt. När det gäller åldersgräns talar statistiken sitt tydliga språk. Enligt färsk statistik halverar cykelhjälmen risken för dödliga och allvarliga skador.

Det är därför mycket oroande att Vägverkets senaste trafiksäkerhetsenkät visar att det bara är 9 % av alla vuxna som alltid eller nästan alltid använder hjälm när de cyklar. Det högsta användandet av cykelhjälm ser vi bland barn upp till 12 år. Sedan avtar det drastiskt från tonåren och upp i vuxen ålder.

Ungefär 50 % säger sig vara för en cykelhjälm. Kvinnor och äldre är betydligt mer positiva än genomsnittet. Enligt min mening talar detta snarare för att en tvingande lagstiftning för just tonåringar är rätt metod. Jag kan tänka mig att många tonårsföräldrar skulle ha stöd av en sådan lagstiftning när argumentationen för hjälmanvändandet konkurrerar med snygga frisyrer och andra hindrande så kallade nördfaktorer som är så viktiga i en tonårings livsuppfattning. Det är ju för dessa lagen ska vara till hjälp.

Utskottet har vid behandlingen av propositionen om nollvisionen uttalat som sin mening att en tvingande bestämmelse inte borde införas förrän tillräckligt många accepterar en lagstiftning på detta område. Inte heller våren 2001 var man i utskottet beredd att förorda tvingande bestämmelser.

Mot bakgrund av att cykelhjälm användandet har minskat från 1998 och fram till i dag anser både utskottet och jag att man nu bör överväga åtgärder för att öka trafiksäkerheten för cyklister. En sådan åtgärd är införandet av tvingande bestämmelser.

Herr talman! Låt mig avsluta detta anförande med några ord om nollvisionen och dess resultat så här långt. Det är inte med någon större framgång som nollvisionen hittills lyckats i sin ambition att till 2007 minska antalet trafikdöda till 270. Vi får inte glömma att mycket av trafiksäkerhetsarbetet handlar om att förändra människors beteende i trafiken. Det är ett långsiktigt arbete, och det kräver ihärdighet och envishet från beslutsfattarna. Därför är det också viktigt att vi som beslutsfattare står fast vid vilken myndighet som ska ha ansvar för dessa frågor. Det vore olyckligt att i dag förändra detta ansvar och flytta trafiksäkerhetsfrågorna från Vägverket till någon annan myndighet.

Just när det gäller attityder finns det mycket att göra ur ett jämställdhetsperspektiv. Vägverket konstaterar i sin sektorsredovisning för 2002 att kvinnors beteende bör vara norm i trafiken. Det finns en stor grupp manliga bilförare som tar större risker än kvinnliga bilförare. Kvinnor har större acceptans för sänkta hastigheter, cykelhjälm med mera och borde

därför vara företrädda i mycket större omfattning i olika beslutsfattande instanser när det gäller trafiksäkerhet.

De senaste månaderna har statistiken varit positiv vad avser antalet dödade i trafiken. Kurvorna viker nedåt. Det är bra, men det är fortfarande långt till målet. Vi måste fortsätta att bekämpa för hög fart och droger i trafiken, och vi måste få människor att använda de skyddsutrustningar som i dag finns tillgängliga, om det så är cykelhjälm eller bilbälten.

Jag har tidigare sagt att jag är nöjd över att utskottet är överens när det gäller de långsiktiga målen och de huvudsakliga dragen. Men vi måste komma vidare framåt. Låt det inte bli partipolitik av människors liv i trafiken! Jag upprepar därför: Vi vet att det är hög hastighet som dödar. Vi vet att droger i trafiken ökar riskerna för olyckor, och vi vet att skyddsutrustning räddar liv. Vi tar med detta betänkande ett stort steg framåt. Jag yrkar därför avslag på samtliga reservationer och bifall till förslagen i utskottets betänkande.

Anf. 251 ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Ja, Kerstin Engle, vi är överens i mångt och mycket. Kerstin Engle sade i sitt anförande att vi har flyttat fram våra positioner.

Men i utskottets betänkande på s. 33 står det att i det av riksdagen godkända betänkandet om trafiksäkerhet från våren 2001 gjordes ett tillkännagivande, och som framgår av betänkandet har vi inte fått någon samlad redovisning. Det gäller barn och även äldre.

På s. 37 står det samma sak, att för två år sedan efterlyste man en sådan redovisning om äldre i trafiken.

Och jag undrar: Varför försöker inte regeringen att någon gång komma till skott? Vi tycker alla att detta är oerhört viktiga frågor.

Anf. 252 KERSTIN ENGLE (s) replik:

Herr talman! Det är riktigt att vi väntar på denna redovisning, och det är därför som vi har skrivit om det i betänkandet.

Men regeringen sitter ju inte sysslolös under tiden. Man har startat upp nationell samling. Ulrica Messing kallade till sig alla olika intressenter i trafiksäkerhetsarbetet som verkligen kunde utträta någonting, och de ska träffas återigen.

Sedan har ministern också tagit upp detta med till exempel hjälmagen. Så det händer mycket ändå. Men visst ska vi ha redovisningen, och det står ju i propositionen, som vi ska återkomma till, att den ska komma våren 2004, och jag förutsätter att så blir fallet. Det är också meningen att man ska redovisa någonting om åtgärderna inom nationell samling.

Anf. 253 ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Vi vet att de har samlats och att de arbetar. Bara de inte håller på för länge. De måste ju komma till skott och komma med några förslag.

Då vill jag gärna komma in på detta med cykelhjälm. Kerstin Engle sade alldeles nyss att Ulrica Messing nu har låtit frågan vara öppen att kanske ha en lag om hjälm upp till 18 år. Min fråga är: Vem ska stå för straffansvaret? Polisen har i dag inte kapacitet att stoppa bilar för att undersöka om människor har alkohol i kroppen. Jag har haft körkort i 43

år. Jag har blivit stoppad en gång i Sverige för att testa om jag hade druckit alkohol. Alltså är kontrollen oerhört liten.

Då är min fråga: Om man ska lagstifta om cykelhjälmstväng, vem ska då se till att lagen efterföljs? Det var därför som jag sade i mitt anförande att det är viktigt att vi får en information och förståelse. Det är långt bättre än en lagstiftning.

Anf. 254 KERSTIN ENGLE (s) replik:

Herr talman! Jag kan inte här i kammaren i dag svara på vem som ska ha straffansvaret och på hur lagstiftningen i detalj ska utformas. Vägverket har nu fått ett uppdrag att titta på detta, och det får vi återkomma till.

När det gäller cykelhjälm tror jag också att man måste kombinera lagstiftning och informationsverksamhet. Vi fick ju alla för ett tag sedan e-post från en hjärnkirurgkonferens i Karlstad. Den visar med all önskvärd tydlighet hur viktigt det är med cykelhjälm. Och Vägverket är redan i gång med sin informationsverksamhet. Ni kanske fick en liten lapp i era äggkartonger i påskas där de talade om hur ömtåligt vårt huvud är och hur viktigt det är att vi använder hjälm. NTF har också bra informationskampanjer. Just denna vecka pågår NTF:s hjälminformation som vänder sig till skolor och företag. Det arbetet måste ju fortsätta.

Anf. 255 SVEN BERGSTRÖM (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga Kerstin Engle lite grann om det här med alkoholåsen. Du har ju talat varmt här för cykelhjälm och talat om att vi måste skärpa ansvaret när det gäller automatiska kameror, och jag delar uppfattningen att det är rimligt att gå vidare med det. Men varför tvekar majoriteten så mycket när det gäller alkoholåsen och till och med pratar om 2009?

Jag läste i det utmärkta materialet som vi fick från MHF en intervju med Ulrica Messing där hon säger att vi också måste ha med oss de andra EU-länderna på en lagstiftning. Är det detta som är majoritetens motiv för att inte ta de nödvändiga stegen? Vi ser hur alkoholkonsumtionen ökar och vet att det sker 16 000 rattfyllerikörningar varje dag i Sverige. Och du talade ju väl om filmen som vi har sett och om hur eländigt det är att så många olyckor orsakas av alkohol i trafiken. Varför tvekar majoriteten?

Anf. 256 KERSTIN ENGLE (s) replik:

Herr talman! Jag är djupt oroad över att alkoholkonsumtionen i Sverige stiger alltmer. Det kommer naturligtvis att få effekt på trafiken också.

Jag sade i mitt inledningsanförande att Börje Vestlund kommer att tala om de frågor som berör propositionen om alkoholåsen. Men jag kan ändå säga nu att vi tycker att försöksverksamheten ska fortsätta, men man kan ju naturligtvis permanenta den tidigare. Det finns inget som hindrar det. Om man tycker att verksamheten ger så goda effekter kan man gå in och permanenta den tidigare.

Sedan tror jag att det arbete som MHF gör när det gäller propaganda för alkoholåsen är mycket värdefullt och att de hjälper oss med många steg på vägen. Som framgick av materialet förbättras tekniken och priserna blir

lägre. Jag tror alltså att vi är på väg mot en acceptans för alkohol. Vi ser nu hur lång tid det har tagit när det gäller hjälmarna, men det kommer.

Prot. 2002/03:98
7 maj

Anf. 257 SVEN BERGSTRÖM (c) replik:

Herr talman! En välvillig tolkning av det som Kerstin säger är att vi i princip är överens, men att ni ändå har funnit anledning att inte vara med på våra motioner där vi vill permanenta försöksverksamheten. Det är ändå ett litet steg. Vi pratar inte om att införa alkohol omedelbart i alla bilar, men att permanenta försöksverksamheten vore väl ändå ett måttfullt steg på vägen mot att införa alkohol i alla nya bilar på sikt. Jag är alltså oroad över att ni talar om att det kan dröja ända till 2009. Det vore välkommet med ett tydligare besked om att alkohol ska införas så fort som det någonsin går.

När Sverige har gått före när det gäller trafiksäkerheten på så många olika sätt hoppas jag att vi inte i den här frågan ska sätta oss och vänta på att EU-länderna i alla delar ska vara med, som Ulrica Messing säger i intervjun. Jag tycker att vi ska gå före och visa på ett gott exempel och därmed också snabbt få de andra med oss.

Anf. 258 KERSTIN ENGLE (s) replik:

Herr talman! Om utvärderingen, som nu är ytterst begränsad, om något år visar att det här är mycket bra är det inget som hindrar att vi tar nya initiativ i frågan.

Anf. 259 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman och ärade åhörare! Vi är rädda för det okända. Det kända upplever vi som mindre farligt. Tänk er själva vad som skulle hända om 600 personer skulle dö i den nya sjukdomen SARS. Vilken kalabalik det skulle bli. Nu är det i stället 600 personer som dör i trafiken. Det upplever vi tyvärr som en känd fara, och det är kanske därför som vi inte tar det på det allvar som vi egentligen borde göra. Så upplever jag det i alla fall.

Men, Runar Patriksson, oavsett om det gäller säkerhetspolitik eller trafiksäkerhet ska man göra sådant som har effekt. Att bygga motorvägar, som Runar Patriksson och Folkpartiet skriver om i sin reservation och som redan har påpekats, har ett mycket begränsat värde och marginella effekter när det gäller trafiksäkerheten. Det kostar en massa resurser som vi skulle kunna lägga på annat och som skulle ha mycket stora effekter på trafiksäkerheten. Man må tycka om motorvägar av andra skäl än trafiksäkerhetsskäl, men det leder inte mot trafiksäkerhetsmålen på ett effektivt sätt. Det gör däremot vajerräcken och andra åtgärder, som utbyggnad av sådana vägsträckor som är olycksdrabbade. Men motorvägsbyggande i sig har ett mycket begränsat värde.

Sverige är i dag ledande på det här området, trots att vi har nästan 600 döda per år. När det gäller vilka effekter som vi har att arbeta med är det tre stycken som egentligen redan har nämnts. Det är alkohol, hastighet och säkerhetsbälten. Om vi lyckades med det skulle vi minska, säger många, antalet döda med 165 personer. Om vi minskar fylleri och alkoholförbrukning med 30 % och ökar hastighetslydnaden till jag tror det var 75 %, så är det 100 färre döda. Och ökar vi användningen av säkerhets-

Trafiksäkerhet

bälten får vi 45 färre döda. Där har vi de tre viktigaste sakerna som ger resultat, och det är ju dessa som vi ska arbeta med i första hand.

Sedan matchar förbättringen av standarden på bilarna i stort sett trafikökningen, som vi har hört. Och jag håller fullständigt med Sven Bergström om att de andra effekterna, folkhälsoeffekterna av trafiken, är lika viktiga att arbeta med.

Problemet med de effekterna är ju att de är långsiktiga. Det betyder att det vi utsätts för i dag visar sig om tio år eller femton år. Det är naturligtvis väldigt svårt politiskt sett att vidta drastiska åtgärder mot någonting som vi kommer att se resultatet av om tio år. Vi har ju tillräckligt svårt att vidta effektiva åtgärder när det gäller hastighetsövervakning, säkerhetsbälten och alkohol, som vi vet dödar en massa folk redan i dag.

Bilen är ju ett nödvändigt redskap som vi har omkring oss och som vi måste ha omkring oss. I stora delar av landet är bilen nödvändig. Men det gäller att optimera detta, att se till att bilen blir så effektiv som möjligt, att den skadar så få personer som möjligt och att vi får positiva, uppmuntrande effekter till exempel när det gäller fordonsskatten, alltså att vi använder de instrument som vi har till vårt förfogande.

Sedan påpekar urskottet också, vilket jag tycker är väldigt roligt, de problem som finns med snöskotertrafiken, det ökande antalet olyckor som vi ser på det området och det ökande fylleriet. Utskottet påpekar också att det är på tre punkter vi vill se en förbättring. Utbildningen måste förbättras. Vi måste kunna dra in förarbeviset. Vi måste också göra något åt fordonen på den sidan.

I sin helhet tycker jag att det här är ett bra betänkande. Från Miljöpartiet står vi bakom betänkandet.

Anf. 260 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga några ord om motorvägar igen. Jag kan inte säga annat än att vi står bakom och med kraft och allvar menar att motorvägar behövs där trafiken kräver det, där det är stark trafik. Där man behöver ha stor framkomlighet på grund av mycket trafik är motorvägen den enda lösning som är vettig, och den behövs på många ställen i Sverige i dag.

Vi är också för vajerräcken där det visar sig att det är brukbart och lönsamt och där trafikintensiteten är av den storleken att det är den bästa lösningen. Men det är framför allt så, herr Roxbergh, att vi är för mer pengar till vägnätet. Vi är övertygade om att för att hindra många av de olyckor som i dag sker, inte minst på Elizabeth Nyströms nämnda väg 45, som också är en dödens väg, eller väg 40 vid Jönköping där många olyckor har skett den senaste tiden, måste det till mer pengar till vägnätet.

I landet som helhet är det ju så att de borgerliga partierna, som jag i dag inbjöd regeringen till en diskussion med, skulle kunna få ett bättre vägnät i hela Sverige. Då vill jag fråga ordförande Roxbergh: Är det så att ett bättre vägnät betyder bättre trafiksäkerhet i Sverige?

Anf. 261 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Vi får skilja på två olika saker. Dels handlar det om att bygga nya motorvägar, dels om att förbättra och underhålla det befintliga vägnätet. Då skulle jag vilja säga att majoriteten har väl så mycket

pengar när det gäller underhållet av vägnätet. Vi skjuter nu i vårpropositionen på investeringarna när det gäller motorvägsbyggen och stora projekt för att få statsfinanserna att gå ihop.

Samtidigt får man komma ihåg att ju fler motorvägar man bygger desto mindre pengar har man egentligen till att vidta de andra typerna av åtgärder typ vajerräcken, typ förbättringar av de vägar som finns. Det är ju de åtgärderna det gäller. Jag tycker egentligen att vi borde se till att prioritera våra insatser utifrån ett trafiksäkerhetsperspektiv, vilket vi inte alltid har gjort. Man kan ha respekt för framkomligheten. Man kan ha respekt för att det ska gå att hålla en hög hastighet och så vidare. Men det primära i prioriteringen tycker jag vore att utgå från trafiksäkerhetsmålet.

Anf. 262 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik:

Herr talman! Det låter så bra. Men vi som lever ute i det vardagliga svenska landskapet dit vägpengarna fördelas, vi lever med en summa på mellan 500 och 600 miljoner i Värmland. Det ska bli mer pengar sågs det, men summan är något mindre än den vi tidigare har fått höra, och vägarna är lika dåliga och trafikfarliga. Jag nämner 61:an, 62:an, 63:an, väg 172, väg 175, 45:an genom Värmland. Det finns inga mer pengar trots vackert tal från den nuvarande majoriteten. Detta är trafiksäkerhet, det är vi övertygade om som vill ha mer pengar till vägar.

Anf. 263 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Förvisso finns det åtgärder som behöver vidtas. Jag vill peka på, faktiskt, vajerräcken som en mycket framgångsrik åtgärd. På de vägavsnitt där de har byggts har dödsolyckorna praktiskt taget eliminerats. Jag tror att vi i fortsättningen måste gå vidare med detta. Det är ett effektivt sätt. Pengarna räcker långt. De räcker till många kilometer och många mil. Det tror jag att vi ska prioritera. Och förvisso finns det förbättringar som behöver göras även i Värmland.

Anf. 264 BÖRJE VESTLUND (s):

Herr talman! Jag ska nu redogöra för utskottets ställningstagande vad avser betänkandets delar om regeringens proposition som har redovisats i detta ärende. Samtidigt ska jag redogöra lite grann för frågorna om EU-mopeder och körkortsfrågor.

Jag kan ändå inte låta bli att göra en reflexion: Enligt alla de fakta som vi diskuterar är det farten, bältet och nykterheten som brukar vara de avgörande delarna för att befrämja en god trafiksäkerhet. Men när man hör Runar Patriksson och andra skulle man kunna tro att det är just vägarnas beskaffenhet som är det viktigaste. Jag har svårt att se att det skulle överensstämma med det synsätt som de flesta kännare av den här frågan har.

Ett av de största problemen i trafiken är alkohol och andra droger. Sverige har en relativt restriktiv lagstiftning vad gäller alkohol och trafik. Det har dock visat sig att detta inte räcker. Regeringen föreslår i sin proposition att försöksverksamheten med alkohol ska få fortsätta till 2009 och att den ska gälla hela landet. Vidare ska försöket gälla de flesta av de typer av forarbehörigheter som i dag finns. Alkoholset ska inte vara kopplat till ett visst fordon. Kravet är att alkohol ska finnas installerat.

Utskottet delar dock inte regeringens bedömning av att man ska få behålla körkortet under denna tid. Vi menar att det ska vara ett särskilt intyg på att man får köra bil under förutsättning att det är ett alkoholås i bilen. Men körkortet ska under denna tid återkallas. Det vill vi ge regeringen till känna.

De motioner som har inlämnats under den allmänna motionstiden och i samband med propositionen instämmer i huvudsak med vad regeringen anför. Det finns några som vill gå längre. Ett antal motioner kräver en permanentning av försöksverksamheten. Några motioner kräver att alkoholås blir standardutrustning. Ytterligare ett par ställer krav på utformningen av själva alkoholåset.

Utskottet menar dock att det är för tidigt att permanenta verksamheten. Det har endast varit 72 personer som har fullföljt hela den här försöksverksamheten. Även om mycket talar för en permanentning vill vi först ha ett fullskaleförsök. Utskottet är inte främmande för att permanenta försöket före 2009. Det bör dock finnas med en samlad bedömning från hela trafiksäkerhetens område. En sådan redovisning har regeringen för avsikt att återkomma med under våren 2004.

När det gäller kravet på att alkoholås ska vara obligatoriskt i alla fordon från och med år 2005 ser utskottet detta som problematiskt. Denna fråga bör i huvudsak samordnas så att det råder gemensamma regler i hela den europeiska unionen. Det är också en fråga som regeringen med jämna mellanrum tar upp i ministerrådet, men tyvärr är det oftast enbart Sverige som har den uppfattningen. Utskottet menar dock att det är positivt att flera kommuner numera kräver att alkoholås ställs som krav vid upphandling av entreprenörer. Även Vägverket har i samband med upphandling av entreprenader och konsulter ställt krav på att tunga fordon ska ha alkoholås.

Regeringen har också i en proposition föreslagit en rad förändringar vad gäller körkort med mera. Det finns några viktiga saker som man vill förändra. Det gäller bland annat behörigheten B, som ska ge rätt att köra tre- och fyrehjuliga motorcyklar. Det gäller också tidpunkten för att ansöka om nytt körkortstillstånd sedan körkortet i vissa fall blivit ogiltigt. Det ska inte längre inverka på om förarprov ska få avläggas eller inte. Man föreslår också en rad förenklingar av regler kring särskilda villkor i körkortstillstånden, samt förändringar om körkortstillstånd och förarprov.

Bakgrunden till dessa förändringar är att Vägverket hos regeringen har påtalat att körkortslagstiftningen medför tillämplighetsproblem som i vissa fall kan innebära onödiga problem för såväl Vägverket som den enskilde.

Utskottet har provat motionsyrkanden om att det inte ska krävas fem års obrutet körkortsinnehav för att kunna vara trafiklärare eller utbildningsledare. Vi kan se att det i vissa fall finns oönskade konsekvenser av en sådan regel – till exempel att man inte hunnit förnya sitt körkort och att det därför inte finns fem års obrutet innehav. Å andra sidan kan skälet vara av en annan art, till exempel trafikförseelse som har inneburit att körkortet återkallats. Vid en samlad bedömning menar dock utskottet att man måste avstyrka dessa motioner, för man kan inte generellt säga att det bara är en administrativ åtgärd, som reservanterna har uttryckt.

Utskottet ser med stort bekymmer på utvecklingen när det gäller så kallade EU-mopeder. Det finns en lång rad motioner som på olika sätt

kräver åtgärder vad gäller dessa fordon. Framför allt pekar motionärerna på det ökade antalet olyckor, frågor kring förarbevis, en höjning av åldersgränsen, frågor om registrerings skyltar med mera. Utskottet tog redan i samband med budgetberedningen hösten 2002 när det gällde budgetområde 22 upp frågan och anförde att man förutsatte att berörda parter vidtog kraftfulla åtgärder för att åtgärda problemen och att regeringen till riksdagen redovisade sin bedömning av hur denna allvarliga situation ska kunna lösas. Utskottet har även haft kontakter med branschorganisationer och NTF.

Utskottet förutsätter att de yrkanden som finns i motionerna kommer att beaktas inom ramen för ett beredningsarbete. En sådan fråga kan vara att höja kraven på utbildning och testning av blivande EU-mopedförare. Utskottet menar dock att det är en rimlig ordning att man om man begär trafikbrott med sin EU-moped inte ska kunna behålla förarbeviset. Det bör därför prövas om det inte är möjligt att återkalla förarbevis för att skapa positiva trafiksäkerhetsvinster, och det vill vi också ge regeringen till känna. Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med en redovisning och en analys av hur möjligheten till återkallelse av förarbevis ska kunna genomföras.

Utskottet menar vidare att ytterligare åtgärder bör övervägas för att förbättra trafiksäkerheten för terrängskoter, dels genom att förändra tekniska föreskrifter, dels genom att höja kraven på utbildning av utbildare. Utskottet förutsätter att regeringen redovisar sin bedömning i dessa frågor. Det bör särskilt beaktas att man bör skilja mellan terrängskoter och terränghjulingar då de ur trafiksäkerhetsperspektiv skiljer sig åt.

Vidare anser vi att de nuvarande reglerna vad gäller att den som återfått ett återkallat körkort som är utfärdat före den 1 januari 2000 inte har rätt att framföra snöskoter är orimliga, då kraven är högre för att erhålla körkort än för att erhålla förarbevis för terrängskoter. Vi anser också att regeringen bör återkomma med förslag om hur denna regel kan ändras.

Slutligen har vi ett förslag som gäller vägtrafikdefinitionen. Detta blir väldigt tekniskt och tråkigt, men det är trots allt vägtrafikdefinitioner. Det finns en liten fråga förutom regeringens förslag om att tre- och fyrhjuliga motorfordon ska kunna inbegripas i denna lagstiftning men också att "terrängfordon" byts ut mot "terrängmotorfordon". Det finns numera en ny typ av moped på marknaden som inte har pedal. Dessvärre säger vår lagstiftning att mopeder ska ha pedal. Därför föreslår utskottet – och lägger fram ett förslag till ny lagstiftning – att man ska ta bort pedaltvånget i den lagstiftning som finns.

Till sist, herr talman, vill jag kommentera ett par reservanternas uppfattning att man ska privatisera Vägverkets verksamhet med uppkörningar. Vi delar inte de reservanternas uppfattning. Vi menar att det har blivit bättre, och vi kan inte se något värde i att ha den typen av verksamhet.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 265 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Herr talman! Precis som Elizabeth Nyström sade är det här betänkandet i stora delar en stor moderat framgång. Två moderata motioner har lett till tillkännagivanden. Jag vill faktiskt ge en eloge till utskottet för detta. Den här gången har utskottet sett praktiskt på vissa frågor och vågat tillstyrka förslag som kommer från oppositionen.

Det första tillkännagivandet handlar om intyg i stället för körkort när man blir dömd till alkohol i rattfyllerimål. Det skulle ju ha varit förödande om utskottet hade gått på regeringens ganska korttänkta förslag om att man skulle få ha ett körkort när man var dömd för rattfylleri. Det är en viktig slutsats som utskottet kom fram till, till skillnad från regeringen. Att ha kvar körkort som kan missbrukas i samband med rattfylleribrott ger helt fel signaler, och det hade gett möjlighet för en rattfylleridömd att exempelvis åka till Spanien och där kunna hyra sig en bil utan alkohol.

Herr talman! Det andra tillkännagivandet som vi har fått gehör för handlar om att man ska kunna återkalla förarbevis för EU-mopeder. Det är en självklarhet ur moderat synpunkt, och nu äntligen också ur hela utskottets synpunkt. Har man exempelvis åkt dit för rattfylleri ska man inte med ett förarbevis kunna köra en EU-moped.

Herr talman! Vår reservation nr 10 handlar om krav på obrutet körkortsinnehav för övningskörning. Betänkandet talar om problem med dagens regler. Det står exempelvis om någon som har glömt att förnya sitt körkort. Det finns många exempel. Vi kan säkert alla ge våra egna exempel på hur felaktigt detta regelsystem är. Men vad säger majoriteten egentligen i betänkandet? Jo, de ser problemet, men de blundar i alla fall. De förutsätter att regeringen återkommer med sin bedömning i frågan. Är det så att utskottet inte vill, inte kan eller inte får ta alltför många egna initiativ?

Herr talman! Det kan verka lite bitskt att tro så. För att ändå vara lite positiv tycker jag mig kunna se någonstans i andemeningen att majoriteten även i denna fråga kommer att följa den moderata linjen. Det kommer säkert att ta ett tag. Vi får vänta på nästa trafiksäkerhetsbetänkande. Men det vore välkommet för svenska folket, för familjer och för dem som har anhöriga som vill övningsköra privat. Vi kan inte ha ett system som gör att man ska ha fem års obrutet körkortsinnehav. Vi säger i vår reservation att man ska ha haft körkort i fem år, men vi tycker inte att det dessutom efter det ska vara en obruten period av fem år. Man kan tänka sig en person som kanske har haft körkort i 25 år och har gjort sig skyldig till någon förseelse som inneburit att han blivit av med körkortet en kort period. Då får han inte övningsköra. Jag är övertygad om att det är en bra chaufför i alla fall. Men vi får hoppas att man i nästa betänkande går från ord till handling. Vi kan ju alltid hoppas.

Jag vill säga något om det utvidgade alkolåsförsöket som startade i februari 1999. Det skulle pågå i fem år i tre län. Jag har haft många debatter med Rosengren i denna fråga. Jag vill minnas lite grann. Och jag minns att det kändes lite ensamt att stå i kammaren under de debatter som jag då hade med honom och försökte få en ändring till stånd och utvidga alkolåsförsöket till att gälla hela landet. Då var jag ensam. Nu är det kapplöpning om vilka beslut som vi ska ta. Men det känns ändå roligare i dag att se att utskottet efter dessa år har ställt sig bakom det krav som jag så länge ställt i debatter med Rosengren.

Jag minns när jag frågade vår förre näringsminister vad det berodde på att han inte kunde gå vidare med detta. Jag försökte se vad problemet var. Alkolås hade ju funnits i många år i USA och Kanada. De har samma bilar, de har samma sprit, och de har samma tekniska utrustning. Och man kan tänka sig att människor också är tekniskt lika uppbyggda över jorden. Som ni förstår hade Rosengren inget svar den gången heller.

Vi accepterar att det blir ett fortsatt försök för alkolåsprojektet. Vi kräver ingen permanentning nu. Nu vet vi att hela landet får del av detta, vilket är det viktiga. Vi ser också att det utvidgas till andra körkortsklasser. Därför kan vi acceptera att det inte blir en omedelbar permanentning utan att det, som sagt var, är ett försök.

Jag tycker att det viktiga när man lyssnar på debatten är att man tar upp frågan att om man skulle permanenta detta nu kommer det inte att vara en enda person mer som kommer att få del av alkolås, utan det är samma regler under försöksperioden. Låt oss därför ha det som ett försök när det ändå gäller fler körkortsklasser.

Herr talman! Jag står i likhet med Elizabeth Nyström bakom alla våra reservationer. Men jag vill också yrka bifall endast till reservation 1 för tids vinning och för kammarens trevnad.

Anf. 266 BÖRJE VESTLUND (s):

Herr talman! Jag vet ärligt talat inte varför Jan-Evert Rådström gick upp i denna talarstol i denna sena timme. Men uppenbarligen var det för att få ösa lite mer galla över regeringen än vad man brukar göra. Men om han bara har det syftet i detta inlägg kan jag förstå honom. Jag hoppas dock inte att det är så.

Jag tänkte ta upp den fråga som handlar om att man måste ha fem års oavbrutet körkortsinnehav för att få vara trafiklärare eller handledare. Då är det intressant att Jan-Evert Rådström tar upp de frågor som handlar om när man har haft ett långt körkortsinnehav och så vidare. Det kan alla ha sympati för. Men varför i herrans namn ska de som har åkt fast för rattfylleribrott och som har brutit mot de viktiga trafikreglerna få vara de goda föredömena som ska få utbilda framtidens förare?

Visst kan det finnas exempel på sådana som inte har haft ett oavbrutet innehav under fem år av administrativa skäl. De kanske inte har hunnit förnya sitt körkort. De kanske har blivit av med det på grund av sjukdom eller av något annat skäl. Men det är ändå så att vi ska ha den absolut högsta möjliga säkerheten för att vi ska kunna ha de allra bästa handledarna och de allra bästa trafiklärarna när vi ska utbilda framtidens förare. Jag har svårt att förstå konklusionen i den reservation som Moderaterna har i detta sammanhang.

Anf. 267 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Herr talman! Börje Vestlund kan tycka att jag spyr galla över regeringen och så vidare. Oppositionens uppgift är att tala om vad man tycker. Och jag borde nog gå upp lite oftare och tala om vad som inte händer i regeringens handlande. Men nog om detta.

När det gäller ett oavbrutet körkortsinnehav under fem år tar Börje Vestlund upp det som vi också kan tycka vara det värsta exempel som finns med rattfyllerister. Vi säger att om man har haft körkort och blir av med det för en förseelse ska man också ha fått tillbaka det och ha haft det under minst ett år oavbrutet efter detta. I stället för att gå till regeringen och be om förslag i den riktningen som vi kräver säger Börje Vestlund att det inte händer någonting från utskottets majoritet. Alla de andra människor som Börje Vestlund kan se blir drabbade struntar han i. Men vi ser problemet och vill ta oss an det. Hellre faller Börje Vestlund alla i vårt land som ska vänta i fem år än att ta sig an problemet.

Anf. 268 BÖRJE VESTLUND (s):

Herr talman! Nej, Jan-Evert Rådström, jag väntar inte med att ta itu med problemet. Men vad det handlar om är att vi alltid ska ha försiktighetsprincipen när vi talar om trafiksäkerhet. Det genomsyrar hela det trafiksäkerhetspolitiska arbetet. Det är också därför som man säger att det är beklagligt att inte alla så att säga kan komma igenom. Men det är bättre att ha en regel som säger att det är några som då beklagligt nog inte får vara handledare och trafiklärare. Men då skyddar vi samtidigt ett stort antal andra som skulle ha haft trafiklärare som uppenbarligen hade brutit mot trafikregler. Det kan vi aldrig någonsin acceptera från majoritetens sida. Jag tror inte att Jan-Evert Rådström ska förvänta sig att man ska kunna bli bemött från den moderata sidan i den delen.

Jag vill också säga att det är fantastiskt att när Jan-Evert Rådström anser att han har fått rätt måste han gå upp och ösa ytterligare galla över regeringen. Det tycker jag i så fall är mer fascinerande.

Anf. 269 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Herr talman! Det är ett problem att Börje Vestlund, regeringen och majoriteten använder försiktighetsprincipen så till den milda grad att det blir handlingsförlamning. Det är precis därför som man i opposition måste vara med och driva frågor. Det är därför som jag drev frågan om att vi skulle utvidga alkoholöversöket till hela vårt land för att vi skulle rädda liv. Märk det – vi skulle rädda liv. Det är det som vi gör när vi utvidgar alkoholöversöket. Jag var inte nöjd, och mitt parti var inte nöjt, med att vi skulle vänta i fem år. Men lyckligtvis, tack vare att vi driver på och inte använder försiktighetsprincipen in absurdum, kommer vi till resultat. Det är det som är det viktiga. Därför kommer vi i oppositionen att ligga på i olika frågor för att saker ska hända i trafiksäkerhetens intresse.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03: MJU17
Det internationella fördraget om växtgenetiska resurser för livsmedel och jordbruk (prop. 2002/03:52).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)

16 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
2002/03:105 Ändringar i lagen om flyttning av fordon i vissa fall, m.m.

17 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 7 maj

2002/03:328 av *Jörgen Johansson* (c) till statsrådet Hans Karlsson
De förtroendevaldas roll i samband med strejker
2002/03:329 av *Carl B Hamilton* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Sverige och Europas försvar

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 maj.

18 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 7 maj

2002/03:878 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till statsrådet Ulrica Messing
Butiker på landsbygden
2002/03:879 av *Annika Qarlsson* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Polisresurser
2002/03:880 av *Annika Qarlsson* (c) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Radon i hus
2002/03:881 av *Inger Davidson* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros
Kvalificerad yrkesutbildning

2002/03:882 av *Inger Davidson* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Kostnadsersättning för gymnasieskolor

2002/03:883 av *Anne-Marie Ekström* (fp) till finansminister Bosse Ringholm

Privat uthyrning av rum till studenter

2002/03:884 av *Lars U Granberg* (s) till statsrådet Hans Karlsson
Friskintyg vid nyanställning

2002/03:885 av *Birgitta Ahlqvist* (s) till utrikesminister Anna Lindh
Skydd för indianbefolkningen i Big Mountain

2002/03:886 av *Kenneth Johansson* (c) till statsrådet Hans Karlsson
Tjänstledighet för att starta eget företag

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 13 maj.

19 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 7 maj

2002/03:819 av *Mats Odell* (kd) till finansminister Bosse Ringholm
Kapitalstruktur i statliga bolag

2002/03:822 av *Göran Lindblad* (m) till statsrådet Gunnar Lund
Återanvändning av statens datorer

2002/03:846 av *Jörgen Johansson* (c) till statsrådet Pär Nuder
Rätt att ta del av offentlig information

2002/03:847 av *Lena Adelsohn Liljeroth* (m) till kulturminister Marita Ulvskog

Reklam i närradion

2002/03:849 av *Mats Odell* (kd) till näringsminister Leif Pagrotsky
Kapitaltillskott till SJ och EU:s statsstödsregler

2002/03:850 av *Carl B Hamilton* (fp) till statsrådet Pär Nuder
Fackliga partibidrag

2002/03:851 av *Heli Berg* (fp) till statsrådet Ulrica Messing
Blekinge kustbana

2002/03:852 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Pär Nuder
Partibidrag från fackliga organisationer

2002/03:853 av *Torsten Lindström* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros

Forskningspropositionen

2002/03:854 av *Gustav Fridolin* (mp) till utbildningsminister Thomas Östros

Våld i skolan

2002/03:855 av *Gustav Fridolin* (mp) till statsrådet Mona Sahlin
Islamofobi

2002/03:858 av *Carl-Axel Johansson* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Europaväg 6/22

2002/03:859 av *Torsten Lindström* (kd) till statsrådet Ulrica Messing
E 18

2002/03:860 av *Anita Sidén* (m) till statsrådet Berit Andnor
Förtidspensionärernas situation

2002/03:861 av *Hans Backman* (fp) till socialminister Lars Engqvist
Reumatikerns situation

2002/03:864 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Sjuksköterskors förskrivningsrätt i skolhälsovården

2002/03:865 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Utredningen angående medicinska specialiteter

Prot. 2002/03:98
7 maj

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 13 maj.

20 § Kammaren åtskildes kl. 22.59.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början till och med 4 § anf. 41 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med 8 § anf. 85 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 9 § anf. 133 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 11 § anf. 170 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 18.00,
av tredje vice talmannen därefter till och med 13 § anf. 227 och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
2 § Förnyad bordläggning.....	1
3 § Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.....	1
Socialutskottets betänkande 2002/03:SoU3	1
Anf. 1 ANNE MARIE BRODÉN (m).....	1
Anf. 2 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp)	4
Anf. 3 CHATRINE PÅLSSON (kd)	6
Anf. 4 ELINA LINNA (v).....	8
Anf. 5 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	10
Anf. 6 ELINA LINNA (v) replik	10
Anf. 7 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	10
Anf. 8 ELINA LINNA (v) replik	11
Anf. 9 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	11
Anf. 10 ELINA LINNA (v) replik	11
Anf. 11 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	12
Anf. 12 ELINA LINNA (v) replik	12
Anf. 13 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	12
Anf. 14 ELINA LINNA (v) replik	13
Anf. 15 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	13
Anf. 16 ELINA LINNA (v) replik	13
Anf. 17 KENNETH JOHANSSON (c)	14
Anf. 18 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	15
Anf. 19 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	17
Anf. 20 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	17
Anf. 21 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	17
Anf. 22 KERSTIN-MARIA STALIN (mp) replik	18
Anf. 23 CONNY ÖHMAN (s)	18
Anf. 24 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	20
Anf. 25 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	21
Anf. 26 KENNETH JOHANSSON (c) replik.....	21
Anf. 27 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	21
Anf. 28 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	22
Anf. 29 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	22
Anf. 30 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik	23
Anf. 31 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	23
Anf. 32 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	23
Anf. 33 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	24
Anf. 34 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	24
Anf. 35 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	25
Anf. 36 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	25
Anf. 37 CONNY ÖHMAN (s) replik.....	26
Anf. 38 ANNE MARIE BRODÉN (m) replik	26

Anf. 39 CONNY ÖHMAN (s) replik	27
Anf. 40 ANNIKA QARLSSON (c).....	27
(Beslut fattades under 10 §.).....	28
4 § Överenskommelse mellan staten och Landstingsförbundet om vissa ersättningar till hälso- och sjukvården för år 2003	28
Socialutskottets betänkande 2002/03:SoU11	28
Anf. 41 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	28
Anf. 42 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp).....	29
Anf. 43 CHATRINE PÅLSSON (kd)	31
Anf. 44 KENNETH JOHANSSON (c)	32
Anf. 45 CONNY ÖHMAN (s)	33
Anf. 46 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	35
Anf. 47 CONNY ÖHMAN (s) replik	35
Anf. 48 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	36
Anf. 49 CONNY ÖHMAN (s) replik	36
Anf. 50 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	36
Anf. 51 CONNY ÖHMAN (s) replik	37
Anf. 52 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp) replik.....	37
Anf. 53 CONNY ÖHMAN (s) replik	37
Anf. 54 KENNETH JOHANSSON (c) replik	37
Anf. 55 CONNY ÖHMAN (s) replik	38
Anf. 56 KENNETH JOHANSSON (c) replik	38
Anf. 57 CONNY ÖHMAN (s) replik	38
Anf. 58 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	39
Anf. 59 CONNY ÖHMAN (s) replik	39
Anf. 60 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	40
Anf. 61 CONNY ÖHMAN (s) replik	40
Anf. 62 INGRID BURMAN (v).....	41
Anf. 63 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	41
Anf. 64 ANNIKA QARLSSON (c).....	42
(Beslut fattades under 10 §.).....	43
5 § Samverkan mellan kommuner och landsting inom vård- och omsorgsområdet	43
Socialutskottets betänkande 2002/03:SoU12	43
Anf. 65 ANNE MARIE BRODÉN (m).....	43
Anf. 66 Andre vice talman KERSTIN HEINEMANN (fp).....	45
Anf. 67 CHATRINE PÅLSSON (kd)	46
Anf. 68 KENNETH JOHANSSON (c)	47
Anf. 69 CATHERINE PERSSON (s).....	48
Anf. 70 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	50
Anf. 71 CATHERINE PERSSON (s) replik	51
Anf. 72 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	51
Anf. 73 CATHERINE PERSSON (s) replik	52
Anf. 74 ELINA LINNA (v).....	52
Anf. 75 KERSTIN-MARIA STALIN (mp).....	53
Anf. 76 LARS GUSTAFSSON (kd)	54

(Beslut fattades under 10 §.)	54
6 § Kommittéberättelse 2003	54
Konstitutionsutskottets betänkande 2002/03:KU31	54
(Beslut fattades under 10 §.)	54
7 § Förskolan.....	55
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU19	55
Anf. 77 ANNA IBRISAGIC (m)	55
Anf. 78 HÅKAN LARSSON (c).....	55
Anf. 79 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	55
Anf. 80 LOUISE MALMSTRÖM (s).....	55
Anf. 81 LENNART GUSTAVSSON (v).....	55
Anf. 82 CHATRINE PÅLSSON (kd).....	55
Anf. 83 AXEL DARVIK (fp)	55
(Beslut fattades under 10 §.)	55
8 § Grundskolan	56
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU11	56
Anf. 84 TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	56
Anf. 85 AXEL DARVIK (fp)	58
Anf. 86 INGER DAVIDSON (kd).....	60
Anf. 87 LENNART GUSTAVSSON (v).....	62
Anf. 88 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	63
Anf. 89 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	64
Anf. 90 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	64
Anf. 91 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	65
Anf. 92 BIRGITTA SELLÉN (c).....	65
Anf. 93 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	68
Anf. 94 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	70
Anf. 95 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	70
Anf. 96 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	70
Anf. 97 AXEL DARVIK (fp) replik	70
Anf. 98 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	71
Anf. 99 AXEL DARVIK (fp) replik	71
Anf. 100 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	71
Anf. 101 INGER LUNDBERG (s).....	72
Anf. 102 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	74
Anf. 103 INGER LUNDBERG (s) replik	74
Anf. 104 TREDJE VICE TALMANNEN.....	74
Anf. 105 INGER LUNDBERG (s) replik	74
Anf. 106 TOBIAS BILLSTRÖM (m) replik.....	75
Anf. 107 INGER LUNDBERG (s) replik	75
Anf. 108 AXEL DARVIK (fp) replik	75
Anf. 109 INGER LUNDBERG (s) replik	76
Anf. 110 AXEL DARVIK (fp) replik	76
Anf. 111 INGER LUNDBERG (s) replik	77
Anf. 112 BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	77
Anf. 113 INGER LUNDBERG (s) replik	77
Anf. 114 BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	78
Anf. 115 INGER LUNDBERG (s) replik	78
Anf. 116 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	79

Anf. 117 INGER LUNDBERG (s) replik.....	79
Anf. 118 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	80
Anf. 119 INGER LUNDBERG (s) replik.....	80
Anf. 120 ELINA LINNA (v).....	81
Anf. 121 BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	82
Anf. 122 ELINA LINNA (v) replik.....	82
Anf. 123 BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	82
Anf. 124 ELINA LINNA (v) replik.....	82
Anf. 125 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	82
Anf. 126 ELINA LINNA (v) replik.....	83
Anf. 127 PER BILL (m).....	83
Anf. 128 INGER LUNDBERG (s).....	83
Anf. 129 PER BILL (m).....	83
Anf. 130 INGER LUNDBERG (s).....	84
(Beslut fattades under 10 §.).....	84
9 § Betyg	84
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU12	84
Anf. 131 ANNA IBRISAGIC (m).....	84
Anf. 132 ANA MARIA NARTI (fp).....	86
Anf. 133 TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	88
Anf. 134 LENNART GUSTAVSSON (v)	90
Anf. 135 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	91
Anf. 136 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	92
Anf. 137 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	92
Anf. 138 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	92
Anf. 139 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	93
Anf. 140 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	93
Anf. 141 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	94
Anf. 142 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	94
Anf. 143 ANNA IBRISAGIC (m) replik	94
Anf. 144 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	95
Anf. 145 ANNA IBRISAGIC (m) replik	96
Anf. 146 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	96
Anf. 147 HÅKAN LARSSON (c).....	96
Anf. 148 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	97
Anf. 149 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	99
Anf. 150 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik.....	99
Anf. 151 ANA MARIA NARTI (fp) replik.....	100
Anf. 152 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik.....	100
Anf. 153 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	100
Anf. 154 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik.....	101
Anf. 155 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik.....	101
Anf. 156 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik.....	102
(forts. 11 §).....	102
Ajournering.....	102
Återupptagna förhandlingar	102
10 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
 sammanträde.....	103
SoU3 Hälso- och sjukvårdsfrågor m.m.	103

SoU11 Överenskommelse mellan staten och landstingen om vissa ersättningar till hälso- och sjukvården för år 2003	104
SoU12 Samverkan mellan kommuner och landsting inom vård- och omsorgsområdet	106
KU31 Kommittéberättelse 2003	107
UbU19 Förskolan (förnyad behandling)	107
UbU11 Grundskolan	107
11 § (forts. från 9 §) Betyg (forts. UbU12)	110
Anf. 157 HÅKAN LARSSON (c) replik	110
Anf. 158 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	110
Anf. 159 HÅKAN LARSSON (c) replik	110
Anf. 160 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	110
Anf. 161 MIKAEL DAMBERG (s)	111
Anf. 162 TORSTEN LINDSTRÖM (kd)	113
Anf. 163 MIKAEL DAMBERG (s) replik	113
Anf. 164 TORSTEN LINDSTRÖM (kd) replik	114
Anf. 165 MIKAEL DAMBERG (s) replik	114
Anf. 166 ANNA IBRISAGIC (m)	115
Anf. 167 MIKAEL DAMBERG (s) replik	115
Anf. 168 ANNA IBRISAGIC (m) replik	116
Anf. 169 MIKAEL DAMBERG (s) replik	116
Anf. 170 ANA MARIA NARTI (fp)	116
Anf. 171 MIKAEL DAMBERG (s) replik	117
Anf. 172 ANA MARIA NARTI (fp) replik	117
Anf. 173 MIKAEL DAMBERG (s) replik	117
Anf. 174 LENNART GUSTAVSSON (v)	118
Anf. 175 MIKAEL DAMBERG (s) replik	118
Anf. 176 LENNART GUSTAVSSON (v) replik	118
Anf. 177 MIKAEL DAMBERG (s) replik	119
Anf. 178 MIKAELA VALTERSSON (mp)	119
Anf. 179 MIKAEL DAMBERG (s) replik	120
Anf. 180 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	120
Anf. 181 MIKAEL DAMBERG (s) replik	120
Anf. 182 HÅKAN LARSSON (c)	121
Anf. 183 MIKAEL DAMBERG (s)	121
Anf. 184 HÅKAN LARSSON (c)	122
Anf. 185 MIKAEL DAMBERG (s)	122
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)	122
12 § Mobbning i skolan	122
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU13	122
Anf. 186 PER BILL (m)	122
Anf. 187 AXEL DARVIK (fp)	123
Anf. 188 INGER DAVIDSON (kd)	124
Anf. 189 BIRGITTA SELLÉN (c)	126
Anf. 190 MIKAELA VALTERSSON (mp)	128
Anf. 191 AXEL DARVIK (fp) replik	130
Anf. 192 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	131
Anf. 193 AXEL DARVIK (fp) replik	131
Anf. 194 MIKAELA VALTERSSON (mp) replik	132

(forts.).....	132
Ajournering.....	132
Återupptagna förhandlingar	132
12 § (forts.) Mobbing i skolan (forts. UbU13).....	132
Anf. 195 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	132
Anf. 196 AXEL DARVIK (fp) replik.....	135
Anf. 197 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	135
Anf. 198 AXEL DARVIK (fp) replik.....	136
Anf. 199 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	136
Anf. 200 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	137
Anf. 201 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	137
Anf. 202 INGER DAVIDSON (kd) replik.....	138
Anf. 203 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	138
Anf. 204 BIRGITTA SELLEN (c) replik.....	139
Anf. 205 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	139
Anf. 206 BIRGITTA SELLEN (c) replik.....	140
Anf. 207 TREDJE VICE TALMANNEN	140
Anf. 208 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	140
Anf. 209 PER BILL (m) replik.....	141
Anf. 210 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	141
Anf. 211 PER BILL (m) replik.....	141
Anf. 212 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	142
Anf. 213 BRITT-MARIE DANESTIG (v).....	142
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)	145
13 § Forskning.....	145
Utbildningsutskottets betänkande 2002/03:UbU14	145
Anf. 214 PER BILL (m).....	145
Anf. 215 ULF NILSSON (fp).....	147
Anf. 216 OLLE SANDAHL (kd).....	149
Anf. 217 BRITT-MARIE DANESTIG (v).....	151
Anf. 218 ULF NILSSON (fp) replik	153
Anf. 219 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	154
Anf. 220 ULF NILSSON (fp) replik	154
Anf. 221 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	155
Anf. 222 HÅKAN LARSSON (c).....	155
Anf. 223 MIKAELA VALTERSSON (mp).....	156
Anf. 224 AGNETA LUNDBERG (s).....	157
Anf. 225 PER BILL (m).....	159
Anf. 226 AGNETA LUNDBERG (s) replik	160
Anf. 227 PER BILL (m) replik.....	160
Anf. 228 AGNETA LUNDBERG (s) replik	161
Anf. 229 ULF NILSSON (fp).....	161
Anf. 230 AGNETA LUNDBERG (s) replik	161
Anf. 231 ULF NILSSON (fp) replik	162
Anf. 232 AGNETA LUNDBERG (s) replik	162
Anf. 233 OLLE SANDAHL (kd).....	162
Anf. 234 AGNETA LUNDBERG (s).....	162
Anf. 235 OLLE SANDAHL (kd).....	163
Anf. 236 AGNETA LUNDBERG (s).....	163

(Beslut skulle fattas den 8 maj.)	163
14 § Trafiksäkerhet	163
Trafikutskottets betänkande 2002/03:TU4	163
Anf. 237 JARL LANDER (s)	163
Anf. 238 ELIZABETH NYSTRÖM (m)	164
Anf. 239 RUNAR PATRIKSSON (fp)	166
Anf. 240 JOHNNY GYLLING (kd)	168
Anf. 241 KARIN SVENSSON SMITH (v)	170
Anf. 242 JOHNNY GYLLING (kd) replik	172
Anf. 243 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	172
Anf. 244 JOHNNY GYLLING (kd) replik	173
Anf. 245 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	173
Anf. 246 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	174
Anf. 247 KARIN SVENSSON SMITH (v) replik	174
Anf. 248 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	174
Anf. 249 SVEN BERGSTRÖM (c)	174
Anf. 250 KERSTIN ENGLE (s)	177
Anf. 251 ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik	179
Anf. 252 KERSTIN ENGLE (s) replik	179
Anf. 253 ELIZABETH NYSTRÖM (m) replik	180
Anf. 254 KERSTIN ENGLE (s) replik	180
Anf. 255 SVEN BERGSTRÖM (c) replik	180
Anf. 256 KERSTIN ENGLE (s) replik	180
Anf. 257 SVEN BERGSTRÖM (c) replik	181
Anf. 258 KERSTIN ENGLE (s) replik	181
Anf. 259 CLAES ROXBERGH (mp)	181
Anf. 260 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	182
Anf. 261 CLAES ROXBERGH (mp) replik	183
Anf. 262 RUNAR PATRIKSSON (fp) replik	183
Anf. 263 CLAES ROXBERGH (mp) replik	183
Anf. 264 BÖRJE VESTLUND (s)	183
Anf. 265 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m)	186
Anf. 266 BÖRJE VESTLUND (s)	187
Anf. 267 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m)	188
Anf. 268 BÖRJE VESTLUND (s)	188
Anf. 269 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m)	188
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)	188
15 § Det internationella fördraget om växtgenetiska resurser för livsmedel och jordbruk	189
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03:MJU17	189
(Beslut skulle fattas den 8 maj.)	189
16 § Bordläggning.....	189
17 § Anmälan om interpellationer	189
18 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	189
19 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	190
20 § Kammaren åtskildes kl. 22.59.	191

Elanders Gotab, Stockholm 2003